
LIBRARIÆ UNIVERS
JAGELL CRACOV

DE VERÆ ET FALSÆ ECCLESIÆ DISCRIMINE,

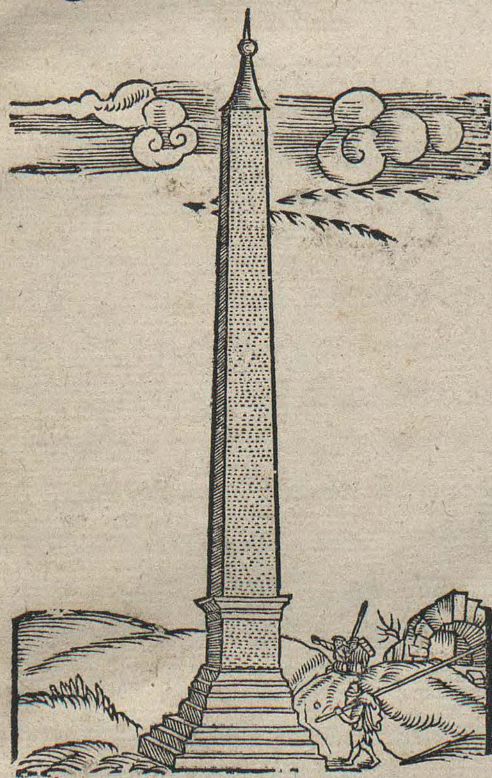
Ad Serenissimum STEPHANVM I. Polonię Regem,

STANISLAI SOCOLOVII

Libri tres.

Ex sacris Scripturis, vetustissimorúmque Patrum sententijs collecti ac concinnati.

Quibus adiecta est, pro dignoscendis & fugiendis falsis dogmatibus, eiusdem Concio.

CRACOVIÆ,

In Officina Lazari. Anno Domini:

M. D. LXXXIII.

Sumptu & impensa Regia.

Domus Profess. Cracoviensis Soc. JESU ad S. Barbaram

AD SERENISSIMVM STEPHANVM, POLONIÆ REGEM, victorem, & triumphatorem magnificum,

In libros, de ueræ, & falsæ Ecclesiæ discrimine

PRÆFATIO.

MVLTAS QVIDEM, ET varias, easq́ pulcherrimas ex multiplici genere potentissimorum hostium victorias, STEPHANE Rex, dulce præsidium, dulce decus meum, tibi hoc toto sexennio, quo apud te officio Concionatoris fungor, coràm gratulatus sum; nunc absens, propter hanc meam affectam valetudinem, ipsum quasi victoriarum finem, hoc autẽ est optatissimam pacem, lætus, & ex animo gratulor: quã tibi, nominiq. tuo amplissimo, nobis, reipublicæq. nostræ, ac toti orbi christiano felicem ac faustam in omne æuum euenire, à Deo Opt. Max. precor. Neque qualemcunq. ac vulgarem aliquam pacem M. V. gratulor, sed eam, quae pulcherrima & magnificentissima, hoc nostro seculo, in toto terrarum exstitit orbe, quæ tot, tantísque præteriti temporis difficillimis ac plusquam propemodum Herculeis laboribus, contentionibus, bellis, ac præstantissimis tuis rebus gestis, extremam quasi manum imposuit, easq. pulcherrima catastrophe conclusit, ad omnemq. immortalitatem obsignauit. Quarum admirabili rerum gestarum tuarum virtute atq. gloria superbissi-

perbiſsimum ac potentiſsimum hoſtem perdomuiſti, ac pedéſque tuos, ſedíſque ſanctæ Apoſtolicæ matris tuæ inuitum, ac multis temporibus reluctantem, ſupplicem tandem confugere cògiſti. Quæ eadem virtus potentis inimici iniurijs, continuíſque diuexationibus, afflictiſsimas gentes erexit ac conſolata eſt, illíſque inuictum & inſuperabilẽ tranquillitatis & ſecuritatis parietem excitauit, ac multos mortales, ab impotentiſsimi hominis dominatu liberauit: opprobrium ex Iſraél ſuſtulit, ac neſcio quam ſuperioribus temporibus cõtractam ignauiæ maculã abſterſit, in poſseſsionémque prioris laudis reſtituit, illudq́. nomen ac decus priſtinum reſtaurauit. Quæ, virtutẽ & regni robur multi temporis otio ac deſidia quondam conſepulta denuo veluti reuocauit, armaq́. obtuſa, ſitu, puluere, ac erugine, propter diuturnum otium obducta excuſsit, ac expoliuit. Quibus ijsdem rebus geſtis, tu regnum tibi, tuorúmque erga te animos, niſi & beneficiorum ingrati & publicæ ſaluti infeſti videri velint, confirmaſti, ſterilitatémque ſuperiorum regum tua vbere fœcunditate ſuſtuliſti, totq́; pignora atque aras æterni amoris ſponſæ tuæ, regno inquam tuo, tot inquam nobiliſsimas ac clariſsimas victorias, tot munitiſsimas arces, & munitiones, tot vberrimas prouincias, tot populoſiſsimas vrbes, flumina, portus, ac integras regiones, tanquam liberos quoſdam adieciſti; vt neque tu illi, neque illa tibi ſterilis & infœcunda permaneat; vt iam de reliquo tẽpore, æque tu illam, atq. illa te tanta intercedente prole, tamq́. multiplici & ſplendida, nõ niſi amare poſsit. Vicinas gentes perterruiſti. Irruit, inquit ſcriptura, pauor domini ſuper vniuerſa regna terrarũ, cùm audiſsent, quòd pugnaſset Dominus contra inimicos Iſràél. Apud reges atque principes externos, tibi magnum & immortale nomen comparaſti. Te illi mirantur, tuam amicitiã expetunt, te ſibi perfectum imperij exemplar proponunt, in te omnium oculi ſunt conuerſi, te omnes in cœlum iurè ac verè ferunt. Quæ eadem rerum geſtarum æternum celebranda gloria,

da gloria, ora inimicarum ac æmularum gentium ad maledicendum quondam aperta magnificè obstruxit, ad nouas autem laudes tuas prædicandas aperuit; ita vt tuas præstantißimas virtutes inuiti prædicent, vel tacendo iuxta Comici dictum, satis laudent. Quæ religionem catholicam, ordinem sacrum, cultum literarum, omnémque humanitatem ad eas ipsas hostis immanißimi crudelitate afflictas, ac planè desolatas gentes denuò intulit, ipsúmque Christum dominum in suam poßeßionem reduxit: quæ templa atque delubra, arásque ipsas earum gentium, auarißimi hostis cupiditate denudata, tua insigni pietate & munificentia, vestimentísque tuis propemodum, omníque aurea & argentea supellectili demum vestiuit, pristinóque splendori reddidit. Auditusq́ post multum luctum & lamenta in terra nostra sonus cytharæ & buccinæ, vox exsultationis & lætitiæ ac iubili: ille inquam: Reuersus est omnis Isràël & Iozaphat rex ante illos in Hierusalem, cum lætitia magna, eò quòd dedisset illis dominus gaudium de inimicis suis. Ingreßíque sunt in Hierusalem cum Psalterijs & cytharis, & tubis in domum Domini. Talem, inquam, tam raram, tam illustrem, tam magnificam, tótque fructibus & dotibus grauidam, & dotatam pacem, tibi gratulor, ac perpetuò firmam & stabilem à Deo immortali supplex precor: neúe hos ipsos tuos veros & æternos triumphos ægritudo contaminet aliqua, æterno parenti, conceptis in eam rem votis supplico. Verùm cùm omnis gratulatio, quæ dono caret, inops, ieiuna, & sterilis sit, minúsque grato animo accipi soleat, vacuumq́ ante conspectum Dei, atque regum comparere, vel ipsa Scriptura teste, non conueniat; eam ob causam tractationis de Ecclesia Dei apud M. V. aliquando susceptæ, eam partem, quæ de discrimine veræ & falsæ Ecclesiæ agit, eiusq́ signa, indicia, & verißimas notas explicat, M. V. mitto: vt quemadmodum quondam falsos Prophetas, verißimis & maximè proprijs coloribus depinximus; ita nunc veram sponsam I E S V *Christi*

CHRISTI inter tot innumerabiles eius æmulas & inimicas, verámque eius formam & speciem demonstremus. Tuum enim illud fuit semper sapientissimum iudicium: qui veram Dei Ecclesiam demonstrauerit, qui discrimen eius à falsis cœtibus inuenerit; eũ omnes hæreses hoc vno facto sublaturum & interempturũ esse. Et verissimè quidem. Nam illud quidẽ inter omnes sectarum huius seculi homines, qui modò sanæ mentis aliquid reliquum habeant, conuenit: Ecclesiæ Dei parẽdum esse: vt, quæ sit domus Dei viuentis, columna, & firmamentum veritatis, corpus Christi, cui qui non pareat, ille in loco ethnici & publicani sit habendus. Quæ autem vera sit, quæ falsa Ecclesia, in eo cardinem negotij versari, omnemq; causæ cõtrouersiam, omnibus id sibi falsò tribuentibus, constitutam esse: quam qui sustulerit, ille omnibus disputationibus ac controuersiis finem facilè inuenerit. Sic tu, non modò de his artibus, quæ tuæ sunt propriæ, Regijs, inquam, ac Imperatorijs, sed de alijs quoq. ita sapienter, ita acutè statuere soles, tanquam eas ipsas solas didiceris: sic vt te earum disciplinarum artifices & doctores plerunque mirentur, tuásque sententias atque iudicia laudent atque appellent. Ita autem M. V. eam nobilissimam pacem gratulor; vt simul Deum immortalem orem; vt qua felicitate & successu externos fregit & perdomuit hostes, nullaq; vi submouendam gloriam, sibi posteritatíque suæ peperit, eadem contra quasdam internas ac domesticas vtatur pestes. Pestes autem cùm dico, non homines, sed hominum vitia intelligo: hoc autem est, extremam impietatis, ac malè de Deo rebúsque diuinis sentiendi, tot iniquissimis legibus ac fœderibus communitam licentiam, tótque fœdissimas hæreses, & ea, quæ sub hæresibus latent, indeq. oriuntur, flagitia: cultus inquam diuini abrogationem, Sacramentorum ac sanctissimarum cerimoniarum profanationem, templorum expilationem, sacrorum vasorum conflationem, dotis Ecclesiasticæ direptiones, sacri ordinis in ordinem redactionem, pu-

nem, pu-

nem, pudoris alieni incestas oppreßiones, priuatorum bonorum per luxum & ambitionem immoderatam profusionem: vnde rapinæ, vsuræ, simoniæ, vnde mater omnium malorum promanat auaritia: furta deniq. rapinas, publicos peculatus, innocentißimorum hominum impunitas vexationes, vulnera, pulsationes, cedes. Quibus malis tantò diligentiùs, cum maioréque studio hoc tempore tibi erit obsistendũ; quantò magis pax ipsa talia vitia alere, illísque fomentum quoddam subijcere solet. Cùm enim pax & tranquillitas, omnia, quæ optima generi mortalium esse putantur secum ferat; hoc tamen, nisi prudenter & sapienter regatur, habet mali, vt sub illius vmbra infinita succrescant vitia: otium, inquam, ex quo luxus & profusio: inde temeritas & curiositas: inde hæreses & multifarij errores: inde legum contemptus, legitimíque magistratus despectio: inde turbæ domesticíque tumultus, belláque ciuilia: inde ad extremum occasus & interitus rerumpub. Quibus malis ita tu facilè obsistes; si primum iniquißimas leges quasdam, cum naturæ & omnis honesti legibus pugnantes, omniq. æquitati inimicas publico Reipub. sancito sustuleris: si licentiæ fræna imposueris: si à fæcibus externis, quæ hanc Rempubli. iam olim turpiter defædant, regnum maturè expurgaueris: si nullum vitium impunitum, nullam virtutem præmio non affectam esse volueris: si benemeritos homines, amplißima dignitate, summisq. honoribus ornaueris: si robustos clamatores quos Demosthenes ac tota Græcia δημαγωγοῦς vocat contempseris: si facinorosis merita supplicia irrogaueris: si ius suum cuiq. reddideris: si Tros Tyriusq. nullo tibi, in tanta nationũ quibus cælitùs præes diuersitate, iuxta Pòëtæ dictum, discrimine, agetur; sed veluti sol quidam benignus ex æquo te omnibus illis amandum & fruendum exhibebis: si sacrosanctis Ecclesiis Episcopos sanctißimos & doctißimos præfeceris, publicas præfecturas præfectis integerrimis, ac innocentißimis viris, qui non ambitione certent, sed dignitate & merito gradum sibi

dum ſibi ad veram laudem comparent, non tàm ad humana varia & incerta iudicia, quã ad vnctionis ipſius Spiritusq. ſancti, qui tuo muneri aſtat, internũ inſtinctum cõtuleris: aulã, militesq. tuos, quod facis, quodq. etiam atq. etiã in tanta licentia, morũq. diſsolutione facere debes, in officio continueris, ſi ipſe deniq. omnes eas virtutes atq. ſenſus, quos ad regnũ & imperiũ hoc, Dei immortalis munere, tanquã pulcherrimã quandam & ditiſsimam dotem affatim attuliſti, ſacroſanctos conſeruaueris: religionem, inquam, pietatem, zelum decoris domus Domini, iuſtitiam, animi æquitatem & moderationem, manſuetudinem & obedientiam, morum ſinceritatem cũ ſumma grauitate coniunctam, grataq. lenitate conditam, amorem in tuos, in condonandis iniurijs planè inuictũ & incomparabilẽ, verè Stephano dignũ, qui nouerat aliquando etiam pro perſecutoribus exorare animũ, omnem denique honeſtatẽ ac vitæ continentiã, pauperum & orphanorũ curam & ſolicitudinem conſeruaueris: neq. eam animi tui conſtantiam ſuo loco vnquã dimoueri paſsus fueris. Quibus quidem virtutibus ita vſq. adhuc abundas; vt non cum Regibus tantùm, aut alijs tui ordinis & conditionis hominibus; ſed cũ ipſis etiam in eo genere virtutũ perfectis certare poſsis. Nec modò ab his vlla vnquam ratione te deterreri patieris; ſed augebis etiam, & cumulabis, vtque extrema conueniant primis, etiam atque etiam vehementer elaborabis: memor illius pulcherrimi D. Baſilij dicti: μὴ προκόπτειν ἐστι ἀποκόπτειν, *hoc autem eſt, vt ſanctus interpretatur Leo: Non proficere deficere eſt. Nunc autem, ſapientiſsime Rex, illud apud te ſtatue, atque ita iudica, me hanc ipſam pulcherrimam mulierum, cuius nunc apud te veriſsimos colores, atque ornamenta, ex quibus illa cognoſci poſsit, refero atque explico, quæque ex ipſius Christi in cruce pendentis aperto latere, tanquam altera Eua ex coſta Adæ profluxit, ac progenita, eiúſque ſanguine, qui inde manauit, ſanctificata atque lota eſt, illis verbis, quibus quondam dilecto diſcipulo ſuo,*

matrem suam Ioanni commendauit, nunc tibi itidem commendare, STEPHANE Rex inclyte: ECCE MATER TVA, quæ te in lauacro fontis, cœlorũ regno genuit, quæ Catholicè et orthodoxè educauit, quæ singulis annis corpore & sanguine sponsi sui IesuChristi pascit & reficit, quæ in Maximũ Regem & Principem vnxit. Accipe igitur illam in tuam, vt quidē iam olim accepisti & adamasti, et à cuius constanti amore & dilectione non te Doctorum errantium, toties tua causa nequidquam collecta impia manus, non patriæ communis contagio, non æqualium quondam cauillationes ac conuicia, non ambitio vlla, nõ principatus cupido, non ciuiũ ardor, vt inquit ille, praua iubentium, non instantis vultus tyrranni abducere potuerunt vnquã. Et mortui sunt illi, qui quærebāt animã tuam, tu tamen viuis. viuis, imò & felicissimè victor & triumphator magnificus regnas: & tam diu viues, & regnabis, dum istum præstantissimũ animum erga Christum, qui te in partē vnctionis suæ vocauit, coronáque gloriæ, & victoriæ induit, eiúsque vnicam sponsam geres. Scitum est illud & memorabile, dum ad Polocense bellum proficiscebamur, factum tuum. Ardebant tunc initio belli omnium animi, in apparatúque tantæ obsidionis occupati erant, omnia tunc alia quisque cogitabat, cùm tu de medio illo itinere, diuino quasi ac cœlesti furore percitus, Collegij sancti Patres (dimidiata ferè cum illis ea pecuniola, quæ tum victus præsentis, in ærario satis exigua pro infinitis illis sumptibus fuit) in Transyluaniam germanam patriam tuam, fundandæ Catholicæ religionis causa misisti. Cuius diuini tui facti eum fructum cepisti; vt & tu pulcherrima & optatissima victoria potitus sis, & illi Christo domino nobilem prouinciam tuo studio adiecerint: illudq́ magnificè comprobatum est; primùm quærendum esse regnum Dei, & omnia adijci nobis. Mactè igitur ea pietate & amore erga Deum, & verum Ecclesiam Iesu Christi esto, nihilque aut publicè aut priuatim vtile esse cuiquam censeas, quod cum

illius incommodo & infamia ſit coniunctum. Errant enim, errant vehementer pleriq; Principes Chriſtiani, qui vulneribus illius ſuarum rerumpub: vulnera ſanari poſſe putant: eius perturbatione ſuam pacem tuentur: eius paupertate ſuas diuitias augent. Regnum enim Chriſtianum illa infelice, felix eſſe non poteſt. Pendent enim à diuinis res humanæ: illas ſi contemnamus, has non facilè tuebimur: illæ ſi labefactentur, hæ ſtatim corruent. Et cùm vera Eccleſia nihil aliud ſit, quàm regnum illud cœli, de quo prædixit Daniel: In diebus autem regnorum illorum ſuſcitabit Deus regnum cœli, quod in æternum non diſsipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem & conſumet vniuerſa regna hæc, & ipſum ſtabit in æternum. Cui quidem regno omnia regna ſubiecta eſſe debuerunt, cuius regni cætera membra & particulæ quædam ſunt: qui totum illud violauerit, infecerit, profanauerit, partes ſanas & incolumes nullo modo tueri ac ſuſtinere diu poterit vnquam. Probauerunt hoc Aſiæ regna, probauerunt Græciæ, idque magna rei Chriſtianæ inclinatione & clade. Sed & noſtros vicinos, atque adeò nos ipſos iſta ipſa nimia, ſi dijs placet, prudentia, quàm parum ſuperioribus temporibus iuuerit, quàm parum bonæ nobis frugis attulerit experti ſumus, ac indies magis ac magis experimur. Eos, inquam, Principes tali ſenſu præditos, Rex prudentiſsimè, imitari noli, ſed illos potiùs, quibus cum tibi multa communia ſunt, Machabæos, inquam, viros fortiſsimos, de quibus illud ſcribitur: Dixit autem Iudas, & fratres eius: Ecce contriti ſunt inimici noſtri: aſcendamus nunc mundare ſancta, & renouare. Dauidem autem, vel inprimis regem pientiſsimum, de quo, itidem pace ſimiliter potito, locúmque domino atque tabernaculo eius quærente, cultúmque eius conſtituere ſollicitè cogitante, illud narrat ſcriptura: Iurauit domino Dauid, votum vouit Deo Iacob. Si introiero in tabernaculum domus meæ: ſi aſcendero in lectum ſtrati mei. Si dedero ſomnum

oculis meis: & palpebris meis dormitationē. Et requiem tem poribus meis, donec inueniam locum domino, tabernaculum Deo Iacob. Pro quo tam præstanti ac pleno pietatis studio illud mutuo audit: Jurauit dominus Dauid veritatem & nō frustrabitur eū: de fructu vētris tui, ponā super sedem tuam. Si custodierint filij tui testamētum meum, & testimonia mea hæc quæ docebo eos. Et filij eorum vsque in seculum, sedebunt super sedem tuam. Quoniam elegit dominus Sion: elegit eam in habitationem sibi. Hæc requies mea in seculum seculi: hîc habitabo quoniam elegi eam. Viduam eius benedicens benedicam: pauperes eius saturabo panibus. Sacerdotes eius induam salutari: & sancti eius exsultatione exsultabunt. Jlluc producam cornu Dauid: paraui lucernam Christo meo. Jnimicos eius induam confusione: super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea. Quid magnificentiùs, quid illustriùs, quid salubriùs, quid optabiliùs tantis promissis esse potest? Sed longè magis ipsa promissorum munificentissima exhibitione. Quæ eadem omnia eos manant omnes, qui eandem virtutē & pietatem simili studio coluerint, ac cōsectati fuerint. Quorum enim facta imitamur, eorum co ronas, præmia, & merita iure expectare debemus. Et sedebit Rex STEPHANVS felix, ac Deo dilectus in domo sua, & dominus dabit ei requiem vndique ab omnibus inimicis suis, senex plenus dierum, constituétque filium suū super Israël. Quod tibi Magnanimè Rex pro tua ardenti pietate, alijsq; præstantissimis meritis tribuat pater omnipotens, fiat, fiat.

REX IN ÆTERNVM VIVE, tuúmque Socolouium ama & foue. Jdib. Febru.

SVMMA EORVM CAPITVM
quæ in his libris continentur.

Capita libri Primi.

Capita libri Secundi.

Capita

Capita libri Tertij.

M. BASIL. GOLINENSIS PROF. CRAC.
In Ecclesiam.

Δηλότατος πέλεται πάντων ἐκκλησία ὄντων
τὴν ὅλως τίπτε τινὲς μήτι δύνανται ὁρᾶν
Ὀφθαλμῶν μετέχειν βλεφάρων καὶ φύλλι ἄνοι γὰρ
Αἰσχρὸν καὶ αἰεὶ ὄψιος ἔμμεν ἄνευ.
Ὄμματα εἰσὶ μάτην τοῦ σώματος ἄντε νόοιο
Νόϋ ἄτερ χάριτος ἢ εἰσὶ θεοῖο μάτην.

Idem eiuſdem.

Spectatur dudum magnúmque Eccleſia mole eſt,
Quæſo quid hanc necdum plurima turba videt?
Corporis eſt oculus nullus ſine lumine mentis.
Et ſine, ſunt mentis lumina nulla, Deo.

Eiuſdem, de tribus operibus Autoris ad aduerſarios.

Nudi, pallia dum notat, ſtetiſtis:
Dum tractat malè transfugas: timetis:
Quid nunc dum caput amputat? iacetis.

SEXAGINTA SVNT REGINÆ, ET OCTOGINTA CONCVBINÆ, ET ADOLESCENTVLARVM NON EST NVMERVS. VNA EST COLVMBA MEA, PERFECTA MEA: VNA EST MATRIS SVÆ, ELECTA GENITRICI SVÆ. VIDERVNT EAM FILIÆ, ET BEATISSIMAM PRÆDICAVERVNT REGINÆ ET CONCVBINÆ, ET LAVDAVERVNT EAM. Cantic. VI.

STANISLAI SOCOLOVII DE VERÆ ET FALSÆ ECCLESIÆ discrimine.

LIBER PRIMVS.

PROEMION.

ON SINE DIVINA AC COELESTI prouidentia, quę regit Israël, quę deducit velut ouem Ioseph, euenisse existimandum est; vt post septuplum vario & multiplici igne, hæreticorum inquam & schismaticorum impugnationibus ac calumnijs, probatos omnes fidei Christianę articulos, vltimo tandem occidente ac senescente seculo, nouissimis temporibus instantibus, vrgente Antichristo, hic ipse de vera Ecclesia Dei, sponsa Christi, articulus, quę, & qualis ipsa sit, ac vbi inueniatur, probandus, ac discutiendus, relictus esse videatur. Vt tanquam impendente altero longè periculosiore ac funestiore orbi terrarū diluuio, alia arca Nôé, in qua tantum effugiat naufragium, populo sit quærenda Christiano. Vt enim nihil salutariùs, nihil optabiliùs esse solet, quàm nocte intempesta ingruente, ventis excitatis, tempestate, & procella sæuiente, latrone, & inimico instante; viatori quidem vrbem & diuersorium;

naufrago portum; fugientibus ex acie, castra; disiectis & errantibus nauibus, cynosuram; dispersis ouibus, caulas & ouilia; paulóque post futuram lucem, demonstrare: sic & nunc, ingruente summa illa & vltima nocte, atque rerum omnium occisione, qua charitas refrigescet, fides extinguetur, sæuiente infestissimo latrone, & pirata Antichristo, impendente extrema tribulationum & persecutionum tempestate, per tot hæreses & schismata, tanquam inquietissimos ventos, Christi disiectis ratibus, inclinata acie, ouibúsque dissipatis, nihil magis vtile, magísque necessarium esse potest; quàm veram IESV Christi sponsam, Vnam, Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam, Christi ouibus indicare. Ne nocte intempesta opprimantur: ne naufragium faciant: ne spolientur: ne aberrent: ne à lupo feroci extra caulas & ouile pastoris sui reperiantur: vt denique, quid in tanto errorum turbine & procella electi Dei sequi, quid fugere debeant, recenti quasi cōmoneantur præmonitione. Hæc enim est ciuitas illa in monte posita: hæc est vrbs fortitudinis Sion, saluator in ea murus & antemurale, columna & firmamentum veritatis: & ideò, ne portę quidem inferi, ipseq. portarum dominus, Antichristus, contra illam præualere potest: intra cuius septum, nemo deprædari, nemo spoliari, nemo decipi, aut falli solet. Hæc est tutissima illa statio carinis, vnicúsque portus salutis; in quo nemo naufragium patitur, nemo perit, nisi malè & indignè vocatione sua viuat: hæc sunt castra illa Dei viuentis, quæ nullus hostis perfringere aut capere potis est: hæc est fixa, nautísque gratissima cynosura, portum naufragantibus monstrans; qua duce, nemo aberrat vnquam: hoc est illud ipsum ouile ouium, quibus anteit pastor, & oues eum sequuntur, & vocem eius audiunt; quòd nullus lupus superare, nulla fera pessima adire potest: hæc est illa lucerna ardens, posita super candelabrū,

Matth: 5. *Esa: 26.* *1 Tim: 3.* *Matth: 16.* *Ioan: 10.* *Matth: 5.*

errantibus viam monstrans: hæc est sancta Hierusalem, de qua Isaias: *Ecce tenebræ operient terram, & caligo populos; super te autem orietur dominus, & gloria eius in te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui:* hæc est domus Dei viuentis, in qua, ex nuptijs rediens paterfamiliâs, vbi suos inuenerit seruos vigilantes, præcinget se, & ministrabit illis: & in qua sola agnus paschalis manducatur. Extra quam ne inueniamur, ex qua, ne vltimis illis nocentissimis temporibus egrediamur, monet diligenter ipse paterfamiliâs: *Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hîc est Christus, aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ: & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixerint vobis; Ecce in deserto est; nolite exire: ecce in penetralibus; nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & paret vsque in occidentem; ita erit & aduentus filij hominis. Vbicunq; fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilę.* Extra hanc domum salus nõ est, vita non est, fides non est, iustitia non est: extra hanc veritas non est; est enim columna & firmamentum veritatis: extra hanc Sacramenta & cerimonię non sunt, vel si sunt, non prosunt: spes immortalitatis non est: extra hanc Spiritus sanctus nulli datur, qui illi semper assistit, eiusque propria dos est: extra hanc Christus non est; caput enim eius est: Deus non est; nam hic caput Christi est. In hunc enim modum eam catenam nectit Paulus: *Volo autem vos scire, quòd omnis viri caput, Christus est, caput autem mulieris, vir; caput verò Christi, Deus.* Extra hanc qui est, tanquam ethnicus & publicanus est: extra hanc virtus non colitur, & si colitur, non prodest. *Quisquis ab Ecclesia Catholica*, inquit Augustinus, *fuerit separatus, quantumvis laudabiliter se viuere existimet, hoc solo scelere, quòd à Christi vnitate diuisus est,*

Isaiæ 60.

Lucæ 12.

Matth: 24.

1. *Tim:* 3.

1. *Cor:* 11.

Epist: 152. ad Donatistas.

uisus est,

uisus est, non habet vitam, sed ira Dei manet super illum.
Epist: 170. ad Seuerinum. Hanc neminē ignorare debere, monet idem Augustinus. Vt autem hanc nemini ignorare licet; ita eius cognitio *Cantic: 6.* est difficillima. *Sexaginta sunt*, inquit Scriptura, *reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea: vna est matris suæ, electa genitrici suæ.* Octuaginta fuerunt vsque ad tempora Epiphanij hæreses : ducentas suo iam demū tempore numerat Picus Mirandulanus : consecutę sunt *In Episto: ad vitam solitariam agentes.* postea infinitę ac inenumerabiles alię : exoriuntur item in dies magis ac magis alię; ita, vt belle Athanasius semper, primę secundam dicat succedere : & secundę tertiam: & sic deinceps, ita vt semper posterior priore sit deterior. Nulla tamen ex his fuit, ac ne nunc quidem in tanta earum multitudine est, quę se non illam vnicam columbam esse dicat: quę non vultum, aspectum, incessum, gestum, ornatum, vestitum eius sibi affingat atque repræsentet. Quis igitur in hac varietate tanta non aberret? quis id, quod verum est, facilè sine duce inueniat? quis non hæsitet? Itaque longè clarius, teste Augustino, veteres Prophetę, sanctique Apostoli, támq. prisci, quàm huius seculi Doctores, de ipsa Ecclesia Christi scripserunt, atq. prædixerūt, quàm de ipso sponso eius Christo Iesu: Plures illius imagines, colores, ornamenta, ex quibus cognosci ac diiudicari posit, adumbrauerunt, quā ipsius sponsi, quem in ædibus sponsę facilè inueniri posse, iudicauerunt.

Sequemur igitur & nos hos ipsos præstantissimos ac sanctissimos duces, sed longis post passibus : ac quę sit hæc ipsa pulcherrima mulierum, inquiremus. Quę item inter sexaginta regis Salomonis reginas, & octoginta concubinas, tot inquam & tam varias & pugnantes seculi huius sectas atque hæreses, vna columba eius, perfecta eius, vna matri suę, electa genitrici suę, priusquam

tanta

tanta tamque horrenda nox incumbat, docebimus. Qui conatus noster, vt meliùs & fructuosiùs succedat, cum seruo illo, quem ad quærendam & accipiendam sponsam filio suo, primus pater credentium Abraam miserat, patrem domini mei occurrere nobis hodie precor: & facere nobiscum misericordiam velit, indicétque nobis puellam, quam præparauit seruo suo Isaac; vt per hoc intelligamus, quòd fecerit misericordiam nobiscũ. Pius autem lector, nos, qui tantũ opus aggredimur eodem prosequatur voto: DOMINVS mittat angelum suum coram te, vt inuenias sponsam, & vxorem filij eius. Gene: 24.

EA SIGNA, QVÆ HÆRETICI PVTANT VERÆ ECCLESIÆ INDICIA ESSE, VERA signa non existere.

Caput I.

BI igitur pascat, vbi cubet, pulcherrima hæc mulierum, inquiramus; ne post greges alienarum vagari incipiamus: idque ea ratione, vt primũ ea signa, (quę isti, qui falsò sibi nomen Ecclesię vendicant, comminiscuntur) referamus ac confutemus: simul illudque doceamus, neq. hæc vera signa verę Ecclesię, esse; & si sint, magis tamen huic Ecclesię, quam nos sequimur, quàm istis conuenire. Deinde ipsi veras & proprias eius notas & insignia, quibus sacra scriptura, quibus omnes vniuersales Synodi, quibus Patres, quibus vniuersa vetustas vsa est, in medium proponamus. Nam cùm isti animaduertissent eas notas, quibus Apostoli, apostolicique viri, atq. adeò omnis antiquitas, veram à fal- Cant: 1.

 ram à fal-

ram à falsa distinxit Ecclesiam, suis sectis & hæresibus conuenire non posse: alia signa, aliasque notas, quę illorum cœtibus vtcunque accommodari possint, confinxerunt: in quibus astruendis, idem illis euenit, quod in cæteris omnibus; vt, primùm à nobis ac vniuersa vetustate recedant, deinde ipsi secum non conueniant. A nobis quidem recedunt, dum alia quædam & nusquam antea nobis audita signa referunt: secum autem dissident, dum alij alia sequuntur. Quidam enim vnum solum verę Ecclesię Dei signum esse statuunt, perfectam scilicet populi Dei sanctitatem, innocentiam, ac vitę integritatem: vt illa demum vera sit Ecclesia, in qua omnes à minimo ad maximum cognoscant Dominum: in qua omnes sint iusti: per quam non transeat incircumcisus, neque immundus: in qua nemo peccet: quam omnes, qui viderint, cognoscant, quod illa sit semen, cui benedixit Dominus: quę sit sancta, immaculata, sine macula, sine ruga. Quę sententia Nouati primò, deinde Donatistarum, Anabaptistarum deinceps fuit. Quidam duo, puram, & sanam Euangelij doctrinam, & rectum vsum Sacramentorum, quomodo illi omnes, qui Augustanam sequuntur, vel saltem, qui eam se sequi simulant opinantur: eadem Brentij, eadem Caluini, & qui eorum doctrinam imitantur, fuit sententia. Centuriatores ad has duas addunt alias duas, perseuerantiam in confessione fidei, vsque ad ignem ac mortem: & obedientiam, ad ministrum verbi, quatenus verbo ministrat. In qua signorum ac sententiarum varietate, illa duo maximè iactant, ac quasi in prima constituunt acie, ac veluti Catholica veneratione precipuè colunt; Verbi Dei, doctrinæque Euangelicę, incorruptam professionem, ac Sacramentorũ conuenientem diuinę institutioni vsum. Nos verò illud dicimus: Primùm quidem hæc talia esse, sine quibus Ecclesia Dei non sit: neque tamen hæc ideo

vera

vera Ecclesiæ Dei signa habenda esse, cùm non statim sequatur: vt, si quid tale est, sine quo aliqua res esse non possit, illud eius rei notam atq. indicium esse. Nam & leges, & magistratus, & iudicia talia sunt, sine quibus respublica omnino stare non potest: neque tamen ideo, aut leges, aut iudicia, aut magistratus alicuius reipublicę notę & signa sunt. Sic somnus, cibus, potus, ea quidem sunt, sine quibus humana natura omnino consistere non potest; neque tamen aut hominis, aut alicuius animantis hæc sunt insignia, aut propriæ notæ, quin potiùs accidentia quædam, omni generi animantium communia: quibus si quis tanquam proprijs quibusdam signis ac notis vti vellet; hic stultus quidam ac mentis expers esse videretur. Et vitę igitur integritas, atque sanctitas huic vitę competens, & purum putumq́. verbum Dei, rectusq́. ac legitimus Sacramentorum vsus, perseuerantia item ac obedientia, huiusmodi quidem sunt, sine quibus Ecclesia Dei esse non solet; signa tamen Ecclesiæ Dei hæc nullo modo esse possunt: & si sint, magis tamen veræ Ecclesiæ, quàm istis, qui se his rebus nimis efferunt, conuenire. Primùm igitur hos ipsos, qui hæc signa Ecclesiæ Dei esse statuunt, qui sine scriptura quidquam dicere erubescũt, vel hæc ipsa signa, & indicia Ecclesię, ex eo ipso verbo Dei, scripturaq́. demonstrare oportuit, ac aliquem insignem, vel ex lege veteri, vel ex Euangelio, vel ex Paulo, locum adferre; vbi clarè & euidenter hæc ipsa, quæ dicunt signa, veræ Ecclesiæ esse doceantur: cùm nihil admittendum esse tradant, quod scripturis non probetur: & quicquid sine illis dicitur, vt verbo affirmatur, ita verbo reijciendum esse moneant: cùm nihil neque magnum, neque paruum sit, quod modò ad salutem aliqua ratione pertineat, quod in scripturis clarè & expresè contineri non putent. Docuissent igitur insigni aliquo & euidenti scripturę testimonio, aut vitę integrita-

integritatem, aut purum putúmque verbum Dei, aut legitimum Sacramentorum vsum, aut perseuerantiam atque obedientiam in fide, notas verę Ecclesię esse; verùm nihil tale adferunt, neque adferre possunt. Et in eam quidem partem, quę docet sine scripturis, sinéque vero Sacramentorum vsu, alijsque eius generis, Ecclesiam Dei non esse, sine omni negotio, plurima sacræ Scripturę testimonia, tàm in veteri, quàm in noua lege inueniri poterunt; hæc tamen verę Ecclesię signa, atque notas esse, ex quibus illa cognosci possit, nusquam scriptũ reperient: quin contrarium potiùs, vbi vera sit Ecclesia, ibi hæc omnia quærenda esse; ducem & regulam, atque magistram earum rerum omnium, Ecclesiam existere.

Matth: 24. Quales sunt illi loci: *Si ergò dixerint vobis, ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Vbicunque enim fuerit corpus, ibi congregabuntur aquilæ:* id est, vbi vera Ecclesia, ibi sacri Euangelistæ, eorúmque interpretes, ibi verbum Dei, ibi verus Sacramentorum

Matth: 5. vsus, ibi cætera omnia. Et illud: *Non potest abscondi ciuitas super montem posita.* Hac ergò reperta, & leges eius, & arcana illius, & reliqua omnia ad eam pertinentia, facilè reperire licebit. Et illud Pauli. *Ecclesia,* inquit,

1. Tim: 3. *quæ est columna & firmamentum veritatis.* Cuius tandem veritatis? num eius, cuius sensus magister est? nequaquam; nam hæc seipsam spontè offert: an eius, quę per demonstrationem quæritur? ne huius quidem; nam hæc philosophorum est. Illius igitur, quæ ex scripturis petitur atque confirmatur: Non scriptura igitur Ecclesiam, sed Ecclesia scripturam, tanquam columna & fundamentum omnis veritatis fulcit atque indicat. Agnitáque Ecclesia, veram scripturam demonstrat: est enim scriptura propria eius possessio: est depositum in sinu eius conditum: est semen, quo is ager consitus viret. Quod præclarè explicat vetustissimus Doctor Tertullianus:

Deinde quoniam nihil proficiat congreßio scripturarum, nisi planè, vt aut stomachi quis ineat versionem, aut cerebri. Ista hæresis non recipit quasdam scripturas: & si quas recepit, adiectionibus, & detractionibus, ad dispositionem instituti sui interuertit: & si recipit, non recipit integras: & si aliquatenus integras præstat, nihilominus diuersas expositiones commentata conuertit. Tantùm veritati obstrepit adulter sensus, quantùm & corruptor stylus. Variæ præsumptiones neceßariò nolunt agnoscere ea, per quæ reuincuntur: his nituntur, quæ ex falso composuerunt, & quæ de ambiguitate cœperunt. Quid promouebis exercitatißime scripturarum, cùm quid defenderis, negetur ex diuerso, si quid negaueris, si defendatur. Et tu quidem nihil perdes, nisi vocem in contentione: nihil consequeris, nisi vilem de blasphematione laudem. Ille verò, si quis est, cuius causa in congreßum descendis scripturarum, vt eum dubitantem confirmes, ad veritatem; an magis ad hæreses deuerget? hoc ipso motus, quod te videat nihil promouiße æquo gradu negandi & defendendi, diuersa parte statutum: certe & pari altercatione incertior discedet, nesciens quam hæresim iudicet. Hæc vtique & ipsi habent in nos retorquere? Neceße est enim & illos dicere, à nobis potiùs adulteria scripturarum & expositionum eorum mendacia inferri, qui proinde sibi defendant veritatem. Ergo non ad scripturas prouocandum est: nec in his constituendum certamen, quibus aut nulla, aut incerta victoria est, aut parum certa. Nam & si non ita euaderet conlatio scripturarum, vt vtramque partem parem sisteret; ordo rerum desiderabat illud prius proponi, quod nunc solum disputandum est: Quibus competat fides ipsa, cuius sint scripturæ: A quo, & per quos, & quando, & quibus sit tradita disciplina, qua fiunt christiani. Vbi enim apparuerit eße veritatem disciplinæ & fidei Christianæ; illic erit veritas scripturarum & expositionum, & omnium traditionum

Tertullianus de præscriptionibus aduersus hæreticos.

ditionum christianorum. Primùm igitur nullis sacrę scripturę locis, hæc vera Ecclesię Dei signa esse demonstrāt; vel quæ hac sola ratione conuincuntur; cùm quicquid apud illos sine scripturis dicitur, id eadem facilitate reijci doceant, qua probatur.

Verùm age, paulò liberaliùs ac munificentiùs cum illis agamus, intráque præsidia nostra eos recipiamus. Cùmque nullo euidenti sacrę scripturę testimonio institutum suum probare possint; doceant sanè, quod vniuersale vel particulare Concilium, quę Synodus his signis veram à falsa Ecclesiam distinguendam suo canone decreuerit? quis ex veteribus patribus hæc ipsa signa Ecclesię protulit? quis contra sui seculi hæreses hoc pariete, se, Ecclesiámque suam, à sectis illorum temporum distinxit? quis limitibus istis possessionem Iesu CHristi terminauit? Illud quidem docere possunt, sacram Scripturam, verúmque Sacramentorum vsum, & reliqua his similia, eos omnes in cœlum laudibus extulisse, principémque in omni doctrina christiana, fidem & locum tenere docuisse, ac in refutandis omnibus erroribus sacra Scriptura, tanquam præcipua demonstratione, vsos fuisse: edoctos à D. Paulo. *Omnem scripturam diuinitus inspiratam, vtilem esse ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus:* signa tamen verę Ecclesię hæc esse, nusquam dixisse, nec vsquam Ecclesias suas ab alijs Ecclesiis his indicijs distinxisse. Pugnauerunt primis Ecclesię initijs contra Valentinum, Martionem, ac reliquos gnosticos, duo præcipua illius seculi lumina, Irenæus atque Tertullianus, multis argumentis: plurimis sacrarum literarum testimonijs, eorum errores confutarunt; nusquā tamen his signis veram Ecclesiam, quam sequebantur, ab eorū erroneis sectis separarunt; sed illis potiùs, vt quidem paulò pòst prolixius demon-

2. Tim: 3.

demonstrabimus. *VNIVERSITATE, inquam, Ecclesia,* inquit Irenæus, *per vniuersum orbem, vsq; ad fines terræ seminata, & ab Apostolis & discipulis eorum, accipit eam fidem, quæ est in vnum Deum Patrem omnipotentem, qui fecit cœlum, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt: & in vnum Iesum Christum filium Dei, incarnatum pro nostra salute: & in Spiritum sanctū &c. VNITATE Ecclesia,* inquit idem Irenæus, *et quidem in vniuersum mundum disseminata, diligenter custodit, quasi vnam domum inhabitans: & similiter credit ijs, videlicet quasi vnam animam habens, & vnum cor: & consonanter hæc prædicat, & docet, & tradit, quasi vnū possidens os. APOSTOLICA SVCCESSIONE habemus,* idem inquit, *adnumerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesiis, & successores eorum, vsque ad nos, qui nihil tale docuerunt, neq; cognouerunt, quale ab his deliratur.* Eadem omnia contra Iudæos, Hæreticósque adfert Tertullianus. Pugnauit paulò pòst contra Nouatum Cyprianus. Nusquam huc prouocat, sed illuc: *Deus vnus est, et Christus vnus, & vna Ecclesia, & cathedra vna super Petrum Domini voce fundata. Aliud altare constitui, aut sacerdotium nouum fieri, præter vnum altare, & vnum sacerdotium, non potest. Quisquis alibi collegerit, spargit.* Pugnauerunt pòst contra Arium, Eunomium, Æcium, Photinum, Athanasius, Basilius, Nazianzenus: multa præclara ex sacris Scripturis testimonia protulerunt; nullibi tamen his signis Ecclesiam catholicam ab illorum Ecclesiis seiunctam esse docuerunt, sed illis potiùs quę D. explicat Basilius: *Fidem autem nos, neque recentiorem ab alijs conscriptam acceptamus, neque ipsi mentis nostræ fœtus alijs obtrudere audemus, ne humana putentur pietatis verba; sed quæ à sanctis patribus edocti sumus, ea rogantibus nos annunctiamus. Est itaque Ecclesiæ nostræ à patribus administratæ, etiam à sanctis patribus, qui Niceæ conuenêre, conscri-*

Lib: 1. cap: 2.

Irenæus lib: 1. cap: 3.

Lib: 3. cap: 3.

Cypria: lib: 1. Epist: 8. & de vnitate Ecclesiæ.

Episto: 59. ad Anthiochenā Ecclesiam.

re, conscripta fides; quam tametsi arbitramur oretenus & apud vos in vsu haberi; non tamen detrectabimus, ne desidiei crimine notemur, ipsa quoque verba literis annotare. Eos verò qui dicunt, erat aliquando tempus, quando non erat, & antequam gigneretur non erat, et quòd ex non existentibus factus sit, aut ex alia subsistentia esse, vel vertibilem aut alterabilem filium Dei dicunt, anathemate Catholica et Apostolica Ecclesia condemnat. Istis credimus. Et in alio loco: *Idem, inquit, sunt nostri, et vestri Doctores mysteriorum Dei, patres spirituales, qui à principio Ecclesiam nostram fundauerunt: Gregorium illum dico inprimis, et quicunque ordine et successione Episcopatus vestri sedem acceperunt, alter alteri tanquam sydera quædam succedentes, ac ijsdem vestigijs incedentes, vt clarè atque facilè dignosci possint, suæ gubernationis et administrationis signa, omnibus illis, qui eos sequi velint, reliquerit.* Et in alio loco: *Nos verò illorum parentum filij existentes, qui paucis characteribus communionis nostræ symbola sanxerunt, vt à finibus terræ ad alios fines vsque illa circumferamus, ac omnes omnium nostrum et domesticos esse putemus, nos ipsos ab vniuersali orbe seiungamus, et neque de singularitate erubescemus, neque eam mutuæ concordiæ dissectionem, maximum nobis damnum adferre existimabimus: et alia multa eius generis.* Pugnarunt contra Manichæos, Donatistas, Pellagianos, falsò sibi nomen Ecclesię vsurpare volentes, Hieronymus, atque Augustinus; nullibi tamen his notis & indicijs vsi esse leguntur; sed illis potiùs, quę sæpiùs inculcat Augustinus: *Et eritis mihi testes ab Hierusalem, Iudæa, et Samaria, et vsque ad extremos fines terræ.* Et, *Ego namque catholicam fidem profiteor, et per illam me ad certam scientiam peruenturum præsumo.* Et alio loco: *Si ad Euangelium te tenet, ego ad eos me teneam, quibus præcipientibus Euangelio credidi, et ijs iubentibus, tibi omninò*

Episto: 74. ad Neocæsarienses.

Contra Donatistas vbique.

Contra Epist. fundamenti cap: 4.

omninò non credam. Et: *Ego verò Euangelio non crederem, nisi me catholicæ Ecclesię cõmoueret authoritas: quibus ergo obtemperaui dicentibus: Credite Euangelio; cur eis non obtemperem dicentibus mihi, noli credere Manichæo? Elige quid velis. Si dixeris; Crede Catholicis, ipsi me monent, vt nullam fidem accommodem vobis. Quapropter non possum, illis credens, nisi tibi non credere. Si dixeris; Noli Catholicis credere: non rectè facies per Euangelium me cogere ad Manichæi fidem, quia ipsi Euangelio Catholicis prædicantibus credidi. Si autem dixeris: Rectè credidisti Catholicis laudantibus Euangelium, sed non rectè illis credidisti vituperantibus Manichæum; vsque adeò me stultum putas, vt nulla reddita ratione, quod vis credam, quod non vis non credam? Multò quippe iustiùs et cautiùs facio, si Catholicis, quoniam semel credidi, ad te non transeo, nisi me non credere iusseris, sed manifestissimè ac apertissimè scire aliquid feceris. Quocirca si mihi rationem redditurus es, dimitte Euangelium. Si ad Euangelium te tenes, ego ad eos me teneam, quibus præcipientibus Euangelio, Euangelio credidi: et his iubentibus, tibi omninò non credam.* & alia his similia. Quæ omnia si hoc loco recensere vellem, integri illorum mihi describendi atque huic loco inserendi essent libri. Nusquam igitur Scriptura, nusquam sacrę Synodi, nusquam sancti patres, hæc indicia Ecclesię, hásque notas esse docuerunt: non quòd plurimum hæc non valeant, non quòd sacro sancta non sint, non quòd summa & prima earum maiestas & authoritas in Ecclesia esse non debeat, non quòd ad confutandas omnes hæreses, omnésque errores plurimum non valeant, non quòd omnis veritatis & gratię fundamenta & principia non sint, non quòd Ecclesia Dei sine illis rectè consistere valeat; sed quòd omninò eius signa & notę proprię esse non possent: hócque cum vi & natura earum pugnet.

CVR SVPRADICTA SIGNA, NEQVE A SACRA SCRIPTVRA, NEQVE A SANCTIS PATRIBVS *inter notas veræ Ecclesiæ numerentur.*

Caput II.

QVinque ſunt cuiuſq. rei, quę ſignum & nota alicuius eſse debet, ſapientiſſimorum hominum iudicio, leges atque conditiones.

Primùm, vt natura ſua cognita, perſpecta, & euidens ſit. quę enim obſcura ſunt, illa rebus, quę cognoſci debent, nullam lucem adferre poſsunt: neq. verò doctis & eruditis tantum cognita ſit oportet; ſed longè magis rudibus atque idiotis nota eſse debet: nam vt argumenta & demonſtrationes pro doctis comparata ſunt; ita ſigna & indicia, indoctis & rudioribus, qui intima & penetralia rerum, propter ingenij imbecillitatem ingredi non poſsunt, deſeruiunt.

Secundò, vt ea ipſa re, quam demonſtrare ac denotare debet, longè ſit clarior, longè illuſtrior: nam ſi vel magis ignota, vel æquè obſcura erit; nullo modo ad eius rei cognitionem, cui indicandę comparata eſt, nos deducere poterit.

Tertiò, ne communis ſit multis: & quam ſibi æquè res illa, ad quam ſignificādam comparata eſt, & quę inueſtigatur, vt & alię omnes vendicare non poſſint: in deſcriptione enim rei cuiuſque, propria differentia, finem & diſcrimen cauſę imponit: nam ſi ex æquo omnibus inſeruiet; tum nō amplius ſignum, ſed commune quod-

dam ac-

dam accedens cenſeri debebit, quale eſt hoc, hominem duos oculos habere.

Quartò, vt vbicunque ſignum & veſtigium illud ſit; ibi rem neceſſariò eſſe oporteat: vbi non ſit, ne rem quidem ipſam eſſe: quomodo vbi lux eſt, corpus quod luceat eſſe, neceſſarium eſt.

Vltimò, vt non tantum ſignum illud cognitum ſit; ſed illuſtre etiam, & propalam ac in aperto poſitum, ita, vt ſe primo aſpectu ſpectantibus offerat, hoc eſt, vt non in penitiori aliquo receſſu lateat; ſed, quod in ipſo quaſi primo ingreſſu, & veſtibulo rei poſitum ſit; ac planè oculis etiam ipſis ſe inſinuet.

Cùm igitur ſigna & indicia Eccleſię Dei quærimus, talia quærimus, quę eam omnibus demonſtrēt; ac quaſi digito indicent, & per quę, non ab his tantum, qui Chriſto nomina ſua dederunt, quique in ea nati & inſtituti ſunt; ſed etiam ab alijs omnibus ipſis adeò Iudæis, atq. gentilibus, vniuerſisque linguis, & nationibus, quicunq. modo aliquando ad illam redire, in eius ſinum ſe recipere, ac in leges ac iura illius concedere velint. Signa enim omnibus nota eſſe conuenit, qualia ſunt acierum ſigna, ciuitatum inſignia, regum ſigilla. Quod igitur verum ſignum eſſe debebit, non quidem qualecunque; ſed illud, quod Ariſtoteles τεκμαρ, hoc autem eſt, finem controuerſię faciens, vocat, omnes eas ſigni cōditiones, quas diximus, habeat oportet. Cùm autem neque ſcripturę, neque vero & legitimo ſacramentorum vſui, neque alijs ſupradictis hæc conuenire vllo modo poſſint; ſigna profectò Eccleſię Dei, hæc nulla ratione eſſe, aut dici poterunt. Nam primùm quidem hæc, non vulgo tantum & hominibus popularibus; ſed ne doctis quidem, ac benè eruditis omnibus cognita ac perſpecta ſunt. Vt enim à verbo Dei, eiúsque germano ſenſu ordiar, hunc non ita clarum eſſe, vt iſti putant, primùm Saluator ipſe docet, dum *Matth: 15.*

cet, dum

cet, dum illud thesauro in agro abscondito confert, ex quo non quiuis, sed doctus tantum, in regno cœlorum scriba proferat noua & vetera. Ideóque non simpliciter legendas scripturas; sed diligenter peruestigandas atque perscrutandas esse monet: *Scrutamini, inquit, scripturas: illa enim testimonium perhibent de me.* Deinde hoc idem D. Ioannes significat, dum sacram scripturam libro scripto intus & foris signato sigillis septem comparat: *Et vidi, inquit, in dextera sedentis super thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. Et vidi angelum fortem & prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, et soluere signacula eius? Et nemo poterat neque in cœlo, neque in terra, neque subtus terram aperire librum, neque respicere illum. Et ego flebam multum: quoniam nemo inuentus est aperire librum, nec videre eum: et vnus de senioribus dixit mihi: Ne fleueris. Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & soluere septem signacula eius.* Quem non alium librum fuisse, quã Euangeliorum quatuor, scriptorúmque Apostolicorum ipse interpretatur Ioannes. *Et vidi: Et ecce in medio throni, & quatuor animalium, & in medio seniorum agnum stantem tanquam occisum. & cæt.* Manifestiùs hoc idem verba D. Petri docent: *Hoc primùm intelligentes, quòd omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit, non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirante locuti sunt sancti Dei homines.* Sed quid opus est multis in re clara argumentis, cùm inter tot hæreses nulli sint, qui sibi verbum Dei, eiúsque verum & germanum sensum, non vsurpent: vbi tamen hoc ipsum verbum Dei, aut hic eius verus sensus sit, non ita facilè est iudicare: plurimíque ad hunc lapidem etiam docti nonnunquam offendunt. Ita vt præclarè quidam ex veteribus verbum Dei, sacrámque scripturam pulcherrimę imagini similem esse dixerit, quę vnum

quidem verum & proprium aspectum habeat, soli ipsius artifici Spiritui sancto, & Ecclesię Dei cognitum; ita tamen affecta sit, vt ex quacunque parte quis constiterit, eum aspicere videatur. Non est igitur clara ratio sacrę scripturę, sed & vsus sacramentorum eodem modo: de quibus itidem iudicare & statuere non omniũ, sed paucorum esse docet Paulus. *Sic nos*, inquit, *existimet homo, vt ministros Dei, & dispensatores mysteriorum eius*: hîc 1. Cor: 4.
iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Nam & illud, qui iusti, & sancti in hac vita sint, quod isti non pro mediocri signo ponunt, adeò est obscurum, adeò soli Deo cognitum; vt in hoc iudicio, etiam ipsi sancti, & electi Dei, aliquando lapsi esse videantur, illíq. qui certò spiritu Dei agebantur. Putabat quodam tempore magnus ille Helias, inter tot vitia & scandala solum se iustum, verúmq. Dei cultorem relictum esse. At 3. Reg: 19.
audit: Residuos, inquit, seruaui mihi in Isráël septem millia virorum, quorum genua non sunt curuata ante Baal, quorum omnium os non adorauit eum, osculans manum suam Putabat Ionas propheta in ciuitate infideli Niniue, cui nomine diuino certum denunciarat interitum, nullum esse, qui dignus sit placare iram omnipotentis Dei: donec ab illo cuius oculi vidẽt æqualitatem, audit: *Tu doles super hederam in qua non laborasti, neque fecisti, vt cresceret, quæ sub vna nocte nata est, & sub vna nocte perijt; & ego non parcam Niniue ciuitati, in qua sunt plusquam centum viginti millia hominum, qui nesciunt, quid sit inter dexteram & sinistram suam, & iumenta multa?* Ionæ 4.
Itaque rectè monet D. Paulus. *Nolite, inquit, ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo.* 1. Cor: 4.

Primùm igitur eam obcausam hæc vera Ecclesię Dei signa nullo modo esse posśunt, quòd non sint ita clara

 & euiden-

& euidentia, vt ab omnibus facilè cognosci ac discerni possint. Sed neque ea ipsa re, ad quam designandam & demonstrandam sunt instituta clariora: nam cùm Ecclesia Dei ciuitas sit quædam,& respublica rectè ordinata, scriptura verò ac verbum Dei,sit eius ciuitatis lex,atque ius, sacramenta autem, depositum atque thesaurus quidam teste D.Paulo; quis non videt ciuitatem quamque,atq. rempub. ipsam cuique nociorem esse, quàm eius leges, atque arcana, ac penitiora monimenta, eius item penitiores opes, atque deposita; quę plerunque ne ciuibus quidem ipsis omnibus cognita esse solent? Quot enim in repub. inueniuntur, qui eius iura, leges, institutáque ignorant: quibus neque mores maiorum, neq. vetera munimenta,neq.sanctiones vllę sunt cognitę? qui eius sanctiones, thesauros, atque deposita, atque adeò res pretiosissimas, donaria,arcana,antiquitates, ne viderint quidem vnquam? multi primò de vita decedunt, quàm hæc, vtrum sint, cognouerint. Neque igitur nota ista atque perspecta sunt: neque omninò ea ipsa re, ad quam designandam ab istis referuntur, notiora; sed neq. talia, quę multis communia non sint, & quę aliò transferri non possint, quę denique non sibi omnes ex æquo vsurpare possint. Nulla fuit vnquam, tam fœda,tam absurda, tam præpostera, tam impia hæresis,quę sibi,& pro se scripturas non vsurparet:quę vero Sacramentorum vsu non gloriaretur. Monstra hominū potiùs quàm homines erant, Valentinus, Martion, Manichæus: quos cùm ob absurditatem doctrinę, tùm ob impuritatem vitæ apostatas veritatis, & serpentis aduocatos, pandoras, sophistas peruersissimos, non homines, sed muta animalia, hominum vmbras præferētes,pepones deniq.Homerico vocabulo vsus vocat Irenæus:agrestes,& inanes amigdalas, adulterantes veritatem, regulę Ecclesię fures,principes ac duces mysteriorum impiorum, animalia immunda, quę

1. Tim: 6.

Irenæus lib: 1. cap: 5.

da, quę bifidas quidem habent vngulas, minimè autem ruminant; Clemens Alexandrinus: Vaniloquos, mentis 7. Stroma. ſeductores, Chriſtum mercantes, verbi Euangelici caupones, ſycophantas, fructus mortiferos, progeniem maledictam, inimicos crucis Chriſti, ramos eorum, qui Dominum glorię occiderunt, prophetarum interfectores, malas herbas, feros homicidas, ſementum diaboli nequam, inimici ſeminarium, cippos & ſepulchra mortuorum, malos operarios, canes mutos, ſerpentes ſe contrahentes, dracunculos ſquammoſos, aſpides, baſiliſcos, ſcorpiones, thoés aſtutos, & ſimias hominũ imitatrices; Ignatius: Non homines, ſed feras crudeles in humana figura, lupos pernicioſos, diaboli organa & irę filios; Clemens Romanus: Borborianos, Coddianos, Stratioticos, Phibionitas, Barbelitas, Barbeliotas; Epiphanius appellare ſolent. Hos tamẽ omnes, & ſi nihil præter nomen Chriſti habentes, propheticis ſententijs, Euangelicis dictis, Pauli doctrina, ſua dogmata confirmaſse, teſtis eſt Irenæus. *Fide, inquit, digna aptare conantur, his, quæ dicta ſunt, vel parabolas dominicas, vel dictiones propheticas, aut ſermones apoſtolicos, vt figmentum illorum, non ſine teſte eſſe videatur: ordinem quidem & textum literarum ſupergradientes, & quantum in ipſis eſt, ſoluentes membra veritatis. Transferunt autem & transfingunt, & alterum ex altero facientes, ſeducunt multos ex his, quæ aptant ex diuinis eloquijs, malè compoſito phantaſmata. Similia facientes his, qui controuerſias ſibimetipſis quaslibet proponunt: pòſt deinde conantur Homericis verſibus meditari eas, ita vt idiotæ putent ex illa temporali declamata controuerſia, Homerum verſus feciſſe: qui autem ſcit Homerica, cognoſcat quidem verſus, argumentũ autem non cognoſcet.* Et Tertullianus itẽ: *Scripturas,* inquit, *obtrudunt, & hac ſua audacia ſtatim quoſdam mouent: in ipſo verò congreſſu, firmos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cũ ſcrupulo dimittunt.*

Epiſt: ad Trali. & ad Philad. et ad Antioch.

Lib: 1. contra hæreſ. 26.

Lib: 1. cap: 1.

De præſcriptionibus aduerſus Hæret.

tunt. Et paulò pòst, de hoc toto genere, tàm scripturæ quàm Sacramentorum fusiùs. *Nec periclitor dicere, ipsas quoq; scripturas sic esse ex Dei voluntate dispositas; vt hæreticis materias subministrarent; cùm legem oportere hæreses esse, quæ sine scripturis esse non possent. Sed quæritur, à quo intellectus interpretetur eorum, quæ ad hæreses faciant? A diabolo scilicet, cuius sunt partes interuertendi veritatem: qui ipsas quoque res Sacramentorum diuinorũ, in idolorum mysterijs æmulatur. Tingit & ipse quosdam, vtique credentes & fideles suos: expiationem delictorum de lauacro repromittit, & sic initiat Mithræ: signat illic in frontibus milites suos: celebrat & panis oblationem: & imaginem resurrectionis inducit: & sub gladio redemit coronam. Quid, quòd et summum pontificem in vnius nuptijs statuit? Habet et virgines, habet et continentes? Cæterum si Numæ Pompilij superstitiones reuoluamus, si sacerdotalia officia insignia, et priuilegia, si sacrificantia ministeria, & instrumenta et vasa ipsorum sacrificiorum, ac piaculorum, & votorum curiositates consideremus; nonné manifestè diabolus morositatem illam Iudeæ imitatus est? Qui ergo ipsas res, de quibus Sacramenta CHristi administrantur, tàm æmulanter adfectauit exprimere in negocijs idololatriæ; vtiq; & idem, & eodem ingenio gestijt, & potuit instrumenta quoq; diuinarum rerum, & Sacramentorum christianorum, sensum de sensibus, verba de verbis, parabolas de parabolis, prophanè & æmulè fidei attentare. Et ideò neque à diabolo immissa esse spiritalia nequitiæ, ex quibus etiam hæreses veniunt, dubitare quis debeat: neq; ab idololatria distare hæreses; cùm & authoris, & operis eiusdem sint, cuius & idololatria: Deum aut fingunt alium aduersus creatorem: aut si vnicum creatorem confitentur, aliter eum disserunt, quàm in vero est: Ita omne mendacium de Deo, variatio quodam modo sexus est idololatriæ.*
Martionem vniuersum Euangelium Lucę, omnésq. Pauli Episto-

li Epistolas ad suum dogma ita transtulisse, vt putares id Lucam, aut Paulum loquutum, quod ipsi nunquam locuti sunt, demonstrat grauissimus author Epiphanius: Manichæus se Spiritum paracletum esse verbis Domini auditoribus suis probabat: Paracletus autem Spiritus sanctus, cùm venerit, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia. Et: Mittam vobis Spiritum paracletũ de cœlis. &c. Marcus, à quo Marcosiorum sectam fuisse deductam, testatur Epiphanius, se scientissimum ac per- Lib: 1. hære-
fectissimum, & virtutem maximam esse, ab inuisibilibus, si. 34.
& inennumerabilibus cœlestibus delapsum locis, sceleratus impostor, referente Irenæo, iactabat. Helcesaitę, Lib: 1. cap: 8.
Origenis tempore, non tantùm præsentibus sacrę Scri- Eusebi. lib: 6.
pturę libris erant contenti; sed librum etiam de cœlis histo. cap: 38.
delapsum se habere, & circumferre prædicauerũt: quem qui legisset, & credidisset, aliam longè remissionem peccatorum acciperet ab ea, qua Christus peccata remisit. Simon magus, à multis quasi Deus glorificatus est, inquit Irenæus, & docuit semetipsum esse, qui inter Iudæ- Lib: 1. cap: 20.
os quidem, quasi filius adparuerit, in Samaria autẽ quasi Pater descenderit, & in reliquis verò gentibus, quasi Spiritus sanctus aduentauerit. Esse autem se sublimissimã virtutem, hoc est, eum, qui sit super omnia Pater, & sustinebat vocari se, quodcunq. eum vocant homines. Martionis discipuli, perfectos seipsos appellabant, quasi nemo possit exæquari magnitudini agnitionis ipsorum: nec si Petrum aut Paulum dicas, vel alterum quendam Apostolorum; sed plus omnibus se cognouisse, & magnitudinem agnitionis illius, quę est inenarrabilis virtutis, solos ebibisse. Quòd si tam perditi & absurdi homines verbo Dei abutebantur tantum, atq. facilè suas nugas probabant; quid de Ario, Eunomio, Macedonio, dicemus? Nestorius sacram Scripturam se primum, & solum intelligere, & omnes eos ignorasse iactabat, quicunq. ante

ſe Magiſterij munere præditi, diuina eloquia tractauiſſent: vniuerſos ſcilicet Sacerdotes, vniuerſos confeſſores, & martyres, quorum alij explanaſſent Dei legem, alij verò explanantibus conſenſiſſent, vel credidiſſent: totã poſtremò etiam nunc errare & ſemper erraſſe adſeueraret Eccleſiã; quę, vt ipſi videbatur, ignaros, erroneósq. Doctores, & ſequuta eſſet, & ſequeretur. Quam obcauſam magnus ille Nazianzenus hæreticos plumbeos enſes argenteis vaginis incluſos, & occultatos vocabat. Tertullianus autem ſimiles meretriculis eſſe dixit; quę vt amatores quotidie ſibi fuco laſciuos irretiunt; ſic & iſti ſcripturis coaceruatis, incautos fallunt & decipiunt. Vincentius Lirinenſis Pharmacopolis comparat, qui noxia gramina ſalubribus titulis coronant. Sed quid attinet veteres allegare hæreſes? Quis adeò peritus eſt Arithmeticus, qui noſtri ſeculi hæreſes rectè numerare poſſit? quis Dialecticus eorum omnia dogmata ad certa capita & genera reuocare, Nouorum Iudaizantium inquam, Ebionitarum, Arianorum, Anabaptiſtarum, Sacramentariorum, Lutherianorum, Confeſſioniſtarum, & id genus aliorum? Quis tamen ex iſtis eſt, qui non ſe ſolum verum, & putum verbum Dei, legitimúmq. Sacramentorum vſum habere glorietur, quíque hoc ipſum ſibi plenis & inflatis buccis non vſurpet: & eò magis illi, qui fœdiores, magíſq. noxias ſententias ſecuti ſunt? Scimus Ebionitas, Arianos, Macedonianos, hoc ſolo ſemper exſultare, quòd ſpretis concilijs, atq. patribus, ad ſolas prouocent ſcripturas; quem eorum morem perpetuum fuiſſe, ante mille annos, teſtatur Lirinen: illis verbis: *Hic fortaſſe aliquis interroget, an & Herætici diuinæ ſcripturæ teſtimonijs vtantur. Vtuntur planè, & vehementer quidem: nam videas eos volare per ſingula quæque ſanctæ legis volumina, per Moſis, per Regnorum libros, per Pſalmos, per Apoſtolos, per Euangelia, per Prophetas. Sine enim*

Ad Nicobulum.

Lib: de hæreſ. cap: 35.

Vincentius Lirinen: lib: de hæreſ. cap: 35.

enim apud suos, siue alienos; siue priuatim, siue publicè; siue in sermonibus, siue libris; siue in conuiuijs, siue in plateis; nihil vnquam penè de suo proferunt, quod non etiam scripturæ verbis adumbrare conentur. Lege Pauli Samozateni opuscula, Priscilliani, Eunomij, Iouiani, reliquarumq́ pestium; cernas infinitam exemplorum congeriem, propè nullam omitti paginam, quæ non noui aut veteris testamenti sententijs fucata & colorata sit. Sed tantò magis cauendi & pertimescendi sunt, quantò occultius sub diuinæ legis vmbraculis latitant. Sciunt enim fœtores suos nulli ferè citò esse placituros, si nudi & simplices exhalentur: atque idcircò eos, cœlestis eloquij, velut quodam odore aspergunt, vt ille qui humanum facilè despiceret errorem, diuina non facilè contemnat oracula. Itaque faciunt, quod hi solent, qui paruulis austera quædam temperaturi pocula, prius ora melle circumlinunt: vt incauta ætas, cùm dulcedinem præsenserit, amaritudinem non reformidet. Quod etiam his curæ est, qui mala gramina, & noxios succos, medicaminum vocabulis præcolorant: vt nemo ferè, vbi supra scriptum legerit remedium, suspicetur venenum: Hæc Lirinen. Falsò inquis isti appellant scripturas. At hoc idē illi de te dicent: quis igitur tantas inter vos de tantis rebus componet lites? non modò ex his, qui foris sunt, ac nunc primùm sese ad fidem christianam conferunt; sed ne ex veteranis etiam ipsis atq. bene fundatis. Tu né igitur illud verum & proprium signum Ecclesię Dei esse dices, quod adeò cōmune est multis, vt hoc solò quisq. se superiorem & victorem triumphet? vel si hoc ipsum verum & sufficiens signum est; cur inter hos ipsos nō distinguit? cur tātas controuersias & dissensiones nō aufert? cur tantas inter illos non cōponit lites? cur nobis non ostendit, quos ex istis potiùs sequi debeamus, vel illis ipsis saltem? Quomodo item & illa ipsa vitę innocentia, ac integritas, perseuerantia item atq. obedientia; cur easdem non

dirimit

dirimit rixas? quibus itidẽ eodem modo veteres hæreſes omnes mirè ſeſe ad plebem commendare volebant. Vnde illa nomina, Angelicorum, Catharorum, id eſt, mun-
Lib: 1. cap: 16. dorum atque piorum. Gnoſtici, referente Irenæo, albos ſe & intellectores, perfectos, & ſemina electionis, ob vitę ſanctitatem, vocabant. Sabbatianos, & Nouatianos ſeipſos, Catharos, & Ariſteros, hoc eſt mundos, & quaſi iuſtos ſe vocaſse, refert, Canone 7. concilium primum Conſtantinopolitanum: qui non vita tantum, ſed conﬁctis etiam & comentitijs ſignis, ac miraculis, ſeſe com-
Tracta: 14. in Io. mendabant: *Nemo, inquit, fabulas vendat, ſcribit Auguſtinus: & Pontius fecit miraculum, & Donatus orauit, & reſpondit illi de cœlo Deus. (iactantiæ hæc Donatiſtarum erant) Primò aut falluntur, aut fallunt: poſtremò, fac illos montes transferre: ſi charitatem non habent, nihil ſunt. Videamus an habeant charitatem. Crederem, ſi non diuiſiſſent vnitatem. Et contra iſtos, vt ſic loquar mirabiliarios, cautum me fecit Deus meus, dicens: In nouiſsimis temporibus, exurgent Pſeudoprophetæ, facientes ſigna & portenta. Teneamus ergo vnitatem fratres mei, præter vnitatẽ enim, & qui facit miracula, nihil eſt.* Vnde illa præclara ſancti
In Epiſto. ad Hieron. Ignatij ſententia: *Quisquis dixerit præter illa, quæ ſtatuta ſunt, etiam ſi fide dignus ſit, etiam ſi ieiunet, etiam ſi virginitatem ſeruet, etiam ſi ſigna faciat, etiam ſi prophetet; lupus tibi cenſeatur, ſub ouis pelle, ouium corruptionem moliens.* Quomodo item nunc ſe Prophetas, Apoſtolos, Paulos, Angelorum iudices, Elias, mundíq. huius ſydera & luminaria, Euangelicos item reformatos, ex vtero ſanctificatos, plerique appellari ſolent.

Nullo igitur modò hac parte hæc ſigna verę Eccleſię eſse poſsunt. Sed neq. illud eis conuenire poteſt, vt vbicunq. ſint, vbicunq. conſpiciantur, ibi veram Eccleſiam eſse oporteat: cùm multi ſchiſmatici ſint, multi ex graui aliqua cauſa excommunicati, qui & ſi verum ſenſum

ſcripturę ſequuntur, & legitimo Sacramentorum vſu vtuntur, & multa probitate illuſtres ſunt, neque tamen illos in Eccleſia eſſe vel iſti affirmare poſſunt. Et multę pro veris Eccleſiis habitę ſunt, quibus aliquid horum, propter primam eorum infantiam ac teneritatem, defuit: nam & Corinthij de corporũ reſurrectione malè ſenſerunt, & Galatę ſimul legalia cum Euangelio retinenda eſſe docuerunt; quos eo nomine grauiter obiurgat D. Paulus: Cœnę Domini primariò Sacramento, non rectè vſi ſunt Corinthij: item rebaptiſabant hæreticos ſub Cypriano, & alijs 86. Epiſcopis Africanę Eccleſię; pro veris tamen Eccleſiis, quòd per ignorantiam errarent, & quod paratę erant diſcere, & quod didiciſſent ſequi, habebantur: nam & Paulus Corinthiorum atque Galatarum, Eccleſias appellat, & in Africa veras Eccleſias fuiſſe, Hieronymus contra Luciferianos, et D. Auguſtinus lib. 6. cap. 7. contra Donatiſtas docet.

Poſtremò diximus, ſigna cuiuſque rei expoſita, atque in aperto propalam poſita, in ipſoque veſtibulo rei conſtituta eſſe debere, vt ab omnibus paſſim videri & agnoſci facilè poſſint. Atqui & ſacra ſcriptura, & Sacramentorum vſus atq. adminiſtratio, cùm in Eccleſia primitiua, tùm apud alias omnes ſobrias, ſanctáque ſanctè colentes, Eccleſias, in arcanis & conditis rebus habita eſſe videmus: indéque nomen myſteriorum ſortita, ita, vt nulli planè præter hos, quos miniſtros & diſpenſatores earum rerum ipſe conſtituit dominus, paterent: idque ab Apoſtolis, ac Apoſtolicis viris edocta ſemper ſanctiſſimè obſeruat Eccleſia. Cuius rei primus dux & auctor DEus ipſe fuit, qui in monte Sinai legem daturus, ipſum quidem Moyſen nubem ſubire iubet: ſi quis autem Aaron ſummus ſacerdos erat, comitem ſe aſcenſus præbere, atque in proximo ſtare, extra nubem tamen eſſe: ſi autem Nabath quiſpiam aut Abiud, aut ex ſeni- *Nazianzenus in prim. Theolog. ordi.*

D orum

orum ordine, ascendere quidem illi permittitur, cæterum procul consistere, pro puritatis suę merito atq. dignitate: si verò quispiam ex vulgo huiuscemodi maiestatis & speculationum indignus, siquidem omninò impurus ac prophanus sit; nullo modo accedere, ne ea temeritate periculum sibi accersat: si autem leuiter saltem purgatus, inferiori loco manere, ac solam vocem, atq. buccinam audire præcipitur; montem autem circumfusum ac coruscantem videre, terrore ac admiratione afficientem eos, qui ascendere nequeunt: quòd si quis bellua sit, sacra conculcans; hunc longiùs à monte abscedere, ne lapidibus opprimatur aut obruatur, malúsque malè pereat. Idem fecit Christus Dominus, qui sublimiorem aliquam doctrinam traditurus, cum duodecim illis præstantissimis doctrinę suę nuncijs, semper vel in solos montes, vel in deserta, vel in mare se à turbis recipiebat. Vnde illud: *Vobis datum est nosse mysteria regni* (Matth: 13.)
cœlestis, alijs autem in parabolis. Et illud: *Nolite proijcere ante porcos margaritas.* Et illud: *Nolite dare sanctum Dei canibus.* (Matth: 7.) Sed ne his quidem simul omnia manifestabat, sed tum demum; vbi ab illo probati, sanctificati, ac cœlesti spiritu ex alto illuminati sunt. Vnde illud: *Multa habeo dicere vobis, sed non potestis portare* (Ioan: 16.)
nunc. Et Paulus: *Sapientiam, inquit, loquimur inter perfectos, sapientiam verò non huius seculi, neque principum huius seculi, quod destruitur; sed loquimur Dei sapientiam in mysterio quæ abscondita est.* (1. Cor: 2.) Et alio loco: *Spiritualibus, inquit, spiritualia comparantes. Animalis autem homo, non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei, stultitia enim est illi, & non potest intelligere. Ego autem fratres non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tanquam paruulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam, nondum enim poteratis, sed necdum quidem potestis: adhuc enim carnales estis.* (1. Cor: 2.) Et Timotheum hortatur, vt (2. Tim: 1.)

arcanum

arcanum depoſitum cuſtodiat: *Bonum depoſitum cuſtodi, per Spiritum ſanctum, qui habitat in nobis.* De Sacramentis verò illud: *Vt prudentibus loquar, vos ipſi intelligite, quæ dico:* quaſi paſſim omnes non intelligere diceret. *Calix benedictionis cui benedicimus, nonné communicatio corporis Domini eſt?* Et D. Ioannes. *Plura,* inquit, *habens vobis ſcribere, nolui per chartam & atramentum: ſpero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui.* Et alio loco: *Multa habui tibi ſcribere, ſed nolui per atramentum & calamum ſcribere tibi. &c.* Dionyſius Areopagita proximus memorię Apoſtolorum ſucceſſor, ſic Timotheo Pauli diſcipulo, hac de re ſcribit: *Vide,* inquit, *ne ſancta ſanctorum enuncies, ſed reuereberis ea potiùs, & quæ occulta Dei ſunt, cognitione mentis & animi in honore habebis, ac precio: ita tamen, vt ea & minùs perfectis non tradas, & cum his ſolis, qui ſancti erunt, cum ſancta illuſtratione, pro ſacrarum rerum dignitate, communices.* Et paulò pòſt: *Itaque ſanctis tuis promiſſionibus ductus, (eas enim ſanctum eſt commemorare) ſacroſancti muneris pontificij; vt quod præſtet omnibus rationem, cum alio nõ communicabis, niſi cum diuinis ſacrorum perfectoribus collegis tuis: quibus ſuadebis, vt profiteantur ex inſtituto pontificio ſe mundos, ac ſanctos, ad ea, quæ ſancta ſunt, tractanda, venturos communicaturosq́, & diuina cum diuinis ſolis, & ea, quæ vim perficiendi habent, cum his, qui perficiunt, & cum ſanctis, ea, quæ ſunt ſanctiſſima. Nam cùm alia munera quæ Hierarchiæ propria ſunt, tùm hæc tibi mandaui.* Hæc Dionyſius. Baſilius autem: *Nonné,* inquit, *ex doctrina quam patres noſtri in ſilentio, quod curioſos & ocioſos ſubmouet, ſeruarunt; pulchrè quidem illi, nimirum docti, arcanorum venerationem ſilentio conſeruare? Nam, quæ nec intueri fas eſt, non initiatis; quî conueniebat horum doctrinam publicitùs circumferri ſcripto? Deinde Moyſis exemplo probans, qui non omnes ad penitiora*

1. Cor: 10.

2. Ioan: 1.

De cœleſti Hierar. cap: 1.

Ibidem.

In lib: de Spiritu ſancto cap: 27.

ſacramenta admiſit: probè, inquit, *ſciens pro ſua ſapientia res vſu tritas, & vndecunque parabiles, expoſitas eſſe contemptui: cæterùm id, quod depoſitum eſt, quódque rarum eſt, huic natura coniunctum eſſe, ſummam admirationem & ſtudium. Ad eundem profectò modum, & qui in primordijs Eccleſiæ certos ritus perſcripſerunt Apoſtoli, & Patres, in occulto ſilentióque myſterijs ſuam ſeruauerunt dignitatem: neque enim omninò myſterium eſt, quod ad populares & vulgares aures effertur. Eſt autem etiam ſilentij ſpecies ipſa obſcuritas, qua vtitur Scriptura, mentem ad contemplationem dogmatum inhabilem exercens, idq́ ad vtilitatem in ſcripturis verſantium.* Hactenus Baſilius. Vnde ille communis vetuſtiſſimorum Patrum dicendi modus: Origenis. *Nouit*, inquit, *qui myſteriis intentus eſt, & carnem, & ſanguinem verbi Dei: non ergò immorentur in his, vt quæ & ſcientibus nota ſunt, & ignorantibus patere non poſſunt.* Chryſoſtomi: *Qui myſteriis initiati ſunt, intelligunt quæ dicuntur: Myſteriorum Dei conſortes norunt quod dicitur: Initiati, quæ dicuntur, norunt fideles.* Vnde illa contra doctrinæ atq. Sacramentorum profanatores Nazianzeni grauis querela: *Illud ſaltem*, inquit, *inter nos conueniat, vt myſtica myſticè, & ſancta ſanctè proloquamur, nec in profanas aures, quæ in vulgus efferri nefas eſt, proiiciamus, ne alioqui conſtet eos, qui dæmones adorant, & turpium fabularum, ac verum cultum profitentur, nobis grauitate ſuperiores eſſe: quippe, qui his, qui non iiſdem ſacris initiati ſunt, cruorē potiùs ſuū, quàm ſermones quoſdam impertirent.* Noſtra verò hac infelici ætate, ebrij magiſtri ſtulto populo omnia in publicum protulerunt, planéque proſtituerunt, indéq́ precioſę margaritę ante porcos proiectę, conculcatę iacent.

In oratione prima de Theologia.

Cùm igitur ſigna & indicia cuiusq. rei clara, & cuique obuia eſse debeant, omniúmq. oculis patere; ſcriptura autē, atq. ſacramentorū vſus, inter arcana & ſecreta ſemper

habita

habita sint; hæc signa & indicia verę Ecclesię nullo pacto esse possunt. Atq.ita nulla ex parte conditiones signi his ipsis rebus, quę isti pro notis verę Ecclesię constituũt, conuenire possunt. Hæcq. illa causa est,cur quantumuis hęc maximè sint vtilia ac necessaria,quantumuis principem fidem & locum in Ecclesia Dei teneant, neq.tamen aut sacra scriptura,aut sancti Patres his tanquã signis vsi sunt vnquam. Nunc quoniam abundè demonstratũ est, hæc vera signa Ecclesię Dei nullo modo,nec esse,nec dici posse;idcò ad illud secundum caput orationem nostram transferamus, & si vera signa sint, magis tamen Ecclesię Catholicæ, quàm istis, qui illis tantoperè gloriantur, conuenire.

SVPRADICTA SIGNA ETSI VERÆ NOTÆ ECCLESIÆ DEI NON SINT, MAGIS TAMEN ECCLESIÆ *Catholicæ, quàm ipsis eorum auctoribus conuenire, & inprimis sanam Euangelii doctrinam.*

Caput III.

VT igitur à Scriptura, sanáque Euangelij doctrina ordiamur; videamus primùm obsecro, quid tandem id sit sacra scriptura, ac verbo Dei, sanáq. Euangelij doctrina gloriari, illámq. appellare, suúmque quodam modo Euangeliũ facere. Num hoc tanquã depositum quoddam apud se semper conseruasse, num plenum ac integrũ vsurpare, ita vt non partem quidem illius, prout locus & tempus fert alleges, partem autem penitùs abroges: num verum & germanum eius sensum

ac interpretationem ſequi; an omninò nihil, quod illi contrarium ſit, cum eóque pugnet, docere aut tradere. Quamcunq.earum rationem acceperis,omnes illę Eccleſię Catholicę magis, quàm iſtis conuenient. Nam ſi hoc eſt,verbum Dei ſibi tribuere,ſuúmq. putare,quod ſemper tanquam in depoſito quiſpiam apud ſe ſanctè conſeruauit; quis obſecro Scripturam per hos mille quingentos annos, priusquàm iſti exorti eſsent, cuſtodiuit? quis ab iniurijs & calamitatibus temporum, ipſiúsque, vt ita dicam, mortalitatis tutatus eſt? quis à flammis & igne tyrannorum texit? quis à fraudibus & adulteratione hæreticorum defendit? quis ab improbitate & ſcelere impiorum vindicauit? quis teſtimonio ſuo hanc ipſam canonicam ſcripturam verbúmq. Dei,& nō aliam eſse confirmauit, præter eam, quę per orbem vniuerſum fuſa eſt catholicam Eccleſiam? Aut ex quorum tandem archiuis & bibliothecis, hæc ipſa Euangelia, quę ſibi iſti falsò tribuunt, aut Wikleff, aut Hus,aut Lutherus, primi iſtorum duces atque magiſtri, in publicum protulerunt? in cuius ſcholis,ſub quibus magiſtris hoc Euangelium didicerunt? in quibus Eccleſiis hoc primùm legi,& publicè prædicari audiuerunt? Hæc ipſa Germania, Bòémia,vnde iſti diuini & cœleſtes magiſtri primùm orti ſunt,vnde primùm fidem Euangeliúmq. Chriſti accepit? Noſtra hæc eſt poſſeſſio,dicebat Tertullianus,noſtrū depoſitum, Romę quidem Clementi à Petro, à Clemente autem Anacleto, & ſic deinceps: Alexandrię Aniano à Mario,ab hoc autem Abitio: Hieroſolymis à Iacobo fratre Domini Simeoni Cleophę filio, qui frater Saluatoris dicitur: Antiochię ab eodem Petro Lucę,& pòſt hunc Zachæo, Euodio denique, ac deinceps alijs: Cretę Timotheo à Paulo relictum: & ſic eodem modo in alijs Eccleſiis. Iſti verò lupi erant rapaces, cucullis atque ſupercilicijs,tanquam velleribus ouium tecti, ementitis ſacris

ordinati-

ordinationibus, atque Eccleſiaſticis titulis, dum ſe amicos ſponſę ſimulant: fraude ac dolo, dormitante aliquãtiſper Timotheo, alijsque negocijs intento, depoſitum hoc ſuſtulerunt, ac pro ſua propria poſſeſſione ad vulgus prodiderunt: illúdque, quod per furtum ac dolum malum à nobis quæſierunt, pro vera & germana hæreditate ſua, alijs obtrudere nõ verentur. Quę tamen ipſa cùm per tot annos, integra & incorrupta à vera diſpenſatrice myſteriorum Dei Eccleſia, ita conſeruata fuiſsent, vt in omnibus linguis & idiomatibus, ne apex quidem vnus ex his diſperditus fuerit; ipſi infideles poſſeſsores per hos paucos annos, ſic deprauarunt, ſic prauis verſionibus adulterarunt, ſic nouis interpretationibus atque caſtigationibus contaminarunt, ſic falſis cõmentarijs macularunt; vt non agnoſcas hæc eadem eſse: ſic ſtultis & temerarijs cenſuris de loco ſuo mouerunt; vt non capita tantum quædam ſacrę ſcripturę ſuſtulerint; ſed integras etiam Canonicas Epiſtolas, atq. adeò ipſum ſanctiſſimum & diuiniſſimum Ioannis Euangelium, quidam ex illis impiè abrogare non reueriti ſunt. Sed quid mirum: non enim propria, ſed aliena bona diſpenſarunt: neque iuſti & bonę fidei poſſeſsores, ſed fures & latrones fuerunt: res autem qua fide quæritur, eadem diſpenſatur: malè parta, peſſimè dilabuntur: prodigus eſt diſpenſator, fur, & latro. Tuné igitur illam Eccleſiam Euangelio, veróq. Dei verbo caruiſse dices, à qua niſi accepiſses, ne an illud quidem fuerit vnquam ſomniare poſses? Itaque eos ipſos indignos eſse rei poſſeſſione pulcherrimè docet Tertullianus: *Conſtat ratio propoſiti noſtri definientis non eſſe admittendos hæreticos ad eandem de ſcripturis prouocationem, quos ſine ſcripturis, probamus ad ſcripturas non pertinere. Si enim hæretici ſunt, chriſtiani eſſe non poſſunt, non à Chriſto habendo, quod de ſua electione ſectati hæreticorum nomine admittunt. Ita non chriſtiani, nullum ius*

capiunt

capiunt christianarum literarum: ad quos meritò dicendũ est, qui estis? quando, & vnde venistis? quid in meo agitis non mei? quo denique Marcion iure syluam meam cœdis? qua licentia Valentine fontes meos transuertis? qua potestate Apelles limites meos commoues? Mea est possessio. quid hic cæteri ad voluntatem vestram seminatis & pascitis? Mea est possessio, olim possideo (prior possideo, habeo) origines firmas, ab ipsis autoribus, quorum fuit res. Ego sum hæres Apostolorum: Sicut cauerunt testamento suo, sicut fidei commiserunt, sicut adiurauerunt, ita teneo: Vos certè exhæredauerunt semper & abdicauerunt, vt extraneos, vt inimicos. Verùm cùm hæc nobis, nisi impudentissimi planè sint, concedant oportet; ad ipsum vsum & allegationem sacrarum Scripturarum nos conferamus. De qua non plura dicamus, quàm illud: Communem illam non omnibus hæreticis tantum, sed maligno etiam ipsi spiritui esse, qui quondam contrà ipsum Dei filium, eius autoritate non tàm vti, quàm abuti veritus non est: *Si filius*, inquit, *Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis.*

De pleno porrò & non truncato totius verbi Dei vsu, ex eo ipso, quod afferemus, cui ille magis conueniat, facilè quisq. statuere poterit. Vniuersum verbum Dei Paulus atq. Ioannes, duo maximi veritatis testes, in duo genera partiti sunt: In verbum scriptum, & ore prolatum: 2. Thess: 2. *Itaque fratres*, inquit Paulus, *state & tenete Traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.* Et Ioannes toties à calamo & atramento, vti superiùs diximus, ad viuam vocem suos reuocat. Quod idem postea, omnes sancti Patres mirifico consensu docuerunt, idque se ab ipso Paulo accepisse, testatur Dio- Lib: 1. de Ecclesiasti. hierar. cap: 1. nysius Areopagita. *Nostræ*, inquit, *hierarchiæ vis omnis in verbis, quæ à Deo tradita sunt cernitur. Sanctissima autem vene-*

tem venerationéque dignissima verba ea esse dicimus, quæ nobis à sacrosanctis nostris præceptoribus, in sanctis atque Theologicis scripturæ libris sunt prodita, quæq; ab ijsdem sanctis viris institutione, quæ magis à materia abhorreret, proximáque iam quodam modo esset, ac similis cœlesti hierarchiæ, ex mente in mentem verbo corporeo illo quidem, sed quod minus est materiæ particeps, sine scripto studiorū nostrorum duces principésque didicerunt. Et paulò pòst. *Ibidem.* *Quocirca, primi illi hierarchiæ nostræ duces ac principes, cùm & ipsi à diuinæ bonitate plenè cumulateq; sanctum hoc munus accepissent, & à diuina benignitate eius apud posteros propagandi, prorogandiq; causa missi essent: iidémque valdè vt diuini posteros ad cœlestia, & diuinitatis similitudinem traducere cuperent: signis, quæ sub sensum cadunt cœlestia, varietatéque ac multitudine, id quod coniunctum connexúmque erat, & humanis diuinas res, quæq; materia carent, iis quæ ex materia constant, ac nostris eas quæ essentia superiores sunt, partim scriptis, partim non scriptis suis institutionibus, ex sacrosanctis legibus nobis tradiderunt.* Eodem modo Irenæus à Policarpo Ioannis discipulo edoctus, suos confutat Gnosticos. *Quid enim, & si* Irenæus lib: 3. *quibus de aliqua modica quæstione disceptatio esset, nónne* cap: 4. *oporteret in antiquissimas recurrere Ecclesias, in quibus Apostoli conuersati sunt, & ab eis de præsenti quæstione sumere quod certum & re liquidum est? Quid autem si neq; Apostoli quidem scripturas reliquissent nobis, nónne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt iis, quibus committebant Ecclesias? cui ordinationi assentiūt multæ gentes barbarorum eorum, qui in Christum credunt, sine charactere vel atramento scriptam habentes per spiritum in cordibus suis salutem, & veterem traditionē diligenter custodientes, in vnū Deum credentes fabricatorem cœli et terræ, et omnium quæ in eis sunt, per Christum Iesum Dei filium. Hanc fidem qui sine literis crediderunt, quantum*

ad sermonem nostrum, barbari sunt: quantum autem ad sententiam, & consuetudinem, & conuersationem, propter fidem, per quam sapientissimi sunt, & placent Deo, conuersantes in omni iustitia, & castitate, & sapientia. Quibus si aliquis annunciauerit ea quæ ab hæreticis adinuenta sunt, proprio sermone eorum colloquens, statim concludens aures, longo longiùs fugient, ne audire quidem sustinentes blasphemum colloquium. Sic per illam veterem Apostolorum traditionem, ne in conceptionem quidem mentis admittunt, quodcunque eorum portentiloquium est: neque enim congregatio fuit apud eos, neque doctrina instituta. Traditione igitur quæ est ab Apostolis, sic se habente in Ecclesia, & permanente apud nos, reuertamus ad eam, quæ est ex scripturis ostensionem, eorum qui & Euangelium conscripserunt Apostolorum. Idem docet D. Basilius, idem Augustinus, duo orientis atque occidentis orbis amplissima lumina. *Quæ in Ecclesia prædicantur*, inquit Basilius, *quædam habemus è doctrina scripto prodita, quædam rursus ex Apostolorum traditione, in mysterio, id est, in occulto tradita recepimus. Quorum vtraque parem vim habent ad pietatem, nec his quisquam contradicit, quisquis sanè & tenuiter expertus est, quæ sint iura Ecclesiastica. Nam si consuetudines quæ scripto proditæ non sunt, tanquam haud multum habentes momenti conemur reiicere, imprudentes & ea damnabimus, quæ in Euangelio necessaria ad salutem habentur, imò potiùs ipsam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus.* Et paulò pòst. *Aliud*, inquit, *est* δόγμα *& aliud* κήρυγμα *dogmata*, inquit, *silentio leguntur*, κηρύγματα *publicè prædicantur.* Hæc Basilius. D. verò Augustinus. *In his*, inquit, *de quibus nihil certi statuit diuina scriptura, mos populi Dei & statuta maiorum pro lege tenenda sunt: & sicut præuaricatio diuinarum legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum, coèrcendi sunt.* Cuius quidem rei causam adfert D. Basilius:

In libro de spiritu sancto cap: 27.

Episto. 86 ad Casulanū distinct. 11. cap: in his.

D. Basilius: *Hæc, inquit, est ratio, cur quædam citra scripturam tradita sunt, ne dogmatum cognitio propter assuetudinem vulgo veniret in contemptum.* Constat igitur Apostolorum, Apostolicorúmq. virorum luculentissimis testimonijs: vniuersum verbū Dei sacra scriptura & traditione contineri, hæcq. eandem vim & auctoritatē habere, atq. adeò traditione ipsa magis spirituale, quid, vt Dionysius, magis autem arcanum, vt Basilius docet, contineri. Quis igitur magis vtramq. hanc partem verbi Dei complexus est? quis maiore sanctitate colit? quis summa fide & integritate vsque ad hodiernam diem ambo hæc conseruauit? Ecclesiáne Catholica, an isti? Quid verbis opus est, cùm non modò sacras traditiones isti non colunt; sed eò etiam solo nomine Ecclesiam maximè incusent, quòd eas sequatur, quòd illis maximam habeat fidem. Istíne igitur plenum Dei verbi vsum sibi meritò tribuent, qui potissimum eius partem abrogant, sacram autem scripturam ita truncam reddiderunt; vt paucos pòst dies vix eius vllę reliquię integrè apud eos permanebunt?

Ibidem. Idem Origen. in cap: 3. epist. ad Titum. Et Hieron: ad Luciniū Epistola 28. Idem Tertul. in libro de præscriptionibus hæretic.

Neque igitur possessione, neque vsu verbi Dei Ecclesiā catholicam vincūt: quin potiùs longissimis passibus pòst eam relinquūtur. Interpretatione igitur & vero sensu fortasse? Nequaquam. Nos enim eos scripturæ interpretes sequimur; qui Christum Dominum ipsi oculis suis viderunt; qui ab ipsis sanctis Apostolis, qui hæc manibus suis contrectarunt, eorúmque proximis successoribus edocti atq. instituti sunt; qui temporibus illis, quibus hæc gesta sunt, vixerunt; qui rebus ipsis interfuerunt; quorū ingenij vim, doctrinę copiam, eloquentię vbertatem, sapientiam admiratus est infidelium orbis, ducésque eius & magistri; quorum fidei sinceritatem ac constantiam, vitę sanctitatem multis miraculis & portentis confirmauit ipse Deus; qui eam doctrinam, quam nobis tradiderunt, vita

 sanguine-

ſanguinéque ſuo obſignarunt; qui ea, quę viderunt, & quorum ipſimet magna pars fuerunt nobis tradiderunt; quorum fidem, auctoritatem, & doctrinam, tot ſeculorum decurſus, tótq. ſynodorum ac doctiſſimorum hominum conſenſus comprobauit; quos neq. amor, neq. odium, quę plerunque iudicia humana peruertunt, neq. vllus humanus ſenſus, vtpotè à noſtris controuerſiis remotiſſimos attingunt: horum inquam ſenſum & interpretationem nos ſequimur, illi ſuum. Et cùm ſcriptura, dicente Petro, priuatę interpretationis non ſit; nos Catholicum omnium temporum & locorum tuemur ſenſum, iſti priuatum. De quibus Clemens Romanus Petri ſucceſsor Epiſtola 5. ſic ſcribit: *Relatum eſt etiam nobis, quòd quidam in veſtris partibus cõmorantes, aduerſantur ſanis doctrinis, & (prout eis videtur) non ſecundum traditionem patrum, ſed iuxta ſenſum ſuum docere videntur. Multas enim quidam (vt audiuimus) veſtrarum partium ſecundum ingenium hominum, ex his quæ legunt veriſimilitudines capiunt: & ideo diligenter obſeruandum eſt; vt lex Dei quum legitur, non ſecundum propriam ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur. Sunt enim multa verba in ſcripturis diuinis, quæ poſſunt trahi ad eum ſenſum, quem ſibi vnuſquiſque ſpontè præſumpſit; ſed fieri non oportet: non enim ſenſum, quem extrinſecus adulteretis alienum & extraneum debetis quærere, aut quomodo ipſum ſcripturarum authoritate confirmetis; ſed ex ipſis ſcripturis ſenſum capere veritatis. Et ideo oportet ab eo intelligentiam diſcere ſcripturarum, qui eam à maioribus ſecundùm veritatem ſibi traditam ſeruauit, vt ipſe poſſit ea, quæ rectè ſuſcepit, competenter aſſerere.* Túne igitur potiùs, aut Luthero, aut Caluino, aut Serueto, vel Blandratę ira ac furore accenſo, Ioannis vel Pauli aliquem locum interpretanti credes? quàm aut Policarpo, aut Ignatio, aut Irenæo, vel Dionyſio, eorúmq. diſcipulis, qui cum illis ſimul vixerunt, qui

runt, qui ab eis docti sunt, quos ipsi in suis nominarunt libris? Túne de eo sensu & interpretatione scripturę, quem vel Nicæna Synodus, vel Constantinopolitana, vel Ephesina, vel Chalcedonen: secuta est, earúmque constitutionibus: plus credes Caluino, quàm Athanasio, Luthero, quã Gregorio, Basilio, Chrysostomo, & alijs, qui synodis illis non interfuerunt tantùm, sed etiam præfuerunt? Puerorum certè aut insanorum, & non prudentium, & adultorum hominũ hæc erunt iudicia. Quas easdẽ scripturas, qua fide tractẽt & interpretentur Hæretici, docet Tertullianus: *Vnde autem extranei & inimici Apostolis hæretici, nisi ex diuersitate doctrinæ: quam vnusquisq; de suo arbitrio aduersus Apostolos, aut protulit aut recepit? Illic igitur & scripturarum & expositionum adulteratio deputanda est, vbi diuersitas inuenitur doctrinæ. Quibus fuit propositum aliter docendi eos, necessitas instituit aliter disponendi instrumenta doctrinæ. Aliás enim non potuissent aliter docere; nisi aliter haberent per quæ docerent hæresim. Sicut illis non potuisset succedere corruptela doctrinæ (sine corruptela instrumentorum) eius, ita & nobis integritas doctrinæ non competisset sine integritate eorum, per quæ doctrina tractatur. Etenim quid contrarium nobis in nostris? quid de proprio intulimus, vt aliquid contrarium ei & in scripturis deprehensum, detractione vel adiectione, vel transmutatione remediaremus? Quod sumus, hoc sunt. Inde scripturæ ab initio suo. Ex illis sumus, antequam nihil aliter fuit, quam sumus. Quid denique fuit antequam nobis interpellarentur? Cùm autem omnis interpellatio posterior credenda sit, veniens vtique ex causa æmulationis, qua neque prior, neque domesticarum est eius quem quod æmulatur, tam incredibile est sapienti cuique, vt nos adulterum stylum intulisse videamur scripturis, qui sumus & primi & ex ipsis, quàm illos non intulisse, qui sunt & posteri & aduersi. Alius manu scripturas, alius sensu expositiones inter-*

 nes inter-

nes interuertit. Neque enim si Valentinus integro instrumento vti videtur non callidiore ingenio, quàm Marcion manus intulit veritati. Marcion enim exertè & palam machæra, non stylo vsus est, quoniam ad materiam suam cædem scripturarum confecit. Valentinus autem pepercit: quoniam non ad materiam scripturas, sed materiam ad scripturas excogitauit: & tamen plus abstulit, & plus adiecit auferens proprietates singulorum quoque verborum, & adijciens dispositiones non comparentium rerum.

At nihil, inquit, scripturę aduersum, nihil cum Dei verbo pugnans docere, hoc est, sincerā Euangelij doctrinā profiteri. Iam igitur & hoc ipsum expendamus caput.
Rom: 3. Docet Scriptura: Omnem hominem mendacem, solum autem Deum veracem esse: negant isti, dum se solos errare non posse, ac etiā si omnes synodi, vniuersi Patres, tota Ecclesia, aliud quid sentiat, ipsi tantū se solos vera sentire
Rom: 13. arbitrantur. Docet Scriptura: Obediendum esse præpositis, etiam discolis, non tantùm propter metum, sed etiam propter conscientiam; isti obediunt nemini. Docet
Matth: 16. Scriptura: Christum Dominum priusquam in cœlos àscendisset, Petro eiúsque successoribus claues regni cœ-
Ioan: vlt. lestis, hoc est, vniuersam Ecclesię gubernationem tradidisse, térque repetitis vicibus, illi pascendarum ouium suarum & agnorum munus commendasse; isti negant.
Ioan: 20. Docet Scriptura: Christum Dominum in discipulos suos insufflasse, eisque Spiritum sanctum dedisse; vt quorumcunque dimiserint peccata, dimittantur illis, quorū
Psal: 150. retinuerint, retenta sint; negant isti. Docet Scriptura: Laudandum esse dominum in sanctis eius, laudandum in firmamento virtutis eius: nimis honorandos esse amicos
Psal: 138. Dei, nimis confortatum esse principatum illorum: glo-
Rom: 2. riam item esse & honorem omni operanti bonum, Iudæo simul & Græco. &c. isti Sanctorum honorem ido-
Lucæ 1. lolatriam esse docent. Prædixit ipsa mater Dei: Beatam illam

illam prædicaturas omnes gentes, quia fecit illi magna, qui potens est,& sanctum nomen eius : isti matrem Dei angelica voce salutare pro piaculo dicunt. Docet Scriptura: Iustam & piam esse cogitationem, orare pro de- 2. Matth: 12.
functis, vt à peccatis soluantur : negant isti. Docet Scriptura. Annam Phanuelis filiam nõ discessisse de templo, Lucæ 2.
ieiunijs & obsecrationibus seruiuisse domino die ac nocte: isti ieiunia & orationes ab omni parte cultus diuini excludunt. Docet Paulus: Viduam irritam facientem 1. Tim: 5.
primam castitatis fidem, damnationem sibi acquirere: isti votum castitatis irritum facere, libertatem & perfectionem christianam esse docent. Vult Paulus : omnes 1. Cor: 7.
esse sicut ipse fuit, hoc est, castum & continentem : isti omnes nubere volunt. Docet Paulus: Virginem quę nubit bene facere; si tamen nõ nubat, melius facere: isti, si nubat, melius facere aiunt. Hic idem dicit, matrimoniũ Sa- Eph: 5.
cramentum magnum esse inter Christum scilicet & Ecclesiam: isti negant. Docet Christus: Beatos esse paupe- Matth: 5.
res spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum: Beatos mites, quoniam ipsi possessuri sunt terram : Beatos qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur: Beatos qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur : Beatos misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur: Beatos mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt: Beatos pacificos, quoniam ipsi filij Dei vocabuntur: Beatos qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum : isti in omnibus his iustum peccare docent. Iubet dominus omnes qui propter nomen eius res aduersas patienter perferũt, gaudere & exultare, quia merces eorum copiosa sit in cœlis: isti nullam mercedem iusto propositã esse docent. Dicit Dominus: Qui bona egerũt, eos in vitam æternam Ioan: 5.
ituros, qui autem mala, in ignem æternum. Quę autem ista sunt bona, aut quę mala, ipse clariùs explicat : Esuriui enim,

ui enim, & dediſtis mihi comedere: ſitiui, & dediſtis mihi bibere. &c. iſti ſolam fidem ad ſalutem neceſsariam
Ioan: 6. eſse prædicant. Promittit idem Dominus: Veram carnem & verum ſanguinem, atque adeò ſeipſum nobis in cibum & potum daturum, non ſicut Moyſes dedit manna in deſerto, in vmbra & figura; ſed verè & re ipſa: iſti in ſola figura illum carnem & ſanguinem ſuum nobis
Mar: 16. dediſse mordicus affirmant. Docet Scriptura: Niſi quis crediderit & baptiſatus fuerit, eum ſaluari non poſse: Negat hoc Caluinus, paruulósq. ſi ex chriſtianis parentibus naſcantur, ſanctos eſse, & ſi ſine baptiſmo moriantur,
Oſeæ 13. omninò non damnari affirmat. Docet Scriptura: Perditionem noſtram ex nobis eſse, ſalutem autem ex Domino: negat hoc Caluinus, qui dicit. Sola Dei prædeſtinatione homines ſaluari aut damnari. Docet Scriptura:
Gen: 4. Sub nobis eſse appetitum noſtrum, nósque dominos illius eſse: & ſi benè egerimus, nos mercedem recepturos, ſi autem malè, ſtatim in foribus peccatum noſtrum ad-
Eccl: 15. futurum: Deúmque hominem conſtituiſse in poteſtate ſua, propoſuiſse illi bonum & malum, ad quodcunq. extenderit manum, daturum ſe illi, animam eius in manibus eius ſitam ſemper: iſti omnem liberi arbitrij rationẽ
Eccle: 9. diſputationibus ſuis euertunt. Docet Scriptura: Nemi-
Phil: 2. nem ſcire, vtrum odio an amore dignus ſit: in timore & tremore ſalutem operandam eſse: iſti neminem damnari poſse, niſi qui credere nolit, affirmant. Docent iſti, omnes paſsim ad vtriuſque ſpeciei vſum admittendos eſse: Chriſtus Dominus, cum ſolis duodecim recubuit. Docet Scriptura: Chriſtum dominum Deum verum, vitam æternam, Deum benedictum eſse: negant iſti. Docet Scriptu-
Hebr: 1. ra: Per Chriſtum facta eſse ſecula: iſti ante Ioſeph & Mariam eum extitiſse negant. Docet Scriptura: Æqualem eſse Patri: iſti ſeruum & creatorem eſse blaſphemant. Docet Scriptura: Ab Angelis debuiſse adorari: iſti ne ab

hominibus

hominibus quidem adorandum esse tradũt. Satisné clarè & simpliciter probamus hos nihil docere, nisi quòd cum sacra Scriptura ex diametro quasi pugnet? satisné luculenter & sufficienter demonstrauimus, ex his ipsis signis, quę ipsi commenti sunt, quibusq́. se magnificè efferunt, apud eos veram Ecclesiam Dei non esse?

VERVM SACRAMENTORVM VSVM, QVEM SECVNDAM NOTAM isti esse dicunt, magis Ecclesiæ Catholicæ, quàm illorum cœtibus conuenire.

Caput IIII.

NAM de legitimo Sacramentorum vsu, quid ego dicam? de quorum vel numero inter istos nõ satis constat: Illyricani & Geneuenses duo sola, Illyrico atque Caluino authore numerant: Lipsenses tria: Witembergenses quatuor: sunt qui vnum, sunt qui nullum: ita vt quidam ex illis ipsis exhilarata miseria, facetè hanc eorum inconstantiam riserit: à quo, cùm quæsitum esset, cur quemadmodum reliquę orientales & occidentales Ecclesię septem nõ numerarẽt sacramenta, respondisse dicitur: Imo, inquit, habemus septem, & hoc ampliùs duo: Witembergę enim quatuor, Lipsię tria, Magdeburgi duo: quę in vnum simul collecta, nouem efficiunt. Aut qua tandem ratione illi ritè & legitimè Sacramentis vti dici possunt, qui eorum legitimis, & ad eam rem debitè ordinatis ministris carent, cùm vel ipsum sacri ordinis sacramentum, quod Græci vetustissimo χειροτονίας vocabulo appellant, per quod ipsi ministri consecrantur, contra totius orientis ac oc-

tis ac occidentis orbis consensum, ex numero sacramentorum reiecerunt? Quos imprimis ad vim & naturam Sacramentorum constituendam pertinere, si quid reliquum sanę mentis habent, negare nullo modo possunt: quibus cum careant; sacramentis item illos carere luce meridiana clarius est. Verùm iam de singulis sacramentis aliqua similiter dicemus.

Baptismus primus est, cuius ritus, & cerimonias ex ipso Apostolorum ore profectas, impiè tanquā humanę traditionis superstitiones abrogarunt: Impurissimos in hac parte imitati Gnosticos; de quibus illud refert Irenæus: *Alij, inquit, hæc omnia recusantes, dicunt nō oportere inenarrabilis & inuisibilis virtutis ministerium per visibiles & corruptibiles perfici creaturas: & ea quæ mente concipi non possunt, & incorporalia, & insensibilia, per sensibilia & corporalia. Esse autem perfectam redemptionem, ipsam agnitionem inenarrabilis magnitudinis.* Sustulerunt igitur hæc omnia, exorcismos, exsufflationes, cruce signationes, manuum impositiones, sathanę abrenunciationes, aurium atq. narium apertiones, pacis & osculi porrectiones, sacras vnctiones, vestium mutationes, lucernę gestationes, & alias quamplurimas: quę ante mille trecentos annos prima Constantinopolitana synodus his verbis recenset: *Primò, inquit, die ipsos Christianos facimus: secundò catechumenos: deinde tertiò exorcisamus siue adiuramus ipsos, ter simul in faciem eorū & aures insufflando: & sic eos catechisamus siue initiamus & curamus; vt longo tēpore versentur in Ecclesiis, & audiant scripturā, & tunc eos baptisamus.* Quę eodē modo D. Augustinus in symbolo ad catechumenos enumerat: *Omnia, inquit, Sacramenta, quæ acta sunt, & aguntur in vobis, per ministerium seruorum Dei, exorcismis, orationibus, canticis spiritualibus, insufflationibus, cilicio, inclinatione ceruicum, humilitate pedum, pauor ipse omni securitate appetendus: hæc omnia,*

Lib. 1. cap. 18. aduersus hæreses.

Canone vltimo.

omnia, vt dixi, escæ sunt, quæ vos reficiunt in vtero, vt renatos ex baptismo hilares vos exhibeat mater. In quibus verbum illud ore traditum primi Apostolorũ succeßores situm eße indicarũt. Ex illisq. tanquam rebus notißimis, & his quę ab omnibus admitterentur, tanquam ipso Dei verbo scripto primarias hæreses refutarunt. Demonstrabat contra Marcionem vir proximis Apostolorum temporibus Tertullianus. Sumpto ex his cerimonijs in hunc modum argumento: Creaturam Dei non eße malam. *Jlle,* inquit, *neq. aquam reprobat creatoris, qua suos abluit, neque oleum, qua suos vnxit, neque mellis & lactis satietatem, qua nos infantauit.* Demonstrat ex ijsdem cerimonijs idem author, tanquam ex certißimis diuinę vocis testimonijs futuram corporum nostrorum resurrectionem illis verbis: *Sed & caro abluitur vt anima emaculetur: caro vngitur, vt anima muniatur: caro manuum impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur: caro corpore & sanguine Christi vescitur, vt & anima de Deo saginetur. Non poßunt ergò separari in mercede, quæ opera coniungunt.* Episcopi Africani, temporibus D. Cypriani, probabant hæreticos non poße baptisare, quòd nimirùm non potuerint exorcisare. D. Augustinus & ipse ab Apostolorum temporibus non multum remotus, & quo in disputando nemo fuit solidior, nemo magis acer contra Pelagianos, probat paruulis ineße originale peccatum, quòd alioqui Ecclesia illos non exorcisaret, neque exsufflaret, eámque antiquißimam Ecclesię traditionem eße docet, qua exorcisantur & sufflantur paruuli. Neque verò in vno aliquo loco hoc vtitur argumento, sed planè in infinitis: Sic ille lib. 2. de originali peccato cap. 4. & lib. 1. de nuptijs, & concupiscentia cap. 2. & lib. 2. cap. 18. & lib. 1. contra Iulianũ cap. 2. & lib. 6. cap. 2. Quo eodem modo Chrysostomus in sermone de Adã & Eua: Optatus lib. 4. contra Donatistas argumentãtur.

Lib: 1. contra Marcionem.

Lib: de carnis resurrectio.

Quæstio: 137. Quid illę voces vetustissimorum patrũ? Iustini martyris: *Vnguento inungimur, eius memoriam recolentes, qui vnguenti perfusionem sepulturæ causa fieri voluit, & figura quidem in hac vita, veritate autem in futura.* Cypriani:
Lib:1.epist.12. *Vngi quoque necesse est eum, qui sit baptisatus, vt accepto chrismate, id est vnctione, esse vnctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit. Porrò autem Eucharistia est, vnde baptisati vnguntur, oleum in altari sanctificatum, sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec Ecclesiam, vnde nec vnctio spiritalis apud hæreticos potest esse, quando constet oleum sanctificari, & Eucharistiam fieri apud illos omninò non posse.* Basilius quidem Magnus, verbis disertis in his ipsis cerimonijs atq. partibus baptismi, Apostolorum verbum ore prolatum, in libro de Spiritu sancto, contra sui temporis hæreticos demonstrat, hásque veras Apostolicas
Cap: 27. Traditiones esse affirmat: *Consecramus*, inquit, *aquam baptismatis & oleum vnctionis, præterea ipsum, qui baptismum accipit, ex quibus scriptis; nónne à tacita secretaq́ traditione? Ipsam porrò olei inunctionem, quis sermo scripto proditus docuit? iam ter immergi hominem, vnde est traditum? reliqua item quæ fiunt in baptismo, veluti renunciare satanæ & angelis eius; ex qua scriptura habemus? nónne ex priuata hac & arcana traditione? nónne ex doctrina hac, quam patres nostri in silentio quod curiosos & ociosos submouet seruarunt? &c.* Multa similia de ijsdem baptismi cerimonijs scribit Clemens Romanus lib. 3. de Const. Apo. cap. 15. 16. 17. & lib. 7. cap. 23. 28. 41. 42. 44. & lib. 3. recog. & Epist. 3. Dionysius Areop. lib. de Eccle. Hierar. cap. 2. & 7. Author quæst. apud Iustinum martyrem quæst. 137. Theophilus Antiochenus lib. 1. ad Antolycum; & qui postea vixerunt in oriente. Origenes lib. 5. in Epist. ad Rom. Chrysost. Hom. 12. in 1. ad Corint. & Hom. 6. ad Colosse. Nazianzenus oratione in sanctum baptisma.

baptiſma. Arnobius in commentarijs in Pſal. 4. 22. 82. 90. 132. & 134. Optatus Mileuitanus lib. 2. 3. & 7. contra Parmenianum. Ambroſius lib. 1. de ſacramentis, cap. 1. & 7. Hieronymus contra Luciferia. Pontius Paulinus, Honorius Fortunatus, vt vel inde cognoſci poſſit, quanta aut impudentia, aut inſcitia ſint iſti, qui hæc noua & nuper inuenta, & non potiùs ab Apoſtolis Apoſtolicisque viris profecta affirmare non erubeſcunt, in quibus Rapſodi Magdeburgenſes familiam ducunt. Quas quidem ſanctiſſimas cerimonias ab ipſa Apoſtolica traditione profectas, poſteaquàm iſti impiè & temerario auſu primo violaſsent: illas etiam ipſas quę ſcripto verbo continentur, impunè eadem temeritate contempſerunt; vt & aquam nō eſse ita neceſsariam aliqui ex illis doceant, & ſacroſanctorum verborum, quę Chriſtus præſcripſit, vſum magicum eſse blaſphement: neque Sanctiſſimę Trinitatis, per quam Sacramentum hoc conficitur, inuocationem plerique illorum adhibent, paulò pòſt Deum ipſum negaturi. Vltimò, totum baptiſmum multi ex illis impijs ſuis diſputationibus abrogarunt; & tanquam rem Iudæis tantùm & gentilibus, & non Chriſtianis, idque memoriæ ſolummodo cauſa & diſcriminis neceſsariam ſuſtulerunt, lepidiſſima capita. Iſti tamen legitimum vſum ſacramentorum ſibi iurè & meritò vendicare audent.

Quid de ſacramento manuum impoſitionis dicemus, quod Græci τελέιοσιν vt ſacer Dionyſius, σφραγίν id eſt, obſignaculum; vt ſancta ſynodus Conſtantinopolitana, Latini, ſignaculū, operationem Spiritus ſancti, chriſma, chriſmatis ſacramentum; vt Cyprianus, atq. Auguſtinus appellare ſolet? Confirmationem primus, quod ſciam, Ambroſius in libro de his qui myſterijs initiantur, cap. 6. vocauit: quem poſtea Leo, Gregorius, & cæteri poſteriores ſecuti patres ſunt. Quod Sacramentum non ex verbo tradito

In cap: de baptiſmo.
Canone 7.
Lib: 3. contra Dona: cap: 16.

bo tradito tantũ vt superiora, sed ex ipsa sacra scriptura rum Apostolorũ temporibus fuisse discimus: & sine quo illi perfectos Christianos fieri non posse iudicauerunt.
Act. 8. *Cùm* inquit Lucas, *audissent Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem. Qui cùm venissent, orauerũt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum. Nondum enim in quenquam illorum venerat, sed baptisati tantùm erant, in nomine Domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* Et cap: 19. *Factum est autem, cùm Apollo esset Corinthi, vt Paulus peragratis superioribus partibus, veniret Ephesum, & inueniret quosdam discipulos, dixitq; ad eos, si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: sed neque si Spiritus sanctus est, audiuimus. Ille verò ait: In quo ergo baptisati estis? Qui dixerunt: In Ioannis baptismate. Dixit autem Paulus: Ioannes baptisauit baptismo pœnitentiæ populum, dicens: In eum qui venturus esset post ipsum, vt crederent, hoc est in Iesum. His auditis baptisati sunt in nomine Domini Iesu. Et cùm imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.* Quibus in locis clarè docetur, sine manuum impositione, neq. perfectos Christianos fieri, neque omninò Spiritum sanctum, contra quam docet Caluinus, qui solius datę fidei in baptismo professionem eam esse censet cõferi posse. Quod euidenter & hæc quę dicta sunt, & illud quod sequitur, falsum esse demon-
Act. 8. strãt. *Cùm vidisset autẽ Simon, quia per impositionem manus Apostolorũ daretur Spiritus sanctus; obtulit illis pecunias, dicens: Date, & mihi hanc potestatem, vt cuicunque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem, qua donum Dei, atque adeò Apostolatum ipsum, & Episcopatum exigua pecunia posse comparari iudicauit.* Con-

sentanea

sentanea his apud Eusebium lib. 6. cap. 43. scribit Cornelius ad Fabianum Nouatum, nō esse perfectum Christianum, qui post baptismum non fuerit ab Episcopo confirmatus. Quod idem D. Cyprianus docet, tum demum scilicet plenè sanctificari fideles, & filios Dei effici, si vtroque Sacramento, Baptismo, inquam, & manuum impositione nascantur. Et ante hos Clemens Romanus Epist: 4. de confirmatione sic loquitur. *Omnibus ergò festinandum est sine mora renasci Deo, & demum consignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiam Spiritus sancti percipere, quia incertus est vniuscuiusque terminus vitæ. Cùm autem regeneratus fuerit per aquam, & postmodùm septiformi spiritus gratia, ab Episcopo (vti memoratum est) confirmatus, quia aliter perfectus esse Christianus nequaquam poterit, nec sedem habere inter perfectos, si non necessitate, sed incuria aut voluntate remanserit (vt a beato Petro accepimus, & cæteri sancti Apostoli præcipiente domino docuerunt) & demum ex operibus bonis ostendat in se similitudinem eius, qui eum genuit, patris.* Túne igitur illos rectè & legitimè Sacramentis vti dices, qui illud etiam Sacramentum, sine quo, ipsa scriptura teste, perfecti christiani non efficimur, sine quo Spiritus sanctus nō datur, & quod ipsum scriptum verbum tam luculenter cōmendat, abrogarunt penitùs? Quo cùm careant, mirum non est, quòd Spiritu sancto non agentur, quòd subitò ex opinionibus in opiniones commigrant, quòd nusquam firmi & stabiles consistant, quòd facilè Christum verum Deum & hominem abnegant, hoc autem est, christiani esse desinunt.

Quid ego de pœnitentia dicam? quid de eius partibus? retinuerúntne celebrem illam, & decantatam in omni antiquitate Exomologesin, hoc est, plenam & sinceram peccatorum omniū confessionem, rem Apostolis, Apostolicisque viris adeò laudatam, adeo vsitatam; cuius tot

cuius tot viri, qui vel cum ipsis Apostolis, vel paulò pòst vixerunt, luculentissimi testes sunt: de qua Tertullianus: *Tantum*, inquit, *releuat confessio delictum; quantum dissimulatio exaggerat: Confessio enim satisfactionis consilium est, dissimulatio contumaciæ, actus pœnitentiæ, qui magis Græco vocabulo exprimitur & frequentatur, Exomologesis est, qua delictum Domino confitemur, non quidem vt ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, ex confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur: Itaque Exomologesis prosternendi & humilificandi hominis disciplina est.* &c. Idem beatissimus martyr Cyprianus, veréque Apostolicus vir testatur: *Videt Deus corda & pectora singulorum, & iudicaturus non tantùm de factis, sed & de verbis & de cogitationibus nostris, omnium mentes voluntatésque conceptas, in ipsis ad clausi pectoris latebris intuetur. Denique quantò & fide maiore & timore meliore sunt, qui quamuis nullo sacrificij aut libelli facinore constricti: quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentes, exomologesin conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licet & modicis vulneribus exquirunt, scientes scriptum esse; Deus non deridetur.* Idem D. Basilius: *Necessariò his peccata aperire debent, quibus credita est dispensatio mysteriorum Dei: siquidem rationem hanc, in pœnitentia etiam, veteres illos cernimus sequutos fuisse, quando & in Euangelio scriptum est; quòd Ioanni confitebantur peccata sua: Et in Actis Apostolicis ipsis, de quibus etiam baptisabantur cuncti.* Idem Augustinus: *Nemo sibi dicat, occultè ago, apud Deum ago, nouit Deus qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est: Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cœlo. Ergo sine causa sunt claues datæ Ecclesiæ Dei? Frustramus Euangelium Dei? Frustramus verba Christi?* Quid igitur est impudentem & sui oblitum esse, quàm ali-

Lib: de pœnitentia.

Lib: de lapsis.

In Asceticis cap: 26.

Lib: 50. homiliarum, homilia 49.

Eadem docet D. Clemens epistola 1. ad

quàm aliquid contra tantorum virorum authoritatem & teſtimonia negare? Habéntne illas pro peccatis ſatisfactiones, quas Baſilius, vniuerſaq. Grecia ἐπιτιμία vocat: quarũ illas partes Tertullianus * numerat; ieiunijs preces alere, ingemiſcere, lachrymari, & mugire dies, noctéſque ad Dominum Deum tuum, presbyteris aduolui, & aris Dei adgeniculari?

Iacobum.
Eadem Dionyſius ad Demophilum.
Origenes in Pſalm: 32.
Euſeb. lib: 5. Hiſto. cap: 27. & li: 6. ca: 27.
** Lib: de pœnitentia.*

Quid de admirabili Sacramento Euchariſtię dicam? quod cùm duplici ex cauſa conſtitutum ſit, primò, vt ſit perennis quędã memoria, & annũciatio mortis & crucis Ieſu Chriſti, illiúsq. ſacrificij, quo ſemel expiata & conſecrata ſunt omnia: Deinde menſa & cibus aduerſus õnes, qui tribulant nos. Ex quibus eius partibus, primam illã & præcipuam annunciationis inquã mortis & crucis Domini, æterniq. eius ſacrificij partẽ penitùs ſuſtulerunt: & quod maius eſt, ſummo ſacrilegio, idololatrię nominę contaminarunt. Cuius ſacrificij modum, & ritũ, ex ipſorum Apoſtolorum ore, tot omnium ſeculorum nobiliſſimi patres nobis tradiderunt: Dionyſius, inquã, Clemens, Iuſtinus, Tertullianus, Baſilius, Chryſoſtomus, Ambroſius, eorúmq. ſucceſsores, qui eaſdem ipſas liturgias interpretati ſunt: Pachimerus Maximus, Germanus Conſtantinopolitanus, Ioannes Cabaſilas, Rupertus, Innocentius, ampliſſimi doctrinę chriſtianę duces atque magiſtri, quos non ſequi, quos non imitari, quibus non parere; eſtné legitimum ſacramentorum vſum ſequi, an potiùs graui contumacię ſcelere ſeſe obligare? At vtraque ſpecie vtũtur. at quantò potiùs fuerat rebus ipſis vti, quàm ſpeciebus. Quid enim iuuat ſpecie frui, ſi re ipſa ſacramentaria labe infectus, careas? quis autem re huius ſacramenti caret, niſi ille, qui nihil præter vmbram & figuram quandam mortuam corporis & ſanguinis IEſu Chriſti, in his ſpeciebus contineri docet? quíque vero & legitimo illius conficiendi miniſtro caret?

Quid ordinis sacramentum, per quod cætera consecrantur & fiunt sacramenta? habéntne isti, an potius rident, rem tot sacris literarum testimonijs comprobatã, omnisq. vetustatis vsu contestatam? Insufflat CHristus Dominus in discipulos, & dicit: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittentur eis:* vbi & externam cerimoniam & promissionem remittendi peccata, & gratię Spiritus sancti collationem videmus. Monet Paulus Timotheum à se ordinatum: *Moneo te,* inquit, *vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te, per impositionem mearum manuum:* vbi & cerimonia externa & promissio gratię euidenter exprimitur. Et in alio loco: *Noli negligere gratiam quæ est in te, quæ est tibi data per prophetiam, & per impositionem manuum presbyterij.* Et item: *Manus citò nemini imposueris.* Et in Actis eodem modo Ananias Paulo gratiam confert Spiritus Sancti, per impositionem manuum; vt fungeretur officio Episcopi. Quibus locis Caluinus permotus, ac planè coactus, ordinem sacrum sacramentum esse, quòd sæpè alias negauerat confitetur. Ideo tamen in numero sacramentorũ illum se non reposuisse, quòd non sit commune omnium christianorum Sacramentum. Verùm hæc præsentis instituti non sunt.

Ioan: 20.

2. Tim: 1.

1. Tim: 4.

1. Tim: 5.

Quid de Matrimonio, quid de extrema vnctione dicam? quorum alterum sacramentum magnum Paulus vocat, negant isti: alterius modum & formam, ita distinctis verbis, vt nihil clariùs, nihil planiùs, nihil illustriús dici possit, explicat Iacobus. *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei. Confitemini ergò alterutrum peccata vestra: & orate pro inuicem vt saluemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua.* Quam veteres Gnosticos more simiarum

Iaco: 5.

ſimiarum imitatos fuiſſe, duo vetuſtiſſimi Apoſtolorum ſucceſsores tradunt; Irenæus cum Epiphanio: cuius ſtupendos mirabileſque effectus aſſerunt, Clemens Rom: lib. 8. de Conſti: Apo: cap: 35. Hiero: in vita Hilarionis: Auguſtinus lib.2.de viſit. infir.ca.4,& ſer.215.de tempore: Innocentius primus Epiſtola ad Decentium Eugubinū: & Bernardus in vita S. Malachiæ. Quæ tamen omnia iſti non modò non ſequuntur;ſed etiam rident, prauiſq. ſuis interpretationibus peruertunt. At qui dicunt, nuſquam in ſcripturis aut confirmatio, aut ordo, aut extrema vnctio Sacramenta eſse dicuntur. Demonſtrent igitur itidem, vbi aut Baptiſmus, aut Euchariſtia, aut Pœnitentia,ſacramenta appellentur.Quod ſi hæc Sacramenta eam ſolam obcauſam vocas, quod ita ab Eccleſia edoctus ſis; cur non idem iudicium in alijs ſequeris? Quid? num ſcriptura Matrimonium Sacramentum non vocat? idque magnum: tu tamen tui oblitus, negas. His igitur tu hominibus verum, purum, & legitimum Sacramentorum vſum attribues, & non potiùs eorum contaminatores, & abrogatores, eos appellabis? Ampliùs ne in meridie lucernam accendere oportebit, illúdque docere, neque hæc vera ſigna Eccleſiæ Dei eſse, quæ iſti comminiſcuntur,& ſi ſint,iſtis tamen nulla ratione conuenire? Finge igitur animo, vnam ex illis ipſis, de quibus ſuperiùs diximus, Regis Salomonis concubinis, dum ſe veram & vnicam dilectam Regis eſse fert, atque iactat, quædam inſignia atque notas tanquam ipſi dilectę proprias confingere,ac ſibi affingere. Demōſtret autem quis ex aduerſo, neq. illum verum veſtitum aut ornatum reginę eſse; & ſi ſit, per fraudem tamen, & inſidias, à regina ad illam ipſam concubinam tranſlata eſse: magiſque illum colorem, illa ornamenta, filię Regis, quàm illius ancillæ conuenire: an non ſatis hac ratione docebit, eam quidem, quę tantum auſa eſt

Lib: 1. cap: 18.
Hæreſ. 36.

 nefas,

nefas, impudicam & procacem mulierem eſse, extremóque ſupplicio dignam, vt quę ſibi falsò Maieſtatem regiam adſcribat, aliam autem veram & germanā ſponſam magni Regis quærendam eſse? Suis igitur armis, ſuis præſidijs victi, & confoſſi iacent: neque ampliùs alijs ſubſidijs ad illos conuincendos opus eſset, ſi pietatis & non malicię, veritatis & nō ſimulationis, charitatis & nō odij, zeli domus Domini, & non ambitionis, vincendiq. ſtudij certamen eſset. Si enim his ſignis & notis veram IEſu CHriſti ſponſam cognoſci & definiri putant, quæ neque vera ſigna ſunt, & magis alijs, quàm illis ipſis conueniunt; an nō vniuerſa cauſa decidunt? an aliquid pleniùs & illuſtriùs ad totam veritatem commonſtrandam, vel ipſis ducibus & magiſtris adferri poterit? Verùm nos alienis confutatis, noſtra cōfirmemus: ac eas, quę verę ſunt notę, & inſignia Eccleſię Dei, in medium adferamus.

DE VERÆ

DE VERÆ ET FALSÆ ECCLESIÆ diſcrimine,

LIBER SECVNDVS.

VERORVM ECCLESIÆ DEI SIGNORVM PARTITIO.

Caput I.

NTequam ſigna & indicia Eccleſiæ Dei explicamus, operæpretium exiſtimauimus, vt tota res recto modo & ordine tractetur, ex doctiſsimorũ virorum præceptis & doctrina, ipſorum ſignorum atq. notarum diſtinctionẽ primò repetere: eſt autẽ hæc: alia quidem ſigna eſſe, quę neceſſariò rem cõmonſtrant; & quaſi ex altera parte negocio reſpondent: τεκμήρια, hæc Græci quaſi finem cauſę imponentia vocant: τέκμαρ enim veteribus, Ariſtotele teſte, finis atque concluſio diceba- tur: alia verò non neceſsaria, quę idem Græci σημεῖα appellare ſolent, quę & ſi ſingula rem non demonſtrant; multa tamen ſimul veluti in vnum cuneum collecta & conferta vincunt, ac tanquam certa veſtigia quædam, ad ipſam nos rem deducunt. Primum genus ſignorum atq. notarum, quibus Eccleſia Dei deſignatur, ac circumſcribitur, ſacrum Symbolum continet atque explicat. Secundum genus ſparſim iam ex his, iam ex alijs ſacrę ſcripturę locis, ſanctisque Patribus, reque adeò ipſa colli-

Ariſto: lib: 1. ad Theodectũ cap: 2.

gitur, vtrumque ſumma breuitate, & facilitate Deo duce perſequamur.

EA INDICIA QVÆ IN SACRO SYMBOLO CONTINENTVR, VERAS *Eccleſiæ Dei notas eſſe.*

Caput II.

PRimum igitur genus ſignorum, in ipſis primis & ſummis religionis noſtrę principijs, & fundamentis duodecim inquam fidei noſtræ articulis continetur : in vero inquã illo & incorrupto fidei Chriſtianæ compendio : in diuina ſanctiſſimáq. per orbem terrarum fuſi populi Chriſtiani teſſera : in ipſo certiſſimo fidei chriſtianæ limite, totiúſq. vetuſtatis ampliſſimo depoſito, ipſo inquam ſacro Symbolo, quod pòſt vnius Trini Dei confeſſionem redemptioníſque noſtræ œconomiam, Eccleſiam ſalutis noſtræ tutiſſimum portum, nobis credendum proponit ; notáſque ipſius & inſignia, vt quę, qualis ſit cognoſci, à falſiſque & fucatis Eccleſiis diſtingui poſſit, diuinitùs explicat : vt non ſatis ſit, nos qualemcunque Eccleſiam credere, ſed eam ipſam, qualis ab ipſis Apoſtolis, apoſtolicíſq. viris, illíſq. hominibus, qui à Spiritu ſancto acti & edocti ſunt, nobis credenda proponitur : neúe quiſque ad arbitrium ſuum illius notas atque limites ſibi fingat : ſed intra eos fines ac metas, quas nobis maiores noſtri poſuerunt cõſiſtat. Quod quidem Symbolum, cùm plerique iſtorum nobiſcum communiter profiteantur, in ſuiſque congregationibus decantent ; improba tamen cupiditate victi & obcœcati, ſeipſos exaudire, atque intelligere non poſſunt :

sunt: aliam videlicet se Ecclesiam in compendio fidei nobiscum profiteri, & aliam quærere; vt vel ex ore suo rectè cum illo nequam seruo in hac parte condemnentur; quòd vnã Sanctam, Catholicã, & Apostolicã Ecclesiam professi, Lutherum, Philippum, vel Zvvinglium, aut Caluinum quempiam potiùs sequantur. Verùm cùm eas notas, quę in sacro sunt Symbolo, Ecclesiis suis, ita vt diximus; conuenire nullo pacto posse, priuata conscientia iudicassent; alias necessariò sibi quærendas esse existimarunt. Cúmque ad omnia, modò stultos suos sensus sanent & obtineant, neganda sint parati, errorémq. vnum altero semper deteriore tueantur; negant itidem hæc, vt notas & insignia Ecclesię, in sacro Symbolo posita esse: neque tamen causas, cur id negent adferunt. Nam frustra & superfluè, in eo præsertim compendio, quod breuissimũ Ecclesia esse voluit, insertas esse, stultum est vel suspicari. Ornatus, inquiunt, causa. At quid ineptiùs est, quam in formula fidei rhetorum ornamenta quærere? Augendæ orationis gratia. Et illud igitur; Deum verum de Deo vero, lumen de lumine, genitum non factum, consubstantialem Patri. &c. eodem modo augendę orationis causa positum esse credendum erit. Declarandę, dicent, & explicandę rei causa. Atque hoc est, quod quærimus. Signis enim & notis res declarantur, atq. indicantur. Germanę igitur notę, germana insignia, hæc ipsa verę Ecclesię erunt: quibus qui detrahit, aliáq. signa quærit; hic idẽ omnibus illis, quę in symbolo priùs posita sunt, præiudicet oportet: quod quidẽ iam pridem faciunt: ideóq. ruit alto de culmine Troia. Quę igitur sunt ista signa, & qualia? Illa inquã, vt illa sit vera Ecclesia, quę est vna, sancta, Catholica, & Apostolica. Quę quidem talia sint, & notissima omnibus sint, & reipsa, quam commonstrant, magis clara, & quę ad aliã rem designandã transferri nullo modo possint: illámq.

necessariò

necessariò cõmonstrant. Palam item posita & illustria, vt nulli, qui modò aliquid sensus & rationis habeat, obscura esse possint. Quis enim vnitatem Ecclesię nõ cernat? quis constantem sanctitatem non animaduertat? quis vniuersalitatem, vt ita dicam, quis æternam & perpetuã successionem vel oculis ipsis nõ videat? Quę omnia ex quibus fontibus sint hausta, & quam vim & sensum habeant, paucis explicemus.

PRIMA EX SACRO SYMBOLO NOTA EXPLICATVR: EAM VERAM *Ecclesiam, quæ sit vna.*

Caput III.

PRima igitur in sacro Symbolo nota verę Ecclesię, illa est, vt sit vna: ídq. primò ex ipso verbo Dei, sacráque scriptura, patet: *Vna est columba mea, inquit Scriptura, perfecta mea, vna est matri suæ, electa genitrici suæ, viderunt eam filiæ, & beatissimã prædicauerunt, reginæ & concubinæ, laudauerunt eam.*
Ioan: 15. *In hoc cognoscent vos*, dicit ipse Dominus, *quia discipuli*
Ioan: 17. *mei estis, si dilectionem inter vos seruaueritis. Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnũ, sicut & nos. Cùm essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo. Quos dedisti mihi, ego custodiui: & nemo ex eis perijt, nisi filius perditionis: vt scriptura impleatur. Non pro eis autem rogo tantũ, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me: vt omnes vnum sint, sicut & tu pater in me, & ego in te: vt & ipsi in nobis vnum sint: vt credat mundus, quia tu me misisti. Et ego claritatem quam tu dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.*

sumus. Ego in eis, & tu in me: vt sint consummati in vnum, & cognoscat mundus, quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi sum ego, & illi sint mecum: vt videant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi. Pater iuste, mundus te non cognouit. Ego autem te cognoui: & hi cognouerunt quia tu me misisti. Et notum feci eis nomen tuũ, & notum faciam, vt dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis. Regnum Christi *Psal:* 144.
regnum omnium seculorum est. Omne autem regnum *Matth:* 12.
multiplex, & in se diuisum, desolari, idem Saluator docet: *Monogamus*, inquit Hieronymus, *primus Adam, monogamus & Christus.* Hoc primùm limite suam Ecclesiam à Valentini, Marcionis, ac reliquorum sui temporis hæreticorum sectis, distinxit Apostolorum successor Irenæus. *Cùm*, inquit, *hanc prædicationem accepe-* *Lib:* 1. *cap:* 1.
rit, & hanc fidem, quemadmodum prædiximus Ecclesia, & quidem in vniuersum mundum disseminata, diligenter custodit, quasi vnam domum inhabitans, & similiter credit iis, videlicet, quasi vnam animam habens, & vnum cor, & consonanter hæc prædicat, & docet, & tradit, quasi vnum possidens os. Nam etsi in mundo loquelæ dissimiles sunt, sed tamen virtus traditionis vna, & eadem est. Et neque hæ, quæ in Hiberis sunt, neque hæ, quæ in Celtis, neque hæ, quæ in Oriente, neque hæ, quæ in Ægypto, neque hæ, quæ in Libia, neque hæ, quæ in medio mundi sunt constitutæ; sed sicut sol creatura Dei in vniuerso mũdo vnus & idem est; sic & lumen prædicatio veritatis vbique lucet, & illuminat omnes homines, qui volunt ad cognitionem veritatis venire. Et neque, qui valdè præualet in sermone, ex iis qui præsunt Ecclesiis; alia quàm hæc sunt, dicet. Nemo enim super magistrum est: neque infirmus in dicendo deminorabit traditionem. Cùm enim vna & eadem fides sit; neque is qui multum de ea potest dice-

re ampliat, neque is, qui minus deminorat. Idem Diuus Cyprianus sentit. *Ecclesia vna est, quæ in multitudinem latiùs incremento fœcunditatis extenditur, quomodo solis multi radij, sed lumen vnum; & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice fundatum. Et cùm de fonte vno riui plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur, vnitas tamen seruatur in origine. Auelle radium solis à corpore, diuisionem lucis vnitas non capit. A fonte præcide riuum; præcisus arescet. Sic & Ecclesia Domini luce perfusa, per orbem totum radios suos porrigit; vnum tamen lumen est, quod vbique diffunditur, nec vnitas corporis separatur. &c.* Vtitur hoc eodem signo Tertullianus. *Itaque tot,* inquit, *& tantæ Ecclesiæ, vna est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes, sic omnes primæ, & omnes Apostolicæ, dum vnam omnes probant vnitatem, communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & contesseratio hospitalitatis, quæ cura, non alia ratio regit, quàm eiusdem sacramenti vna traditio:* Nam Augustinum, Hieronymum, Ambrosiũ quid attinet proferre, cùm Augustinus ipse integrum librum de vnitate Ecclesię cõscripserit, eodemq. modo alij, plurima de vnitate Ecclesię dissererunt?

De vnitate Ecclesiæ et lib. 1. Epist. 8 & in alijs infinitis locis.

De præscriptione aduersus hæreticos.

Verùm cùm modis varijs & rationibus, & alias, & hanc isti effugiant, atque eludant notas, omnem scilicet hæresim vnam esse, imò quicquid est, ea ratione, demum teste Aristotele esse, quia vnum sit; ideo quo sensu hoc loco vna accipiatur Ecclesia, paucis exponamus. Cùm igitur dicimus illam veram Ecclesiam esse, quę vna sit, hoc ita intelligi volumus. Primùm, quę semper vna & eadem sit: hoc autem est, ne hoc quidem anno exoriatur, altero autem occidat; ne nunc quidem de his rebus illud sentiat & iudicet, aliud alio, & iterum aliud; sed ea erit vna Ecclesia, quę semper vna sit, vnumq. & idẽ, de rebus ijsdem semper senserit. Quę, quos sensus à principio accepit, quibus à primis ducibus & fundatoribus fidei suę

fidei sue imbuta & instituta sit, eosdē cōstanter cōseruet & tueatur: quę non tanquam vestes, sic opiniones mutet: quę non tanquam ex hospitijs in hospitia, sic ex sententijs in sententias transeat ac transferatur: quę more paruulorum non fluctuet: quę omni non circumferatur vento doctrinę: quę & si proficiat, & augmenta sua habeat; easdem tamen species rerum conseruet; vt quamùis in gramine, quamùis in herba, quamùis in spica sit; vnū tamen & idē frumentū semper permaneat: nō quę triticum quidem à principio polliceatur, mox in lolium infelix & steriles auenas exeat. Proficit illa quidē, vt dixi; sed ita tamen, vt verè profectus sit ille fidei, nō permutatio: vt quidē præclarè ante hos mille annos rem hāc totā explicat Vincentius Lirinen. *Siquidem ad profectū pertinet, vt in semetipsa vnaquæq. res amplificetur, ad permutationem verò, vt aliquid ex alio in aliud transuertatur. Crescat igitur oportet, & multum vehementérque proficiat, tàm singulorum, quàm omnium, tàm vnius hominis, quàm totius Ecclesiæ ætatum, ac seculorum gradibus, intelligentia, scientia, sapientia: sed in suo duntaxat genere, in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eadémque sententia. Imitetur animarum religio rationem corporum, quæ licet annorum processu, numeros suos euoluant & explicent; eadem tamen quæ erant, permanent. Multum interest inter pueritiæ florem, & senectutis maturitatem, sed ijdem tamen ipsi fiunt senes, qui fuerant adolescentes: vt quamùis vnus eiusdemq́ hominis status habitusq́ mutetur, vna tamen nihilominus, eadémque natura, vna eademq́ persona sit. Parua lactentium membra, magna iuuenum; eadem ipsa sunt tamen. Quod paruulorum artus, tot virorum: & si qua illa sunt, quæ æui maturioris ætate pariuntur; iam in seminis ratione præsata, vt nihil nouum postea proferatur in senibus, quod non in pueris iam antea latitauerit. Vnde non dubium est, hanc esse legitimam & rectam* Cap: 28.

proficiendi regulam, hunc ratum atq; pulcherrimum crescendi ordinem; si eas semper in grandioribus partes ac formas, numerus detexat ætatis, quas in paruulis creatoris sapientia præformauerat. Quòd si humana species in aliquam deinceps non sui generis vertatur effigiem, aut certè addatur quippiam membrorum numero, vel detrahatur; necesse est, vt totum corpus vel intercidat, vel prodigiosum fiat, vel certè debilitetur. Ita etiam Christianæ religionis dogma, sequatur has decet profectuum leges; vt annis scilicet consolidetur, dilatetur tempore, sublimetur ætate: incorruptum tamen illibatúmque permaneat, & vniuersis partium suarum mensuris, cunctisq; quasi membris ac sensibus proprijs plenum, atque perfectum sit: quod nihil prætera permutationis admittat, nulla proprietatis dispendia, nullam sustineat definitionis varietatem. Exempli gratia: seuerunt maiores nostri antiquitus in hac Ecclesiastica segete triticeæ fidei semina: iniquum valde & incongruum est, vt nos eorum posteri pro germana veritate frumenti, subdititium zizaniæ, eligamus errorem. Quin potiùs hoc rectum & consequens est, vt primis atq; extremis sibimet non discrepantibus, de incrementis triticeæ institutionis, triticei quoque dogmatis frugem demetamus: vt cùm aliquid ex illis seminum primitijs accessu temporis euoluatur, & nunc lætetur & excolatur, nihil tamen de germinis proprietate mutetur: addatur licet forma, species, distinctio; eadem tamen cuiusque generis natura permaneat. Absit etenim, vt rosea illa catholici sensus plantaria, in carduos spinásque vertantur. Absit, inquam, vt in isto spiritali Paradiso, de cynnamomi & balsami surculis, Lolium repentè atque aconita proueniant. Quodcunq. igitur in hac Ecclesia, Dei agricultura, fide patrum satum est; idem filiorum industria decet excolatur, & obseruetur: hoc idem floreat & maturescat: hoc idem proficiat & perficiatur. Fas est etenim, vt prisca illa cœlestis philosophiæ dogmata

processu

processu temporis excurentur, limentur, poliantur: Sed nefas est vt commutentur, nefas vt detruncentur, vt mutilentur. Accipiant licet euidentiam, lucem, distinctionem; sed retineant necesse est plenitudinem, integritatem, proprietatem. Nam si semel admissa fuerit hæc impiæ fraudis licentia, horreo dicere, quantum excidendæ atque abolendæ religionis periculum consequatur. Abdicata etenim qualibet parte catholici dogmatis, alia quoque atque item alia, ac deinceps alia, & alia iam quasi ex more & licito abdicabuntur. Porrò autem singulatim partibus repudiatis, quid aliud ad extremum sequetur, nisi vt totum pariter repudietur? Sed è contra, si nouitia veteribus, extranea domesticis, & prophana sacratis admisceri cœperint, proserpat hic mos in vniuersum necesse est, vt nihil post hac apud Ecclesiam relinquatur intactum, nihil illibatum, nihil integrum, nihil immaculatum; sed sit ibidem deinceps impiorum ac turpium errorum lupanar, vbi erat ante, castæ & incorruptæ sacrarium veritatis. Sed auertat hoc à suorum mentibus nefas diuina pietas, sitq; hic potiùs impiorum furor. Christi verò Ecclesia, sedula & cauta depositorum apud se dogmatum custos, nihil in ijs vnquam permutat, nihil minuit, nihil addit: non amputat necessaria, non apponit superflua, non amittit sua, non vsurpat aliena; sed omni industria hoc vnum studet, vt vetera fideliter sapientérque tractando, si qua sunt illa antiquitus informata & inchoata, accuret & poliat: si qua iam expressa & enucleata, consolidet, firmet: si qua iam confirmata & definita, custodiat. Denique quid vnquam aliud Conciliorum decretis enisa est, nisi, vt quod antea simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentiùs crederetur? quod antea lentiùs prædicabatur, hoc idem postea instantiùs prædicaretur? quod antea securiùs colebatur, hoc idem postea sollicitiùs excoleretur? Hoc, inquam, semper, neque quicquam præterea, hæreticorum nouitatibus excitata, Conciliorum

liorum ſuorum decretis Catholica perfecit Eccleſia, niſi, vt quod priùs à maioribus ſola traditione ſuſceperat, hoc deinde poſteris etiam, per ſcripturæ chirographum conſignaret, magnam rerum ſummam paucis literis comprehendendo, & plerunq. propter intelligentiæ lucem, non nouum fidei ſenſum, nouæ appellationis proprietate ſignando. Hactenus Lirinenſis. Creſcat igitur & proficiat Eccleſia oportet: nō tamen in aliam deſinat, non ſeipſam deſtruat, & more viperarum conficiat: quę nihil pugnans, nihil aduerſum illis rebus, quas in primis ſuis initijs docuit ac tradidit, tradat aut doceat: cuius teſtimonijs contra illam ipſam vti nemo poſſit: quę deniq. pro piſce ſerpentem, pro pane lapidem, pro ouo ſcorpionem non porrigat. Vna igitur erit, ſi ſemper vna & eadem non nomine tantùm, non natura, & numero hominum, ſed ſenſu etiam & dogmate, ijſdemq́. rerū ſpeciebus omnibus exiſtet. Verùm cùm vnitas hæc atque concordia temporis nonnunquam & neceſſitatis cauſa, ex cōpoſito, & per ſyncretiſmum, vt verbo Demoſthenis vtar, hoc autem eſt, per conſpirationem, & qualemcunque cohærentiam conſarciri poſſit. Sic enim, referente Staphilo, Melanchton dicere ſolebat: Vel, inquit, nunc inter nos temporis cauſa concordiam componamus, & conſenſum, qualē quondam inter Caipham, Pilatum, Herodem, item ad interficiendum Chriſtum, ad tempus compoſitam fuiſſe legimus: & qualem nunc quotannis inter ſe in ſuis Synodis dicis cauſa, volunt cōſuere iſti, nec tamen vnquam rectè poſſunt. Ideò non ſufficit ad eam Eccleſię vnitatem conſtituendam, vt quomodocunque vna ſit; ſed etiam vt eius vnitatis in ſe cauſas habeat, quas ipſa vnitas vi & natura ſua, etiam ſi hac de re nihil cogites, etiam ſi ſyncretiſmos nullos comminiſcaris, ipſa per ſe ſequatur.

Sed quę tandem iſtę ſunt huius vnitatis cauſę, quę principia?

principia? In omni quidem animante duę sunt vnitatis causę. Anima inquam & Spiritus: si facultatem spectes, caput; aut, si exteriora, membra, omniúmque facultatū atq. membrorum, ad hæc duo, debita subiectio & consensus; sine quibus animal vnum, nequaquam consistere potest: quibus saluis & integris manentibus, vnitas eius perpetuò durat. Hæc igitur eadē vnitatis Ecclesię erunt principia: vnitas, inquam, animę & spiritus, & vnitas capitis: quę si habet, vna semper est; si non habet, sexcentos licet nectas syncretismos, ex arena funiculos nectes, vna tamen nunquam erit.

Sed quę tandem est hæc animę atque spiritus vnitas? non alia certè, quàm vniuersalis atque catholicus sacrę Scripturę sensus & interpretatio. Docet hoc Paulus: *Litera*, inquit, *occidit, spiritus viuificat*: quasi diceret: Spiritū scripturę, animam Ecclesię esse. Et alio loco: *Vnum corpus, & vnus spiritus; sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ*. Docet idem D. Petrus: *Hoc primùm intelligentes; quòd omnis prophetia scripturæ, propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines*. Capitis porrò vnitas quę? non alia, quàm vnitas pastoris. Quis hoc docet? Christus Dominus: *Et erit vnum ouile, & vnus pastor*. Quis pastor? quis alius, nisi spontè errare velis, quàm ille, cui munus pascendi toties repetitis vicibus *pasce oues meas, pasce agnos meos*, committitur; Petrus, inquam, eiusq. successores? Quę coordinatio facultatum & membrorum? nisi obedientia & subiectio ad eum pastorem ouium. *Obedite præpositis vestris*, inquit Paulus, *et subiacete eis, ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri*. Quæ igitur Ecclesia vnum omnium temporum atq. locorum scripturæ sequetur sensum, vnam interpretationem, quę vnum habebit pastorem, quę omniū facultatū atq. mem-

2. Cor: 3.
Eph: 4.
2. Pet: 1.
Ioan: 10.
Hebr: 13.

atq. membrorũ ad eum Spiritum, ad hocq. ipsum caput conglutinationẽ & cõsensum; illa vera & propria vnitatis principia habebit, & ideo vna semper erit. Erit enim terra labij vnius, vnũ erit multitudinis credentium cor, vna anima, vnũ caput. In qua autem secta quot homines sunt tot sensus, tot erunt interpretationes scripturę, quę nullũ communem, nullum catholicũ sequetur scripturę sensum, quę item nullum habebit vnũ pastorem, nullam membrorum conglutinationem; hæc nunquam vna erit. Hæc hæresis potius quàm Ecclesia dicetur: sic enim hæresim vetustissimus Tertullia. definit: *Hæreses dictæ Græca voce ex interpretatione electionis, qua quis siue ad instituendas, siue ad suscipiendas eas vtitur. Ideo & sibi damnatum dixit hæreticum, quia & in quo damnatur, sibi elegit. Nobis verò nihil ex nostro arbitrio indulgere licet, sed ne eligere quod aliquis de arbitrio suo induxerit. Apostolos domini habemus autores, qui nec ipsi quicquam ex suo arbitrio, quod inducerent elegerunt; sed acceptam à Christo disciplinam fideliter nationibus adsignauerunt.* Docet hoc res ipsa, docet natura rei, docet recta ratio, docet ea, quę superius dicta sunt. Verùm ne sine certo authore loqui videamur, docet hoc idem illud sanctorum omnium, & Episcoporum, & Martyrum lumen Beatissimus Cyprianus, quo neq. vetustior, neq. doctior, neq. sanctior quisquam esse potuit, aut nunc esse potest. Cuius illa est hac de tota re doctrina: *Videns inimicus idola derelicta, & per nimium credentium populum sedes suas ac templa deserta, excogitauit nouam fraudem, vt sub ipso christiani nominis titulo fallat incautos. Hæreses inuenit et schismata, quibus subuerteret fidem, veritatem corrumperet, scinderet vnitatem. Rapit de ipsa Ecclesia homines: & dum sibi appropinquasse iam lumini, atque euasisse seculi noctem videntur, alias nescientibus tenebras rursus infundit. &c. Hoc eo fit, fratres dilectissimi, dum ad veritatis origi-*

Cyprianus in tractatu de simplicitate Prælatorũ, siue de vnitate Ecclesiæ.

tis originem non reditur, nec caput quæritur, nec magiſtri cœleſtis doctrina ſeruatur. Quæ ſi quis conſideret & examinet, tractatu longo atque argumentis opus non eſt. Probatio eſt ad fidem facilis compendio veritatis. Loquitur Dominus ad Petrum: Ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Tibi dabo claues regni cœlorum: & quæ ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcunque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis. Et eidem poſt reſurrectionē ſuam dicit: Paſce oues meas. Super illum vnum ædificat Eccleſiam ſuam, & illi paſcendas mandat oues ſuas. Et quamuis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionē ſuam parem poteſtatem tribuat & dicat: Sicut miſit me pater, & ego mitto vos: accipite Spiritum ſanctum: Si cui remiſeritis peccata, remittentur illi: ſi cui tenueritis, tenebuntur: tamen vt vnitatem manifeſtaret, vnam cathedram conſtituit, & vnitatis eiuſdem originem ab vno incipientem ſua authoritate diſpoſuit. Hoc erant vtique & cæteri Apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio præditi & honoris & poteſtatis, ſed exordium ab vnitate proficiſcitur. Primatus Petro datur, vt vna Chriſti Eccleſia, & cathedra vna, monſtretur: & paſtores ſunt omnes, ſed grex vnus oſtenditur, qui ab Apoſtolis omnibus vnanimi conſenſione paſcatur. Quam vnam Eccleſiam etiam in Cantico Canticorum Spiritus ſanctus ex perſona Domini deſignat, & dicit: Vna eſt columba mea. &c.

Et in alio loco: *Neque enim aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quàm inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur: nec vnus in Eccleſia ad tempus ſacerdos & ad tempus iudex vice Chriſti cogitatur. cui ſi ſecundùm magiſteria diuina obtemperaret fraternitas vniuerſa, nemo aduerſum ſacerdotum collegium quicquam moueret: nemo poſt diuinum iudicium, poſt populi ſuffragium, poſt coëpiſcoporum conſenſum, iudicem ſe iam non Epiſcopi ſed* Epiſt. 55. ad Cornelium.

 Dei fa-

Dei faceret: nemo discidio unitatis Christi Ecclesiam scinderet, nemo sibi placens ac tumens seorsum foris hæresim nouam conderet. Ibidem: *Christi aduersarius & Ecclesiæ eius inimicus ad hoc Ecclesiæ præpositum sua infestatione persequitur, vt gubernatore sublato, atrociùs atque violentiùs circa Ecclesiæ naufragia grassetur. Et paulò pòst: Petrus tamen super quem ædificata ab eodem Domino fuerat Ecclesia, vnus pro omnibus loquens, & Ecclesiæ voce respondens, ait: Dominè, ad quem ibimus? Verbum vitæ æternæ habes: & nos credimus & cognouimus, quoniam tu es filius Dei viui: significans scilicet & ostendens eos, qui a Christo recesserint, culpa sua perire: Ecclesiam tamen quæ in Christum credat, & quæ semel id quod cognouerit teneat, nunquam omninò ab eo discedere, & eos esse Ecclesiam, qui in domo Dei permanent. Et multis interiectis: Post ista adhuc insuper pseudoepiscopo sibi ab hæreticis constituto, nauigare audent, & ad Petri cathedram atq; ad Ecclesiam principalem, vnde vnitas sacerdotalis exorta est, à schismaticis & prophanis literas ferre, nec cogitare eos esse Romanos (quorum fides Apostolo prædicante, laudata est) ad quos perfidia habere non possit accessum.*

Et in Episto. 69 ad Florentium siue Puppianum.

Nec hæc iacto, sed dolens profero, cùm te iudicem Dei constituas & Christi, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt: Qui audit vos, me audit; & qui me audit, audit eum qui me misit. Et qui reijcit vos, me reijcit, & eum qui me misit. Inde enim schismata & hæreses obortæ sunt & oriuntur, dum Episcopus qui vnus est, & Ecclesiæ præest, superba quorundam præsumptione contemnitur: & homo dignatione Dei honoratus, indignus hominibus iudicatur. Et paulò pòst: Dominus quoque in Euangelio, cùm eum loquentem discipuli derelinquerent, conuersus ad duodecim, dixit: Nunquid & vos vultis ire? Respondit ei Petrus, dicens: Domine, ad quem imus? verbum vitæ æternæ habes: &

bes: & nos credimus & cognouimus, quoniam tu es filius Dei viui. Loquitur illic Petrus, super quem ædificata fuerat Ecclesia, Ecclesiæ nomine, docens & ostendens, quia et si contumax ac superba obaudire nolentium multitudo discedat, Ecclesia tamen à Christo non recedit: & illi sunt Ecclesia, plebs sacerdoti adunata, & pastori suo grex adhærens. Vnde scire debes Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo: & si qui cum Episcopo non sint: in Ecclesia non esse: & frustra sibi blandiri eos, qui pacem cum sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latenter apud quosdam communicare se credunt: quando Ecclesia quæ catholica vna est, scissa non sit, neque diuisa, sed sit vtique connexa, & cohærentium sibi inuicem sacerdotum glutino copulata. Hæc Cyprianus.

Neque verò satis est, vt semper vna sit, eiúsque vnitatis in se causas & principia contineat; sed etiam oportet, vt vbique, & inter omnes, & in omnibus partibus mundi sit vna: vt quocunque veneris, vnam, eandemq. agnoscas, neque necesse habeas quærere, cuius, & qualis sint homines illi confessionis, ad quos pertineant: vt non alio quidem modo vxor, alio maritus, de religione sentiat: nō dissimilis sit in vna domo quàm in alia deuotio: vt non alio modo in ijsdem ædibus in superiore cenaculo, alio in inferiore credatur & doceatur. Vt enim hæreses & schismata vnius linguę homines, ne seipsos eadem lingua loquentes intelligant efficiunt; ita Spiritus Ecclesię Dei, homines diuersarum linguarum eundem habere sensum efficit: *Audiuimus illos, inquit* *Act: 2.* *Scriptura, vnusquisque lingua nostra loquentes magnalia Dei:* vt illud sit, quòd sancta sanctè postulat Ecclesia. *Veni,* inquit, *Sancte Spiritus, reple tuorum corda fidelium, & tui amoris in eis ignem accende, qui per diuersitatē linguarum cunctarum, gentes in vnitate fidei congregasti.*

Verùm quoniam obijciunt isti, inter catholicas etiam

non omnibus ſemper conuenire. Habent Orientales Eccleſię ritus ſuos, habent & occidentales: ideò quibus in rebus eas ipſas Eccleſias ſibi conſentire, vt ſuam conſeruent vnitatem, ſatis ſit, in quibúſque rebus vnitas iſta conſiſtat, explicandum eſt; vt ita os iſtorum obſtruatur impudens, quo Turcicam perfidiam, ſimiliter vnam ſemper eſſe dicere non erubeſcunt, eámque cum Catholica Eccleſia comparare non verentur. Explicat autem earum rerum capita, ipſe Doctor gentium Paulus. *Vnum corpus, & vnus ſpiritus: ſicut & vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ. Vnus dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus Deus & pater omnium, qui ſuper omnes & per omnia, & in omnibus nobis.* Eph: 4.

Primùm igitur caput eius vnitatis ſit oportet, vt credatur vnus pater ſuper omnia, hoc eſt, vt ſit vna præcelſę diuinitatis confeſſio; vnus de vero Deo ſenſus, vt non alij quidem vnũ Deum, alij tres, alij nullum eſſe profiteãtur.

Secundò, vt ſit vnus dominus, hoc eſt, vna de filio eius vnigenito fides, vt non ab alijs quidem verus Deus, ab alijs minor Deus, ab alijs inſtrumentum tantùm & creatura, ab alijs purus quidem homo cenſeatur: & ab his quidem adorandus, ab alijs autem ne adorandus quidem prædicetur: hoc enim eſt Chriſtum diuidere: qui autem diuidit Chriſtum, dicit Ioannes, Antichriſtus eſt.

Tertiò vna item ſit fides, hoc eſt, vnum cõmune ſymbolum, vnáque eius communis expoſitio ac interpretatio, ne neceſſe ſit inquirere, quem quis fidei ducem ſequatur, vt non id quiſque credat, quod vult, & quantum vult, & quomodo vult; ſed quod, & quantum, & quomodo illi vt credat primitùs præſcriptum eſt, vt ille Canon Concilij Epheſini ſanctè obſeruetur. *Conſtituit ſanctum Concilium, vt nemini liceat aliam fidem vel proferre, vel conſcribere, vel componere, quàm eam, quæ præſtituta ac perſcripta eſt à ſanctis Patribus, qui in Nicœ-*

norum

norum vrbe, cum auxilio Spiritus sancti coacti fuerunt. Qui autem audeant aliam fidem, vel componere, vel producere, vel proferre, volentibus conuerti ad agnitionem veritatis; siue ex Gentilitate, siue ex Iudaismo, siue alia quacunque secta; vt hi si quidem Episcopi aut Clerici sint, isti ab Episcopatu, hi à clero remoueantur, ac prohibeantur: Sin autem laici sint, vt extrema detestatione & execratione percellantur. Hactenus sancta synodus Ephesina. Quo quidem Canone docent sancti Patres, post duo illa œcumenica Concilia, Nicœnum, inquam, & Constantinopolitanum, fidem christianam, ab Ephesina synodo ita conclusam & obsignatam esse; vt illi nihil ampliùs à quoquam mortalium addi, aut adijcere liceat.

Quartò, vt vnum sit baptisma, hoc est, eadem Sacramenta, idemq. eorum numerus. Primùm enim & maximè necessarium, & sine quo alia esse non possunt, pro omnibus alijs positum est; vt non alij quidem duo, alij tria, quatuor alij esse profiteantur; sed vnum & eundem numerum omnes: vt non hi quidemin prima infantia, alij in decem annis, alij triginta, demum alij nunquam baptisentur: & isti quidem in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, alij autem in solius patris nomine; sed vt omnes eodem modo, eodem ritu, eadem semper ratione expientur.

Vltimò, vt sit eadem spes vocationis, hoc est, eadem fides immortalitatis animarum, eædem post excesum earum sedes & commoratio pœnarum, item & præmij, cœli, & inferorum spes atq. idem sensus. Eodemq. modo de medijs spei vocationis nostrę, fide, inquam, iustificatione, meritis, legibus, cerimonijs, magistratibus. Vt non hi quidem cantando & psallendo tantùm cœlo se potituros credant, alij autem per multas tribulationes & angustias, eò properent atque contendant. In his igitur omnibus, si vna est Ecclesia, non valdè laboran-

dum erit, si in quibusdam ritibus, vel cerimonijs eius sit aliqua varietas; quæ ad ornatum potiùs & splendorem, Psal: 44. quàm ad diuisionem eius pertineat: vt assistat regina à dextris regis circumamicta varietate.

Verùm ampliùs non satis est vbiq. vnam semper esse, eiúsque vnitatis causas & principia in se habere, aut in his partibus, de quibus dictum est, consentire; sed vltra illud postremo addendum est, vt eo genere vnitatis sit vna, quo sacrę præscripserunt & adumbrarunt literę. Neque enim vnitate aquę aut ignis, vt de rebus publi- 1. Tim: 2. cis dicere solebat Aristoteles, vbi vna quæque pars aquę est aqua, debet esse vna; sed vnitate domus. Est Esa: 26. enim, inquit Paulus, Domus Dei omnipotentis. Vnitate ciuitatis, sic enim vocatur: Vrbs fortitudinis Sion, Saluator in ea murus & antemurale. Vnitate vitis, de Psal: 79. qua Dauid: *Deus virtutum conuerte, & visita vitem istã.* Vnitate deniq. corporis, quam hoc modo explicat Pau- Rom: 12. lus: *Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent; ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra, habentes autem donationes secundum gratiam quæ data est nobis, differentes: siue Prophetiam secundùm rationem fidei, siue ministerium in ministrando, siue qui docet in doctrina. Qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui præest in solicitudine, qui miseretur in hilaritate, dilectio sine simulatione, odientes malum, adhærentes bono, charitatem fraternitatis inuicem diligentes, ho-* 1. Corint: 12. *nore inuicem præuenientes.* Et idem alio loco: *Sicut enim corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis, cùm sint multa, vnum tamẽ corpus sunt, ita & Christus. Etenim in vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptisati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui, siue liberi, & omnes in vno spiritu potati sumus: Nam & corpus non est vnum membrum, sed multa: Si dixerit pes,*

quoniam non sum manus, non sum de corpore; num ideò nõ est de corpore? Et si dixerit auris, quoniam non sum oculus, non sum de corpore, num ideo non est de corpore? Si totum corpus oculus, vbi auditus? si totum auditus, vbi odoratus? Nunc autem posuit Deus membra vnumquodque eorum in corpore sicut voluit. Quod si essent omnia vnum membrum, vbi corpus? Nunc autem multa quidem membra, vnum autem corpus: Non potest autem dicere oculus manui, opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus, non estis mihi necessarij; sed multò magis, quæ videntur membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt. Et quæ putamus ignobiliora membra esse corporis; ijs honorem abundantiorem circumdamus. Et quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorem honestatem habent. Honesta autem nostra nullius egent. Sed Deus temperauit corpus, & cui deerat, abundantiorem tribuendo honorem: vt non sit schisma in corpore, sed in idipsum pro inuicem solicita sint membra. Et si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: siue gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro. Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertiò Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum. Nunquid omnes Apostoli? Nunquid omnes Prophetæ? Nunquid omnes Doctores? Nunquid omnes virtutes? Nunquid omnes gratiam habent curationum? Nunquid omnes linguis loquuntur? Nunquid omnes interpretantur? Emulamini autem charismata meliora: Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. Quæ quidem D. Pauli doctrina illud docet, Ecclesiã quidem Dei vnã esse; ita tamen, vt neq. ex vno membro, neq. vno genere hominum constet; sed multiplicibus & varijs dignitatibus, ordinibus, magistratibus, functionibus, familijs deniq. sit distin-

ſit diſtincta: nam neq. domus vno pariete, neq. ciuitas vna domo, neque vitis vno palmite conſtat, neq. corpus humanum vno membro continetur; quę tamen omnia non modò inter ſe non pugnant, non modò ſe non impediunt, ſed potiùs mutuò præſidio, ornamento, & auxilio ſibi eſse ſolent: mutuamq. ſibi operã præſtant, quod

Epheſ: 4. ipſe hunc in modum explicat Paulus. *Veritatem autem facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis corporis ſecũdum operationem in menſuram vniuscuiuſque membri augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate.* Fallunt igitur iſti & falluntur, qui aliquam diuiſionem in Eccleſia eſse dicunt, multáſque religionum familias & claſses numerant, quorum veſtium, panni potiùs quàm ipſe inter ſe differũt. Hæc enim eſt illa vnitas corporis, vnitas domus, vnitas ciuitatis, vnitas vineæ, vnitas vitis varijs partibus diſtincta & ordinata: de qua Cy-

De vnitate Ecclesiæ. prianus: *Eccleſia vna eſt, quæ in multitudinem latiùs incremento fœcunditatis extenditur, quomodo ſolis multi radij, ſed lumen vnum: & rami arboris multi, ſed arbor vna, tenaci radice fundata: & cùm de fonte vno riui plurimi defluunt, numeroſitas licet diffuſa videatur exundantis copiæ largitate; vnitas tamen ſeruatur in origine. Auelle radium ſolis à corpore, diuiſionem lucis vnitas non capit: ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit: à fonte præcide riuum, præciſus areſcet. Sic & Eccleſia Domini luce perfuſa, per totum orbem radios ſuos porrigit, vnum tamen lumen eſt, quod vbique diffunditur, nec vnitas corporis ſeparatur: ramos ſuos in vniuerſam terram copia vbertatis extendit perfluentes largiter riuos latiùs pandit; vnum tamen caput eſt, & origo vna, & vna mater, fœcunditatis ſucceſſibus copioſa. Illius ſitu naſcimur, illius lacte nutrimur, ſpiritu eius animamur. Adulterari non poteſt ſpon-*

potest sponsa Christi, incorrupta est, & pudica: vnam domum nouit, vnius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit. Hæc nos Deo seruat: hæc filios regno quos generauit assignat. Quisquis ab Ecclesia segregatus adulteræ iungitur, à promissis Ecclesiæ separatur, nec perueniet ad Christi præmia: qui relinquit Ecclesiam Christi; alienus est, prophanus est, hostis est. Habere iam non potest Deum patrem; qui Ecclesiam non habet matrem. Si potuit euadere quisquis extra arcam Noe fuit; Et qui extra Ecclesiam foris fuerit, euadit. Hæc Cyprianus.

Quę igitur Ecclesia ita erit vna, vt & semper sit vna, & vbique, vt principia & causas vnitatis suę in se habeat, vt in his capitibus coniungatur, quibus dictum est, & quę eo genere vnitatis, quod dictum est, vna sit; illa vera erit sponsa Christi, germana filia Regis. Quę autem talis sit, hæcné nostra Catholica, an istorum sectę; cuiusq. iudicio æstimandum relinquo. Neque enim aut in inuidiam quenquam vocare, aut cuiusquam iudicium labefactare, aut in alteram partem inclinare velim: hoc vnum affirmare possum, me aliquando horũ sectas dissectas, ad certa genera reuocare voluisse, nec tamen in ea parte meam logicam tantũ mihi sufficere potuisse; vt rem natura infinitã ratione finitam facerem. Pulchreq. illud dictum esse à Christiano & catholico principe, Georgio quondam Saxonię Duce, commemoratur: Nam scire se quidem dicebat, quid hoc anno crederent vicini sui Witembergenses; quid verò proximè in sequenti anno credituri essent, se nescire, quod subinde dogmata sua variarent. Neq. verò singulis annis tantùm isti mutantur, sed & in alijs locis alia sentiũt. Quantum isti apud nos pro impunitate religionis pugnent: quantum licentiam cuique vt velit credendi astruant: quot leges ac confœderationes iniustissimas contra maiorum suorum instituta, pro libertate errandi ferant; non ignoramus.

Leges in Anglia contra catholicos.

Videamus obsecro, num in Anglia eandem libertatem nostris hominibus dederint? num ijsdem præsidijs eos communierint? num easdem leges de impunitate credendi tulerint?Duplices latę sunt in Anglia de religione leges; aliæ pecuniariæ, Capitales aliæ. Vtrasque videamus: ac cum istis nostris, num eædem sint, conferamus. Pecuniarię igitur illę sunt: Quicunque ad Ecclesias protestantium venire recusauerint, officij diuini (vt loquuntur) præstandi, aut auscultandi causa, si ætatem annorum sedecim excesserint, soluent quoquo mense,suę absentię, libras Anglicas viginti: hoc est, aureos 66. qui autem soluendo non sunt, carceribus omninò detineantur, donec soluendi facultatem habeant. Leges reliquę hoc ordine sequuntur.

Leges pecuniariæ.

Qui conuictus fuerit audiuisse missam, etiam si id secretò factum fuerit, patietur carceres per integrum annum, & tam diu postea, quovsque persoluat 211. aureos. Sacerdos verò qui Sacrum fecerit,non exibit carcere, post expletum annum, nisi solutis aureis 422. atq. hoc toties quoties fuerit in hoc genere ab eo peccatum.

Omnis vir Ecclesiasticus, qui non publicam fecerit religionis Romanę detestationem, & auctoritatem Pōtificis Romani palàm non abiurauerit; amittet omnia beneficia, omnémque dignitatem quamcunque Ecclesiasticam.

Nullus scholaris, aut literarum studiosus habere poterit locum in Collegijs Academicis, aut ad vllum gradum literarium ascendere; nisi in ingressu ad illud Collegium, & in susceptione cuiusq. gradus, eiusdem Pontificis auctoritatem in causis Ecclesiasticis abiuret.

Nemo magistratum publicum gerat, aut vllum officium in Republica retineat; nisi hanc ipsam summi Pōtificis abiurationem, publicè præstiterit.

Pupillus ad perfectam ætatem perueniens, hæreditatem suam

tem ſuam adire non poterit, nec eiuſdem vllis cõmodis gaudere, niſi prius emiſerit idem publicum iuramẽtum.

Quicunq. infra dignitatem Baronis poſiti, vocati fuerint (vt non raro ſolent) ad comitia publica, quę parlamentum appellantur (in quo ſumma libertas ſuffragiorum ſolebat eſſe) amittent omne ius ſuffragiorum: niſi velint publicè hanc abiurationem Pontificis præſtare. Si cuiquam infra conditionem Baronis conſtituto, hæc abiuratio bis oblata fuerit, & ipſe hanc eandem ſecundò recuſauerit: amittet omnia bona,& poſſeſſiones ſuas, & corpore condemnabitur ad perpetuos carceres.

Qui negauerit Reginam eſse ſupremum caput Eccleſię Anglicanę in cauſis Eccleſiaſticis; eadem pœna plectetur amiſſionis bonorum omnium, & incarcerationis perpetuæ.

Quicunq. Agnos Dei, (vt vocant) roſaria, grana benedicta, medalias, crucifixos, aut aliam rem quamcunque benedictam à ſummo Pontifice, & in Angliam adductam, receperit, aut retinuerit; eandem pœnam ſuſtinebit, amiſſionis bonorum omnium & incarcerationis perpetuę.

Si quis pædagogum domi retinuerit, ad inſtruendos pueros, qui Eccleſias proteſtantium non frequentet,aut ab Epiſcopo Caluiniano approbatus non fuerit; perdet ob eam cauſam 33. aureos ſingulis menſibus, quouſque illum eiecerit.

Si quis ſciat aliquem, qui alterum reconciliauerit vnitati & communioni Eccleſię Romanę, & ſi hunc reconciliatorem, aut illum alterum reconciliatum quouiſmodo iuuerit, aut celauerit, ita vt infra ſpacium 20. dierum proximè ſequentium, magiſtratui publico vtcunque non prodiderit; amittet omnia bona ſua, tàm mobilia, quàm immobilia, omneſque poſſeſſiones dum viuit, & de corpore ſuo ſtatuetur ad arbitrium Reginę.

Qui nouerit aliquem procuraſse alterius reconciliationem ad fidem Romanam, quamùis ipſe nec reconciliauerit, nec reconciliatus ſit, & ſi hunc procuratorem quouiſmodo iuuerit, aut celauerit, aut non prodiderit magiſtratui, vt ſuprà; eiuſdem pœnę condemnabitur.

Qui nouerit aliquem conſilium dediſse alicui, vt reconcilietur Romanę fidei, licet ipſe hoc omninò non procurauerit; & ſi hunc conſultorem quouiſmodo iuuerit, aut celauerit, aut non prodiderit, vt ſuprà; eidem pœnę fiet obnoxius.

Si quis ſciat aliquem perſuaſiſſe, procuraſſe, aut conſuluiſſe alicui, vt obediat Romano Pontifici in cauſis Eccleſiaſticis, & ſi hunc tamen iuuerit, celauerit, aut nõ prodiderit, vt ſuprà; eadem pœna plectetur.

Qui cognouerit aliquem permiſiſse ſibi perſuaderi, vt obediat in Eccleſiaſticis Romano Pontifici, vel promiſiſse (pro futuro tempore) quamcunque ei obedientiam: & ſi hunc quouis modo iuuerit, aut celauerit, aut infra viginti dies non prodiderit, vt ſuprà; eandem pœnam amiſſionis bonorum & poſſeſſionum omnium, & incarcerationis ſubibit.

Qui ſciat Sacerdotem aliquem abſolutionem alteri dediſse, & hunc iuuerit aut celauerit, aut ſatis tempore non prodiderit, vt ſuprà; ad eandem pœnam condemnabitur.

Si quis nouerit Sacerdotem habere authoritatem abſoluendi, quamùis eam non exercuerit, aut aliquem abſoluerit: & ſi hunc iuuerit, aut celauerit, aut non prodiderit, vt ſuprà; eidem pœnę ſubiacebit.

Qui ſciuerit aliquem præſeferre authoritatem habere abſoluendi, etiam ſi reuera non habeat, & hunc iuuerit, aut celauerit, aut non prodiderit, vt ſuprà; eadem pœna inuoluetur.

Si quis ſciat aliquem eſſe ab altero abſolutum, ſiue

volens

volens petierit illam absolutionem, siue sciens solùm permiserit se absolui non petentem, & hunc vllo modo adiuuauerit, aut celauerit, aut non prodiderit, vt suprà; eiusdem pœnę reus existimabitur.

Qui nouerit aliquem dissuasisse alteri religionē, quę nunc est publica in Anglia; (hoc est Caluinismum) ea intentione, vt eum trahat ad obediendum Pontifici, & Romanę religioni: vel si sciuerit aliquem procurasse, vel suasisse, vt alteri sic dissuadeatur: & si hunc quouismodo iuuauerit, celauerit, vel non prodiderit magistratui infra spacium 20. dierum, vt suprà; eandem pœnam toties iam descriptam patietur, nimirum, vt amittat omnia quę mortalibus hæc vita dare possit commoda.

Capitales autem illę: Quicunque dixerit, scripserit, affirmauerit, vel vllo modo etiam per cifras significauerit, vel etiam rogatus, confessus fuerit, Pontificem Romanum esse caput Ecclesię Anglicanę, vel vllam habere ibi in causis Ecclesiasticis authoritatem; reus læsę maiestatis existimabitur, & eadem prorsus pœna plectetur, qua Reipublicę proditores plecti solent. *Leges capitales.*

Qui ad Pontificem Romanum vlla de causa appellauerit, & bullas, aut alia instrumenta ab illo obtinuerit, & in Angliam inuexerit, eidem læsę maiestatis pœnę subiacebit.

Si quis Agnos Dei (vt vocant) rosaria, grana benedicta, medalias, crucifixos, aut quamcunque rem aliam à Pontifice Romano benedictam, in Angliam importauerit; criminis læsę maiestatis reus erit.

Quicumque infra dignitatem Baronis constituto, ter oblatum fuerit iuramentum, seu abiuratio contra Pontificis Romani authoritatem, & pro suprema potestate Reginę, in causis Ecclesiasticis, & si ille tertiò iurare detrectet; eandem pœnam læsę maiestatis sustinebit.

Qui vllo modo dixerit, scripserit, significauerit, vel ro-

gatus confeſſus fuerit, Reginam Anglię hæreticam eſſe, aut ſchiſmaticam; eidem pœnę læſę maieſtatis erit obnoxius.

Si quis aliquem Eccleſiæ Romanæ vnitati & cõmunioni reconciliauerit; eandem pœnam læſę maieſtatis patietur.

Quicunq. fuerit ab aliquo, ſciens & volens, ad eandem vnitatem & cõmunionem reconciliatus; eandem pœnam ſuſtinebit.

Qui procurauit alicuius reconciliationem ad illam vnitatem & communionem; eiuſdem pœnę reus erit.

Qui tantùm conſuluerit alicui, vt ad illam vnitatem & communionem reconcilietur, etiam ſi non procuret, eadem nihilominus plectetur pœna.

Si quis alicui perſuaſerit, vt Pontifici Romano, in cauſis Eccleſiaſticis obediat; eodem crimine læſę maieſtatis condemnabitur.

Si quis permiſerit ſibi perſuaderi, vt ſic obediat: eiuſdem criminis reus cenſebitur.

Si quis procurauerit vel conſilium dederit, vt alicui ſic perſuadeatur, eandem pœnã læſę maieſtatis ſubibit.

Si quis promiſerit (pro futuro tempore) ſe aliquam obedientiam Romano Pontifici in cauſis Eccleſiaſticis præſtiturum; eandem læſę maieſtatis pœnam ſuſtinebit.

Si Sacerdos aliquem ex Reginę ſubditis abſoluerit; crimen læſę maieſtatis cenſebitur.

Si quis habeat auctoritatem abſoluendi in Anglia, licet nullum actu abſoluerit; incurrit tamen læſę maieſtatis crimen.

Si quis præſeferat habere huiuſmodi auctoritatẽ abſoluendi, etiam ſi non habeat; læſæ maieſtatis reus exiſtimabitur.

Si quis ſciens ab altero abſoluatur, ſiue ipſe petierit abſolutionem illam, ſiue abſolui ſe permiſerit non petentem

tentem : eandem pœnam læſæ maieſtatis ſuſtinebit.

Si quis procurauerit, vt aliquis abſoluatur; eidem pœnæ fiet obnoxius.

Si quis conſilium dederit, vt quis abſoluatur, licet non procurauerit; eandem pœnam ſuſtinebit.

Si quis vel procurauerit vel cõſuluerit, vt quis abſoluat, licet non vt aliquis in particulari abſoluatur; eidem pœnæ ſubiacebit.

Si quis diſuaſerit alicui religionem illam, quæ nunc publicè in Anglia tenetur, vel procurauerit vt diſſuadeatur, ea intentione, vt ille cui diſſuadetur, ad obedientiam Romani Pontificis, & Romanæ fidei trahatur; reus erit etiam criminis læſæ maieſtatis, & eadem pœna plectetur, quę illi crimini debetur. Quę quidem pœna huiuſmodi eſt. Primùm, vt condemnatus, terráque protractus ad locum ſupplicij, in maiorem cruciatum ſemiſtranguletur laqueo : deinde, vt redeunti ad ſe, amputentur virilia, & igne comburantur : tunc, vt cultro aperiatur venter, & erutis ilijs, etiam cor, & viſcera ſpiranti adhuc, & reluctanti, manu carnificis euellantur, & in ignem iuxta poſitum proijciantur : denique vt elixus, & in partes diſſecatus, ad varias ciuitatis portas ſuſpendatur. Bona autem ſua & poſſeſſiones omnes ad fiſcũ tranſeant, nec eorum quicquam ad vxorem, liberos, aut cõſanguineos deſcendat; ſed vt ipſi præterea, huius vnius ob cauſam æterna notentur ignominia, & omnis mortui poſteritas degradetur ſanguine. Hactenus Anglicanę leges.

Pœna atrox Catholicorum in Anglia.

Vbi eſt illa chriſtiana libertas? vbi illud : In conſcientias ius præter Deum habere neminem? vbi illud: Fidem donum Dei eſſe, ideo nulli eius nomine ſuccenſendum? Vbi illud : Sinite zizania creſcere vſque ad meſſem, ne ſimul triticum cum zizania euellatur? O mentes vagas & inconſtantes! nihilq. præter cruces & carnifices

Matth: 13.

Oseæ 10. nifices declinantes: hæcq. illa est extrema plaga. Diuisa sunt corda illorum, inquit scriptura, nunc interibunt.
Esa: 19. Cōcurrere inquit faciam Ægyptios aduersus Ægyptios. Sed de prima nota satis, superque.

SECVNDÆ NOTÆ EXPLICATIO: ILLAM VERAM ECCLEsiam esse, quæ sit sancta.

Caput IIII.

SEcunda igitur illa est ciuitatis Dei nota, eam veram Ecclesiam esse, quę Sancta sit. Vtitur hac nota primùm sacra scriptura: *Quæ est ista*, inquit
Cant: 6. Salomon, *quæ progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum*
Psal: 140. *acies ordinata?* Cantate, inquit Dauid, *Domino canticũ*
Eph: 5. *nouum, laus eius in Ecclesia sanctorum. Viri*, inquit Paulus, *diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ; vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi; sed vt sit sancta & imma-*
Apoc: 21. *culata.* D. item Ioannes in sua Apocalypsi, eodem modo Ecclesiam veram describit. *Et ego Ioannes vidi sanctam ciuitatem Hierusalem nouam descendentem de cœlo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatã viro suo.* Vsi sunt eodem signo vetustissimi patres: Iustinus, Tertullianus, Athenagoras, qui in Apologeticis suis hac nota cœtus suos, Deo dignas congregationes, veramq. Ecclesiam esse docuerunt. Iuuat quasi ex ore omnium loquentem audi-
In Apologet. cap. re Tertullianum: *At enim illud detrimentum reipub. tàm grande,*

grande, quàm verum, nemo circumspicit. Illam iniuriam ciuitatis nullus expendit, cùm tot iusti impedimur, cùm tot innocentes erogamur: vestros enim iam cõtestamur actus, qui quotidie iudicandis custodijs præsidetis, qui sententijs elogia dispungitis, tot à vobis nocentes varijs criminum elogijs recensentur: quis illic sicarius? quis manticularius? quis sacrilegus? aut corruptor? aut lauantium prædo? quis ex illis etiam talis christianus ascribitur? aut cùm christiani suo titulo efferuntur, quis ex illis etiã talis quales tot nocentes? De vestris semper æstuat carcer, de vestris semper metalla suspirant, de vestris semper bestiæ saginantur, de vestris semper munerarij noxiorum greges pascunt. Nemo illic christianus, nisi planè tantùm christianus: aut si & aliud, iam non christianus. Nos ergo soli innocentes. Quid mirum, si necesse est? Enimuerò necesse est, innocentiam à Deo edocti, et perfectè eam nouimus, vt à perfecto magistro reuelatam: & fideliter custodimus, vt ab incontemptibili dispensatore mandatam. Vobis autẽ humana æstimatio innocentiam tradidit, humana item dominatio imperauit. Inde nec plenæ, nec adeò timendæ estis disciplinæ ad innocentiæ veritatem. Tanta est prudentia hominis ad demonstrandum bonum, quanta authoritas ad exigendum: tam illa falli facilis, quam ista contemni. Atque adeò quid plenius dicere, non occides; an docere ne irasceris quidem? quid perfectius prohibere adulterium; an etiã ab oculis solitariam arcere concupiscentiam? quid eruditius, de maleficio; an de maleloquio interdicere? quid instructius, iniuriam non permittere; an nec vicem iniuriæ sinere? dum tamen sciatis ipsas quoque leges vestras, quæ videntur ad innocentiam pergere, de diuina lege, vt antiquioris formæ mutuatas. Hactenus Tertullianus. Verùm cùm non desint, qui vt superiorem notam, ita & hanc eludere volunt, illo ipso modo vt dicant eam demũ esse Ecclesiam sanctam, in qua omnes sunt sancti, in qua, nemo pec-

mo peccet,qualem cùm nullã reperiant, omnes contem nunt,ab omniúmque Iuriſditione ſe excludunt. Eſt enim quoddam genus hominũ callidũ,quod,cùm nulli parere velit,nulliq. cœtui ſe adiungere,ſub nullius leges aut iura abire;eam ſibi configit Eccleſiam,quę nuſquam ſit,nec eſſe poſſit: vt ſuo arbitrio viuat,nulloq. religionis debito obligetur,nullum metuat, omnium iura & iudicia effugiat, nulli ſubiectum atq. obnoxium ſit. Quare quis ſit ſenſus huius ipſius notę, paucis explicemus.

Illam igitur Eccleſiam Sanctam intelligimus, quę ſit Sancta in doctrina: Sancta in moribus: Sancta Maieſtate & firmitate ſua, inuictoq. robore ac ſtabilitate: vt ſit inuicta & inſuperabilis ſemper.

Sancta in doctrina,id eſt, quę nulla ex antiquis & veteribus hæreſibus ſe contaminauerit vnquam, non Ebionis, non Manichæi, non Marcionis, non Valentini, non Eunomij, non Photini, non Arij, non Macedonij, non Sabellij, non aliorum errorem ſecuta ſit. Hoc enim Ezech: 44. eſt quod Propheta prædixit: Vir polutus non tranſibit per illam; indeq. et ſi coniunx ſit, virgo tamen caſta dicitur, quod ab omni videlicet hæretica fornicatione & immundicia ſit alieniſsima.

Secundò, quòd non ſolùm nulla ſe hæreſi contaminauerit vnquam, ſed ne principia quidem atque fundamenta ſuę doctrinę talia habeat vlla, ex quibus hæreſis exoriri aut pullulare poſsit. Quanquam enim Lutherana, aut Auguſtana ſecta, Ebionis, Arij, Macedonij, Appollinaris hæreſim non ſit ſequuta; ea tamen habet doctrinæ ſuæ principia, ea fundamenta: quibus ſtantibus, nõ modò Arij, aut Macedonij hæreſim renaſci ac denuo germinare neceſse ſit; ſed omnes alias quæcunque aliquando orbem vexarunt chriſtianum. Qualia illa ſunt: Nihil recipiendum eſse præter ea, quę clarè & expreſsè in ſacris reperiuntur ſcripturis. Priuatum ſenſum cuiuſque in

que in ſcripturę interpretatione admittendum eſſe. Veterum Conciliorum atque Synodorum paruam vel nullam habendam rationem: Sanctos patres nullo præcipuo ſpiritus ſancti dono illuſtratos fuiſſe: libertatem de fide decernendi penes omnes æquã permanere: magiſtratus ſpirituales, in fide atq. moribus nullam coercendi vim habere: omnes paſſim Sacerdotes, Doctores, paſtores exiſtere, aliáque eius generis. Hæc enim talia ſunt principia, tales radices, tales baſes & fundamenta, in quibus tanquam in ſemine atq. radicibus omnes hæreſes continentur, nec prius renaſci deſinent, donec illa funditus extirpentur.

Poſtremò ſancta eſt in doctrina: quòd omnem ſanctitatem, vitæque innocentiam complexa ſit: quòd virtutem, bonáque opera, omni ex parte commendet ac inſtillat: quòd ad ſpiritus & mentis puritatem omnia reuocet: quòd carni & ſanguini non acquieſcat, licentię & libidini feneſtras non aperiat: in qua nihil crudele, nihil inhumanum, nihil enorme, nihil populare, nihil cum licentia coniunctum, docetur: quę nihil fœdum & flagitioſum tradit: cuius lex ſit immaculata, conuertens animas, ſapientiam præſtans paruulis: quę virtuti debitam mercedem non aufert: quę iuſtum in omni opere bono peccare non docet: quę aliena iuſtitia tanquam cornicula alienis plumis non ſuperbit: quæ clauſtra pudoris & virginitatis non ſoluit: quę ex deſertis Eremitas non euocat: quę irritam primam fidem facere non ſuadet: quę venire ancillam, ſi nolet vxor, non iubet: quę illud, Creſcite & multiplicamini, tam importunè non inculcat, vxores non multiplicat; ſed caſtitatem ſuadet potiùs: quę neceſſitate nos malos eſſe non docet: Deum authorem omnis mali eſſe non tradit: quę liberum arbitrium, quo homines ſumus, & Dei imaginem repreſentamus, nõ interimit: quo ſublato omnis virtutis, honeſta-

honestatis, atque sanctitatis ratio extinguitur.

His ergò modis sancta in fide, sancta in doctrina, & est & dicitur. Sed vltra hæc, sancta etiam in moribus, primùm studio & conatu, quo ōnes suos sanctos & perfectos sponso suo IEsu Christo exhibere contendit; idq. multis & varijs modis, rationibúsque: legibus inquam, & institutis sanctissimis, cerimonijs castissimis, disciplina seuerissima, doctrina integerrima, examine arctissimo, confessionibus sacris, satisfactionibus, excommunicationibus, amplissimis præmijs, sæuerissimis pœnis, Sanctorum exemplis, ieiunijs, paupertate, humicubationibus, omníque carnis mortificatione, & alijs infinitis virtutis, honestísque exercitijs. In quo conatu suo, cur non proficiat semper, cur non in omnibus finem suum consequatur, pulcherrimas ipsamet causas apud Salomonē reddit: *Fusca sum*, inquit, *sed formosa.* Quę causa? *mutati colores: in via*, inquit, *sum non in patria. Decolorauit me sol: puluere conspersi sunt pedes mei.* Quę alia causa? *Filij matris meæ pugnauerunt contra me.* Qui filij matris tuæ? falsi & ficti fratres, tepētes & ignaui christiani, truces hæretici, qui, quam disciplinam ego intendero, illi soluunt, ac omni licentię, ac libidini asylum apud se proponunt.

Cant: 1.

Verùm non conatu tantùm & studio; sed & re ipsa est sancta. Habet enim ex omni tribu & gente, & lingua, ordine & conditione sanctos & perfectos: de quibus D. Ioannes: *Ecce ego Ioannes vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei viui. Et clamauit voce magna quatuor Angelis, quibus datum est nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus: quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Et audiui numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorū Isráël. Ex tribu Iuda, duodecim millia signati. Ex tribu Ruben, duodecim millia signati. Ex tribu Gad, duodecim millia signati.*

gnati. Ex tribu Aser, duodecim millia signati. Ex tribu Nephtalim, duodecim millia signati. Ex tribu Manasse, duodecim millia signati. Ex tribu Simeon, duodecim millia signati. Ex tribu Leui, duodecim millia signati. Ex tribu Issachar, duodecim millia signati. Ex tribu Zabulon, duodecim millia signati. Ex tribu Ioseph, duodecim millia signati. Ex tribu Beniamin, duodecim millia signati. Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante thronum: & in conspectu agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum: & clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & agno. De quibus item illud magnificè canit. *Te gloriosus Apostolorum chorus. Te Prophetarum laudabilis numerus. Te martyrum candidatus laudat exercitus. Te per orbem terrarum Sancta confitetur Ecclesia.* Qui sanctitatis suę, non ipsi soli, sed orbis vniuersus, testis fuit: qui non vulgi fallax iudicium, sed Deum ipsum, qui eorum virtutem & sanctitatem varijs signis & portentis in vita & in morte confirmauit, & testatam esse voluit, amplissimum testem & iudicem habuerunt. Non enim qui se ipsum commendat, ille probatus est; sed quem Deus cōmendat, dicit Paulus. Quorum probitatem & vitę integritatem latere noluit: quorum innocētię vindex & exornator exstitit semper: quorū ossa & cineres, ita vt vnū ex illis non pereat numerauit. Neque verò hic meus est de hoc genere hominum sensus; sed Pauli ipsius, Ecclesiam in hunc modum discribentis: *Accessistis, inquit, ad Sion montem, ad ciuitatem Dei viuentis cælestem Hierusalem, Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cælis, & Spiritus iustorum perfectorum.* Qui sunt autem isti iusti perfecti, quàm illi, de quibus diximus, Sancti inquam Apostoli, Martyres, Confessores, Doctores, Monachi, Virgines, Viduę, quos dinumerare nemo possit, ex omni-

2. Cor: 1.

Hebræ: 12.

ex omnibus populis, tribubus, & linguis, & quorum sanctitatem, ac vitę innocentiam nulla vnquã mortalis hominis oratio rectè explicare posset.

Sancta igitur est vita & moribus, sed Sancta etiã maiestate, dignitate, ac inuicta quadam stabilitate & robore suo: cui vniuersa mundi sapientia cessit: ad quam eloquentia orbis obmutuit: contra quã portę ipsę inferi, tot inquam hæreseon, & schismatum agmina præualere nõ potuerunt: quam nemo violare, nemo extinguere, nemo superare, ad extremum nemo lędere potuit vnquam: sub cuius iuga mundi potestas tota abijt. Talem depingunt Prophetæ: Dauid in primis: *DEus fundauit eam in æternum, non commouebitur. Fundamenta eius in montibus sanctis: diligit dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.* Et: *Fundasti eam super stabilitatem suam, non inclinabitur in seculum seculi.* Quæ apud eundem Dauidem gloriatur: *Sæpè expugnauerunt me à iuuente mea, etenim non potuerunt mihi.* Et Isaias: *Vrbs fortitudinis tuæ filia Sion, saluator in ea murus & antemurale.* Talem ipse fundator eius futuram prædixit CHristus DOminus: Domum inquam supra petram positam, super quam descenderunt pluuiæ, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & non cecidit: fundamenta enim eius supra firmã petram. Cuius principibus & fundatoribus illud promittitur. *Ego dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere omnes aduersarij vestri. Ego oraui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Hanc aciem perrumpere conati sunt pagani, omni suppliciorum genere, de pijs sumendo: conati sunt tyranni, libertatem eius eripiendo: conati sunt falsi fratres, charitatem extinguendo: conati sunt Iudæi, fidem illius impugnando: conati sunt schismatici, obedientiam tollendo, eiúsque vnitatem scindendo: conati sunt hæretici, scripturas adulterando, veritatémque illarum ob-

Psal: 47. *Psal: 86.* *Psal: 103.* *Psal: 128.* *Isaiæ 26.* *Matth: 7.* *Lucæ 21.* *Lucæ 22.*

rum obſcurando, ac prauè eas interpretando. Vicit, fudit, fugauitq. hæc omnia: vicit paganos, pro Chriſti fide vitam cũ ſanguine profundendo: vicit tyrannos in Deo ſuo ſpem ac fiduciam omnẽ collocando, ac pro perſecutoribus ſuis exorando: vicit falſos fratres tolerando: vicit ſchiſmaticos ordinem retinendo, & vnius ductũ ſequendo; vt de illa rectè dici poſſit: Egreſſi ſunt omnes filij Iſràël, & pugnauerunt pariter congregati quaſi vir vnus: vicit Iudæos & hæreticos, verum ſcripturarum ſenſum ab illis non intellectum, ab his autem peruersè detortũ aperiendo, nihilq. illis vnquam concedendo. Omnibus autem his, à quibus oppugnabatur, vſa eſt potiùs ad profectus ſuos, & ad correctionem ſuam, quàm ad labefactationem vllam. *Gentibus quidem,* inquit Auguſtinus, *vtitur ad materiam operationis ſuæ; hæreticis ad probationem doctrinæ ſuæ; ſchiſmaticis ad documentum ſtabilitatis ſuæ; Iudæis ad comparationem pulchritudinis ſuæ:* Quod in figura quondam filijs Iſràël contigiſse legimus, quos quantò magis opprimebant Ægyptij, tantò magis multiplicabantur & creſcebant. Vt verè dictum ſit ab Auguſtino, eam oppugnari poſse, expugnari non poſse. Non enim emoritur, vt doctrina humana, neque flacceſcit, vt donum imbecillum; manet autem eiuſmodi, vt prohiberi à nullo poſſit: inquit Clemens Alexandrinus: Eſt aurum bonum, quod cùm vritur, detrimentum non ſentit; ſed magis fulgur eius augetur. Eſt vinea, quę dum putatur, erigitur, & reciſa non minuitur, ſed augetur. Eſt palma, quę pondere eleuatur: dicebat Ambroſius: eam perſecutionibus inflammari & ardere, ſicut olim rubũ Moyſi, verùm loquente in illa domino non conſumari: ſcribit Hieronymus: Eſt palma cõtra pondus ſe erigens, eſt Adamas nulli malleo cedens. Quæ igitur Eccleſia hunc in modum, & in doctrina, & in moribus, & maieſtate, & firmitate ſua, ita vti dictum, erit ſancta; illa vera Ec-

De vera religione. cap: 6.

Sermo: 181.

Lib: 6. Stromatum.

In Pſal: 118. Serm. 3.

vera Ecclesia proculdubiò, illa vera Regis Salomonis sponsa existet. Quę autem talis sit, quisq. iudicet, quisq. pro sua statuat conscientia: vbi enim res ipsa loquitur, verbis nihil opus est. De istis hoc solùm addam, eos primùm per hos totos annos asseruisse nihil, quod antea ab aliquo damnato hæretico, assertum nō fuerit. Bona opera mercedem iustitię & salutis non habere docuerũt isti: docuit hoc idem Cheryntus, atq. Simon Magus, quē duabus epistolis refutat D. Ioannes, vnaq. sanctus Iacobus. Sanctos inuocandos esse, eorúmque reliquias venerandas negauerunt: negauit hoc idem Vigilantius, quem refutat D. Hieronymus. Sustulerunt purgatoriũ: hoc idem fecerunt Æciani, quos refellit Epiphanius. Christũ in Sacramento Eucharistię contineri negauerunt: idem fecit Manichæus. Adorationem Sacramenti Eucharistię idololatriam esse dixerunt: hoc idem docuit Nestorius. Filium minorem esse patre tradere audent: tradidit hoc ante illos Arius. Hominem purum esse Christũ blasphemant: hoc idem fecit Ebion Spiritum sanctum Deum esse negant: negauit Macedonius. Perpetuã virginitatem matris Dei impugnarunt: impugnauit Eluidius. Imagines sustulerunt: fecerunt hoc idem Iconomachi. Matrimonium virginitati antetulerunt: æquauit Iouinianus. Cerimonias accusarunt: accusauit Iouinianus, quem refutat D. Hieronymus. Deinde morum disciplina, quę istorum esse potest? cuius illa summa est: Non orare, non ieiunare, non sese macerare, non confiteri, non satisfactionibus peccata expiare, edere, bibere, dormire, ex clerico vxoratum esse, ex monacho coniugem. Ex qua disciplina, qui mores & studia sunt profecta, audiant popularem suum, non valdè ab illis auersum, & qui bona vitę suę partem apud illos traduxit, virum alioqui magnum Erasmum Rotherodamum, qui inquit: *Circumspicite mihi sodalitatem istam Euangelicam; quot ha-*

Eras. in Epist. contra pseud. euangelicos.

quot habet adulteros, quot temulentos, quot aleatores, quot decoctores, quot alijs vicijs infames? Et hos habent etiam in delicijs, tantùm abest, vt vitent. Apostoli quò magis vacarent Euangelio, aut abstinebant ab vxoribus, quas ducere licebat, aut legitimè ductas vertebant in sorores. Nunc floret Euangelium, quòd sacerdotes & monachi contra certè leges humanas, contra professionem suam ducunt vxores? Condonetur hoc: Circumspice, num castiora sint eorum coniugia, quàm aliorum, quos ducunt pro Ethnicis? agnoscis opinor, quas fabellas tibi possim referre, si liberet. Iam an inter Euangelicos minus indulgeatur libidini, an minus sit adulteriorum? Quid Argentorati fiat nescio: quid alibi compertum sit, mecum nouit populus. Jam vt donemus istis Euangelij præconibus esse fas vxores ducere; quis non admiretur, ouiculas mactationi destinatas, nihil in hoc mundo quærentes, præter Christi gloriam, tot curis districtos, tot afflictionibus obnoxios (quibus accedit & paupertas, onus cùm miserum, tùm graue) non posse viuere sine vxoribus? quas tamen multi ob leuiores causas, aut non ducunt, aut ductas nollent. At istis omnis tragœdia exit in cathastrophen comicam. Vbi contingit vxor, occinitur, valete & plaudite. Quæ malum est ista tanta salacitas, quam tot mala non possunt excutere? vnde tanta carnis rebellio in ijs, qui se iactant agi spiritu Christi? Dices: nihil tam fuit vnquam felix in rebus humanis, quin malorum admixtu vitiaretur: ad bonos verte oculos. Fieri potest, vt mea sit hæc infelicitas: mihi adhuc neminem contingit nosse, qui non videatur seipso factus deterior: Vos, inquit, strenuè clamatis in luxum sacerdotum, in ambitionem Episcoporum, in tyrannidem Romani Pontificis, in garrulitatem Sophistarum, in preces, ieiunia, & missas; nec ista purgari vultis, sed tolli: nec omninò quicquam in receptis placet; sed zizaniam euellitis cum tritico; aut vt meliùs dicam, triticum euellitis pro zizania. At quid interim

Lutheri doctrina sunt homines deteriores.

nobis profertis meliùs, & Euangelio digniùs, vt ab assuetis recedamus? Circumspice populum istum Euangelicum, & obserua, num minùs illic indulgeatur luxui, libidini, & pecuniæ; quàm faciunt hi, quos detestamini? Profer mihi, quem istud Euangelium ex comessatore sobrium, ex feroci mansuetum, ex rapaci liberalem, ex maledico benedicum, ex impudico reddiderit verecundum? Ego tibi multos ostendam, qui facti sunt seipsis deteriores. Et paulò pòst: *Nunquam eorum Ecclesias sum ingressus sed aliquando vidi redeuntes à concione, veluti malo spiritu afflatos, vultibus omnium iracundiam ac ferociam miram præseferentibus. Sic opinor, discedunt milites à concione ducis ad prælium exhortati. Quis vnquam vidit in eorum concionibus quenquam fundentem lachrymas, tundentem pectus, aut ingemiscentem?* Et alio loco: *At iste*, inquit, *populus tam Euangelicus, etiam Turcarum principi dicitur detestabilis, quem ait seditioni natum: quos subinde tumultus excitat? quoties quā leuibus de causis procurrit ad arma? ne suis quidem Ecclesiastis satis obtemperans, nisi dicant blanda auribus: profligandi etiam, si liberiùs in vitam eorum inuehantur, aut ab opinione dissentiant. Initio tantùm non Deus erat illis Lutherus, nunc ijsdem prorsus delirat quòd nouum de Eucharistia dogma non recipiat. Nouam verò libertatem Euangelicam, impunè facere, sentire quod cuique libitum est.* Quod ne ipse quidem primus dux & magister eius disciplinę dissimulauit. *Res in medio est, nunc maiorem auaritiam, crudelitatem, libidinis audaciam, improbitatem esse; quam ante sub Papatu hæc fuerunt.* Et alibi: ★ *Germaniam suam, post nouum Euangelium, tantùm non obsessam videri à Diabolo ait.* Quid enim ab illo homine sanctum, quid honestum, quid castum proficisci potuit; qui & ipse primùm fidem irritam fecit, damnationem sibi acquirens, & alijs eius licentię vexilum sustulerit? Ita vt si cætera tueri posset, hoc tamen nunquam obtinebat, vt se periurum

In Postilla mino. sup. Dom. 1 Aduentus, pagi. 1. & in capi: 6. ad Galat.

★ *In capi: 23. Gen. pag. 327.*

periurũ non esse probare possit. Quam autẽ non dissimiles habuerint veteres hæretici mores, vt putes eosdẽ esse, vel ex ijsdẽ natos, iuuat ex libro Tertulliani cognoscere. *Non omittam ipsius etiam conuersationis hæreticæ descriptionem, quàm futilis, quàm terrena, quàm humana sit, sine grauitate, sine authoritate, sine disciplina, vt fidei suæ congruens. In primis quis catechumenus, quis fidelis incertum est: pariter audiunt, pariter orant: etiam ethnici, si superuenerint, sanctum canibus, & porcis margaritas, licet non veras, iactabunt. Simplicitatem volunt esse post rationem disciplinæ, cuius penes nos curam lenocinium vocant. Pacem quoque passim cum omnibus miscent. Nihil enim interest illis, licet diuersa tractantibus, dum ad vnius veritatis expugnationem conspirent. Omnes tument, omnes scientiam pollicentur. Ante sunt perfecti catechumeni, quàm edocti. Ipsæ mulieres hæreticæ quam procaces, quæ audeant docere, contendere, exorcismos agere, curationes repromittere, forsitan & tingere! Ordinationes eorum temerariæ, leues, inconstantes: nunc neophytos conlocant, nunc seculo obstrictos, nunc apostatas nostros, vt gloria eos obligent, quia veritate non possunt. Nusquam faciliùs proficitur, quàm in castris rebellium, vbi ipsum esse illic, promereri est. Itaque alius hodie Episcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector: hodie Presbyter, qui cras Laicus. Nam & laicis sacerdotalia munera iniungunt. Cæterum, nec suis præsidibus reuerentiam nouerunt. Et hoc est, quòd schismata apud hæreticos ferè non sunt: quia cùm sint, non parent schismata. Est enim vnitas ipsa. Mentior, si non etiam à regulis suis variant inter se, dum vnusquisque proinde suo arbitrio modulatur, quæ accepit: quemadmodum de suo arbitrio ea composuit ille, qui tradidit. Agnoscit naturam suam, & originis suæ morem, profectus rei. Idem licuit Valentinianis, quod Valentino: idem Marcionitis, quod Marcioni, de arbitrio suo fidem innouare. Denique penitùs*

inspectæ hæreses omnes in multis cum authoribus suis dissentientes deprehenduntur. Pleriq; nec Ecclesias habent, sine matre, sine Deo, orba fide, extores quasi sigilatæ vagantur. Notata sunt etiã commertia hæreticorum cũ Magis quàm plurimis, cum circulatoribus, cum Astrologis, cum Philosophis, curiositati scilicet deditis. Quærite & inuenietis, vbique meminerunt. Adeò & de genere conuersationis qualitas fidei æstimari potest: doctrina index disciplinæ est. Negant Deum timendum. Itaque libera sunt illis omnia & soluta. Vbi autem Deus non timetur, nisi vbi non est? vbi Deus non est, nec veritas vlla est. Vbi veritas nulla est, meritò & talis disciplina est. At vbi Deus, ibi metus in Deum, qui est initium sapientiæ. Vbi metus in Deum, ibi grauitas honesta, & diligentia attonita, & cura sollicita, & adlectio explorata, & communicatio deliberata, & promissio emerita, & subiectio religiosa, & apparitio deuota, & pressio modesta, & Ecclesia vnita, & Dei omnia. Proinde hæc pressiora apud nos testimonia disciplinæ ad probationẽ veritatis accedunt: à qua diuertere nemini expedit, qui meminerit futuri iudicij: quo omnes nos necesse est apud Christi tribunal astare, reddentes rationem; in primis ipsius fidei. Picardi, atque Anabaptistę dices honesti sunt: si sunt, laudo: at cætera desunt. Nam & Encratitę, Cathari, Angelici, continentes fuisse leguntur: verùm cùm rectam fidem non habuissent, quam vitę integritas sequitur, fœdi extiterunt hæretici. Virum autem sanctũ, qui integritatis suę cœlitùs testimonium acceperit, vel vnum demonstrent, qui vel muscam sua deuotione & pietate à mortuis excitauerit, & causam obtinebunt. An ne id quidem curant, vt aliquos tales habeant? Nam de robore & duratione quid dicam? cùm nudius tertius exorti, eodem die more auicularum, quas ephimeras vocant, occidunt & oriuntur. Lutherus certè primus huius tragœdię excitator dogmati suo superuixit, idq. nullo impu-

lo impugnante, nullo persequente, omnibus autem fauentibus & applaudentibus, ac ad vexilum licentię effuso gradu concurrentibus, res clara verbis non indiget.

TERTIÆ NOTÆ EXPLICATIO: EAM ESSE VERAM ECCLEsiam, quæ sit Catholica.

Caput V.

Erùm nos ad tertiam notam referamus, hæc autem est: Illam verè Ecclesiam esse, quę Catholica sit, hoc autem est, per totum orbem terrarũ, ac per omnia tempora fusa. Quã quidem notam maximè ex omnibus vniuersa sacra commendat atq. celebrat Scriptura: hac vniuersa antiquitas limites verę Ecclesię amplissimè contra omnes hæreticos semper tutata est. Talis enim reuera Ecclesia quærenda est, qualis primis Patriarchis promissa est: qualem S. Prophetę adumbrarunt: qualem CHristus ipse eius fundator futuram esse prædixit. Primò igitur Abrahæ talis Ecclesiæ status promittitur: *Benedicam*, inquit, *tibi, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas cœli, & veluti arenam quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum: benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obediuisti voci meæ.* Idem Isaaco pollicetur Deus: *Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, eò quòd obediuit Abraham voci meæ.* Eodem modo Iacobo: *Dilataberis ad orientem, et occidentem, et septentrionẽ, et meridiem: & benedicẽtur in te, & semine tuo, omnes tribus terræ.* Talem futurã prædixerunt Prophetę omnes. *Et dominabitur à mari vsque ad mare,* inquit Dauid, *& à flumine*

Gen: 22. Gen: 26. Gen: 28. Psal: 71.

 mine

mine vſque ad terminos orbis terrarum, Et adorabunt eũ omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei. Et benedicentur in ipſo omnes tribus terræ, omnes gentes magnificabunt eum, & replebitur maieſtate eius omnis terra. Et in
Pſal: 2. alio Pſalmo. *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Et in alio.
Pſal: 21. *Conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terræ, & vni-*
Pſal: 18. *uerſæ familiæ gentium. Et. In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Non ſunt loquelæ neque ſermones quorum non audiantur voces eorũ.*
Pſal: 79. Et item: *Vineam de Ægypto tranſtuliſti: eieciſti gentes & plantaſti eam. Dux itineris fuiſti in conſpectu eius: & plantaſti radices eius, & impleuit terram. Operuit montes vmbra eius, & arbuſta eius cedros Dei. Extendit palmites ſuos vſque ad mare: & vſque ad flumen propagines eius.* Iſaias non tàm adumbrat, quàm viuis quibuſdam coloribus tam amplos & dilatatos eius fines depingit:
Iſa: 60. *Tunc videbis, & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, quando conuerſa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi. Inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian, & Epha, Omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem domino annunciantes. Omne pecus Cedar cõgregabitur tibi, arietes Nabaioth miniſtrabunt tibi. Offerentur ſuper placabili altari meo, & domum maieſtatis meæ glorificabo. Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas? Me enim inſulæ expectant, & naues maris in principio, vt adducam filios tuos de longè. Argentum eorum, & aurum eorũ cum eis, nomini domini Dei tui, & ſancto Iſraël, quia glorificauit te. Et ædificabunt filij peregrinorum muros tuos, & reges eorum miniſtrabunt tibi. In indignatione enim mea percuſſi te, & in reconciliatione mea miſertus ſum tui. Et aperientur portæ tuæ iugiter, die ac nocte non claudentur, vt afferatur ad te fortitudo gentium, & Reges earũ*

adducantur. Gens enim & regnum quod non seruierit tibi, peribit: & gentes solitudine vastabuntur. Gloria Libani ad te veniet, abies, & buxus, & pinus, simul ad ornandum locum sanctificationis meæ: & locum pedum meorum glorificabo. Et venient ad te curui filii eorum qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, & vocabunt te ciuitatē domini Sion sancti Israël. Pro eo quòd fuisti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te transiret, ponā te in superbiā seculorū, gaudiū in generationem, & generationem. Et suges lac gentiū, & mamilla regū lactaberis. Et scies quia ego dominus saluans te, & redemptor tuus fortis Iacob. Pro ære afferam aurum, & pro ferro afferam argentum, & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum. Et ponam visitationem tuam pacem, & præpositos tuos iustitiam. Et alio loco: *Lauda sterilis quæ non* Isa: 54. *paris, quoniam multi filij desertæ magis quàm eius quæ habebat virum. Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, semen enim tuum gentes hæreditabit.* Lapis apud Danielem excisus absque manibus Dan: 2. excrescit, fit in montem magnum & replet vniuersam terram. *Tumultuabit à multitudine gentium,* inquit Micheas. Michea 2. *Potestas eius à mari vsque ad mare, & à fluminibus vsque ad fines terræ,* inquit Zacharias. *Ab ortu solis* Zach: 9. *vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus: et in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in gentibus dicit Dominus exercituum,* dicit Malachias. *In illa* Mal: 1. *die erit dominus vnus, & erit nomen eius vnum, & reuertetur omnis terra vsque ad desertum,* inquit Zacharias. Zach. *Et omnes qui reliqui sunt de vniuersis gentibus ascendent ab anno in annum, vt adorent regem dominum exercituū.* Et hæc quidē Prophetę prædixerunt. Idem autē & Christus dominus docuit: *Euntes, inquit, in mundū vniuersum,* Mar: 16. *prædicate Euangelium omni creaturæ, &c. illi autem profecti præ-*

Act: 1. *fecti prædicauerunt vbique, &c.* Item. *Et eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa & Samaria, & vsq; ad vltimum terræ.* Et alio loco. *Oportuit Christum pati,*
Luc: 24. *& resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remißionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma.* Et iterum. *Amen amen dico vobis: oportet prædicari hoc Euangelium in vniuerso mundo.* Et omnem particularitatē excludens alio
Matth: 24. loco addit. *Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixerint vobis. Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente & paret vsque in occidentem, ita erit & aduentus filij hominis. Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ.* Et item. *Et mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cœlorum vsque ad terminos e-*
Act: 2. *orum.* Et in Actis: *Erant autem in Hierusalem habitantes Iudæi viri religiosi ex omni natione quæ sub cœlo est. Facta autem hac voce, conuenit multitudo, & mente confusa est, quoniam audiebat vnusquisq; lingua sua illos loquentes. Stupebant autē omnes, et mirabantur dicentes. Nonne ecce omnes isti qui loquuntur Galilæi sunt? Et quomodo nos audiuimus vnusquisq; linguam nostram in qua nati sumus? Parthi & Medi, & Elamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Iudæam & Cappadociam, Pontum & Asiam, Phrigiam, & Pamphyliam, Ægyptum, & partes Libiæ, quæ est circa Cyrenen, & aduenæ Romani, Iudæi quoque & Proselyti, Cretes & Arabes, audiuimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei. Stupebant autē omnes & mirabantur ad inuicem dicentes: Quidnam hoc est?*

Cur ipsi Doctores omniū gentium linguis loquuntur,

quàm

quàm quod omnium gentium fidem prædicare debebant? Quod signum, cùm euidentissimum ac certissimum esset, & quo nullum ferè clariùs & illustriùs in sacris Scripturis explicatur, & quod vel solum ad faciendam fidem abundè sufficiat; nemo fuit inter veteres illos sanctos Patres, qui veram sponsam Iesu Christi hoc ipso signo & nota ab falsis Ecclesijs non distinxerit, nemo qui huc non prouocauerit. Iuuat aliquos ex vetustioribus in medium proferre: nam omnium testimonia adscribere, infinitę prolixitatis negotium esset. Primus ferè omnium post Apostolorum tempora, qui cum hæresibus congressus est, Irenæus fuit. Qui hoc signo hunc in modum vtitur. *Ecclesia*, inquit, *per vniuersum orbem vsque ad fines terræ seminata, et ab Apostolis & à discipulis eorum accepit eam fidem, quæ est in vnum Deum patrem omnipotentem, qui fecit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt: Et in vnum Iesum Christum filium Dei, incarnatum pro nostra salute: Et in Spiritum sanctū, qui per Prophetas prædicauit dispositiones Dei & aduentum, & eam, quæ est ex virgine generationem, & passionem, & resurrectionē à mortuis, & in carne in cœlos ascensionem dilecti Iesu Christi domini nostri, & de cœlis in gloria patris aduentum eius ad recapitulanda vniuersa, & resuscitandam omnem carnem humani generis: vt Christo Iesu domino nostro, & Deo, & Saluatori, & Regi, secundum placitū patris inuisibilis, omne genu curuetur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur ei, & iudicium iustum in omnibus faciat. Spiritualia quidem nequitiæ, & angelos transgressos, atque Apostatas factos, & impios, & iniustos, & iniquos, & blasphemos homines in æternum ignem mittat: iustis autem & æquis, & præcepta eius seruantibus, & in dilectione eius perseuerantibus quibusdam quidem ab initio, quibusdam autem ex pœnitētia, vitam donans incorruptelam loco mu-*

Lib: 1. aduersus hæreses cap: 2.

N neris

neris conferat & claritatem æternam circumdet. Hanc prædicationem cùm acceperit, & hanc fidem quemadmodum prædiximus, Ecclesia, & quidem in vniuersum mundum disseminata diligenter custodit, quasi vnam domum inhabitans, & similiter credit ijs, videlicet quasi vnam animam habens, & vnum cor, et consonanter hæc prædicat, & docet, & tradit, quasi vnum possidens os. Nam & si in mundo loquelæ dissimiles sunt, sed tamen virtus traditionis vna & eadem est: Et neq. hæ, quæ in Germania sunt fundatę Ecclesię aliter credũt, aut aliter tradunt, neq. hæ, quæ in Hiberis sunt, neque hæ, quæ in Celtis, neq. hæ, quæ in oriente, neq. hæ, quæ in Ægypto, neq. hæ, quæ in Libia, neq. hæ, quæ in medio mũdi sunt constitutæ: sed sicut sol creatura Dei in vniuerso mundo vnus & idem est; sic & lumen prædicatio veritatis vbique lucet, & illuminat omnes homines, qui volunt ad cognitionem veritatis venire. Et neque qui valde præualet in sermone ex ijs, qui præsunt Ecclesiis, alia quàm hæc sunt, dicet: nemo enim super magistrum est: neque infirmus in dicendo deminorabit traditionem. Cùm enim vna & eadem fides sit, neque is, qui multum de ea potest dicere ampliat, neque is, qui minus, deminorat. Et de Ecclesię quidem vniuersalitate hæc.

Cap: 3.

De istorum autem dissidijs, ac inconcinna paucitate illud: videamus, inquit, nunc & eorum inconstantem sententiam; cùm sint duo vel tres, quemadmodum de eisdem non eadem dicunt, sed & nominibus, & rebus contraria respondent. Irenæum secutus est Tertullianus, qui eandem texit contra Iudæos Geographiam in hunc modum. *Cui enim & aliæ gentes crediderunt, Parthi, Medi, Elamitæ, & qui inhabitant Mesopotamiam, Armeniam, Phrygiam, Cappadociam, & incolentes Pontum & Asiam, Pamphiliam immorantes Ægyptum, & regionem Aphricæ, quæ est trans Cyrenen inhabitantes, Romani, & incolæ, tunc & in Hierusalem Iudæi, & cæteræ gentes, vt*

In lib: contra Iudæos.

tes, vt iam Getulorum varietates, & Maurorum multi fines, Hispaniarum omnes termini, & Galliarum diuersæ nationes, & Brittannorum inaccessa Romanis loca Christo verò subdita, & Sarmatarum, & Dacorum, & Germanorum, & Scytharum, & abditarum multarum gentium, & prouinciarum, & insularum multarum nobis ignotarum, & quæ enumerare minus possumus. In quibus omnibus locis Christi nomen, qui iam venit, regnat: vtpotè ante quem omnium ciuitatum portæ sunt apertæ, & cui nullæ sunt clausæ, ante quem seræ ferreæ sunt comminutæ, et valuæ æreæ sunt apertæ. Quanquam & ista spiritaliter sint intelligenda, quo præcordia singulorum varijs modis à diabolo obsessa fide Christi sint reserata, attamen perspicuè sunt adimpleta, vtpotè in quibus omnibus locis populus nominis christiani habitet. Quis enim omnibus regnare potuisset, nisi Christus Dei filius? qui omnibus in æternum regnaturus nunciabatur. Et de vniuersalitate quidẽ veræ Ecclesiæ hæc. De istorum autem orbitate & pugnis illud. *Mentior (ait Tertullianus) si non etiam à regulis suis variant inter se, dum vnusquisque proinde suo arbitrio modulatur, quæ accepit: quemadmodum de suo arbitrio ea composuit ille, qui tradidit. Agnoscit naturam suam, et originis suæ morem, profectus rei. Idem licuit Valentinianis, quod Valentino, idem Marcionitis, quod Marcioni, de arbitrio suo fidem innouare.* Et paulò superiùs: *Vnde extranei et inimici Apostolis hæretici, nisi ex diuersitate doctrinæ, quam vnusquisque de suo arbitrio aduersus Apostolos, aut protulit, aut recepit? Illic igitur ad scripturarum et expositionũ adulteratio deputanda est, vbi diuersitas inuenitur doctrinæ.* Quid illud quàm magnificũ Augustini testimoniũ? *Vt omittam syncerissimã sapientiam, multa sunt alia, quæ in Catholicæ Ecclesiæ gremio me iustissimè teneant. Tenet consensio populorum atque gentium, tenet authoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate*

Lib: de præscriptione hæreticorum.

Contra epist. fundamenti.

tustate firmata. Tenet ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas post resurrectionem dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopatum successio sacerdotum. Tenet postremò ipsum Catholicæ nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses sic ista Ecclesia sola obtinuit, vt cùm omnes hæretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad catholicam conueniatur, nullus hæreticorum vel basilicam suam, vel domum audeat ostendere. Tenenda est nobis christiana religio, et eius Ecclesiæ communicatio, quæ catholica est, et catholica nominatur, non solùm à suis, verùmetiam ab omnibus inimicis. Velint enim nolint vel ipsi quoque hæretici, et schismatum alumni, quando non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud, quàm catholicam vocant. Non enim possunt intelligi, nisi hoc eam nomine discernant, quo ab vniuerso orbe nuncupatur. Quid Hieronymus? *Breuem*, inquit, *tibi apertamq́ animi mei sententiam proferam. In illa esse Ecclesia permanendum, quæ ab Apostolis fundata, vsque ad diem hanc durat: Sicubi audieris eos, qui dicuntur Christi, non à Domino Iesu Christo, sed à quoquam alio nuncupari, vt puta Marcionitas, Valentinianos, Montenses siue Campitas: scito non Ecclesiam Christi, sed Antichristi esse Synagogam. Ex hoc enim ipso, quod postea instituti sunt, eos se esse iudicant, quos futuros Apostolus prænunciauit.* Et in alio loco: *Stultum est eum paruo loco vel abscondito quærere, qui totius mundi lumen est. Ecclesia porrò catholica ibi est, vbi est fides catholica. Fides autem catholica ea est, quæ per orbem vniuersum, iuxta Christi præceptum, eadem semper annunciatur: nec vel tempore, vel locis vnquam variatur: à qua si quis dissentiat, is Catholicus non est, quòd singularem quandam opinionem, non vnam communem omnium fidem amplecti videtur.* Quid Pacianus? *Christianus mihi nomen est, Catholicus verò cognomen: illud me nuncupat, istud ostendit: hoc pro-*

Aduersus luciferianos.

Ad Damasum Papam.

Episto: prima ad Semproni anum nouatianum.

hoc probor, inde significor. Et si reddenda postremi catholici vocabuli ratio est, et exprimenda de Græco interpretatione Romana: Catholicus vbique vnum, vel vt doctiores putant, obedientia omnium nuncupatur mandatorum scilicet Dei. Ergò qui catholicus, idem obediens: qui obediens, idem est christianus, atque ita catholicus christianus est. Quare ab hæretico nomine noster populus hac appellatione diuiditur, cùm catholicus nuncupatur. Hactenus Patres.

Verùm quoniam hoc signum, quod illos tantopere vrget, varijs interpretationibus, similiter vt & superiora declinare solent: ideò paucis quid sit Catholicum esse ecplicemus. Cùm igitur Catholicam siue vniuersalem Ecclesiam dicimus, nō illud intelligimus, quòd omnes homines, quicunq. vbique sunt, contineat, hoc enim nunquam futurū fuisse, figura designabat Regni Saul. Quem & si vniuersus Dei populus sequutus fuit, non defuerunt tamen filij Belial, qui recesserunt ab eo: de quibus illud scriptum est. *Et abijt cum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda. Filij verò Belial dixerunt: Num saluare nos poterit iste? Et despexerunt eum, & non attulerunt ei munera.* Neque in eam sententiam Catholicam accipimus, quòd nulli Iudæi, nulli gentiles, hæretici nulli, qui eam ipsam ita vti dictum est exerceant, eiúsque stabilitatem ac firmitatem suis impressionibus demonstrent, exstare debuerint. Virtus enim in aduersis probatur, & vbi desunt certamina, desunt & coronę. Itaque & Iudæi ad vesperam vsque, quando venerit plenitudo gentium cōuertentur: & gentium vocatio ad extremum vsque iudicij diem continuari debet. Quod in filijs Israël similiter adumbratum fuit, qui, & si terra promissionis potiti erant, reliquerat tamen dominus Philistæos, Chananæos, & alios multos, qui populum illum erudirent atq. exercerent, rebusq. secundis, aliquando insolentem, & elatum deprimerent: de quibus gentibus scriptura in-

Catholicū esse quid?

1. Reg. 10.

 quit:

Iudic: 3. quit: *Hæ ſunt gentes quas dominus dereliquit, vt erudiret in eis Iſraëlem, & omnes, qui non nouerant bella Chananæorum: & poſtea diſcerent filij eorum certare cũ hoſtibus, & habere conſuetudinem præliandi.* Ne igitur Chriſtiani aduerſarijs carẽtes (quod in cõcione habita de delenda Carthagine dixit aliquãdo apud Romanos Scipio Naſica) otio torperent, vel in eadẽ fide tepeſcerent; pientiſſimus Deus, quò cautiùs viueretur, hoſtes in medio eius dereliquit. Et Iſraëlitis Ægypto egreſſis obſtitit hoſtis in faciem, permanſit in medio eorum ſemper. Similiter idem prudens paterfamiliâs, permiſit lupos circuire gregem Euangelicum, vineam vulpes ſuffodere, apros euertere: vtque fides ex ipſa contentione haberet meritum, voluit in Eccleſia ſua poſt prædicatum Euangeliũ, & fidem ſuſceptam, ne vnquam deeſset hæreticus, qui illam vexaret. Neque denique ita Catholicam intelligimus, quòd nullę hæreſes, nulla ſchiſmata in ea ipſa futura ſint: prædixit enim Paulus, *oportere hæreſes eſſe, vt*

1. Cor: 11. *qui probati ſunt, manifeſti fiãt.* Nam aliàs, vel hac ipſa nota nihil opus eſset, niſi inuenirentur alij, à quibus per eam ita, vt & per alias diſtingueretur particulares cœtus. Idque ipſum multis verbis Tertullianus docet. *Conditio præſentium temporum (fratres) etiam hanc ammonitionem prouocat noſtram, non oportere nos mirari ſuper hæreſes iſtas, ſiue quia ſunt; futuræ enim prænunciabantur: ſiue quia fidem quorundam ſubuertunt; ad hoc enim ſunt: (1.) vt fides habendo tentationem, haberet etiam probationem. Vanè ergò & inconſideratè plerique hoc ipſo ſcandalizantur, quòd tantum hæreſes valeant, (2.) quantum (non valerent) ſi non fuiſſent: cùm quod ſortitum eſt (vt) omnimodo ſit, ſicut cauſam accepit, ob quã ſit, ſic vim conſequitur per quam ſit: nec eſſe non poſſit. Febrem deniq. inter cæteros mortiferos & cruciarios exitus erogando homini deputatam, neque quia eſt miramur; eſt enim: neque quia*

erogat

erogat hominem, ad hoc enim est. Proinde hæreses ad languorem & interitum fidei productas, si expauescimus hoc eas posse, prius est vt expauescamus hoc eas esse, quæ dum sunt habent posse: & dum possunt habent esse. Sed enim febrem vt malum, & de causa, & de potentia sua, vt notum est, abominamur potiùs quàm miramur, & quantum in nobis est præcauemus, (3.) non habentes abolitionem eius in nostra potestate. Hæreses verò mortem æternam, & maioris ignis ardorem inferentêis, malunt quidem mirari, quòd hoc possint, quàm deuitare ne possint: cùm habeant deuitandi potestatem. Cæterum nihil valebunt, si illas tantùm valere non mirentur. Aut enim dum mirantur, in scandalum subministrantur: aut quia scandalizantur, ideo mirantur, quòd tantùm valeant, quasi ex aliqua veritate veniant. Mirum scilicet vt malum vires suas habeat: nisi quòd hæreses apud eos multum valent, qui in fide non valent. Hæc Tertullianus. Quam eãdem totam causam pulcherrimè explicat D. Augustinus, qui vnus pro omnibus istis in orbe christiano valuit semper, & meritò valere debet. *In quibus ergò gentibus nondum est Ecclesia, oportet vt sit, non vt omnes qui ibi fuerint credant: omnes enim gentes promissæ sunt, non omnes homines omnium gentium. Non enim omnium est fides. Credit itaque omnis gens in omnibus qui electi sunt ante constitutionem mundi, in cæteris non credit, & credentes odit: quomodo enim & illud implebitur: Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum: nisi in omnibus gentibus sint, & qui oderint, & quos oderint? Quo pacto igitur ab Apostolis est prædicatio ista completa, quando adhuc vsque sunt gentes, quod certissimum est nobis, in quibus modo cœpit, & in quibus nondum cœpit, impleri? Non itaque sic dictum est Apostolis: Eritis mihi testes in Hierusalem, & in tota Iudæa, & Samaria, & vsque in extremum terræ, tanquam ipsi soli quibus tunc loquebatur, tantum munus fuerint impleturi: sed sicut eis solis videtur*

[Margin: *De supremo mundi die* Epist: 80. Tom: 2. — Matth: 24. — Acto: 1.]

dixisse

Matth: 28. *dixiße, quod dixit: Ecce ego vobiscum sum vsque in consumationem seculi: quod tamen eum vniuersæ Ecclesiæ promisiße, quæ alijs morientibus, alijs nascentibus hic vsque in seculi consumationem futura est, quis non intelligat?*

Cùm igitur Catholicum dicimus, illud cum Vincentio Lyrinense intelligimus, quod vbique est, quod semper fuit, quæ inter omnes reperitur. In quorum primo est vniuersitas, in secundo antiquitas, in tertio consensus: vt illa sit Ecclesia Catholica, quę vbique sit, hoc autem est, quę non aut Geneuę, aut Wittembergę, aut Romę tantùm colatur; sed quę vbique terrarum ita inueniatur, vt nulla pars mundi existat, nulla prouincia, nulla natio, in qua eius aliquam portionē nō reperias. Ita vt in alijs quidem partibus plura eius membra sint, in alijs pauciora, vbique tamen semen hoc benedictum sparsum

Psal: 18. crescat ac floreat. Tale enim illud est: *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur*

Psal: 85. *voces eorum.* Et, omnes gentes quascunque fecisti, venient & adorabunt coram te Domine. Et in Apocalypsi:

Apoca: 5. *Redemisti nos Deus in sanguine tuo, ex omni tribu, lingua, populis, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum.*

Vt igitur illa erit Catholica Ecclesia, quę vbique in omni mundi parte, in omni prouincia, in omni gente & natione colitur; ita illud Catholicum, quod vbiq. laudatur, prædicatur, docetur. Ille Catholicus, qui eum orbis terrę consensum sequitur: qui huic sensui, non hominis cuiuspiam authoritatem, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, non doctrinam anteponit; sed hæc cuncta despiciens, orbis terrarū consensum vbiq. sequitur. Consensus enim & conspiratio omniū gentium, dicebat Marcus Cicero, vox naturæ est existimandus. Consensus omnium membrorum Christi, vox Christi & Spiritus sancti est: qui omnes sequitur, errare non potest.

Neque enim cuiquam vni mortalium dictum est: Mittam tibi spiritum paracletum; sed, mittam vobis, qui vos docebit omnem veritatem. Neque priuatim aut separatim ipsis Apostolis Spiritus sanctus datus est; sed omnibus simul in vnum locum congregatis: *Erant, inquit scriptura, omnes pariter sedentes in eodem loco, & repleti sunt omnes spiritu sancto.* &c. Ioa: 16. Acto: 2.

Catholicum igitur est, quod vbique est; sed & quod semper. Vt illa sit vera Ecclesia, non quę nunc primùm occidentibus seculis exorta fuerit; sed quę à principio fuit, per omnésque decursus temporum progressa, ad nostram vsque peruenerit ætatem. Ita enim dictum est: *Ego vobiscum sum vsque ad consumationem seculi.* Et alio loco: *Amen dico vobis, non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.* Et Paulus populum christianum, mortem domini annunciaturum prædixit, donec ipse veniat. Matt: vltimo. Luc: 21. 1. Cor: 11.

Vt autem illa est Catholica Ecclesia, quę semper est: ita illud Catholicum, quod semper, vel vbique, constanti doctrina traditur. Ille Catholicus, qui id credit, id sequitur, quod semper creditum est, & quod semper fideles sunt sequuti. At dices fortasse: Quomodo igitur illud tanquam Catholicum, quod semper in Ecclesia creditum est, sequar; cùm vt ipsi homines ita & sensus eorum iam demortui sunt? Ita quidem est, homines illi, qui secula nostra antecesserunt, vtpotè mortales nati, mortui sunt, aut potiùs ad vitam longè magis hac nostra vitalem translati; fides tamen & sensus illorũ viuit & viget. Vbi nam dices? in locis cõmunibus Philippi fortasse, aut Caluini institutionibus? Nequaquam: nam isti heri & nudius tertius exorti nobiscũ simul vixerunt. Vbi igitur? In amplissimo illo totius vetustatis & antiquitatis thesauro atque deposito, Conciliorum, inquam, atque Decretorum libris, in quibus tanquam depositis quibusdam, vltimam voluntatem suam, fidem, & sensus suos, tanquam

testamento & vltima consignatione primitiua reliquit Ecclesia. In scriptis item, ac cōmentarijs veterum Patrū, qui illud, quod de singulis rebus suo tempore Ecclesia sensit, quę iudicia, & qui sensus eius de rebus omnibus fuerint, quid item aut docuerint, aut crediderint, ipsi nobis tradiderunt. In vsu denique ipso, & more, ritibus, & cerimonijs, quas à maioribus nostris, tanquam hæreditate quadam, relictas atque traditas, ad hanc vsque diem sanctè & intemeratè conseruamus. In ipsis ad extremum iuribus, legibus, priuilegijs, publicis tabulis, templis denique, statuis, publicisque ædificijs. Hæc enim vniuersa sunt veluti vestigia quædam, & memoriæ eorum, quæ nos antecesserunt hominum doctrinę ac fidei. Quę, qui vel ipse nō legit, vel ab his qui hæc legerint non discit, quomodo catholicus dici possit, non inuenio. Quid si ampliùs extincta esse velit? quid si noua & recens conficta pro veteribus obtrudat? quid si vetera abrogari cupiat? quid si earum rerum inimicus sit? quid si eas de manibus suorum excutiat? quid si omnem authoritatem illis detrahat? eritné hic Catholicus, aut aliquo modo dici poterit? aut habebitné Catholicam fidem? Nequaquā profectò. Eant igitur isti, & à cerdonibus, atq. sutoribus, mulierculis etiam si placet, fidem catholicam, quę tanta eruditionis & antiquitatis suppellectili opus habet, discant. Et tamen putant se solos videre, in clarissimáque luce versari, cùm cœci sint, ac in densissimis tenebris versentur. Illud igitur est catholicum, quod vbiq. est, & quod semper fuit. Sed & quod inter omnes, non quidem inter omnes, quod iam dictum est numero, sed inter omnes, gente, lingua, natione, tribu, ordine, & conditione. Non enim, inquit Paulus, est distinctio Iudæi, neque Græci, non barbari, nec Scythę, non seruus & liber, non masculus & fœmina; sed omnia in omnibus eadem fides, idem consensus omnium, vt sit illud, quod superiùs

perius diximus: *Egressi sunt filij Israël, & pariter pugnarunt vt vir vnus.* Et illud: *Erat*, inquit, *omnibus cor vnum, & voluntas vna.*

Concludamus igitur illam veram Ecclesiam esse, quę catholica sit. Catholica autem erit, quę vbique, quę semper, quę inter omnes, ita vti dictũ viget. Vtq. nomẽ ipsum catholicũ, quod vniuersalè significat ex aduerso hæresi, quę à parte designat opponitur, quomodo illud à parte Nouati esse, à parte Donati, à parte Lutheri dicitur; ita res ipsa catholicũ inquã esse & hæreticum maximè pugnãt atq. dissident, plurimumq. à se distinguuntur. Catholica enim Ecclesia, veluti vitis quædã abundans in lateribus domus Dei crescit: filij eius tanquã nouellę, in conspectu mensę eius virent, vitis tota, vitis plena, vitis abundans & frugifera: hæreses autem veluti sarmenta quædã inutilia, à vite amputata, arida & mortua, vndique vitem temerè circumiacentia, ac sua ariditate, nisi amputentur & expurgentur eã siccantia ac corrodentia: Itaq. cætera quidem nomina, ferè omnia vti dictũ est impudica præsumptione hæretici sibi vsurpant. ita, vt se Angelicos, Apostolicos, Euangelicos dicant; Catholicos certè nunquam se nominare ausi sunt. Itaque dicit Augustinus: *Quærenti peregrino alicui vbi ad Catholicam conueniatur, nullus hæreticorum, aut Basilicam suam, aut domum audet ostendere. Quæ causa? non enim vbiq. sunt, neque semper sunt, neq. omnes sunt; sed heri & nudius tertius exorti vno die occidunt.* Quare non nisi sub certo nomine, inquit Vincentius Lyrinen: certo loco, certo tempore describuntur. Ecclesiæ autem tantùm ea nota conuenit, vt ab ea sola cognominetur. Illam igitur Ecclesiã quæramus, quæ vbiq. est, quæ semper est, quæ inter omnes; eamq. sequamur, illi adhæreamus, ab ea nos nulla ratione dimoueri patiamur. Quisquis verò, vti præclarè monet idem Lyrinen: quàmuis ille Sanctus, & doctus, quàmuis Episcopus,

quàmuis Confessor & Martyr, præter omnes, aut etiam contra omnes senserit, id inter proprias, & occultas, & priuatas opiniunculas, à cōmunis publicæ ac generalis sententię authoritate secretum sit: nec cum summo æternæ salutis periculo, iuxta sacrilegam hæreticorum & schismaticorum consuetudinem, vniuersalis dogmatis veritate dimissa, vnius hominis nouitium sectemur errorem. Velint enim nolint, inquit Agustinus, nos Catholicos appellent, se verò quiduis potiùs: qua causa? num nouitate vocis offensi? nequaquam: antiquissimum enim est: num significato? at augustissimum: num vsu? atque omnibus bonis frequentissimum: quę igitur causa? nulla profectò alia, nisi quòd Catholici non sint. Quos nō modò à Catholicorum nomine, sed à Christiano etiam lege sua D. Imperatores excluserunt.

Decretum Imperatoris. De Hæreticis. Manichæis Lege. 6.

VALENTINVS LEONTIO. Damnato portentuosæ superstitionis auctore Nestorio: nota congrui nominis eius inuratur gregalibus; ne Christianorū appellatione abutantur. Sed quemadmodum Ariani ab Ario, lege diuæ memoriæ Constantini, ob similitudinem impietatis, Porphiriani à Porphirio nuncupantur; sic vbique participes nefariæ sectæ Nestorij, Nestoriani vocentur. Vt cuius scelus sunt in deserendo Deum imitati, eius vocabulum iure videantur esse sortiti. Necnon impios libros nefandi & sacrilegi Nestorij aduersus venerabilem orthodoxorum sectam, decretaq; Sanctissimi cœtus antistitum Ephesi habiti, scriptos habere, aut legere, aut describere audeat quisquam: quos diligenti requiri studio, aut publicè comburi decernimus. Ita vt nemo in religionis disputatione aliquam supradicti nominis faciat mentionem: aut quibusdam eorum habendi consilij gratia in ædibus, aut villa, aut suburbano suo, aut solo quolibet, aut alio loco conuenticulam clam aut apertè præbeat. Quos omnes cœtus celebrandi licentia priuari statuimus, scientibus vniuersis violatorem huiusmodi legis publicatione bonorum esse coërcendum.

QVAR-

QVARTÆ NOTÆ EXPLICATIO: EAM VERAM ECCLESIAM esse, quæ sit Apostolica.

Caput VI.

ERVM nos ad vltimam notam explicandam transeamus. Ea autem est, nos eam veram Ecclesiam credere, quæ sit Apostolica. Indicat & explicat hanc notam ipse dominus: *Et ego tibi dico Petre: quia tu es* Matt: 16. *Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus illam.* Non ad Petrum dices hæc verba referri. Ergò ne ad Christum quidem illa referentur: *Tu es Christus filius Dei viui.* Aliter enim locus alterum sequitur. Vtitur item hac eadem nota D. Paulus: *Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum ipso summo angulari lapide Christo Iesu.* Ephe: 4. Quod fundamentum Apostolorum, ipse interpretatur: *Vt sapiens, inquit, artifex fundamentum ieci, alius superædificauit.* 1. Cor: 3. Vtitur eodem modo D. Ioannes: *Veni, & ostendam tibi sponsam, vxorem agni, & murus ciuitatis fuit, habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorũ & agni.* Apoc: 21. Ad hanc item tanquam sacram anchoram, veteres confugerũt: huic soli promissum spiritũ veritatis in æternum sibi persuaserunt: hanc denique vt murum ahenæum vniuersis infidelium machinis & arietibus opposuerunt: hoc telo omnes priorum Gnosticorum copias confodit Tertullianus: huiusmodi Argumento Nouatianos coarguit Cyprianus lib. 1. epist: 6. In hoc asylum se recepit Hieronymus aduersus tot Orientis sectas dissectas,

vt indicat ipse Epistol. ad Damasum, & Dialog. contra Luciferianos. Parmenianum, & Donatistas, hoc laqueo præfocat Optatus Mileuitanus, lib. 2. Istius successionis consideratione, quasi arctisimo vinculo retentum, & fortissimis repagulis conseruatum se in gremio Catholicę Ecclesię affirmat frequenter Augustinus, lib. contra Epist. Manich. cap. 4. Psalmo contra partem Donati: Epistol. 163. & 165. lib. de vtilitate credendi, cap. 17. & 49. lib. quæstionũ veteris & noui testamenti, quæst. 110. lib. 2. contra literas Petiliani cap. 51. Hac nota sanctissimi Imperatores populis sibi à Deo creditis eam cõmonstrant.

Gratia: & Valenti: & Theodo: Decretum Imperatoris. *Cunctos populos quos clementiæ nostræ regit imperium, in tali volumus religione versari, quam diuinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis, religio vsque adhuc ab ipso insinuata declarat: quamque Pontificem Damasum sequi claret. Et Petrum Alexandriæ Episcopum virum Apostolicæ sanctitatis, hoc est, secundum Apostolicam disciplinam, Euangelicámque doctrinam, patris, & filij, & spiritus sancti, vnam deitatem sub pari maiestate, & sub pia trinitate credamus. Hanc legem sequentes christianorum Catholicorum nomen iubemus amplecti; reliquos verò dementes, vesanosq́, iudicantes, hæretici dogmatis infamiam sustinere diuina primùm vindicta, post etiam motus animi nostri, quem ex cœlesti arbitrio sumpserimus, vltione plectendos.*

Illa igitur Apostolica Ecclesia erit. Primùm, quam ipsi fundarunt Apostoli: *Vti bonus artifex*, inquit Paulus, *fundamenta ieci, alius autem superædificauit.* Quomodo Romanam quidem Petrus: Asianam Ioannes: Persicam Simon & Iudas: Indicam Thomas & Bartholomeus: Æthiopicam Matthæus: Achaicam Andreas: D. Paulus Syriacam, Anthiochenã, Thessalonicam, Philippensem, & cæteras Græcas.

Reuchlinus lib: 3. de verbo mirifico cap: 17. Postellus lib: de vniuersalitate

Deinde quę non partem aliquam tantùm Apostolicę do-

cę doctrinę; sed vniuersam doctrinam Apostolorum sequitur, ab eáque ne latum quidem vnguem discedit. Quam quidem Apostolicam doctrinam in duas partes distinctam esse superiori libro ex Paulo docuimus. In eam, quę oretenus prolata est, ac in moribus hominum constituta: & eam quã in Epistola atque atramento cõstitutam docet Ioannes. Quod clarè Dionysius Areopagita tradit: *Eloquia diuina duplicis, inquit, generis sunt, nimirum quædam in sanctis & Theologicis libris nobis cõmendata: alia præterea, quæ ex animo in animum medio intercurrente verbo, sine literis transfusa sunt. Siquidem primi illi nostri Sacerdotes, duces, Apostoli, summa illa & supersubstantialia, partim scriptis, partim non scriptis institutionibus nobis tradiderunt.* Idem Irenæus. *Quid autem si neque Apostoli Scripturas reliquissent nobis, nõnne oportet sequi ordinem traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus commitebant Ecclesias?*

Dionysius ca: 1. de cœlesti Hierarchia.

Irenæus lib: 3. cap: 4.

Vltimò illa Apostolica dicitur Ecclesia, in cuius cathedra aliquando Apostoli ipsi consederunt: & quę ab ipsis Apostolis pastorum & doctorũ continuam & perpetuã successionem vsq. ad hodiernam diem conseruauit. Prolixè hæc docet omnia Tertullianus: *Statim igitur Apostoli, quos hæc appellatio missos interpretatur, assumpto per sortem duodecimo Matthia in locum Iudæ, ex authoritate Prophetiæ, quæ est in Psalmo David, consecuta promissa vim spiritus sancti ad virtutes & eloquium, primò per Iudæam contestata fide in Iesum Christum, & Ecclesiis institutis, dehinc in orbem profecti, eandem doctrinam eiusdem fidei, nationibus promulgauerunt: & proinde Ecclesias apud vnamquamque ciuitatem condiderunt, à quibus traducẽ fidei & semina doctrinæ, cæteræ exinde Ecclesiæ mutuatæ sunt, & quotidie mutuantur, vt Ecclesiæ fiant. Ac per hoc & ipsæ Apostolicæ deputantur, vt soboles apostolicarum ecclesiarum. Omne genus ad originem suam censeatur, necesse est.*

cesse est. Itaque tot ac tantæ Ecclesiæ, vnam esse illam ab Apostolis primam, ex qua omnes. Sic omnes primæ, & omnes Apostolicæ, dum vnam omnes probant vnitatem. Communicatio pacis & appellatio fraternitatis, & contesseratio hospitalitatis: quæ iura non alia ratio regit, quàm eiusdem sacramenti vna traditio. Hanc igitur dirigimus præscriptionem: si dominus Iesus Christus Apostolos misit ad prædicandum; alios non esse recipiendos prædicatores, quã quos Christus instituit: quia nec alius patrem nouit nisi filius, et cui filius reuelauit: & nec aliis videtur reuelasse filius, quàm Apostolis, quos misit ad prædicandum, vtique quod illis reuelauit. Quid autem prædicauerint, id est, quid illis Christus reuelauerit, & hîc præscribam, non aliter probari debere, nisi per easdem Ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis prædicando, tàm viua (quod) aiunt voce, quàm per Epistolas postea. Si hæc ita sunt. Constat proinde omnem doctrinam, quæ cum illis Ecclesiis Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspiret, veritati deputãdam: & sine dubio tenentem, quod Ecclesiæ ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo suscepit: reliquam verò omnem doctrinam de mendacio præiudicandam, quæ sapiat contra veritatem Ecclesiarũ, & Apostolorũ, & Christi, & Dei. Quanquã autem omnes illę Ecclesię Apostolicę dicuntur, quę hoc modo, vel ab Apostolis ipsis sunt fundatę, vel eorum doctrinã per omnia sequũtur, vel quibus ipsi præfuerunt Apostoli, præcipuè tamen & peculiariter, ac quasi per excellentiam quandam illa Apostolica dicta est semper Ecclesia, quam ipsi principes Apostolorum, D. inquam Petrus & Paulus, fundarunt, ipsisque præfuerunt, vel propter Apostolorum dignitatem, vel propter præcipuum Christi promissum: *Ego pro te oraui Petre, vt non deficiat fides tua.* Et. *Elegi eum mihi vt sit vas electionis, vt portet nomen meum coram Gentibus.* Vel propterea, quòd alijs ob varias hæreses atque schismata,

ſmata, alióſque errores ceſſantibus, ac planè extinctis hæc ſola perpetuò durare debuit; itaque ſola peculiari quodammodo ab omnibus veteribus, ſedes Apoſtolica dicta eſt ſemper: ad ſolámque omnes ferè aliæ prouocarunt: ſoliúſque ſucceſſionem demonſtrant, quod in vetuſtiſſimorum Patrum exemplis atque teſtimonijs demonſtratur: in quibus primus eſt Irenæus. *Traditionem itaque Apoſtolorum in toto mundo manifeſtatam, in omni Eccleſia adeſt perſpicere omnibus, qui vera velint audire, & habemus annumerare eos, qui ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi in Eccleſiis, & ſucceſſores eorum vſque ad nos, qui nihil tale docuerunt, neque cognouerunt, quale ab his deliratur. Etenim ſi recondita myſteria ſciſſent Apoſtoli, quæ ſeorſim & latenter ab reliquis perfectos docebant, his vel maximè traderent ea, quibus etiam ipſas Eccleſias committebant. Valde enim perfectos, & irreprehenſibiles in omnibus eos volebant eſſe, quos & ſucceſſores relinquebant ſuum ipſorum locum magiſterij tradentes, quibus emendatè agentibus fieret magna vtilitas, lapſis autem ſumma calamitas. Sed quoniam valde longum eſt, in hoc tali volumine omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones, maximæ, & antiquiſſimæ, & omnibus cognitæ, à glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo, Romæ fundatæ & conſtitutæ Eccleſiæ, eam quam habet ab Apoſtolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum peruenientem vſque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per ſui placentiam malā, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem, & malam ſententiam, præterquam oportet colligunt. Ad hanc enim Eccleſiam propter potentiorem principalitatem, neceſſe eſt omnem cōuenire Eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt vndiq. * conſeruata eſt ea quæ eſt ab Apoſtolis traditio. Fundantes igitur & inſtruentes beati Apoſtoli Eccleſiam, Lino Epiſcopatum adminiſtrandæ Eccleſiæ tradiderunt. Huius Lini*

Irænæus ca: 3.

* fideles, in qua ſemper ab his qui ſūt vndiq.

Paulus in his quæ sunt ad Timotheum Epistolis meminit: succedit autem ei Anacletus, post eum tertio loco ab Apostolis Episcopatum sortitur Clemens, qui & vidit ipsos Apostolos, & contulit cum eis, cùm adhuc insonantem prædicationem Apostolorum & traditionem ante oculos haberet. Non solus enim, adhuc multi supererant tunc Apostolis docti. ★*Huic autem Clementi succedit Euaristus, & Euaristo Alexander, ac deinceps sextus ab Apostolis constitutus est Sixtus, & ab hoc Telesphorus, qui etiam gloriosissimè martyrium fecit, ac deinceps Hyginus, pòst Pius, post quem Anicetus. Cùm autẽ successisset Aniceto Soter, nunc duodecimo loco Episcopatum ab Apostolis habet Eleutherius. Hac ordinatione & successione ea quæ est ab Apostolis in Ecclesia traditio, & veritatis præconiatio peruenit vsque ad nos. Et est plenissima hæc ostensio, vnam & eandem viuificatricem fidem esse, quæ in Ecclesia ab Apostolis vsque nunc sit conseruata, & tradita, in veritate.*

★ *Paulò inferius.*

Item docet D. Cyprianus. *Nouatianum baptisari & sanctificari aliquem posse; prius ostendat & doceat, Nouatianum in Ecclesia esse, aut Ecclesiæ præsidere: Ecclesia enim vna est, quæ vna, & intus esse, & foris non potest. Si enim apud Nouatianum est, apud Cornelium non fuit: si verò apud Cornelium fuit, qui Fabiano Episcopo legitima ordinatione successit, & quem præter Sacerdotij honorem martyrio quoque dominus glorificauit, Nouatianus in Ecclesia non est, nec Episcopus computari potest, qui Euangelica & Apostolica traditione contempta, nemini succedens, à seipso ortus est: habere namq; aut tenere Ecclesiam nullo modo potest, qui ordinatus in Ecclesia non est. Foris enim non esse Ecclesiam, nec scindi aduersum se, aut diuidi posse, sed inseparabilis atque indiuiduæ domus vnitatem tenere, manifestat scripturæ diuinæ fides, cùm de Sacramento Paschæ & agni, qui agnus Christum disignabat, scriptum sit: In domo vna comedetur, non eijcietis de domo carnem foras.*

Cypria: lib: 1 *Epistolarum.*

Exodi 12.

foras. Quod item circa Raab, quæ ipsa quoque typum portabat Ecclesiæ, expressum videmus, cui mandatur & dicitur: Patrem tuum, & matrem tuam, & fratres tuos, & totam domum patris tui colliges ad te ipsam in domum tuam, & omnis qui exierit ostium domus tuæ foras, reus sibi erit. Quo sacramento declaratur in vnam domum solam, id est, in Ecclesiam victuros, & ab interitu mundi euasuros colligi oportere. Quisquis autem de collectis foras exierit, id est, si quis quamuis in Ecclesia gratiam consecutus recesserit, & ab Ecclesia exierit, reum sibi futurum, id est, ipsum sibi quòd pereat, imputaturum. Quod Apostolus Paulus explanat docens, & præcipiens, hæreticum vitandum esse, vt peruersum & peccatorem, & à semetipso damnatum. Hic est enim, qui reus sibi erit, non ab Episcopo eiectus, sed sponte de Ecclesia profugus, & hæretica præsumptione à semetipso damnatus. Et idcirco dominus insinuans nobis vnitatem de diuina auctoritate venientem ponit & dicit: Ego & pater vnum sumus: ad quam vnitatem redigens Ecclesiam suam denuo dicit: Et erit vnus grex & vnus pastor. Si autem grex vnus est, quomodo potest gregi annumerari, qui in numero gregis non est? aut pastor haberi quomodo potest: qui (manente vero pastore, & in Ecclesia Dei ordinatione succedanea præsidente) nemini succedens, & à seipso incipiens, alienus fit & prophanus, dominicæ pacis ac diuinæ vnitatis inimicus, non habitans in domo Dei, id est, in Ecclesia Dei, in qua non nisi concordes atque vnanimes habitant? loquente in Psalmis spiritu sancto & dicente: Deus qui inhabitare facit vnanimes in domo. Non dissimilia his tradit Tertullianus. *Ita ex ipso ordine manifestatur, id esse dominicum & verum, quod sit prius traditum: id autem extraneum & falsum, quod sit posterius immissum. Ea sentẽtia manebit aduersus posteriores quasque hæreses, quibus nulla constantia & conscientia concedit ad defendendam sibi veritatem. Cæterum si quæ*

Iosu: 2. — Tit: 3. — Ioan: 10. — Ibidem. — Psal: 67. — De præscriptionibus Hæreticorum.

audent interserere se ætati Apostolicæ, vt ideo videantur ab Apostolis traditæ, quia sub Apostolis fuerunt: possumus dicere: Ædant ergo origines Ecclesiarum suarum: euoluant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, vt primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseuerauerit, habuerit authorem & antecessorem. Hoc enim modo Ecclesiæ Apostolicæ census suos deferunt, sicut Smyrneorum Ecclesia, habens Polycarpium ab Ioanne conlocatum refert, sicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum: proinde vtique & cæteræ exhibent, quos ab Apostolis in Episcopatum constitutos Apostolici seminis traduces habeant. Et paulò inferius: *Si autem Italiæ adiaces, habes Romanam: vnde nobis quoque authoritas præstò est statuta. Felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt: vbi Petrus passioni Dominicæ adæquatur: vbi Paulus Ioannis exitu coronatur: vbi Apostolus Ioannes posteaquam in oleum igneum demersus, nihil passus est, in insulam relegatur. Videamus quid didicerit, quid docuerit.* Idem facit Epiphanius: *Peruenit equidem iam ad nos fama, quomodo Marcellina quædam ab ipsis decepta, multos corrupit, temporibus Aniceti Episcopi Romæ, qui Pio & superioribus successit. Etenim in Roma fuerunt primi, Petrus & Paulus Apostoli ijdem ac Episcopi, deinde Linus, deinde Cletus, deinde Clemens, qui contemporaneus fuit Petri & Pauli: huius mentionem facit Paulus in Epistola ad Romanos. Et nemo miretur quod ante ipsum alij Episcopatum assumpserunt, quum sub Apostolis hic fuerit contemporaneus Petri ac Pauli, nam & illi contemporanei Apostolorum fuerunt. Siue igitur adhuc ipsis superstitibus à Petro accepit impositionem manuum episcopatus, & eo recusato remoratus est (dicit enim in vna Epistola sua: Secedo, abeo, erigatur populus Dei: hoc enim in quibusdam commentarijs reperimus) siue post Apostolorum*

Epipha: lib:1. Tom: 2.

postolorum succeßionem à Cleto Episcopo hic constituitur, non ita clarè scimus. Verumtamen etiam hic potuit superstitibus adhuc Apostolis, Petro videlicet ac Paulo, alios Episcopos constituere: propterea quòd Apostoli sæpè ad alias terras ablegabantur, propter Christi prædicationem: non potuit autem vrbs Roma sine Episcopo esse. Paulus enim in Hispaniam profectus est, Petrus verò sæpè Pontum & Bithyniam visitauit. Poßibile est autem, postquam disceßit ac recusauit Clemens (si modò sic factum est; rationem enim sic ineo, non decerno) postea post obitum Lini & Cleti, quorum vterque ad duodecim annos Episcopatum tenuit; post Sancti Petri ac Pauli obitum, qui contigit duodecimo anno Neronis, hunc rursus coactum esse ad suscipiendum Episcopatum. Attamen Episcoporum in Roma succeßio hanc consequentiam habuit: Petrus & Paulus, Linus, Cletus, Clemens, Euaristus, Alexander, Xystus, Telesphorus, Euaristus, Hyginus, Pius, Anicetus, qui supra in catalogo indicatus est. Et ne quis miretur, quòd singula ita exactè recensemus: per hæc enim semper claritas ostenditur. Idem docet Optatus Mileuitanus: *Probamus eam esse Ecclesiam Catholicam, quæ sit in toto terrarum orbe diffusa. Eius iam commemoranda sunt ornamenta: & videndum vbi sint quinque dotes, quas tu sex esse dicis, inter quas Cathedra est prima: vbi nisi sederit Episcopus, coniungi altera dos non poterit, qui est annulus videndum est, qui, & vbi prior Cathedra sederit. Si ignoras, disce: si nosti erubesce. Ignorantia tibi adscribi non potest. Restat ergò, vt noueris: scientem errare, peccatum est. Nam ignorantibus nonnunquam solet ignosci. Igitur negare non potes scire te in vrbe Roma Petro primò Cathedram Eposcopalem esse collatam: in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus: vnde & Cephas appellatus est: in qua vna Cathedra, vnitas ab omnibus seruaretur, ne cæteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent: vt iam schismaticus & peccator esset, qui contra*

Lib: 2. contra Donatistas.

singularem cathedram, alteram collocaret. Ergo cathedra vnica, quæ est prima de dotibus, sedit prior Petrus. Cui succeßit Linus, Lino succeßit Clemens, Clementi Anacletus. &c. *Iulio Liberius, Liberio Damasus, Damaso Siricius hodie, qui noster est socius, cum quo nobis totus orbis commercio formatarum, in vna communionis societate concordat. Vestræ Cathedræ vos originem reddite, qui vobis vultis Sanctam Ecclesiam vindicare.* Eundem ordinem succesſionis texit D. Augustinus: *Si enim ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quantò certiùs & verè salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiæ figuram gerenti Dominus ait, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Petro enim succeßit Linus: Lino, Clemens: Clementi, Anacletus: Anacleto, Euaristus: Euaristo, Alexander: Alexandro, Sixtus: Sixto, Thelesphorus: Thelesphoro, Iginus: Igino, Anicetus: Aniceto, Pius: Pio, Soter: Soteri, Eleutherius: Eleutherio, Victor: Victori, Zepherinus: Zepherino, Calixtus: Calixto, Vrbanus: Vrbano, Pontianus: Pontiano, Antherus: Anthero, Fabianus: Fabiano, Cornelius: Cornelio, Lucius: Lucio, Stephanus: Stephano, Xystus: Xysto, Dionysius: Dionysio, Felix: Felici, Eutychianus: Eutychiano, Gaius: Gaio, Marcellinus: Marcellino, Marcellus: Marcello, Eusebius: Eusebio, Miltiades: Miltiadi, Syluester: Syluestro, Marcus: Marco, Iulius: Iulio, Liberius: Liberio, Damasus: Damaso, Siricius: Siricio, Anastasius. In hoc ordine succeßionis nullus Donatista Episcopus inuenitur. Sed ex transuerso ex Aphrica ordinatum miserunt, qui paucis præsidens Aphris, in orbe Roma Montensium, vel Cuzupitarum vocabulum propagauit. In illum autem ordinem Episcoporum, qui ducitur ab ipso Petro vsque ad Anastasium, qui nunc eandem cathedram sedet, etiam si quisquam traditor per illa tempora subrepsißet, nihil præiudicaret Ecclesiæ & innocentibus christianis:*

stianis: quibus dominus prouidens, ait de propositis malis: Quæ dicunt facite: quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim, & non faciunt. Ut certa sit spes fidelibus, quæ nõ in homine, sed in Domino collocata, nunquam tempestate sacrilegi schismatis dissipetur: sicut isti dissipati sunt, qui legunt in codicibus sanctis Ecclesias quibus Apostoli scripserunt, & nullum in eis habent Episcopum. Et in alio loco: *Verùmtamen si omnes per totum orbem tales essent, quales vanissimè criminaris: Cathedra tibi quid fecit Ecclesię Romanæ, in qua Petrus sedit, & in qua hodie Anastasius sedet? vel Ecclesiæ Hierosolymitanæ, in qua Iacobus sedit, & in qua hodie Ioannes sedet, quibus nos in Catholica vnitate connectimur, & à quibus vos nefario furore separastis? Quare appellas Cathedram pestilentiæ Cathedram Apostolicam?* Et item. *Puto tibi eam partem orbis sufficere debere, in qua primum Apostolorum dominus voluit gloriosissimo martyrio coronari. Cui Ecclesiæ præsidentem beatum Innocentium, si audire voluisses; iam nunc periculosam iuuentutem tuam Pelagianis laqueis excussisses. Quid enim potuit vir ita sanctus Aphricanis respondere consilijs, nisi quòd antiquitus Apostolica sedes & Romana cum cæteris tenet perseueranter Ecclesia? Idem facit in alijs infinitis locis.* Eodem prouocat D. Hieronymus: *Quoniam vetusto oriens inter se populorum furore collisus, indiscissam Domini tunicam, & desuper textam, minutatim per frusta discerpit; & Christi vineam exterminant vulpes; vt inter lacus contritos, qui aquam non habent difficile, vbi fons signatus, & hortus ille conclusus sit, posit intelligi: ideo mihi Cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatã, censui consulendam: inde nunc meæ animæ postulans cibum, vnde olim Christi vestimenta suscepi. Neque verò tanta vastitas elementi liquentis, & interiacens longitudo terrarum, me à pretiosæ margaritæ potuit inquisitione prohibere. Vbicunque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.*

Aug: contra Petilianũ li: 2.

Hier: epist: 57.

aquilæ. Profligato à sobole mala patrimonio, apud vos solos incorrupta Patrum seruatur hæreditas. Ibi cespite terra fœcundo. Dominici seminis puritatem centeno fructu refert; hic obruta sulcis frumēta in lolium auenásque degenerant.
Isaiæ 14. *Nunc in occidente sol iustitiæ oritur: in oriente autem Lucifer ille, qui ceciderat, supra sydera posuit thronum suum.*
Matth: 5. *Vos estis lux mundi, vos sal terræ, vos aurea vasa & argentea: hic testacea vasa, vel lignea, virgam ferream, & æternum operiuntur incendium. Quanquam igitur tui me terreat magnitudo, inuitat tamen humanitas. A sacerdote victimam salutis, à pastore præsidium ouis flagito. Facessat inuidia: Romani culminis recedat ambitio: cùm successore piscatoris, & discipulo crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, Cathedræ Petri, communione consocior: super illam petram*
Exo: 12. *ædificatam Ecclesiam scio. Quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluuio. Et quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem cōmigraui, quę Syriam iuncto Barbariæ fine disterminat; nec possum sanctum domini tot interiacentibus spacijs, à sanctimonia tua semper expetere: ideo hic collegas tuos Ægyptios confessores sequor, & sub onerarijs nauibus parua nauicula delitesco. Non noui Vitalem, Meletium respuo, ignoro Paulinum. Quicunque tecum non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est, Antichristi est.* Et paulò pòst: *Ego interim clamito. Si quis*
Hieronymus episto: 58. *cathedræ Petri iungitur, meus est. Meletius, Vitalis, atque Paulinus tibi hærere se dicunt: possem credere; si hoc vnus assereret: nunc aut duo mentiuntur, aut omnes. Idcirco obtestor beatitudinem tuam per crucem Domini, per necessarium fidei nostræ decus, per passionem Christi; vt qui Apostolos honore sequeris, sequaris & merito, ita in solio cum duodecim iudicaturus sedeas; ita te alius senem cum Petro cingat; ita municipatum cœli cum Paulo consequaris; vt*

mihi literis tuis, apud quem in Syria debeam communicare, significes, noli despicere animam, pro qua Christus mortuus est. Hactenus veteres.

Quid ad tot, tantásque Sanctorum virorum authoritates, Pontificum, Doctorum, Martyrum dicent isti? dictàne negabunt an ridebunt? non puto certè, nisi impudentissimi esse velint. Neque est, quod hîc objiciant hos tantos auctores Latinos fuisse; cùm omnes ferè, aut Asiani, aut Aphri, aut Græci fuerint. Quòd si successione triginta vel quadraginta Pontificum, tantopere vrgebant sui temporis hæreticos veteres Patres; quantò magis & efficaciùs nunc ducentorum, & ampliùs idem facimus? verùm ideo tantum tributum fuisse successioni à veteribus mussitat Caluinus, quod nondum illi, qui in successione numerabantur, amiserant rectam fidem: ridiculum verò disputatorem: quasi itidem illius temporis hæretici, vt & nunc, Romanę sedi rectam concederēt fidem: quam si concessissent, secuti certè fuissent, nec pro hæreticis haberi possent. Iudaicum quid esse successionem numerare calumniantur isti: eodémque modo, longéque efficaciùs veterē synagogam Christo & eius Apostolis eandem seriem successionis opponere potuisse, quomodo nunc illis opponitur. Vtrumq. hoc falsum est: nam etsi in veteri lege successio fuit; omnia tamē ea, quę maioris alicuius fuerunt momenti, in figura nouę eueniebant legis: ita vt illa veteris legis successio nihil aliud fieret, quàm vmbra quædam et typus eius successionis, quę in noua lege futura erat: vt quemadmodum in veteri lege veritas doctrinę successione manente ad Christum vsque dominum eiúsque tempora deducta est, nulloq. modo, quantumvis vita eorum, qui continuabant successionem, fuerit flagitiosissima, deprauari potuit: ipso testante domino: *Super Cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis seruate, &* Matth: 23.

uate, & facite: secundum opera verò eorum nolite facere. Dicunt enim & non faciunt. Ita & nunc manente eadem successione, veritas de ore Cathedrę Christi, donec ipse venerit, nunquam auferri poterit, vti praeclarè praedixit Isaias: *Spiritus meus qui est in te, & verba mea quae*
Isaiæ 59. *posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, dicit dominus, amodo & vsque in sempiternum.* Deinde illud falsum est, eandem esse rationem Christi, & istorū qui se eius maiestati effreni quadam audacia conferre ac comparare non erubescunt. Primò enim Christo Domino eiúsque Apostolis, omnes Patriarchę, Prophetę, ac vniuersa lex testimoniū perhibuerunt: de istis autem illud solum praedictum legimus: *In nouissimis*
1. Timot: 3. *temporibus venient pseudoprophetae, pseudochristi, & seducent multos.* Et: *In nouissimis temporibus venient homines sui amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, cœci, & voluptatū amatores magis quàm Dei, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes.* Deinde, super Christum Dominum, eiúsque Apostolos visibiliter descendit Spiritus sanctus: paterna vox de cœlo audita est, hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, ipsum audite. Hócque est, quod ipse dicit, se testimonium ab homine non accipere, sed maius testimonium habere omnibus, testimonium inquam Dei. Isti verò quam vnquam vocem de cœlo audiuerunt, nisi illam fortasse: Attendite vobis à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestitu ouium, intus autem sunt lupi rapaces. Denique Christus Dominus, & eius Apostoli, ea signa fecerunt, quę nemo vnquam fecit; vltimóque vi ac diuina virtute sua deuicta morte rediuiuus mundo comparuit. Faciat idem Lutherus vel Caluinus, aut quispiam alius ex istis, & tum demum cau-

mum causam suam cum Christo & Apostolis eius comparare audebit. Vltimò Iudaicam successionem aliquando desituram fuisse legimus; at istius seriem æternam futuram, prædixit Dauid: *Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum, secundum ordinē Melchisedech. Pro patribus tuis nascentur filij, ideo constitues eos principes super omnem terram.* Et Christus Dominus: *Ego oraui pro te, vt non deficiat fides tua.* Et Paulus vsque ad cōsumationem seculi duraturam ad Ephesios scribit.

Psal: 109.

Psal: 44.

Extincta est, inquiunt, ista successio vestra in Ioanne Papa fœmina. Falsum est hoc: Nam neque fœmina Summus Pontifex esse potuit vnquam, etiam si millies creata sit, cùm id natura rei non patitur, vt fœmina vir sit, tantò minus Pontifex, tantispérque sedes vacaret, si fortè per errorem electa fuisset, dum illa viueret; nisi fortè Anglicanum vellent habere Papatum, vel talem, quale quid de Caligulæ Imperatoris equo narrat Dion, Velocissimum hunc appellabat, quem tantoperè diligebat, vt cum crebro ad cœnam inuitaret, ei hordeum ex auro apponeret, funderétque vinum in poculis aureis, ac per salutem eius ac fortunam iuraret: Neq. ijs contentus, eum ad honores & dignitates Reipub. prouehere statuit, séque eum consulem facturum pollicebatur. Et fecisset, inquit Dion, si vixisset diutiùs. Vel saltim huic respondeant rationi: vel enim fœmina summus Pontifex esse potest, vel non: si rectè potest esse, quid accusant? quid quæruntur? si non potest esse, cur dicunt fuisse? Sed isti homines sui planè obliti seipsos non intelligunt. Et hoc ipsum ex triuio commentum arreptum, falsum est, quod hac ratione, cùm præsertim nullis certis authoribus nitatur, facillimè doceri potest: Græcos post schisma factum fuisse Latinis semper infensissimos, maximè autem sedi Romanę, contra quam omne virus acerbitatis suę semper euomere conati sunt: neq. vnquam prætermise-

De Ioanne Papa fœmina cōmentum hæreticorum refellitur.

termiserunt quidquam, quod ad eorum infamiam augendam, fidémque diminuendam pertineret; nusquam tamen id aut Latinis, aut Romanis obiecisse leguntur: non prætermissuri, si vel minimum aliquod argumentũ tanti conuicij habuissent, cùm præsertim idẽ illis ipsis à Latinis aliquando obiectum fuisse, eos inquam fœminã Patriarchã habuisse, ex libro Leonis Noni, aduersus Michaelem Patriarcham Constantinopolitanum discamus, cuius illa sunt verba: *Absit autem, vt velimus credere, quod publica fama non dubitat asserere, Constantinopolitanæ Ecclesiæ contigisse, vt eunuchos contra primum sancti Nicœni Concilij capitulum, passim promouendo, fœminam in sede Pontificum suorum sublimasset aliquando. Hoc tam abominabile scelus, detestabiléque facinus, & si enormitas ipsius, vel horror, fraternáque beneuolentia non permittit nos credere; considerata tamen incuria vestra, erga Sanctorum censuram Canonum, quia eunuchos, & aliqua parte corporis imminutos, non solùm ad Clericatum, sed ad Pontificatum etiam indifferenter ac solenniter adhuc promouetis, fieri potuisse pensamus.* An igitur tantum conuicium illi æquo animo tulissent? an non regessissent, si qua ratione verissimili potuissent? Sed isti nugatores nugas persequuntur.

Leo ix. Papa cap: 23.

Malicia Alexandri Papę & reliquorum Pontificum vita flagitiosa eam successionem sustulit. At qui successionem generationis Christi, neque meretrices, neque idololatrę Reges auferre, aut perrumpere potuerunt vnquã. Quid impuriùs Iuda Scariote? quid fœdiùs? quid flagitiosiùs? de quo dictum est, melius erat si homo ille natus non fuisset, & tamen malicia eius successionem illius nõ sustulit. Audi enim quid Scriptura dicat: *In diebus illis, Exurgens Petrus in medio fratrum dixit: Erat autem turba hominum simul ferè centum viginti: Viri fratres, oportet impleri scripturam, quam prædixit Spiritus sanctus per os David*

Acto: 1.

os Dauid de Iuda, qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Iesum: qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerij huius. Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius. Et notum factum est omnibus habitantibus Hierusalem, ita vt appellaretur ager ille lingua eorum. Acheldemach, hoc est, ager sanguinis. Scriptum est enim in libro Psalmorum: Fiat commoratio eorum deserta, & non sit qui inhabitet in ea: & Episcopatum eius accipiat alter. Oportet ergò ex ijs viris, qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, quo intrauit & exiuit inter nos Dominus Iesus, incipiens à baptismate Ioannis, vsque in diem qua assumptus est à nobis testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnum ex istis. Si igitur improbitas Iudę sortem ministerij eius non sustulit, quantò magis illius Apostoli, pro quo Christus specialiter orauit, nulla humana malicia auferre poterit vnquam?

Sed quæ tandem huius successionis, tanta causa est? quę necessitas? quis vsus? maximus per omnia. Primùm quòd potestas non est, nisi à Deo sit profecta, idque vel sine medio vllo, vel mediante saltem eorum, qui à Deo missi sunt ordinatione, siquidem neminem sibi debere sumere honorem, nisi vocatum à Deo tanquam Aaron, *Hebræ: 6.* docet Paulus. Cùm igitur Episcopatus, Pastoratus, & Presbyteratus, atque adeò Sacerdotium omne, potestas in Ecclesia summa sit, sine qua Ecclesia Dei omninò esse non potest, potestas non erit, nisi à Deo sit profecta, idque vel sine medio vllo, vt in illis ipsis fuit, quib⁹ dictum est: *Sicut misit me pater, ita & ego mitto vos*, aut mediate, vt in illis omnibus, qui ab his acciperunt, quibus dicitur: *Sicut misit me pater, ita mitto vos.* Quorum *Ioan: 20.* verborum sensus est: Cum qua potestate misit me pater, cum eadem mitto vos: missus sum à patre, cum potestate alios mittendi, cum eadem item potestate alios

mittendi mitto vos. Ab his igitur qui missus non est, fur est & latro, quia non intrat per ostium. Christus enim est ostiũ ouiũ, cui soli mittendi à patre potestas data est, vel per illũ ipsum, vel per hos, quib⁹ dixit: *Sicut misit me pater, ita et ego mitto vos.* Ideo igitur Matthęus, ideo Paulus Apostoli, quia ab Apostolis ordinati sunt; ideo Titus & Timotheus, quia à Paulo; ideo alij Cretę ac reliquarum vrbium Presbyteri, quia à Tito & Timotheo, per manus impositionem ordinati sunt, & sic eodẽ modo alij. Nam plebi, vel Regibus, à quibus isti ordinari volunt, nusquã dictum est: *Sicut misit me pater, ita ego mitto vos.* Ideo ad hanc vocem quę sola pastores facit, sicut misit me pater, ita mitto vos, nullo modo suam vocationẽ & ordinationem referre possunt. Et hoc est, quod dicit Cyprianus: *Nouatus, inquit, in Ecclesia non est, quia seipsum ordinauit, à seipso incepit.* De Cornelio verò magnificè: *Et factus est Episcopus à plurimis Collegis nostris, qui tunc in vrbe Romana aderant, qui ad nos literas honorificas et laudabiles, & testimonio suæ prædicationis illustres de eius ordinatione miserunt. Factus est autem Cornelius Episcopus de Dei & Christi eius iudicio, de Clericorum omnium penè testimonio, de plebis quæ tunc affuit suffragio, & de Sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio, cùm nemo ante se factus esset, cùm Fabiani locus, id est, cùm locus Petri & gradus Cathedræ Sacerdotalis vacaret, quo occupato de Dei voluntate atque omnium nostrum consensione, firmato, quisquis iam Episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est, nec habeat Ecclesiasticam ordinationem, qui Ecclesiæ non tenet vnitatem, quisquis ille fuerit, multum de se licet iactans, & sibi plurimum vindicans profanus est; alienus foris est. Et cùm post primum secundus esse non possit, quisquis post vnum, qui solus esse debeat, factus est non iam secundus ille sed nullus.* Cùm igitur isti neque ab illo primò sint qui dicit: *Sicut misit me pater, ita & egò mitto vos:*

Ioan: 10.

Ad Antonianum lib: 4.

mitto vos: neque ab his, ad quos hoc ipſum dictum ſit; foris ſint oportet: nulli ſint neceſse eſt: à Deo miſſi eſſe nō poſsunt: quod præclarè explicat Tertullianus. *Probent ſe nouos Apoſtolos eſſe: dicant Chriſtum iterum deſcendiſſe, iterum ipſum docuiſſe, iterum crucifixum, iterū mortuum, iterum reſuſcitatum; ſic enim Apoſtolos ſolet facere, dare illis præterea virtutem eadem ſigna edendi, quæ & ipſe. Volo igitur virtutes eorum proferre, niſi quòd agnoſco maximam virtutem eorum, qua Apoſtolos in perverſum æmulantur. Illi enim de mortuis ſuſcitabant, iſti de viuis mortuos faciunt.* Hactenus Tertullianus.

De eodem vide ſupra folio 111.

Secundò, fides diuina eſse non poteſt, niſi quam os domini primum locutum ſit. Deinde quę multis ſignis ſimiliter & portentis, ac miraculis, & varijs virtutibus, & Spiritus ſancti diſtributionibus confirmata, & quaſi obſignata & cōteſtata fuerit. Poſtremò, quę in Deum ipſum auctorem referatur, ac deſinat. Sed quoniam neque Deum ipſum cum ſingulis hominibus loqui ſemper conuenit, neque miraculis vbique locus eſt, ſufficit, vt ad primos duces atq. principes fidei os Domini locutum ſit, eóſque inſtruxerit, vt denique multis ſignis & portentis ac prodigijs eorum doctrinam & ordinem Deus confirmarit. Iſti autem, his qui eos ſequuntur, eandem doctrinam per ſucceſſionem quandam tradant, alióſque in locum & functiones ſuas ſufficiant. Sic factum eſt in Moyſe: os Domini cum illo locutum eſt: ſigna & portenta plurima in monte Sinai apparuerunt. Satis erat alijs ad fidem faciendam in eandem doctrinam atque ordinem ſucceſsiſſe. Sic factum eſt & in Aarone: Deus cum ipſo locutus eſt: palma eius refloruit; cæteris porrò propter eadem ſigna & prodigia, ob continuam ordinationem & ſucceſſionem creditum eſt. Cùm enim propter ſchiſma, vindictámque ſchiſmaticorū, Core & Abiron, orta fuiſset ſeditio contra Moyſen, Aaron, quód non

quòd nō ipsi soli deberent offerre incensum Domino, neque itē ex ipsorū tantùm ore lex petenda esset, eoq. nomine in tabernaculum fœderis concessissent, locutus est
Numeri 17. Dominus ad Moysen dicens: *Loquere ad filios Israël, & accipe ab eis virgas singulas, per cognationes suas, à cunctis principibus tribuum virgas duodecim, & vnius cuiusque nomen superscribes virgæ suæ. Nomen autem Aaron erit in tribu Leui: & vna virga cunctas eorum familias continebit: ponésque eas in tabernaculo fœderis coram testimonio, vbi loquor ad te. Quem ex ijs elegero, germinabit virga eius, & cohibebo à me querimonias filiorum Israël, quibus contra vos murmurant. Locutúsque est Moyses ad filios Israël: & dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus. Fuerúntque virgæ duodecim, absque virga Aaron. Quas cùm posuisset Moyses coram Domino in tabernaculo testimonij, sequenti die regressus inuenit germinasse virgam Aaron in domo Leui, & turgentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis in amigdalas deformati sunt. Protulit ergo Moyses omnes virgas de cōspectu domini ad cunctos filios Israël, viderúntq. & receperunt singuli virgas suas. Dixítque dominus ad Moysen. Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonij, vt seruetur ibi in signum rebellium filiorum Israël, & quiescant querelæ eorum à me, ne moriantur. Fecítque Moyses sicut præceperat Dominus. Dixerunt autem filij Israël ad Moysen: Ecce consumpti sumus, omnes peribimus. Quicunque accedit ad tabernaculum Domini, moritur. Num vsque ad internecionem cuncti delendi sumus? Dixítq. dominus ad Aaron: Tu & filij tui, & domus patris tui tecum, portabitis iniquitatem sanctuarij; & tu & filij tui simul sustinebitis peccata sacerdotij vestri. Sed & fratres tuos de tribu Leui, & sceptro patris tui, sume tecum, præstóque sint & ministrent tibi. Tu autem & filij tui ministrabitis in tabernaculo testimonij. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris.*

vestris. Nihil aliud possidebunt, decimarum oblatione cõtenti, quas in vsus eorum & necessaria separaui. Simile quid in noua lege, sed longè perfectiùs, longè euidentiùs factum esse legimus: eliguntur ad opus ministerij duodecim præstantissimi viri: ex oreq. ipso Dei instruũtur: cum illáque amplissima in totum dimittuntur orbem legatione: *Euntes in vniuersum orbem, annunciate verbum vniuersæ creaturæ: at illi profecti, prædicauerunt Euangelium, domino cooperante, sequentibus signis.* Neq. solùm dicto paruerũt sed vt ipsi missi sunt, ita & alios miserunt. *Ideo constitui te,* scribit Paulus Timotheo, *Cretę, vt constituas presbyteros & Episcopos:* vt ille quidem fundamentum iecerit, alij autem ædificiũ exstruerint: vt illud Prophetę impleretur: *Spiritus meus qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, àmodo vsque in sempiternum.* Quod idem Paulus longè clariùs illis verbis explicat: *Propterea abundantiùs oportet obseruare nos ea, quæ audiuimus, ne fortè perefluamus. Si enim qui per Angelos dictus est sermo factus est firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia accepit iustam mercedis retributionem; quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quæ cùm initium accepissent, enarrari per dominum ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, contestante Deo signis, & portentis, & varijs virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus, secundum suam voluntatem.* Habet quoq. non mediocre momentum ea ipsa successio, ad conseruationem puritatis & sinceritatis dogmatum, vbi à patribus, tanquam hæreditatem quandam manu de manu accipiant filij: quomodo vniuersam legem naturę, quomodo artes & scientias omnes, quomodo eam ipsam facultatem, quam Hebræi Cabalam vocant, auctas, & conseruatas, atque perfectas esse legimus. Itaque inter Catholicum & Hæreticum, hac in parte illud intererit, quod neutrum quidem Deus

Hebræ 2.

dem Deus nunc aloquitur: cùm neutro præsens os domini locutũ est: vterq. signa & miracula licet nulla edat. Verùm Catholicus, & si ipse Deum loquentem nunc nõ audiat, & si miracula non faciat; eorum tamen doctrinam tuetur, ad eos se refert, hos ordinatores suos demonstrat, ad quos os domini locutum est, quorum doctrina multis portentis & miraculis, multorum item seculorum testimonijs & probationib⁹ est confirmata: quã cùm eandẽ tueatur atq. doceat, ad eadem se signa & miracula refert, diuinámq. non humanam esse certò sibi & alijs persuadet, non trepidat, non tergiuersatur, non dubitat; sed illud potiùs Tertulliani rectè vsurpat: *Mea est possessio, olim possideo, prior possideo, habeo origines firmas ab ipsis authoribus quorum fuit res: ego sum hæres Apostolorum; sicut cauerunt testamento suo, sicut fidei commiserunt, sicut adiurauerunt, ita teneo, vos alios certè exhæreditauerunt semper atque abdicauerunt vt extraneos & inimicos.* Hæreticus neutrum habet: nam neque ad ipsum os domini locutum est, neque signa & miracula edit ipse, & nunc primùm exortus est, sed neque eorum doctrinam tuetur, ad quos os Domini aliquãdo locutum esse sciat, vel qui miracula aliqua ediderint, & quos ipse præsens videt, cum illísq. simul viuit, & ideo doctrinam planè humanã nouam, ac quibusdam sophismatibus tantum subnixam tuetur. *Ante Valentinum enim*, inquit Irenæus, *non fuerunt, qui sunt à Valentino: neque ante Marcionem erant, qui sunt à Marcione: neque omninò erant aliqui sensus maligni, quos supra enumerauimus, antequam initiatores & inuentores peruersitatis eorum fierent.* Vel saltim demonstrent, num cum auctoribus ipsorum doctrinę Deus aliquando locutus fuerit, vel aliqua miracula per eos ediderit: num Apostolorum temporibus aliquis ex illis vixerit. Verùm cùm nihil horum docere possint, nullo certè modo seipsos ad illam primam & infallibilem veritatem

tatem

tatem Deum inquam ipsum referre poterint: Ad quos meritò dicendum esse, docet Tertullianus: *Qui estis? quando, & vnde venistis? quid in meo agitis non mei? quo denique Marcion iure syluam meam cœdis? qua licentia Valentine fontes meos transuertis? qua potestate Apelles limites meos commoues? Mea est possessio: quid hîc cæteri ad voluntatem vestram seminatis & pascitis?* Sed hæc hactenus.

Si ergò istorum Ecclesias Apostoli ipsi fundarunt, si plenam eorum doctrinam tuentur, si ab illis successionem suam demonstrant; Apostolicas habent Ecclesias. Si autem nulla earum conditionum illis conuenit; nam & Ecclesias eorum nuper Lutherus fundauit: vel si vetera repetere malunt, Simon Magus, quem primum principem & ducem hæreticorum fuisse testatur Irenæus atque Tertullianus, qui eodem modo vt illi fide sola homines iustificari docuit. Si item doctrinā Apostolorum, ita vti monstratum est, non sequuntur: si successionem non modo non monstrant sed etiam impugnant; Apostolicas Ecclesias non habent: hæreses igitur sequuntur.

Illa igitur vera erit Ecclesia, quę Vna, quę Sancta, quę Catholica, quę Apostolica. Verùm de primo genere signorum hactenus dictum sit. De quibus qui plura & meliora cognoscere velit, legat eum, qui primus hanc ante alios omnes viam triuit, doctisimum simul ac Sanctisimum Cardinalem Hosium popularem & fautorem quondam nostrum planè singularem.

DE VERÆ ET FALSÆ ECCLESIÆ DISCRIMINE.

LIBER TERTIVS.

PRIMVM INSIGNE VERÆ ECCLESIÆ: PRÆSENTIA *Spiritus sancti.*

Caput I.

VNc ad ſecundum genus ſignorum tranſeamus, σημεῖα hæc Ariſtoteles vocat, quę & ſi, vt ſuperiùs diximus, ſingula rem neceſsariò non demonſtrant, turba tamen conferta tanquã præſtantiſſimorum tironum cuneus, magnam vim faciunt: quę & ſi cum re ipſa non conuertuntur, vbi tamen non ſint, rem ipſam inueniri planè impoſſibile fieri ſolet. Quę & ſi non ad omnes veteres hæreſes vndiquaque fortaſse referri poſſent; noſtri tamen ſeculi ſectas planè confodiunt, quorum primum hoc ſit: Illam veram Eccleſiam eſse, quę certa ſigna & indicia præſentię Spiritus ſancti habet: hic enim Eccleſię ſemper præſens adeſse debuit, eam regere, eam gubernare, eam viuificare, conſolari, docere denique debebat. Pollicetur hoc illi Iſaias: *Et dabit tibi dominus panem arctum, & aquam breuem, & non faciet auolare à te vltrà doctorem tuum, & erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient verbum poſt*

Iſaiæ ca: 30.

tergum

tergum monentis. Hæc est via, ambulate in ea, & non declinetis neque ad dextram neque ad sinistram. Et contaminabis laminas sculptilium argenti tui, & vestimentum conflatilis auri tui, & disperges ea sicut immũditiam menstruatæ. Pollicetur ipse sponsus Christus Dominus. *Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum. Vos autem cognoscitis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit.* Præsentię autem Spirit⁹ sancti, nulla clariora, nulla illustriora ac euidentiora argumenta esse possunt, quàm ipsi fruct⁹ eiusdem Spirit⁹ sancti: Ex fructibus enim cuiusque rei, naturam cognosci debere, ipse saluator docet: vbi illi præsentes sint, ibi rem ipsam esse necessariò, fructib⁹ sublatis, rem quoq. ipsam auferri oportere. *Fructus autem spiritus sunt*, inquit Paulus, *Charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.* Charitatis autẽ quę est primus Spirit⁹ sancti, fruct⁹ illæ sunt partes: *Patiens est, benigna est: non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt: non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.* Si igitur hæreses hos fructus habent, veram Ecclesiam apud eos esse oportebit: si autem eos fructus non modò non habent, sed etiam impugnant, rident ac contemnunt; quomodo verè Ecclesię nomen sibi tribuere possunt? Quę enim apud illos est charitas? qui fructus eius? quod gaudium? quę pax? quę patientia? quę benignitas? quę bonitas? quę longanimitas? quę & qualis mansuetudo, modestia, cõtinentia, castitas? à quibus quantum absint, superiùs docuimus abundè: eadem enim repetere, hominis est & tempore, & ocio abutentis. In Ecclesia verò Catholica

Ioan: 14.

Gallat: 5.

1. Cor: 13.

hi fructus semper Deo ipso teste exstiterunt & exstant adhuc, Spiritum sanctum igitur nunquam ab illa abesse fateamur oportet. Vbi autem Spiritus sancti adest præsentia, ibi veram Ecclesiam esse diximus, cuius ille dux, præceptor, consolator, perpetuus esse debuit.

SECVNDVM INSIGNE: AD FORMAS ET SPECIES EIVS, IN *scriptura adumbratas, conuenientia & consensus.*

Caput II.

CVius illa sit secunda nota, eam verã Ecclesiam esse, quæ maximè cum illis imaginibus, & formis, ac quasi exemplis cõuenit, quib⁹ ipsa per Spiritum sanctum in sacra scriptura ornatur, ac veluti pingitur. Cùm enim rex ipse Salomon dilectum suum, vnicum suum, multis dotibus, multis ornamentis, insignibus & coloribus multis, vario item vestitu & ornatu decorasset, omnemque plenitudinem gratię, post seipsum in illa inclusam & obsignatam esse voluit. quæ cum vna oratione explicari non posset, multis & varijs coloribus, & imaginibus, varias eius dotes, exprimentibus, ea scriptura circumloqui necesse habuit: per quę illa cognosci, ac veluti digito demonstrari possit. Ex quibus hæ quidem ei⁹ cum sponso inseparabilem cognationem, amorem, & dilectionem representant, dum illam ipsam sororem, dum filiam regis, dum matrem pulchrę dilectionis & magnę spei, dum columbam, amicam appellare solet: sponsam, atque adeò dominam domus, quę in partem

in partem omnium bonorum vocata est: regnat enim ille, regnat & illa: docet ille, docet & illa: pascit ille, pascit & illa: curat ille, curat & illa: aperit in cœlum ille, aperit & illa: soluit ille, soluit & illa: orat & deprecatur ille, deprecatur & illa: iudicat ille, iudicat & illa: plectit sontes, coronat mærentes ille, facit hoc idem & illa: Corpus denique eius est os de ossibus, & membrum de membro corporis sui. *Cuius caput, inquit Bernardus, aurum est optimum, ipse Iesus Christus, in quo sunt reconditi omnes thesauri scientiæ & sapientiæ Dei*: cuius facies decora, illa inquam, de qua dictum est: *Sic luceat lux vestra, vt homines videntes bona opera vestra glorificent Deum qui in cœlis est.* Cuius genę turturis, hoc autem est casti, & continentes homines: cuius oculi, oculi columbarũ, magistratus, inquam, tàm spirituales quàm seculares: cuius labia fauus distillans, Doctores, inquã, & prædicatores eximij: cuius vbera, hoc est Sacramentorũ ministri & dispensatores, pastores inquam ipsi pulchriora vino: cuius manus distillant mirrham, homines virtutis exercitio dediti: cuius pedes speciosi, pedes inquam euangelisantium bona, euangelisantium pacem.

Bern: in Can: Col: 2. Cant: 2. Matt: 5. D.Bernhard: in Cantic: Cant: 1.

Vt autem hæc adiuncta arctissimam eius ad sponsum coniunctionem designant; ita illa summam eius pulchritudinem, splendorem, lucem, sanctitatem & integritatem demonstrant: dum templum, in quo Deus inhabitat, extra quod sacrificium non est, sacerdos non est; doctor non est, cultus veri Dei non est, vocatur. *In monte Sancto meo,* inquit Esechiel, *in monte excelso Israël, ait Dominus Deus, ibi seruiet mihi omnis Israël, omnes inquam in terra in qua placebunt mihi, & ibi quæram primitias vestras & initium decimarum vestrarum, in omnibus sanctificationibus vestris.* Tabernaculum militiæ nostræ vt habitet in nobis ac veluti in nube, & columna ardente nos semper & vbiq. præcedit: regale sacerdotium: ciuitas &

Esechiel 20. 1. Petri 2.

uitas iusti & sancti: gens electa, gens sancta, conciues sanctorum, hæreditas Domini, domestici Dei appellatur: mons domini, neque obscurus aliquis, aut latens
Matt: 5. mons, sed mons in vertice montium, ciuitas in monte posita, quę abscondi non potest: ad quem confluent omnes gentes: tota formosa, speciosa, tota pulchra, sine ru-
Cant: 4. ga, sine macula, aurora, luna, sol ipse esse censetur: thronꝰ eiꝰ inquit sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in æternum, & testis in cœlo fidelis: & in sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedēs de thalamo suo. Quę annexa planè conuincunt eorum insanam opinionem, qui Ecclesiam Dei, aut obscuram, aut planè inuisibilem esse docent, qualia Caluinus, Brentius, atq. ipse Lutherus aliquando somniare solent. Si enim obscura, quomodo in monte posita? quomodo aurora, sol, luna, lux ipsa esse dicitur? si inuisibilis, quomodo, qui eam non audit, tanquā ethnicus atq. publicanus, esse censetur? quomodo frater rebellis illi denunciari potest? quomodo vox docentis audiri, manus Sacramenta dispensantis videri potest? quomodo oues in eius ouilia ingredi? quomodo pastoribus suis subijci poterunt? Quid tu (inquit Augustinus) hæretice fugis in tenebras, quid latitare conaris, omnis enim qui malè agit, odit lumen, & non venit ad lumen, vt non arguantur opera eius: qui autem facit veritatem, venit ad lumen, vt manifestentur opera eius, quę in Deo sunt facta.

Tertium genus attributorum, celebrat eius imperiū, regalem maiestatem, ordinem; vt cùm regnum cœlorum, regnum omnium seculorum, imperatrix & regina,
Psal: 47. ciuitas regis magni dicitur, quę diues est: *Gloria & diui-*
Psal: 111. *tiæ in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi*, diues gratijs, diues sacramentis, diues virtutibus, diues opibus: extra hanc omnis habitat paupertas. Quę ordina-
Cant. 6. ta, *vt castrorum acies ordinata*: quę pulchra: *portæ Hierusalem*

rusalem ex Sapphiro, & Smaragdo ædificabitur: & ex lapide pretioso, omnis circuitus murorum eius: ex lapide cãdido & mundo, omnes plateæ eius sternentur: & per vias eius Alleluia cantabitur. Quę frequens & populosa est: *Et aperientur portæ eius iugiter, die ac nocte non claudentur, vt afferatur ad te fortitudo gentium, & reges eorum adducantur: gens & regnum quod non seruiet tibi, peribit, & gentes solitudine vastabuntur.* Quę abundans, ac rebus omnibus necessarijs referta est: *Est enim in medio plateæ eius fluuius; & ex vtraque parte fluminis, lignum vitæ afferrens fructus duodecim: per menses singulos reddens fructum suum: & folia ligni ad sanitatem gentium.* Quę fortis & munita est: *Fundamenta enim eius in montibus sanctis: diligit dominus portas Sion, super omnia tabernacula Iacob: ipse dominus murus eius & antemurale.* Quę clara & illustris est: *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei.* Quę concors est. *Hierusalem quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Illuc enim ascenderunt tribus, tribus domini, testimonium Israël: ad confitendum nomini domini.* Huic ciuitati opponitur illa, de qua Dauid: *Vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate, die ac nocte circumdabit eam super muros eius iniquitas, & labor in medio eius, & iniustitia, & non defecit de plateis eius vsura & dolus.* Quę eadem porta cœli, domus Dei, regina denique & princeps dicitur.

Tob: 13. Isa: 60. Apocc: 22. Psal. 86. Isa: 26. Psal: 86. Psal: 121. Psal: 54.

Quartum genus insignium robur & inuictam vim illius demonstrat, dum cœlum & terra dicitur, vrbs fortitudinis Sion, acies castrorum ordinatorum, ciuitas in monte posita, columna & firmamentum veritatis, acies, exercitus, agmen, castra Dei viuentis.

Quintum, fœcunditatem eius repræsentat, dum vitis abundans in lateribus domus domini, quę extendit palmites suos ad mare, & propagines suas, vsque ad terminos terrę, dicitur. dum vinea florens appellatur. Vinea

Psal: 127. Psal: 79.

eſt, docet Bernardus, propter vitem, quę eſt Chriſtus: propter agricolam, qui eſt ęternus pater: propter fulcra, quibus per clauiculos palmites hærent, ſacerdotes inquam & magiſtratus. Vinea propter ſepem ſucceſſionis continuæ: vinea, propter vinum optimum, qui ſunt ſancti Dei. Habet clauiculos charitatis & veritatis; habet pampinos cerimoniarum: habet flores ſacramentorum: habet fructus præſtantiſſimarum virtutum: plantatur in fide: mittit radices in charitate: defoditur in ſarculo diſciplinę: pœnitentium lachrymis ſtercoratur: prędicantium doctrina irrigatur. Eadem, hortus concluſus appellatur, in quo adeſt flos lilij candidus, in virginibus: flos violę, in innocentibus: flos roſę, in martyribus: flos malogranati, in Apoſtolis: flos oliuę pinguis, in ſanctis Confeſſoribus, atque Doctoribus: flos balſami, in virgine ſancta: denique, fons ſignatus, ager fœcundus, ſagena plena bonis & malis piſcibus: area expurgata, cathedra magni Doctoris vocatur.

Gene: 32. Sextum ornamentorum genus denotat eius pericula, certamina, pugnas: vt cùm caſtra Dei viuentis, acies ordinata, mulier pariens, nauis, quę ex vno ligno non cõſtat, quę omnem inſcenſorem admittit, præter latronem, inſula quę fluctibus ceditur, ſpecula cuius cuſtodes die ac nocte non dormiunt, ablactata à lacte, vidua, ſterilis & deſerta, mulier quę parit appellari ſolet. Habent ea caſtra hoſtes varios. Pagani impugnant illa turbando pacem: Iudæi Chriſti incarnationem negando: Hæretici fidei ſinceritatem inficiendo: Schiſmatici obedientiam, & Eccleſię vnitatem rumpendo: Tyranni & principes Eccleſię libertatem opprimendo, falſi fratres charitatem extinguendo. Varios habet hoſtes; ſed & propugnatores non pauciores: gentibus opponit reges ac principes ſuos, Iudæis & hæreticis opponit Pontifices, & Doctores: Schiſmaticis opponit Sanctorum communionem, re-

nem, regimen Prælatorum, obedientiam subditorum Tyrannis, Martyrum agmen: vtitur cõtra malos fratres, excommunicatione, contra hæreticos scripturis, & antiquitate atq. oratione. Et vt hę ipsę imagines designãt eius pugnas, & pericula; ita illa adiuncta, eius celebrant triumphos & victorias, cùm dicitur: *Hierusalem, ciuitas sancta, mons Sion, qui in æternum non commouebitur, populus fortitudinis, ciuitas gentium robustarum, vrbs fortitudinis, virgo intemerata, visio pacis.*

Si igitur hunc tam varium & magnificum ornatum habent nostri seculi concubinę; reginę sunt. At si nihil ex isto splendore & apparatu in his inuenitur, si inimicę Christi sunt, si sordidę, & obscœnę, si pauperes & mendicę, si infirmę & debiles, si stertunt & dormiunt, si sponte sua ruunt, si infæcundę & vbera habentes arentia; non sponsę, sed pellices sunt. At cui omnes isti colores, omnes gemmę, omnis vestitus, & apparatus, vnionésq. conueniunt; illa vera coniux regis Salomonis erit, talis autem est, Vna, Sancta, Catholica, & Apostolica Ecclesia.

TERTIVM INSIGNE: FILIÆ REGIS OBEDIENTIA AD LEGEM primam, hoc est, ad legem naturę.

Caput III.

On mediocre est & illud verę Ecclesię Dei ornamẽtum atq. decus: quòd non Euangelium tantùm, non sola veteris testamenti instituta sequitur, sed etiam ad primam illam & summam legem, naturę inquam & rationis, respicit, atque se totam componit: quam legem nulla lex aut abrogare, aut illi deroga-

re, vel obrogare quidquam poteſt. Eſt enim ipſius Dei omnipotentis ſpiraculum vitę homini inflantis digito in ipſa præſcripta natura: de qua Paulus magnificè: *Cùm*
Rom: 2. *enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt, eiuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationum accuſantium, aut etiam defendentium, in die cùm iudicabit Dominus occulta hominum ſecundum Euangelium meum per Ieſum Chriſtum.* Et in alio loco: *Con-*
Rom: 7. *delector enim legi Dei ſecundum interiorem hominem: video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis.* Itaque hæc ipſa prudentiſſima mulier non omnia in Euangelio quærit, non omnia ex lege ſcripta petit, multa ex ipſius principijs naturæ haurit. Proinde non differentiam ſacri & profani, non priuati & publici, iuſti & iniuſti, æqui & iniqui, doctoris & diſcipuli, præfecti & ſubditi, caſti & inceſti, inde repetit. Non ſacerdotem, non ſacrificium, non aras & templa, non cultum & cerimonias externas, non decimas, victumque & alimenta altaris, & id genus alia, his ſimilia, indè ſibi demonſtrari poſtulat. Hæc enim ex ipſius legis naturæ vi atque decretis primò hauſit, atque edocta eſt. Non ciuiles leges, non rerumpublicarum formas & ſpecies, non magiſtratuum officia & functiones, ac gubernacionis modum: non belli & pacis iura; ſed ab ipſa natura hæc talia edocta ſequitur. Iamq. hæc in alia lege longè priùs pręſcripta ac definita eſſe nouit, lege inquam vt dixi naturę, Deúmq. ſemel dicere nec iterum fruſtra repetere, à ſacra ſcriptura eſt præmonita. Quam quidem legem primam & ſummam conſtantiſſimus ille legiſlator Deus abrogat nunquam, cùm non ſit illius tanquam hominis mortalis cuiuſdam ſua reſcindere decreta, aut aliquam

palinodiam

palinodiam cantare, aut pœnitentia vlla duci; sed deuiantibus ab ea hominibus,& non naturalia pro naturalibus amplectentibus, perficit atque interpretatur. Itaq. ne veterum quidem doctissimorum virorum, etiam illorum, qui fidem non receperint, inuenta de virtute, de vitio, de honesto & iusto, de decoro, ac eo, quod non conuenit aspernatur; sed tanquam ab illis, quibus hæc Deus reuelauit, teste Paulo, atque adeò tanquam ab iniustis earum rerum possessoribus, vt inquit Augustinus, accepit at veneratur. Et proinde nihil vnquam ineptè, nihil inconcinnè ac insolenter, nihil enormiter, atq. inhumanè,nihil effusè, atque flagitiosè, nihil naturę & rationi repugnans agit; quæ omnia, cùm hæreses non sequantur, spernant atq. rideant, ab hisq. sint alienissimę, mirum non est: si ad nullam item verę Ecclesię Dei partem pertineant, ac instar beluarum ab omni recta rationis & iudicij regula remoti viuant, multáque fœdè, immaniter,flagitiosè,crudeliter perpetrent: si ordinem nullum habeant,si aliena rapiant καὶ πάντα σφετερουσι hoc est,omnia sua faciunt, nihílque cuiusquam ferarum more proprium esse volunt.

QVARTVM INSIGNE:

VBERTAS DONORVM SPIritus sancti.

Caput IIII.

Vartum est, Regis Salomonis sponsę decus ac ornamentum, vbertas inquam donorum Spiritus sancti: quę sicut vnguentum pretiosum, primò descendit in caput ipsius summi Aaron Iesu Christi,deinde in barbam & vultum illius, ac demum vniuersis

membris eius perfusis, descendit in vltimam oram vestimenti eius. Hunc enim vnxit æternus pater oleo lætitię prę consortibus suis: sed tamen non sine consortibus eius. Illéq. est, in quo primum inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & de plenitudine eius accipimus omnes. Vtitur hoc signo Irenæus lib. 2. cap. 51. vtitur Iustinus in Dialogo contra Triphonem, quorũ verba paulò pòst magis opportuno adferemus loco. Dona autem Spiritus sancti enumerat Isaias: *Et requiescet super illum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ, & intellectus, consilij, & fortitudinis, Spiritus scientiæ, & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris domini.* Quę dona qui non habet, inquit Paulus, nõ est eius. Qui igitur cœtus tantam vbertatem eorum donorum ostendere poterit, quam ostendit Vna, Sancta, Catholica & Apostolica Ecclesia; ille meritò sibi eius nomen vendicare poterit: hoc est, in quo tanta sapientia, & intellectu tot homines præditi reperiantur, tanto cõsilio & fortitudine, tanta scientia & pietate, tanto demum timore Domini: qui æquè veloci mente omnium supernarum mentium ordines superauerint: qui tam profunde in ipsius diuinitatis abissos sese insinuarint: qui causas, principia, atque elementa rerum perfectiùs intellexerint, atque alijs explicauerint: qui maiore consilio, prudentia, dexteritate in rebus gerendis vsi fuerint: qui fortiùs & animosiùs omnia tela ignita inimici intrepidè exceperint: qui maiorem diuinarum & humanarum rerum scientiam habuerint: qui res obscurissimas & inperuestigabiles acutiùs comprehenderint: qui rerum difficilimarum modos & rationes inuenerint: qui omnes difficultates, quę humano animo cõcipi possunt vberiùs explicarint: qui omnium inimicorum, siue Gentilium, siue Iudæorum, siue hæreticorum magnificentiùs ora obstruxerint: qui pari doctrina, linguarum cognitione, eloquentia, disserendi subtilitate, ingenij acumine

cumine præditi fuerint; qui maiore pietate, & religione, Deũ coluerint; qui illum ex toto corde & anima omnibusq́. viribus magis amauerint & timuerint; qui deniq. omnem mundi sapientiam, omnium temporum & seculorum, omnium item sectarum ac philosophorum cognouerint, sapientiaq́. & ingenio suo, longè superauerint. Quę igitur congregatio, qui cœtus, tantam vbertatem donorum in se complexa fuerit; illa meritò sibi nomen veræ Ecclesiæ vsurpabit. Si igitur isti veræ Ecclesiæ dignitatem sibi vsurpant; proferant nobis inprimis Dionysios, Clementes, Iustinos, Origenes, Epiphanios, Tertullianos, Cyprianos, Athanasios, quos ipsi mundi sapientes imprimis admirati illisq.magistris vsi sunt. Notum est Porphyrij testimonium, de Origene: notum Plotini, in cuius scholam cùm aliquando Origenes venisset, statim gennas rubore suffusus assurgere voluit, sermonem verò ab Origene continuare rogatus, respondit: studium loquendi cessare, quando qui loquitur animaduertit se, ad illos, qui idem ipsi longè melius norint, verba facturum: atq. ita, cùm pauca quædam disseruisset, inde surrexit. Quos omnes vasa sapientię, & intellectus Spiritus domini rectè appelles. Ostendant Constantinos, Theodosios, Iouinianos, Mauricios, Carolos, Boleslaos, Pudicos, Wladislaos, Iagellones, Sigismundos: qui viri consiliorum in Scriptura vocantur. Ostendant Stephanos, Laurentios, Vincentios, Sebastianos, Albertos, Stanislaos: Teuclas item & Catherinas, Cecilias, Lucias, qui sua fortitudine omnem tormentorum vim contra pietatem debilem esse docuerunt. Demonstrent Gregorios, Basilios, Apollinares, Chrysostomos, Cyrillos, Augustinos, Ambrosios, Hieronymos, Thomas, Bonauenturas, Hosios, quibus vniuersa veterum doctrina, subtilitas, atq. eloquentia cessit. Ad quos seculi sapientes doctrinę & eruditionis causa à longè venerunt, quorum elo-

quentiam admirati sunt? quos nihil diuinum aut humanum, quantum ista vita fert, latuit. Basilij quidem iam planè sacris literis immersi Epistola, cùm quondam Athenas in scholā principis illius seculi Oratorum ac Sophistarum Libanij perlata fuisset, cumque eam Libanius legisset, tacitè inspectis omnibus, subridensque & gaudens, Victi sumus, aiebat. Et quanam victoria, rogabant illi, victus es? & quamobrem si victus es, non doles? In elegantium, inquam, Epistolarum certamine victus quidem sum, & Basilius est, qui vicit, is autem amicus noster est; & eam ob rationem gaudeo. Cùmque hæc diceret, ex ipsis volebant literis iudicare de victoria, legitq́. Alypius princeps discipulorum, audientibus reliquis qui aderant: lata verò sententia est, illum nihil esse mentitum: & qui literas habebat ac legerat, secum illas auferebat, ostensurus puto & alijs, ægrèque ablatas restituit. Scribe ergò similia, & vince, alloquitur Basiliū Lybanius: hoc enim est me vincere. Et de studio quidē sacro loquitur more suo impiè, de persona Basilij autem magnificè: Libros, inquit, quorum peiorem dictionem, meliorem verò mentem ac sententiam esse dicis, habeto, nemo prohibet: eorū verò, qui nostri sunt semper, tui iam olim, radices adhuc in te manent, ac manebunt, donec in hac vita fueris, nec vllo tempore excidentur, etiamsi illas quàm minimè rigaueris. Quem deinceps hominem admirandum, vocem melle conditam, linguam auream, os, in quo insint eloquentię fontes, virum Acheloi filiabus elegantiorem, quatenus demulceret quidem, quemadmodum & ille, non aūt noceret vt ille. Præ quo Platonis sapientiam, & Demosthenis in dicendo vehementiam frustra iactatas esse docet: præ illóque sermonem suum, atque si culicem elephanto conferas, dicit. Homerus, inquit, hic vir est; imo Plato, imo Aristoteles, quin Susario magis qui nihil ignorabat. Hunc deinde petebat vt

In Basilij Epistolis Epistola 142.

Ibidem in Epistolis.

tebat vt per eius illuſtrem ſapientiam liceret pertingere, ad Homericę ſapientię altitudinem, hoc eſt, quoſdam locos Homeri illo enarrante ac interpretante, intelligere. Similia multa de Gregorio Nazianzeno, ac de alijs reperies ſcripta: Et quanquam hæc magna ac planè diuina ſint, tamen illa multò maiora, maioréque admiratione digna, & quę ipſius Spiritus Sancti planè vim demonſtrant, in tanta, tam admirabili virorum excellentia, tantùs amor, tanta concordia, tantus in tradendis dogmatibus, interpretandaq́. ſcripturę conſenſus; vt planè dicas vno corde, vno ore, omnes locutos eſse, eadem omnes manu ſcripſiſse: idque tam disiunctis locis, regionibus, ac temporibus; vt de illis hoc veriſſimè dictum eſse videretur: Qui habitare facit vnius moris in domo. Veteres quidem Philoſophi ne duo inter ſe conuenire poterant vnquam; inter hos duos qui diſſideant, non inuenies. Apud Nouatores verò, quis diſcipulus à præceptore non defecit? quis illum non impugnauit? quis non accuſauit? quis ſe illi non præferri voluit? Demonſtrent denique Paulos, Antonios, Hilariones, Maccarios, Onuphrios, Benedictos, Bernardos, Dominicos, Franciſcos, Hyacinthos. Proferant item Nicolaos, Martinos, ac reliquos iuſtos & timoratos viros, quorum omnia pectora pietatis ac verę charitatis templa fuiſse, orbis terrarum cõſenſus fatetur. Qualium hominum, dum non modò rem non habent; ſed ne vmbram quidem ac imitationem vllam: quos dum exæquare non poſſunt, conuicijs, & maledictis lacerant atq. proſcindunt. Faceſsant igitur cum hac ſua, ſuorumque cœleſtium donorum paupertate: atque ſibi ornatum, pretioſaque monilia verę ſponſę regis Salomonis falsò vſurpent, maieſtatémque Dei Eccleſię ſibi tribuere deſinant.

Pſal: 67.

Hæreticorum diſſenſio.

QVINTVM INSIGNE: INCORRVPTA PER OMNE ÆVVM FVNDAMENTORUM *religionis christianæ conseruatio, atque eius documentorum.*

Caput V.

IT igitur quintum insigne Regis Salomonis sponsę: Eam esse verã sponsam, quę summa capita & fundamenta religionis christianę, integra, intemerata, ac sacrosancta, in omni decursu seculorum conseruauit: nec ipsa fundamenta tantùm; sed etiam eorum fundamentorum & capitum documenta, & demonstrationes.

Capita Christianæ religionis.

Summa autem & prima capita religionis nostræ illa sunt: Sanctissimę Trinitatis Patris, & Filij, & Spiritus sancti confessio: Iesu Christi incarnatio: duarúmque naturarum, in nulla parte diminutarum, in vna persona plena, inconfusa, intemerata vnio: redẽptionis item & recõciliationis nostrę mod⁹ & ratio: iustitię nostrę prima fundamenta: Sacramentorum res & nomina: populi christiani partes & functiones: vitę, immortalitatis, resurrectionisq. futurę certissima spes: pœnarũ item, ac præmiorum certa ratio. Quæ quidem sunt prima & summa fidei nostrę christianę capita. Eorum autem capitum & primorum quasi fidei nostrę principiorum, quibus hęc firmantur, ex quibus pendet, sunt documenta, ac præsidia illa; libri noui & veteris testamenti, Sacrum Symbolum, Canones, Constitutiones Apostolicę, sacrarum item Synodorum, quę per omne hoc tempus peractæ sunt, decreta & instituta, sanctissimorum Pontificum edicta, atq. responsa;

responsa, Sacrę scripturę, veterum patrum sensus & interpretationes, fidei christianæ argumenta, hæresum refutationes, difficilimarum quæstionum explicationes, historiæ, vetustatisque fides & monimenta.

Quæ igitur Ecclesia hæc omnia integrè vsque ad hanc diem conseruauit; illam sponsam Christi esse, quis non confitebitur? Neq. enim possibile est sine præcipua Spiritus sancti ope & præsidio hæc sartatecta cõseruari, in hisq. nõ errari. Atqui hæc omnia vna, sancta, Catholica, & Apostolica Ecclesia, cuius princeps & magistra, ac quasi promacũda Romana semper meritò habita est, integra & contaminata conseruauit, & conseruat adhuc. Cuius suę fidei, fidelisque dispensationis, vtraque hac in parte, omnium seculorum amplissima retulit testimonia: Pauli imprimis. *Gratias agó Deo meo,* Romanis scribens, *quòd fides vestra annunciatur in vniuerso mundo.* Deinde vniuersi oriẽtis, cuius patres tam magnificè eã cõpellant sedem. *Reuera, summa prædicatione felicitatis vestræ dignum est illud, quod sanctitati vestræ tributum est à domino, mancum & adulterinum à probato & puro posse discernere. Patrum autem fidem, sine omni impedimento prædicare, quam & nos susceperamus & cognoueramus ex Apostolorum traditionibus delineatam, et in cuius consensum vobiscum venimus.* Nam nostrorum temporum nos ipsi testes sumus, omnia sana, omnia integra & incorrupta, hæc ita vti à principio à maioribus sunt tradita, conseruari videmus. Vt autem fidei ipsius fundamẽta incorrupta conseruantur; sic & documenta ipsorum atq. pręsidia õnia: testis est nobilissima illa orbis terrarum in Vaticana Bibliotheca, cui nunc amplissimus Scirletus, magna laude & diligentia præest; in qua vniuersam nouam & veterem legem, Sanctorum Patrum sententijs, in modum catenarum contextis expositam, manu in membranis conscriptam videmus: in qua vniuersa orientis & occi-

Rom: 1.

In Epistolis Basilij.

Bibliotheca Vaticana.

dentis orbis doctrina cōseruatur, canones item & decreta: in qua omnium ferè Patrum volumina, pleraq. ipsorummet manu conscripta asseruantur. Quo cùm Græci atque alij orientales homines veniunt, mirantur, ac ingemiscunt, dum thesauros suos olim temerè amissos recognoscunt. Me quidem magis ille locus permouebat, quàm ipsum Rhemi atque Romuli capitolium, omnesq. omnium seculorum statuæ ac marmora. Cuius diligentię, vel isti ipsi, nolint velint testes esse coguntur. Vnde enim legem, vnde Euangelia, vnde Pauli Epistolas, vnde Concilia, vnde veteres patres acceperunt, vti superiùs demonstratum est, quam à nobis? quę tamen ipsi modico tempore vel amiserunt, vel prauis interpretationibus adulterarunt, vel ineptissimis suis scriptis atq. commentarijs defædarunt, potiùs quàm illustrarunt. Non erat inquiunt difficile summa religionis capita eorumq. documenta conseruare. Cur igitur ipsi tā breui tempore hæc adulterarunt? cur non tutati sunt? quinquagesimus vix est annus, vt in istarum rerum dispensationem sese ingesserunt, & iam vix reliquias fidei christianę, quā tot hæresibus, tot schismatibus turpissimis defædarunt, retinent. Quid ipsa documenta, quę non nisi Spiritus sancti ope conseruari, testis est Græcia, quę apud se nata, ita amisit, vt nunc necesse omnino habeat, vel ea ex his nostris Septemtrionalibus regionibus iuxta vetus prouerbium, ἀνω ποταμοὶ accersere ac quasi post liminio repetere. Sed hæc hactenus.

SEXTVM INSIGNE: VERI CVLTVS DIVINI PERPETVA *conseruatio.*

Caput VI.

Sextum

Extum illud erit Ecclesię Dei documentum, vt illa sit vera sponsa Christi in qua sit verus & sincerus cultus diuinus, omnésque partes illius. *Confitebor tibi Domine*, inquit Dauid, *in Ecclesia magna, in populo graui laudabo te.* Et: *Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te.* Et: *Laus eius in Ecclesia sanctorum.* Et de cultu quidem interno nihil est quod dicamus: hic enim cùm intus sit, Deóque soli cognitus, signum & indicium Ecclesię Dei esse nullo modo potest. Externus cultus, rebus, personis, & circumstantijs atque instrumentis continetur. Res cultus diuini consistit in sacrificijs, de quibus Malachias: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra: ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio műda; quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.* In cerimonijs, de quibus Genesis. 26. *Dabóque posteris tuis vniuersas regiones has, & benedicẽtur in semine tuo omnes gentes terræ, eò quòd obedierit Abraham voci meæ, & custodierit præcepta mea, & mandata mea, & cerimonias, legésque seruauerit.* In votis: *Vouete & reddite Domino Deo vestro munera. In obsecrationibus, orationibus, postulationibus, gratiarum actionibus, pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt.* In hymnis, psalmis, canticis spiritualibus: in labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame, in siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate, in suiipsius castigatione, humique cubationibus, omnique carnis mortificatione, referente & sanciente hæc omnia Paulo. Personæ cultui diuino destinatæ illæ in scripturis leguntur: Pontifices, Presbyteri, Sacerdotes, Diaconi, Subdiaconi,

Psal: 34. *Psal: 83.* *Psal: 149.* *Cultus externus.* *Malach: 1.* *Psal: 75.* *1. Tim: 2.* *Ephes: 5.* *2. Cor: 11.*

Acoliti, Lectores, Ostiarij, Exorcistę, Monachi, Eremitę, Virgines item, Deoq. deuotę viduę. Circũstantiæ & instrumenta cultus diuini illa sunt: Templa, altaria, vasa & vestitus sacer, dies item festi, supplicationum, ieiuniorũ, pœnitentię. &c. hæc enim vniuersa cùm ipsa sacra Scriptura docet, tùm ipsa natura insita, quadam voce commendat. Quæ omnia, cùm Ecclesia Catholica, tàm occidentalis, quàm orientalis arctissimè tueatur, ac ita, vt à primis suis fundatoribus retineat; huius autem seculi hæreses, non modo hæc ipsa nõ habeant, sed rideant etiam; sed superstitiones atque inuentiones humanas, Euangelicam libertatem extinguentes, legis autem seruitutẽ inducentes, appellent; illa quidem vera sponsa; hæc autem impurę pellices erunt. Sacrificium visibile habent nullum, vota nulla, cerimonias nullas, sacrorum & cerimoniarum antistites nullos: templa apud eos sunt demolita, altaria euersa, sacra vasa conflata, virginitas irrisa, pro Dauidicis Psalmis, quę de ore Ecclesię Iudæis ipsis testibus nunquam recedere debebant; cantica quædam aulicorum hominum introducta sunt. Et potest quispiam dubitare, eum quidem cœtum, qui hæc omnia integra retinet, Catholicum & sacrosanctum esse, verámque & legitimam sponsam Regis Salomonis existere; horum autem conuenticula, quę nihil horum retinent, vagas quasdam & procaces concubinas esse. Addamus in honorem beatissimę virginis Marię Colorarium illud: In vera Ecclesia debet esse perhennis veneratio matris Dei: *Lucæ 2.* hoc enim ipsa in spiritu Dei prædixit: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius. Cùm igitur in istorum Synagogis mater Dei non modò non prędicetur tantùm, sed blasphemetur, nonnunquam proscin datur ac traducatur, grauéque nefas putetur, si Angelica salutatione honoretur; profectò non erunt de illis generatio-

nerationibus, de quibus illa prædixit, beatam eam prædicaturas in perpetuum; sed ex illius principis cohorte potiùs, de quo dictum est: *Inimicitias ponam inter te & inter mulierem, & illa calcabit super caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius*: procúlq. ab illa domo erunt, in qua beati habitãtes omnes, quia in æternũ laudabũt Dominũ: remotissimi ab Ecclesia Sanctorum: remotissimi à populo graui, in quo benedicitur dominus. Neque Ecclesiam solùm; verùm tales homines non habent; sed ne christiani quidem sunt, ac ne Deum quidem norunt, nec vllum religionis ac pietatis sensum, vel Iudæo quopiam aut Ethnico teste, meritò habere possunt. Quomodo enim ille religione aliqua imbutus esse putandus est, qui nullum certum modum, nullam certam rationem diuini numinis colendi habet? nullos ritus, nullas ceri-monias certas amplexus est? Itaq. præclarè profectò illi ipsi, ad quos isti non ita pridem prouocarunt, orientales Patres contra illos ferunt sententiam: Nisi sacras preces inquiunt, liturgiasq́. dies festos, & his similia, non cauponantes, sed Deum piè timentes peragimus, quę quidem omnia fidei sunt consequentia, præclaráque opera; gens quædam absque Deo esse putabimur, quę Deum non timeat; & quę à fide viua, quę in omnibus principem locũ tenet, ac quasi familiam ducit, sit alienissima. Sublatis enim rebus illis, quę rem aliquam necessariò natura sua consequuntur, fructusq́. eius quodammodo sunt, quantum in nobis est; illud ipsum, quod principale est, auferri oportet: ad illámque ciuitatem pertinent, de qua secundo Paralipomenon scribitur: *Transibunt autem multi dies in Israël absque Deo vero, & absque sacerdote doctore, & absque lege. Cúmque reuersi fuerint in angustia sua ad Dominum DEum Israël, & quæsierint eum, reperient eum.* Sed hæc hactenus.

Gen: 2.

In Censura orientalis Ecclesiæ.

2 Paral: 15.

SEPTI-

SEPTIMVM INSIGNE: ORDO A CHRISTO DOMINO ET EIVS APOstolis designatus & inchoatus, vsq; ad hanc ætatem integer conseruatus.

Caput VII.

Eptimum est filię Regis monile. Ordinata est: ipse enim altissimus, qui ordinem ante omnia alia amat, & qui sub pondere, mensura, & numero omnia fecit, eam fundauit, ad formámque illius cœlestis Hierusalem, in qua summus rerum omnium ordo est, eam conformauit: *Pulchra est*, inquit Scriptura, *vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata.* Et, quę à Deo sunt, ordinata esse docet Paulus. Neq. simpliciter ea ciuitas ordinata est, sed eo genere ordinis ordinata, quem ipse sponsus, Sanctiq. eius Apostoli perscripserunt, quem delinearunt, cuius fundamẽta ipsi iecerunt. Ordinata autem ita esse debuit, vt primò in ea sit pastor, ipso sponso ita ordinante, deinde ouile: *Et erit inquit vnus pastor & vnũ ouile.* In ouili autẽ quidam debebant esse spirituales, quidam seculares, laici quidam, quidam Clerici. Diuus Petrus princeps Apostolorũ hoc ita esse testatur: *Seniores ergò, qui in vobis sunt, obsecro consenior, & testis Christi passionum: qui & eius quæ in futuro reuelanda est gloriæ communicator: Pascite qui in vobis est gregem Dei, prouidentes non coactè, sed spontaneè, secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntariè, neque vt dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo; & cùm apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.* Spiritualium demũ eos ponit

Cant: 6.
Rom: 13.
Ioa: 10.
1. Pet: 5.

eos ponit ordines Paulus. *Et ipse*, inquit, *dedit quosdam* Ephes: 4.
quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & Doctores ad consumationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis CHristi. In Secularibus eiusdem Apostoli designatione debebant esse, primùm, Reges, Duces, & alij in sublimitate positi, quibus obedire oporteret, non tantùm propter metum, sed etiam propter conscientiam. Deinde subditi: de quibus Petrus: *Subiecti igitur estote omni hu-* 1. Pet: 2.
manæ creaturæ propter Deum, siue Regi, quasi præcellenti, siue Ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: quia sic est voluntas Dei, vt benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. In his autem omnibus alij coniugati, alij viduę, virgines, & qui cũ mulieribus coinquinati nõ sunt alij. Texit omnium istorũ leges D. Paulus. *CONIVGATORVM* quidem. *Mulieres viris sint subditæ, sicut domino;* Ephes: 5.
quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ. Ipse, Saluator corporis eius: Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret mundans eam lauacro aquæ in verbo. VIDVARVM. Quæ autem verè 1. Tim: 5.
vidua est & desolata, speret in Deum, & instet obsecrationibus nocte et die: Nam quæ in delicijs est, viuens mortua est. & hoc præcipio, vt irreprehensibiles sint. VIRGINVM item. 1. Cor: 7.
Mulier innupta & virgo, cogitat quæ domini sunt, vt sit sancta & corpore & spiritu.

Illa igitur erit vera Ecclesia, quę ordinata est, & in hunc modum, quo dictum est, ordinata: alioqui falsa erit Scriptura, quæ dicit eum ordinem vsque ad consumationem Sanctorum permansuram. Cùm igitur in Ephes: 4.
Ecclesia Romana, alijsque Ecclesijs Apostolicis omnibus hæc eadẽ ratio ordinis permaneat, apud nostri autem tẽ-

poris hæreticos nihil horum ſit: nam neq. vnum paſtorē agnoſcant, neq. diſtinctos Apoſtolorum, Euangeliſtarū, paſtorum, Doctorum gradus habent: Reges, & duces vix ſufferunt, virginitatem & viduitatem rident. Initiationes nullas, ordinationes nullas adhibent. Quòd ſi quid ordinis retinēt, in hoc nihil ſanctum, nihil Deo dicatum, nihil initiatum, Hierarchicum nihil agnoſcant: ſed omne il lud quicquid eſt, ad ſolum ciuile miniſterium referunt: in numerúmque agaſonum & aurigarum conijciunt; Eccleſiam Dei profectò quę ordinata eſt, apud eos non eſse certum erit: quę enim à Deo ſunt, ordinata ſunt: apud eos cùm nullus ſit ordo; nihil item diuinum ſit oportet: ad illamq. potiùs ciuitatem referētur, quam Iob, ac reliqua ſcriptura terram miſerię & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat, appellare ſolet.

Fuſiùs de ea nota tractat in fine operis Panarij Epiphanius, vbi omnem ſui tēporis rationē ordinis Eccleſiaſtici pulchrè explicat.

Iob. 10.

OCTAVVM INSIGNE: COMMVNIONIS SANCTORVM SENſus & conſenſus.

Caput VIII.

Icimus igitur octauo, veram Eccleſiam Cōmunionem ſanctorum profiteri, firmiterq. tueri ac defendere, eius enim illa vox eſt: Credo communionem ſanctorum. De qua cōmunione D. Ioannes: *vt & vos ſocietatem habeatis nobiſcum, & ſocietas noſtra ſit cum patre & filio eius, Ieſu Chriſto.* Ex quo cœtu hominum fuit ille, qui inquit: Deus in cuius conſpectu ambulauerunt patres mei, Abraam & Iſaac: Deus qui

1. Ioan: 1.

Geneſ: 48.

us qui pascit me ab adolescentia mea vsque in præsen-
tem diem: angelus qui eruit me de cunctis malis, bene-
dicat pueris istis, & inuocetur super eos nomen meum:
nomina quoque patrum meorum, Abraham, & Isaac, &
crescant in multitudinem super terram. Et ille: *Quiescat* Exod: 32.
ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui. Recor-
dare Abraham, Isaac, & Israël seruorũ tuorum, quibus iu-
rasti per temetipsum. Et alius: *Particeps ego sum omnium ti-* Psal: 118.
mentium te, & custodientium mandata tua. Et illi ipsi tres
pueri in camino ignis ardentis: *Ne, quæsumus, tradas* Daniel: 3.
nos in perpetuum, propter nomen tuum, & ne dissipes testa-
mentum tuum, neque auferas misericordiam tuam à nobis
propter Abraham dilectum tuum & Isaac seruum tuum, &
Israël sanctum tuum, quibus locutus es pollicens. Fortissi- 2. Machab: 12.
mus item ille Machabæorum dux Iudas, *facta collatione,*
duodecim millia drachmas argenti, misit Hierosolymam, of-
ferri sacrificium pro peccato. Benè & religiosè de resurre-
ctione cogitans (nisi enim eos qui ceciderant resurrecturos
speraret; superfluum videretur, & vanum orare pro mor-
tuis) & quia considerabat quod cum pietate dormitionem
acceperant, optimam haberent repositam gratiam. Sancta
ergò & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à
peccatis soluantur. Ex eodem genere hominum fuit Pau- Rom: 15.
lus: *Obsecro ergò vos, inquit, fratres per dominum nostrũ*
Iesum Christum, & per charitatem sancti spiritus, vt adiuue-
tis me in orationibus pro me ad Deũ, vt liberer ab infideli-
bus qui sunt in Iudæa, & obsequij mei oblatio accepta fiat in
Hierusalẽ sanctis, vt veniam ad vos in gaudio per volunta-
tem Dei, vt refrigerer vobiscum. Et: *Adiuuantibus & vo-* 2. Cor: 1.
bis in oratione pro nobis, vt ex multarum personis facierum,
eius quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agantur
pro nobis. Et in omnibus sumentes scutum fidei, in quo pos- Ephes: 6.
sitis omnia tela nequissimi ignea extinguere; & galeam sa-
lutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei

 per omne

per omnem orationem & obsecrationem, orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes in omni instantia, & obsecratione, pro omnibus sanctis, & pro me, vt detur mihi sermo
Collos: 4. *in apertione oris mei. &c. Et. Orationi instate, vigilantes in ea, in gratiarum actione, orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi, propter quod etiam vinctus sum, vt manifestem il-*
2. Thess: 3. *lud, ita vt oportet me loqui. De cætero fratres orate pro nobis, vt sermo Dei currat & clarificetur sicut & apud vos, & vt liberemur ab importunis & malis hominibus.* Quę quidem cõmunio sanctorum, nihil aliud est, quàm militãtis Ecclesię, cum ea, quę cum Christo triumphat cœlesti Ecclesia, atq. illa, quę post mortem suorum reliquias purgat peccatorum, earúmque inter se omnium partium coniunctio quædam, societas ac indiuidua vnitas. Quę societas omnium operum ac meritorum, siue illa sint sacrificia, siue orationes, siue eleæmosynę atque ieiunia, siue martyria, siue carnis mortificationes, ac reliquę virtutes omnes, habet communem vsum & vtilitatem, vt quod vnum membrum ex hoc corpore facit, hoc profit
Matth: 10. omnibus; iuxta illud promissum Christi. Qui accipit prophetam in nomen prophetę, mercedem accipiet pro-
Ephes: 5. phetę. Et si compatitur vnum membrum, inquit Paulus, compatiuntur & reliqua. Est enim Ecclesia fidelium congregatio, est corpus vnum ex multis membris compa-
Ephes: 1. ctum, cuius caput est Christus: ipsum enim Deus dedit
Rom: 12. caput super omnẽ Ecclesiam, quę est corpus ipsius. Et sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent; ita multi vnũ corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius mẽbra. Qualis itaque membrorum inter se societas est, vbi operatio cuiusque membri cedit in commodum totius corporis; talis est inter Ecclesię membra, qui sunt fideles, bonorum operum quædam communio, non solùm eorum, quę

rum, quę fecit Christus caput huius corporis, ex quo manat in reliquum corpus omne, & in singula eius membra quicquid est boni, quicquid est meriti; verùm & piorum hominum omnium, qui sunt, quíque fuerunt ab initio mundi: nobis vt eorum benefacta subueniant, nos iuuent, nos ædificent, vt bonorum omnium spiritualium, quę fiunt, & quę facta sunt olim in Ecclesia, quo ad illius esse membra non desierimus, participes efficiamur. Hoc est, quod Christus nos orare docens, iubet, non sibi quemque peculiariter petere, sed velut vnius corporis membra, eodem animata spiritu, quod in commune cunctis expediat, à communi omnium patre postulare, dicendo: Da nobis: dimitte nobis: libera nos: ita vt alter *Matth: 6.* alterius onera portemus, & sic legem Christi adimpleamus. *Galat: 6.* Hoc est, quod apud Ieremiam dicit quoque dominus: *Circuite vias Hierusalem, & aspicite, & quærite in* *Ierem: 5.* *plateis eius, an inueniatis virum, qui faciat iudicium, & quærat fidem, & propitius ero ei.* Propitium se fore promittit Hierusalem, dum modò vel vnus aliquis vir iustus reperiatur in ea. Similiter & in libro Iob legimus, quòd ad Elipham Themanitem dixerit Dominus: *Jratus est furor* *Iob 42.* *meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob. Sumite ergò vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis, Iob autem seruus meus orabit pro vobis, faciem eius suscipiam, & non vobis reputabitur stultitia.* Hoc est, quod in Genesi quoque scribitur: Si decem iusti Sodomis reperti fuissent, quod pro- *Gen: 18.* pter eos non fuerit Deus ciuitatem deleturus. Quem locum explicans Ambrosius: *Vnde discimus*, inquit, *quantus murus patriæ sit vir iustus: quemadmodum non debeamus inuidere Sanctis, nec temerè derogare. Jllorum enim fides seruat, illorum iustitia ab excidio defendit. Sodoma quoque si habuißet viros iustos decem, potuit non perire.* Sic

Ezech: 22. apud Ezechielem dicit Dominus: *Quæsiui de eis virum qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam, & non inueni.* In qua quidem communione, non modò sancti Ecclesię militantis in terra peregrinantes, verùm etiam beati omnes Ecclesiæ cum Christo in cœlis felicissimè triumphantis, ac insuper piorum animę, quę ex hac vita egressę, nondum tamen illam beatorum felicitatem sunt consecutę, simul comprehenduntur. Extra hanc Sanctorum communionem (sicut extra Nòé arcam) certum quidem exitium, nulla verò salus mortalibus: non Iudæis aut Ethnicis, qui fidem Ecclesiæ nunquam receperunt: non hæreticis, qui receptam deseruerunt vel corruperunt: non schismaticis, qui pacem & vnitatem Ecclesię reliquerunt: postremò neque excommunicatis, qui qualibet alia graui de causa id meruerunt, vt ab Ecclesię corpore ceu perniciosa quædam membra præscinderentur ac separarentur. Atq. istiusmodi omnes, quoniam ad Ecclesiam eiusque sanctam communionem non pertinent, diuinę gratię & salutis æternę non possunt esse participes, nisi Ecclesiæ, à qua suo illi vitio sunt semel auulsi, primùm reconcilientur atq. restituantur. Certa est enim Cypriani & Augustini regula: Non habebit Deum patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem. Cuius communionis eandem rationem describit vetustissimus & sanctissimus Doctor

Lib: 1. officiorum cap: 29. Ambrosius: *Ecclesia autem, quædam forma iustitiæ est, commune ius omnium. In commune orat, in commune operatur, in commune tentatur. Denique qui seipsum sibi abnegat, ipse iustus, ipse dignus Christo est. Ideo & Paulus fundamentum posuit Christum, vt supra eum opera iustitiæ locaremus, quia fides fundamentum est. In operibus autem aut malis iniquitas, aut bonis iustitia est.* Ab ea igitur tali communione Sanctorum, cùm huius seculi hæretici remotissimi sint, eamq. impugnent, rideant etiam. Illud quasi ta-

1. Cor: 3.

cité indicantes, se & fidem & mores alios esse secutos, quam Sancti Dei sint secuti; & ideo nihil se commune cum cœlesti illa Hierusalem, nihil cum sanctis Dei habere, ex alia deniq. ciuitate, ex alio ouili, ex alio cœtu esse. Remotissimos item à vera Ecclesia, eiusq. membris, spiritu item, & capite eius Christo Iesu esse oportebit.

NONVM INSIGNE: VIRTVS MIRACVLORVM.

Caput IX.

SIT igitur nonum reginæ ornamentum; Gloria miraculorum: quę eam ob causam superiùs necessaria esse diximus, ne doctrina eius humanũ potiùs inuentũ, quàm diuina reuelatio esse videatur: néue fraudi & fallacię locus aliquis relinquatur. Pollicetur eã dotem illi ipse sponsus: *Qui crediderit*, inquit, *& baptisatus fuerit, saluus erit, qui verò nõ crediderit, condemnabitur. Signa autẽ eos qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia eijcient: linguis loquentur nouis: serpentes tollent: & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: super ægros manus imponent, & benè habebunt.* Quod idem docet Paulus: *Quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quæ cùm initium accepisset enarrari per dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, contestante Deo signis & portentis, & varijs virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus, secundum suam voluntatem.* Vtitur hoc eodem signo Irenæus: *Quapropter & in illius nomine, qui verè illius sunt discipuli ab ipso accipientes gratiam, perficiunt ad beneficia reliquorum hominum, quemad-*

Marci 16.

Hebræ: 2.

quemadmodum vnusquisq. accepit donum ab eo. Alij autem laborantes aliqua infirmitate, per manus impositionem curant & sanos restituunt. Iam etiam, quemadmodum diximus, & mortui resurrexerunt, & perseuerauerunt nobiscum annis multis: & quid autem? Non est numerum dicere gratiarum quas per vniuersum mūdum Ecclesia à Deo accipiens in nomine Christi Iesu crucifixi sub Pontio Pilato per singulos dies in opitulationem gentium perficit, neq. seducens aliquem, nec pecuniam ei auferens: quemadmodum enim gratis accepit à Deo, gratis & ministrat: nec inuocationibus angelicis faciat aliquid, nec incantationibus, nec aliqua praua curiositate sed mundè, & purè, & manifestè, orationes dirigentes ad dominum, qui omnia fecit, & nomen Domini nostri Iesu Christi inuocans, virtutes secundum vtilitates hominum, sed non ad seductionem perfecit. Hoc eodem signo vsus est Tertullianus: *Probent se, ait, nouos Apostolos, eadem signa edant. Volo igitur & virtutes eorum proferre, nisi quod agnoscam & maximam virtutem illorum, qua in peruersum Apostolos æmulantur. Illi enim de mortuis viuos faciebant; isti de viuis mortuos faciunt.* Quo eodē insigno se in eius sinu retineri testatur D. Augustinus: *Me*, inquit, *tenet in Ecclesia authoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata.* Et alio loco: *Si nec scripturarum authoritatis antiquitas, nec miraculorum potestas, nec morū sanitas, nec rationis veritas, vos aßerit: abite confusi, & redite confeßi. &c.* Quæ signa & miracula, quę, & quanta in Ecclesia exstiterint semper, testis est omnis vetustas. Neq. vllus est aut Ecclesiasticus, aut profanus scriptor, in quo hæc paſsim nō reperiatur: testantur hoc idem omnes omnium seculorum historię & annales: testātur tot templa, tot monumenta, tot sanctorum martyrum fana atque sepulchra, tot anathematibus, atq. donarijs, eo nomine per totum orbem exornata atq. decorata: quibus omnibus fidē derogare, est parum

eſt parum pudentis & ingenui hominis. Sed & nunc, & ſi non tam frequentia propter iam fundatam fidem, (ſigna enim infidelibus dantur, non credentibus) in hoc noſtro orbe conſpiciuntur; in alijs tamen, vbi nunc primùm fides Catholica fundatur, partibus mundi, eadem ferè, quæ Apoſtolorum temporibus fuerunt, fieri itidem conſpiciuntur: in America, inquam, Indijs, Iapone, cæteriſque noui orbis partibus. Quod ſi iſti negant, reddant ſaltem cauſam, quid illud ſit, quòd tam feras, tam inhumanas, tam ab omni pietate remotas gentes, ſub iugum Chriſti denuo venire coëgit atque compulit, ſi non hæc ipſa de quibus diſputamus miracula?

Sed & apud nos Exorciſtę ſunt, qui ab obſeſſis hominibus palā videntibus, atq. ſpectantibus omnibus quotidie dæmonia eijciunt. Quo ſigno ad confirmandā veram Eccleſiam vſus eſt itidem aliquando Irenæus: *Quapropter & in illius nomine, qui verè illius ſunt diſcipuli ab ipſo accipientes gratiam, perficiunt ad beneficia reliquorum hominum, quemadmodum vnusquisq. accepit donum ab eo. Alij enim dæmones excludunt, firmiſſimè & verè, vt etiam ſæpiſſimè credant ipſi emundati ſunt à nequiſſimis ſpiritibus, & ſint in Eccleſia.* Vtitur & Iuſtinus: *Vim Chriſti nominis timent dæmonia trementia, & hodie adiurata per nomen crucifixi Ieſu Chriſti ſub Pontio Pilato Iudeæ præſide, imperata faciunt.* Idem rurſus in alio loco. *Multos arreptitios per totum orbem, & in hac ipſa ciuitate Romana, multi ex noſtris chriſtianis, adiuratos per nomen Ieſu Chriſti ſub Pontio Pilato crucifixi, ſanarunt: quos nec adiuratores alij, nec incantatores, expiatoréſue ſanare potuerant.* Priore Apologia. Multa, inquis, ementitè fiunt. Non nego: quid tum? At multa etiam verè & ſincerè; neque enim ementitè fierent, niſi verę aliquando eſſent. Fictio enim veritatem imitatur, totáque ſe ad illam componit, vbique veritas non eſt, neq. fictioni locus eſſe poteſt. Reges Gallię ſolo

contactu sine omni alio remedio certos curant morbos? Multorũ Sanctorũ sepulchra & ossa pretiosum vnguentũ sudant. Quotidie multos inuenias, qui vel ad sacrosanctã Eucharistię arcam, vel ad martyrũ delubra vota referentes sua, optatis potiuntur bonis, votique sui compotes fiunt. Ostendant igitur isti ab eo tempore, ex quo exorti sunt, quid tale apud eos contigerit? ostendant Exorcistarum ordinem: ostendant curationum gratiam, qua vel vnum dæmonium, & si mutum, & si surdũ eiecerint: qua vel vnum ægrum curauerint; quanquam tanta fide vti iactant abundent. Conati sunt quidem multi, vt Lutherus, & alij; sed quid profecerunt, quid ipsi retulerunt, vos legistis. Iocatur iucundè Erasmus: *Apostoli, ait, quoniam excutiebant viperas, sanabant ægrotos, excitabãt mortuos, imposita manu dabant dona linguarum; ita demùm creditum est, & vix creditum est illis paradoxa docentibus. Nunc cùm iuxta communem opinionem adferant penè paradoxotera, nullus illorũ adhuc exstitit, qui vel equum claudum sanare potuerit.* Confinguntur, inquiunt, à vobis miracula, aut arte magica fiunt. Hoc idem Christo Domino, atque eius Apostolis Iudæi, atque Gentiles falsò obiecerunt. Ioannes, inquiunt, Baptista, nulla signa, nulla miracula edidit. Falsum est, nã vniuersa vita eius miraculũ quoddam fuit: nõ sine miraculo cõceptus: nõ sine miraculo in vtero portatus: nõ sine miraculo totã traduxit vitam. Et quod caput est, illud testimoniũ à Christo audiuit: *Hic est plusquam propheta.* Et illud: *Non surrexit maior Ioanne baptista.* Doceant isti aliquid tale, & tunc miracula ab his non repetentur. Antichristus signa faciet? At falsa & emẽtita. Neq. tamẽ hoc dicimus, vbicunq. sint miracula, ibi Ecclesiam Dei esse; sed illud potiùs, vbi non sint, ibi Ecclesiam Dei omninò esse non posse. Signa, inquiunt, dantur infidelibus non credentibus: atq. nos iam pridem fidem perdidisse toties iactãt: nostra igitur

causa ali-

causa aliquid tale faciant, vel saltem Iudæorum atque Gentilium gratia: verùm nihil tale faciunt vnquam Ecclesia igitur, quę signis & miraculis confirmata non est, Ecclesia vera dici non potest.

DECIMVM INSIGNE: LVMEN ET VERITAS PROPHETIÆ.

Caput X.

PVLcherrima & illa est Ecclesiæ Dei dos, & quasi pretiosissimum monile, lumen & veritas Prophetię. Prædixit hanc dotem Ioël: *Et erit post- hæc: Effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ. Senes vestri somnia somniabunt, & iuuenes vestri visiones videbunt.* Prædixit ipse sponsus: *Ecce ego mitto ad vos Prophetas, Sapientes, & Scribas. &c.* Quod idem illi in Euangelio docent, qui dicunt: *Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus?* Idem Paulus futurum prædicit: *Vnicuique autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus. &c.* Et alio loco: *Spiritum nolite extinguere, Prophetias nolite spernere. Omnia autem probate, quod bonum est tenete.* Vtitur eodem signo Irenæus: *Alij autem & præscientiam habent futurorum, & visiones, & dictiones propheticas.* Itaq. nulla vnquam fuit in Eccle-

Ioël 2. *Matth: 23.* *Matth: 7.* *1. Cor: 12.* *1. Thess: 5.*

in Ecclesia Dei ætas, in qua nō exstitissent aliqui, qui dono fuerunt prophetię præditi, qui clades, pestes, hostium aduentus & inuasiones, multò ante non prædixerint, pacem item, & tranquillitatem. Quod donum prophetiæ maximum illum Quadratum Atheniensem habuisse, testis est Eusebius lib. 4. histo. Reuelationes & visiones de futuris rebus, frequenter factas Polycarpo & Cypriano, ipsi sibi idonei testes sunt. Sed & B. Carpo, visionem planè mirabilem contigisse scribit Dyonisius Areopa. quo eodem tempore mortuum suscitatum fuisse Papię, testimonio cōfirmat luculenter Eusebius. Quomodo & istorū infaustum ortum & progressum pulcherrima & verissima imagine effinxit longè antè sancta Brigida: *Nunc etiā ostendam tibi (reuelatio Christi sanctæ viduæ Brigidæ) quid ista significent. Castrū illud quod supra dixi, est ipsa sancta Ecclesia: quam de sanguine meo & sanctorum meorum ædificaui, & cæmēto charitatis meæ coniunxi, & posui in ea electos meos & amicos. Fundamentū huius est fides scilicet, credere me iustum iudicem & misericordem. Sed nunc suffossum est fundamentum, quia omnes credunt me & prædicant misericordem, sed quasi nullus prædicat nec credit me esse iustè iudicantem. Ipsi habent me quasi iniquum iudicem. Iniquus enim esset iudex, qui ex misericordia iniquos dimitteret impunitos, vt iniqui iustos eò magis opprimerent. Sed ego sum iustus iudex & misericors, ita quod nec minimum peccatum relinquam impunitum, nec minimum bonum irremuneratum. Per huius muri suffosionem intrauerunt illi in sanctam Ecclesiam, qui absque timore peccant, qui iustum me esse negant, & amicos meos sic conturbant: quemadmodum illos qui sunt in cyppo. Non enim est eisdem amicis meis gaudium nec consolatio, sed omne opprobrium & omnis dolor eis imponitur, tanquam dæmoniacis. Si veritatem de me dixerint, confutantur, & mendacij arguuntur. Vehementer sitiunt audire vel loqui recta, sed non est qui eos audiat, vel*

diat, vel eis recta loquatur: Ego quoque dominus & creator, blasphemor. Dicunt enim: Nescimus si est Deus. Et si est, non curamus. Vexillum meum prosternunt & conculcant, dicentes: Quare passus est? Quid prodest nobis? Si velit dare nobis voluntatem nostram, sufficit nobis, & habeat ipse regnum suum & cælum. Ego quoque ad eos ingredi volo, sed ipsi dicunt, ante moriemur, quàm voluntatem nostram relinquamus. Ecce sponsa mea quales ipsi sunt. Ego feci eos, & vno verbo possem delere. Quomodo superbiunt contra me? Nunc autem propter preces matris meæ & omnium Sanctorum, adhuc ita misericors sum & patiens, quòd mittere eis volo verba mea, quæ de ore meo processerunt, & offerre eis misericordiam meam. Si recipere voluerint, placabor, sin autem, sentient meam iustitiam. Ita, quòd sicut fures publicè coram angelis & hominibus confundentur, & ab omnibus diiudicabuntur. Sicut enim homines in furca suspensi deuorantur à coruis, sic isti à dæmonibus deuorabuntur nec consumentur. Pleni sunt earum rerum annales, plenę historię. Hoc enim est, quòd vim ipsam diuinam denotat, eámque Ecclesię Dei adesse demonstrat. Iuxta illud Isaię: *Hæc dicit dominus rex Israël, & redemptor e-* Isaiæ 44. *ius, dominus exercituum. Ego primus & ego nouissimus, & absque me non est Deus. Quis similis mei? vocet & annunciet, & ordinem exponat mihi, ex quo constitui mihi populũ antiquum: ventura & quæ futura sunt, annuncient eis.*

Neque solum hoc donum in Ecclesia est, sempérque fuit; sed etiam signum verę doctrinę iuxta legis præscriptionem esse debuit: *Propheta autem qui arrogantia de-* Deuter: 18. *prauatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi vt diceret, aut ex nomine alienorum deorum, interficietur. Quod si tacita cogitatione responderis, quomodo intelligere possum verbum quòd dominus nõ est locutus, hoc habebis signum. Quòd in nomine domini Propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc dominus nõ est locutus, sed per*

tumorem animi sui propheta confinxit, & idcirco non timebit eum. Qua gratia, quantum Ecclesia abundauit, semper & abundet adhuc, iam diximus: nunc quantum isti noui prophetæ eius habent, quantum ea excellant, paucis videamus. Prædixerunt istorum duces, eorũ prædicatione, religionem, fidemq. totam à nobis neglectam, mirifica incrementa sumpturam: Sacrosanctæ diuinę Trinitatis nomen, & maiestatem, illustrem per orbem vbiq. futuram: Iesu Christi gloriam & laudem, quã pontificij obscurarunt, ad omnes gentes promanaturã: Sacramentorum verum vsum restituendum esse: Euangelium propagandum: virtutem, ac omnem honestatem maxima incrementa accepturam: Romanam sedem intra duorum vel trium annorum spaciũ ruituram: fidem Catholicam extinguendam esse: doctrinam illorum vniuersum orbem peragraturam: victorias præstantissimas secundum illos stare debuisse: mundi finem paulò pòst futurum. Euenítne quid horum? Nihil profectò. Nam & fidei articuli vix iam aliqui ab illis cõstanter creduntur: & venerandum Trinitatis nomen fœdè blasphematur: & Christi gloria conculcata iacet: eiusque maiestas extincta est: Euangelio non creditur: Romana sedes viuit, vigétque: Sanctissimos Episcopos & Pastores habet: Ecclesia Catholica in vltimis finibus terrę propagatur: Orthodoxa doctrina illustratur: istorum sectę desinunt: mundus illis mortuis superuiuit: victorię quas prædixerunt, in clades ipsorummet & ruinam, conuersę sunt: multi mortales vndiq. decepti perierunt: tot hominum millia: tot animarum simplicium pleni greges funestè cæsi sunt. Istíne gratiam aut lumen prophetię habent? istíne veri sunt prophetæ? aut istę veræ Ecclesiæ quę tales principes magistros & duces sequuntur? Ite & accendite lucernam in meridie.

Domus Profess. Craloviensis Soc. JESU ad S. Barbaram

VNDECIMVM INSIGNE:

PRÆSENS VBIQVE ET PERENNE Dei adiutorium.

Caput XI.

Ndecimum sit illud verę sponsę insigne, præsens semper, & opportunum in omni tempore eius necessario, diuinum præsidium & adiutorium.

Prima quasi aggressione post sponsi discessum inuasit eam Iudæorum perfidia, qui signa, vt inquit Paulus, quærunt. Cōtra quos dedit illi dominus eam vim & virtutem signorum; vt vel soli panni Apostolorū ad ægros delati, vmbra denique eorum sola curaret infirmos. 1. Cor. 1.

Secundò, impugnata est vehementer per Tyrānorum sæuitiā & crudelitatē, quę maximam patientiam animiq. robur requirebat, & hausit cœlitus eam in perferendis tormentis fortitudinem & constantiam, quę omnem ignem extinxit, omne ferrum emolliuit, dentes denique ipsos leonum confregit.

Tertius impetus fuit Græcorum per Philosophiam, eamq. maximè, quę ex Platonis fuit Academia, ex quo genere fuit Porphyrius, Celsus, Ammonius, & alij multi: dedítque illi dominus sapientiam eam, cui illi resistere nullo modo poterant: eduxítque ex eadem Platonis schola viros, quibus magistris illi vterentur, potiùs quàm illis nocerent quidquam; Dionysium, inquam, Iustinum, Origenem, Clementem, Irenæum, Tertullianum: quorum, quę, & qualis fuerit sapientia, paulò antè abūdè diximus.

Quartò vexata est per eloquentiam, dicendíque vim, ac omnem

ac omnem cultiorem doctrinam: ex quo genere fuit Arius, Eunomius, Macedonius, Appolinaris, Sabellius, homines eloquentissimi, ac disertissimi, acumine summo, maxima concludendi vi; qui tanquam nefarij latrones vnicam Dei sobolem, diuinitate spoliabant sua, & velut Aloidę petulantissimi cœlum conscendere nitebantur; vt omnium rerum architecti diminuerent maiestatem, vtq. summum opificem temporum ac seculorum in ordinem redigerent eorum, quę aliquando non fuissent. Arma illis erant compta, vermiculatáque verba, dissertationes atticismorum elegantijs concinnę, quas veluti catapultas in cœlum contorquebant. Nec verò principis apostatę Iuliani eodem tempore sæuitia clementior exstitit, qui furibundus omni falcatorum ensium & ancipitum bipenniũ genere, rediuiua Christi germina succidere properabat. Nam cùm è studijs eloquentię gloriam sibi per ambitiosè quæreret, imò verò locutionem fuco pigmẽtisque circumlitam, almę loco deę veneraretur; indignè ferebat aridam & ieiunam (vt ipse exprobrabat) palestinę superstitionis disciplinam, contagione per incautum stolidúmque vulgus longè latéque serpente, priscis authoribus, qui laudatarum artium decus luminibus orationis illustrassent, situm & squalorem obducere, tenebras offundere, ineuitabilem demum perniciem intentare. Sit enim fas nobis acerba retulisse conuitia, quę tyrannus quidem ille stomachabundus euomebat, nostræ verò detestantur aures, nostráque cogitatio reformidat. At Deus, cui sæpè rebelles animos eodem armorum genere profligare mos est, exsuscitauit Athanasium, Basiliũ, Cyrillum, Eusebium, Chrysostomum, Gregorium Nazianzenum, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum: qui grauitate sententiarum, pondere verborum, omnibusq. eloquentię instrumentis ex pari poterant cum vetustis gentilibus certare, atque ob id cum aduersarium præsi-

dijs, quibus

dijs, quibus ipſe potiſſimùm confidebat, facilè deturbauiſsent, à calumnijs impię verboſitatis, ingenuum cœleſtium myſtarum ſermonem, ornatè, copioſéque tutati ſunt. Semel igitur atque iterum cõtra diſparem hoſtem par pari relatum eſt, & ars arti ſuccubuit, atque, vt prouerbio dicitur, Cornicum oculi confoſſi ſunt. Nam vt enucleata recentium Theologorum ſubtilitas, cum naturę ſecretarijs & conſcijs, quos Philoſophos appellant, cominus pedem conferens, vanas opiniones de ſempiterna cœli conuerſione vel vnitate intellectus humani labefactauit, pectoribúſque hominum eiecit; ſic antiquorum patrum, quos modo nominabam, oratio perelegans, hoſtem emblemata dictionum, pictæq. tectoria linguę iactantem compeſcuit.

Quinta impugnatio fuit per Peripateticam doctrinam diſſerendi ſubtilitatem, illiúſque ſentuoſas tricas atque ſpinas. Quot captioſis argumentis, quot fallacibus cauillis, Alexander, Auerrois, Auicenna, Auenpacen, aduerſus pios irruerit? Quàm ingenti cachinno credulitatem eorum deriſerit, quos ex ignoratione naturalium diſputationum ſcriptis fidem habuiſse putabat, nullo ſyllogiſmo communitis? Sed non impunè tulerunt: nam ſuo ipſius gladio iugulati ſunt: eveſtigiò namque Deo duce & auſpice nati ſunt, Thomas Bonauentura, Scotus, Albertus, Ægidius, cæteriq. Tranſalpinę ſcholę proceres, qui ſacrilegas, inceſtóque ore voces, in ſummum omnipotentem cœli regem impiè euibratas, acriter vindicarent: nam validis, acutis, atque è penitiſſimo philoſophię receſsu depromptis rationibus, arcana ſcita conſultáque defenſarunt: quę Deus ipſe vatibus ac legatis electis à ſe nuda veritatis ſimplicitate dictauerat. Neque enim ſeueriſſimum, ac tanta iudicem autoritate ſubtiliter argumentari, ſed breuiter ac grauiter ſententiam pronunciare decebat. Horum igitur firmis quaſi

pedamentis & adminiculis Christi vitiarium ita corroboratum est; vt Arabicarum Græcarumq. impetus procellarum, ne pampinorum quidem nobis inuexerit iacturam.

Sextum & vltimū his nouissimis temporibus eius certamē exstitit, per allegationem scripturę, per prouocationem ad omnem antiquitatem, veteraq. tempora. Qua impulsione, cùm omnia de sedibus & fundamentis suis commota & concussa ruere cœpisset; subitò exstiterunt viri, qui totam scripturam, qui vniuersam vetustatem, mon menta, consilia, patres exhauserunt, ac veluti digitos proprios nouerunt; Sadoleti inquam, Poli, Rofenses, Mori, Hosij, Lindani, Tapperi, Sotti, Cani, Medinę, Osorij, Canisij, Sanderi, alijque innumerabiles: qui veluti splendidissima sydera, omnes istorum tenebras illustrarūt, istosq. fumantes ignes, suo splendore sustulerūt ac planè exstinxerūt. Nūquā igitur caret spōsa magni regis necessaria ope, nunquam necessarijs præsidijs: Neq.
Psal: 120. enim vnquam dormit aut dormitabit, qui custodit Isràël.

DVODECIMVM INSIGNE:

OPPORTVNA ET SALVTARIS *correctio ac depressio.*

Caput XII.

Eque verò hic sponsus sponsam suam tuetur, ornat & auget tantùm, illique perpetuò adest; sed eam castigat etiam nonnunquā ac deprimit: iuxta illud ad Dauid factum promi-
Psal: 88. sū. *Si autē dereliquerint filij tui legē meam, & in iudicijs meis non ambulauerint. Si*

uerint. Si iustitias meas profanauerint, & mandata mea non custodierint. Visitabo in virga iniquitates eorum, in verberibus peccata eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neq. nocebo in veritate mea. Neque profanabo testamentum meum: & quæ procedunt de labijs meis, non faciam irrita. Quos enim Deus diligit, castigat, *Hebr: 12.* non castigari autem à sponso repudiari est. *Non visitabo* *Osea 4.* *dicit Dominus, super filias vestras, cùm fuerint fornicatæ, & super nurus vestras, cùm adulterauerint.* Ita vt hæc ipsa sponsa necesse habeat sæpius vrgente procella inclamare: Domine salua nos, perimus, & fac tranquillitatem. *Matth: 8.* Vt enim primam eius infantiam, quę varia sorte iactata est, prætermittamus. Exultabat rerum felicium successu vinea hæc Constantini Magni, primi alumni temporibus: subitoq. exortus est Arius, Eunomius, Macedonius, atque adeò ille ipse vrsus violentissimus Iulianus: qui illius noualia pulcherrimè virentia iam & florentia, impio pede calcauit, ac fero dente succidit. Erecta deinde est Iouiniani, Valentiniani, Theodosiorum item pietate. Iterum dormitare cœpit. Exortus est iterum Nestorius, Eutyches, Appolinaris, qui lætitiam illius conuertit in luctum, eámque denuò ad cinerem & cilicium reuocauit. Reuixit de nouo, ramósque suos vsq. ad mare protendit, maximaq. quiete & fœcunditate hircire cœpit. Ecce tibi adest Atila, Totila, Gensericus, aliaq. infinita barbarorum manus, quę eam multis cladibus & calamitatibus excitatam, atque exercitam reliquit. Tandem pacatum est mare: res compositę: extendit palmites suos vsq. ad mare, & propagines suas vsque ad terminos *Psal: 79.* terrę. En aliud incomparabile malum, Saracenicus ferus immissus in eam Mahometus, qui depastus est eam, exterminauit eam: in eiusq. ceruice positus. Neque tamen hæc succubuit; sed eò magis operuit montes vmbra eius, & arbusta eius cedros Dei. Et iterũ tamen in somnũ reso-

luta oſcitātiùs omnia agere viſa eſt; excitatur ſubitò primùm per Berengarium. Dum tardius euigilat; excitatur denuò per Wiclev, Huſsum. Dum amplius ſtertit, nec penitus duces eius euigilare volūt; diruta eſt maceries eius, & vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur viā, tot inquam funeſtarum ſectarum atque hæresûm greges; donec iterum Deus virtutum conuertatur & reſpiciat de cœlo, & videat, & viſitet vineam ſuam, & perficiat eam, quam plantauit dextera eius: quod iam in foribus eſse videmus. Putationibus enim & inciſionibus hæc vinea creſcit: falce hæretica expurgatur, fœcundatur, & pingueſcit: ſtercus hoc maioris vbertatis frugum cauſa eſt. Nec vnquam perfectiùs tractatum eſt de fidei præcipuis articulis, inquit Auguſtinus, donec obſiſterent hæretici: nec vnquam perfectiùs tractatum eſt de Trinitate; donec oblatrarent Ariani: nec de pœnitentia, donec obſiſterent Nouatiani: nec de Baptiſmo, donec Donatiſtę contradicerent. Et iſti quidem peribunt, qui quærebant animam eius. Vę enim illis, quia flagellum ſunt, ac more virgę, qua pater corrigit filios, frangentur, ac in ignem mittentur æternum. Hoc retulit Arius, Eunomius, Iulianus, Neſtorius, Eutyches, & cæterę eius generis labes.
Pſal: 136. Filia Babylonis miſera: beatus eſt qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuiſti nobis. Beatus, qui
Pſal: 102. tenebit & allidet paruulos ſuos ad petram. Illius autem
Pſal: 117. iuuentus renouabitur vt aquilę. Vt illud occinat: *Caſtigans caſtigauit me dominus, & morti non tradidit me.* Eius
Pſal: 22. enim perpetua illa vox eſt: *Virga tua & baculus tuus,*
Pſal: 45. *ipſa me conſolata ſunt. Deus noſter refugium & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis. Propterea non timebimus dum turbabitur terra: & transferentur montes in cor maris.* Corrigitur igitur, deprimitur, excitatur; ſed deſeritur nunquā. At concubinę effrenes & licentioſæ ſine iugo vagantur, donec laſciua ferita-

te ſua

te ſua percitè in certum exitium agantur & pereant.

TREDECIMVM INSIGNE: PERPETVVS IN MELIVS *profectus.*

Caput XIII.

Ertiadecima dos eſt illa, filiæ principis, profectus in melius. Proficit illa in fide, proficit in moribus, proficit in numero hominum. Habet enim inſtar creſcentis & adoleſcētis hominis ætates ſuas: habet infantiam, quę lacte, vt inquit Paulus, indiget: habet adoleſcentiam, de qua Salomon: *Soror noſtra paruula eſt, & vbera non habet.* Habet maturam ætatem, in qua illud cantat: *Ego mater pulchræ dilectionis, & magnæ ſpei.* Habet & ſenectutem & maturitatem ſuam, de qua illud: *Senectus mea in miſericordia vberi.* In qua tam diu, dum tradet filius patri ſuo regnum, & erit Deus omnia in nobis, perdurabit. Neque verò mirum eſt, quòd ſemper creſcat & proficiat, nec deficiat vnquam. Habet enim rectorem atque cuſtodem illum, qui inquit: *Qui portamini à meo vtero, qui geſtamini à meo ſinu, vſque ad ſenectam ego ipſe, & vſque ad canos ego portabo. Ego feci, & ego feram, & ego portabo, & ſaluabo.* Vt autem illa creſcit ac proficit in melius ſemper; ita hæreſes è contrario deficiunt, & ſi proficiunt, in peius proficiunt: ita vt etſi principia earum ſpecioſa & magnifica prima fronte appareant, exitus tamen & profectus fœdiſſimi ac miſerabiles ſemper fieri ſolent. Docet hoc Paulus: *Mali autem*, inquit, *homines & ſeductores proficient in*

Hebr: 5. *Cant: 8.* *Eccl: 24.* *Pſal: 91.* *1. Cor: 15.* *Iſaiæ 46.* *1. Tim: 3.*

peius: errantes & in errorem mittentes. Quem vtraque ex parte profectum atque defectum pulcherrimè parabola tritici & zizanię adumbrat ipse spōsus, quorum alterum ex simili culino siue calamo in optimum granum, alterum in infelix lolium ac steriles desinit auenas. *Simile*, Matth: 13. inquit, *factum est regnum cœlorum homini, qui seminauit semen bonum in agro suo. Cùm autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici, & abijt. Cùm autem creuisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania. Accedentes autem serui patrisfamiliâs, dixerunt ei: Domine, nónne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergò habet zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt ei: Vis, imus & colligimus ea? Et ait: Non. Ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum. Sinite vtraque crescere vsque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus: Colligite primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.* Quantum Ecclesia Catholica in dies doctrina, moribus, numero item gentium & hominum proficiat, videmus: quantum item hæreses deficiant, obscurum non est: vnde cœptum sit, quo profectum, vbi desitum, facilè cernimus. Sanctos non esse honorandos à principio docuerunt; nunc an Christus sit adorandus, disputant alij, negant alij penitus. Animas in purgatorio expiari negauerunt; nunc nullas esse dicunt. Sanctos de cœlo detraxerunt; nunc ipsum Deum, trinum, & vnū inde exturbare conātur. Qui igitur cœtus proficit, Christi est: qui deficit; diaboli & antichristi. Oportet enim Christo crescente, antichristum minui, & decrescere, donec totus Spiritu oris eius percussus dispereat.

QVATVOR.

QVATVORDECIMVM INSIGNE: NOVITATEM OMNEM FVGERE, ac suspectam habere, venerandæ autem vetustati in omnibus adhærere.

Caput XIIII.

Vartumdecimum illud sit ciuitatis Dei insigne: Ecclesiam Catholicam ἀρχαΐζειν semper, hoc autem antiquitatem, & vetustatem sequi; vt id maximè laudet, quod vetustissimum, & antiquissimũ est: id peculiariter sequatur, quod cum maiorum instituto ac doctrina cõiunctũ est: recipiat nihil, nisi illud, quod εὐαγγελικῶς καὶ πατρικῶς simul, vt post M. Basiliũ Damascenus loquitur, dicatur. Vti Hæreticorum propriũ fuit semper νεοτερίζειν hoc autem est, nouitati in omnibus adhærere. Neque enim illos appellare volunt, quos certò sciunt contra se sententiam laturos, neque ad illos prouocare, quorum sententiam pertimescunt. Qua ipsa re, plurimùm antiquitati vel inuiti addunt auctoritatis: suum autem produnt errorem, produnt malè conscium animum. Fur enim odit lucem, & nemo illum appellat iudicem, apud quem se causa casurum certò nouit: erronésque errorum depulsores fugiunt. Quorum doctrina stante, suam nullo modo cõsistere posse iudicant. Vtrumq. autem hunc morem, vtraque ex parte solennem & perpetuum fuisse, tàm Ecclesię, quàm hæreticis ipsis, testatur inprimis Ephesina Synodus. Namq. cùm lecta esset sancti Capreoli *Lirinensis cap. 42.* Episcopi Carthaginensis epistola, qui nihil aliud intendebat, & precabatur, nisi, vt expugnata nouitate antiquitas defenderetur, ita Episcopus Cyrillus proloquutus est, & definiuit

definiuit : quod hîc quoque interponere non ab re videtur : ait enim in fine gestorum : *Et hæc*, inquit, *quæ lecta est epistola venerandi et multum religiosi Episcopi Carthaginensis Capreoli, fidei gestorum inseretur, cuius aperta sententia est: vult enim antiquæ fidei dogmata confirmari: nouitia verò, & superfluè adinuenta, & impiè promulgata, reprobari atque damnari.* Omnes Episcopi adclamauerũt: *Hæ omnium voces sunt, hæc omnes dicimus, hoc omnium votum est.* Quæ tandem omnium voces, atque omnium vota, nisi vt quod erat antiquitùs traditum, teneretur : quod adinuentum nuper exploderetur ? Vnde testatur Damasus pontifex : *Patrum nostrorum sententiæ nobis sunt retinendæ.* Testatur magnum illud orbis Christiani lumen Magnus Basilius: *Fidem, inquit, nos, neque per alios nobis nouiter præscriptam amplectimur, neque nos ipsi mentis nostræ incerta nobis proponere audemus, ne humana putentur esse potiùs verba ; sed quæ à sanctis patribus didicimus, hæc interrogantibus tradimus.* Vnde illa eiusdem querela. *Cõtemnuntur, inquit, Patrum dogmata, Apostolicæ Traditiones adnihilantur, nouorum hominum inuenta introducuntur. Episcopum autem illum esse dicit, qui sit custos doctrinæ Patrum, omnis autem nouitatis hostis.* D. item Ambrosius : *Seruemus, inquit, præcepta maiorum, ne hæreditaria signacula ausu rudis temeritatis violemus. Librum signatum illum Propheticum, non seniores, non potestates, non angeli, non archangeli aperire ausi sunt: soli Christo explanandi eius prærogatiua seruata est. Librum Sacerdotalem, quis nostrum resignare audeat, signatum à Confessoribus, & multorum iam martyrio consecratum? Quem qui resignare coacti sunt, postea tamen damnata fraude signarunt: qui violare non ausi sunt, Confessores & martyres exstiterunt. Quomodo fidem eorum possumus denegare, quorum victoriam prædicamus?* Subiungit Vincenti-
Cap. 7. us Lirinen : *Prædicamus, inquam, ô venerande Ambrosi, prædi-*

si, prædicamus planè, laudantésque miramur. Nam quis ille tam demens est, qui eos & si adsequi non valeat, non exoptet sequi, quos à defensione fidei maiorum nulla vis depulit? non minæ, non blandimenta, non vita, non mors, non palatium, non satellites, non imperator, non imperium, non homines, non dæmones. Quos inquam pro religiosæ vetustatis tenacitate tanto munere dominus dignos iudicauit, vt per eos prostratas repararet Ecclesias? extinctos spiritales populos viuificaret? deiectas Sacerdotum coronas reponeret? nefarias illas nouellæ impietatis non literas, sed lituras, infuso cœlitùs Episcopis fidelium lachrymarum fonte deleret? vniuersum postremò iam penè mundum, sæua repentina hæreseos tempestate perculsum, ad antiquam fidem à nouella perfidia; ad antiquam sanitatem, à nouitatis vesania; ad antiquam lucem, à nouitatis cœcitate reuocaret? Quod postea idem Lirinensis verba Pauli explicans, latiùs docet. *Sed, inquit, ad Apostolum redeamus. O Timothee, inquit, depositum custodi, deuitans profanas vocum nouitates.* Idem: 33. 2. Tim: 1. *Deuita, inquit, quasi viperam, quasi scorpionem, quasi basiliscum, ne te non solùm tactu, sed etiam visu, afflatúque percutiant. Quid est deuitare? Cùm huiusmodi, nec cibum sumere.* 1. Cor: 5. *Quid est deuita? Si quis, inquit, venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert.* 2. Ioan: 1. *Quam doctrinam? nisi Catholicam, & Vniuersalem, & Vnam, eandémque per singulas ætatum successiones incorrupta veritatis traditione manentem, & vsque in secula, sine fine mansuram. Quid tum? Nolite, inquit, recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis: qui enim dicit illi AVE, communicat operibus eius malignis. Profanas, inquit, vocum nouitates. Quid est profanas? Quæ nihil habent sacri, nihil religiosi: ab Ecclesiæ penetralibus, quæ est templum Dei, penitus extraneas. Profanas inquit vocum nouitates: Vocum, id est, dogmatum, rerum, sententiarum nouitates, quæ sunt vetustati, quæ antiquitati contrariæ. Quæ si recipiantur, necesse*

 est, vt

est, vt fides beatorum Patrum, aut tota, aut certè magna ex parte violetur: necesse est, vt omnes omnium ætatum fideles, omnes sancti, omnes casti, continentes, virgines, omnes clerici, leuitæ, & sacerdotes, tanta confessorum millia, tanti martyrum exercitus, tanta vrbium, tanta populorum celebritas & multitudo, tot insulæ, prouinciæ, reges, gentes, regna, nationes, totus postremò iam penè terrarum orbis, per Catholicam fidem CHristo capiti incorporatus, tanto seculorum tractu ignorasse, errasse, blasphemasse, nescisse quid crederet, pronuncietur. Profanas, inquit, vocum nouitates deuita, quas recipere atque sectari nunquam Catholicorum, semper verò hæreticorum fuit. Et reuera, quæ vnquam hæresis, nisi sub certo nomine, certo loco, certo tempore ebulliuit? Quis vnquam hæreses instituit, nisi qui se prius ab Ecclesiæ Catholicæ vniuersitatis & antiquitatis consensione discreuerit? Quod ita esse, luce clariùs exempla demonstrant. Quis enim vnquam ante profanum illum Pelagium, tantam virtutem liberi præsumpsit arbitrij, vt ab hoc in bonis rebus per actus singulos adiuuandum, necessariam Dei gratiam nō putaret? Quis ante prodigiosum discipulum eius cœlestium, reatu præuaricationis Adæ, omne genus humanum negauit astrictum? Quis ante sacrilegum Arium, Trinitatis vnitatem discindere, quis ante sceleratum Sabellium, vnitatis Trinitatem confundere ausus est? Quis ante crudelissimum Nouatianum, crudelem Deum dixit, eò quòd mallet mortem morientis, quam vt reuertatur & viuat? Quis ante magum Simonem, Apostolica districtione percussum, à quo vetus ille turpitudinum gurges vsque in nouissimum Priscillianum continua & occulta successione manauit, autorem malorum, id est, scelerum, impietatum, flagitiorumq́ nostrorum, ausus est dicere creatorem Deum? Quippe quem adserit talem, hominum manibus ipsum suis creare naturam, quæ proprio quodam motu, & necessariæ cuiusdam voluntatis impulsu,

Idem. cap. 34

nihil aliud

nihil aliud poſsit,nihil aliud velit, niſi peccare ; eò quòd furijs omnium vitiorum exagitata, & inflammata, in omnia turpitudinum baratra, inexhauſta cupiditate rapiatur? Innumera ſunt talia, quæ breuitatis ſtudio prætermittimus: quibus tamen cunctis ſatis euidenter perſpicúeque monſtratur, hoc apud omnes ferè hæreſes, quaſi ſolenne eſſe ac legitimum, vt ſemper profanis nouitatibus gaudeant, antiquitatis ſcita faſtidiant, & per oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, à fide naufragent. Contra verò, Catholicorum hoc ferè proprium, depoſita ſanctorum Patrum, & commiſſa ſeruare: damnare profanas nouitates: & ſicut dixit: Et iterum dixit Apoſtolus: Si quis annunciauerit, præterquàm quod acceptum eſt, anathematiſare. Hæc Lirinenſis. Itaq. dum Ariana impietas temporibus Theodoſii Magni denuo repullulaſcere ac renaſci cœpiſset,reſq.in diſputationem deducta fuiſset, propoſitum eſt à Nactario Conſtantinopolitano Archiepiſcopo Arianis Siſinij ſuaſu,num veterum doctrinam admitterent:num antiquis Patribus fidem habeant. Quod cùm ita eſse dixiſset, quæſitum eſt ab illis,num eadem eorũ doctrina fuiſset cum hac quam ipſi profitebãtur. Quod cùm illi probare nõ poſsent, ſtatim victi & reiecti ſunt. Apud iſtos verò,quę ſit ãtiquitatis ratio,quę auctoritas,diſcam⁹ ex primo iſtorũ duce Luthero. *Hieronymus fidei inquit & veræ religionis,ne ſemel quidẽ in ſuis ſcriptis meminit. Origenẽ iam olim excõmunicaui: Chryſoſtomũ nullo loco habeo:nihil eſt enim niſi loquaculus. Baſilius planè nihil valet,totus eſt monachus,ego ne pili illũ facio. Apologia Philippi ſuperat omnes Doctores Eccleſiæ, & ipſum Auguſtinum. Et rurſum in Geneſim ſcribens, vbi è contra Pontificij Sancti, in leuibus cauſis impatientiſſimi ſunt,quam impatiens eſt ipſe Hieronymus? Et in alio loco. Quin te Hieronyme conculcamus cum tua Bethleem,cucullo, & deſerto. Et alibi. Impia hæc & Diabolica vox eſt Hieronymi. Et iterum. Gregorius fons & auctor eſt fa-*

Fuſius hæc narrat Sozo: lib. 7. cap.12. Nicephor. lib. 12. cap.15.

bularũ de purgatorio, & missarum pro defunctis. Et deinde: *Gregorius admodum tenuiter cognouit Christũ, & verbũ Euangelij: Benedictus, Franciscus, & alij Monachorum Patres cum Abraham comparati; mera stercora sunt. Et Franciscus stultus fuit, & stigmata ex inani gloria sibi impressit.* Si ergò veræ Ecclesiæ est antiquitatem in omnibus sequi, hæreseum autem nouitates consectari; quæ vera sit Ecclesia, quę falsa, quisque suo statuat iudicio.

QVINTVMDECIMVM VERÆ ECCLESIÆ INSIGNE: EXTREMA NON sequitur, medio tutißima incedit.

Caput XV.

Magna & illa sponsę regis laus est, Spiritusq. sancti gubernationis singulare argumentum; quòd media semper via incedat, extrema sequatur nunquã: *Non declinabis, inquit scriptura, neq. ad dextram, neque ad sinistram.* (*Deut: 5.*) Ebion cum Cherinto legẽ cum Euangelio simul seruandam esse docuerunt: Manicheus malam & à malo Deo latam esse docuit: medium secuta est Ecclesia; vt legem quidem sanctam diceret, iugum tamen legis Euangelica libertate temperaret, figurasq. rebus succedentibus excluderet. Negabat Christi veram humanitatem Manicheus, Arius diuinitatem: Ecclesia Christum verum Deum & hominem confitetur. Confundebat in diuinis Sabellius & naturas, & personas, nudaq. relinquebat nomina: distrahebat hæc omnia Arius, Eunomius, Macedonius: medium sequuta est Ecclesia; naturas coniungit, personas & nomina distinguit.

ſtinguit. Multiplicabat & naturas, & perſonas Neſtorius in Chriſto : confundebat hæc omnia Eutiches : vera Eccleſia naturas diſtinguit, vnitatem perſonę tuetur. Nouatus lapſos pœnitentes non ſuſcipiebat:ſuſcepit Lutherus etiam ſine pœnitentia: Eccleſia excludit præſumptuoſos, ſolos ſuſcipit pœnitentes. Deſperat Nouatus, præſumit Lutherus, ſperat Eccleſia. Palagius omnem partē iuſtitię viribus humanis tribuit:Lutherus,& Caluinus, omnia ad gratiā libero hominis excluſo arbitrio refert : iungit & ſociat Eccleſia vtrumque. Donatus meritis & operibus omnia tribuit : Lutherus fidem ſolam laudat : vtrumque complexa eſt Eccleſia. Rudem, & mortuam carnem Chriſti comedit Capharnaita: Neſtorius, & Lutherus mortuam : Zuinglius,Oecolampadius,Caluinus, nullam: viuam & veram Eccleſia Dei. Ieiunabant omni tēpore Encratitę: Lutherus ſemper epulatur:ieiunat ſuis temporibus Eccleſia.Damnabant matrimoniū Gnoſtici: Lutherus ipſum ſolum excluſa virginitate & viduitate laudat : commendat & ſequitur omnia hæc Eccleſia. Hic igitur verè Catholicus erit,qui extrema fugiens,mediúſque tutiſſimus incedit.

SEDECIMVM ECCLESIÆ INSIGNE: PERPETVVM CONTRA ILlam omnium hæreticorum & ſchiſmaticorum bellum ac impugnationes.

Caput XVI.

Icimus igitur ſedecimo illam veram ſpōſam Chriſti eſſe,quę ab omnibus hæreſibus quantumùis inter ſe contrarijs atq. pugnantibus, quantumùis diuerſis, ſemper impugnata ſit, atque etiam nunc impugnatur.

Cant: 2. Docet hoc scriptura: *Sicut, inquit, lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.* Cant: 1. *Filij, inquit, matris meæ pugnauerunt contrà me.* Psal: 128. Et: *Sæpè expugnauerũt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi.* Lucæ 2. Vt enim sponsus eius Christus Iesus signum est illud, cui semper contradicitur, & aduersum quem reges terræ, & principes populorum conspirasse legimus: Psal: 2. *Dirumpamus vincula,* inquit, *eorum, & proijciamus à nobis iugum ipsorum*; ita & sponsa eius idem illud signum est, in quod omnes omnium seculorum hæreses direxerunt iacula sua: & cuius calcaneo insidiantur omnes: vincula eius dirumpere, iugum excutere volunt. Neque alio certe modo hoc signo vera Ecclesia Dei à falsis synagogis distinguitur, quàm si inter octoaginta illas Regis Salomonis concubinas, ex æquo pudicitiam per omnia simulantes, ita vt eundem habitum, eundem vultum, eundem gestum, & incessum præferant omnes, vnam illam solam dilectam & vnicam eius, cùm omnia similia & communia quodammodo cum cæteris habeat, dignoscere velis; hac vna sola ratione id facilè cõsequi possis: hocq. vnico indicio, in eius cognitionem peruenire; vt quam illę omnes maximè oderint, quam maximè persequerentur, quã accusent, cum qua nihil commune habere velint, quam omninò ex suo cõsortio exclusam esse cupiant; illam reginã pudicam, cæteras corruptas & impudicas esse iudices. Vt, quæ cum illis commune nihil habeat: vt, quę suo pudore illorum impudicitiam conuincat, & coarguat: vt quæ omnes illarum fraudes & insidias aperiat. Cùm igitur Romana Ecclesia talis sit, quam omnes hæreses semper impugnarunt, atque etiam nunc impugnant; vt, quãuis in omnibus inter se dissideant, ac secum planè pugnẽt, mutuóq. sibi oculos confodiant; in hoc solo tamen conueniunt, vt Ecclesiam Romanam, eiúsque Pastorem exturbent,

turbent, ac ſuffodiãt, ac planè extinctam eſse velint: quod illa ſalua vigente atque incolume, ſe omninò ſtare, iúsque ſuũ tueri non poſſe exiſtiment: planéq. idem faciunt quod Tertullianus gentiles facere ſolitos eſſe dicit; vt omnes deos vanos colerent, ſolum verum illum, qui cœlũ & terram condiderit, & qui ſolus, & vnus Deus ſit, non ſolùm non reciperent, ſed etiam grauiter perſequerentur, ac oppugnarent. Recipiunt iſti omne dogma mendax, negãt oppugnandum eſse, quamùis apertè veritati aduerſetur; modò Pontificem Romanum, hoc eſt, veritatis Ieſu Chriſti cuſtodem, oppugnet: omnia figmenta exoſculantur, ſolam Catholicam fidem explodunt, ac nullum apud ſe veritati locũ relinquunt. Vera igitur Eccleſia, vera ſponſa Chriſti hæc, vel ex eo indicio ſit oportet. Illę autem concubinę impudicę ac adulterę meritò cenſeri debebunt.

DECIMVMSEPTIMVM INSIGNE: QVOD SIT CANON ET REGVLA *omnis veritatis; & quòd vltimò omnes hæretici ad eam prouocent ac redeant.*

Caput XVII.

Eque illud obſcurum eſt verę Eccleſię decus atque ſymbolum: eam videlicet veram Eccleſiam eſse, quam cæterę omnes, & ſi eius inimicę ſint, & ſi ab ea diſſideant, & ſi extinctam eſse cupiant; pro norma tamen & regula fidei ſuę habere ſolent: & quę tanquam Cinoſura nautis; ſic illa errantibus & fluctuantibus omnibus pro inſigni veritatis propoſita ſit. Si enim quando inter hos ipſos diſsenſio religionis exoritur,

Auguſtanos,

Augustanos, dico, Sacramentarios, Anabaptistas, Arianos, Ebionitas, Samosatenses, & alios, si inter se (quod quidem illis perpetuum est) digladiantur, illi melius sentire, ad veritatemq. propiùs accedere putantur, minusq. errare, qui ab Ecclesia Catholica minus discesserint. Itaque vbi vel ab ipsa conscientia & veritate conuicti, in extremos absurdósque errores se prolabi vident, dicere solent: Multum iam aberramus: iam, inquit, multum absumus. Vnde obsecro? dic verè, dic ingenuè, dic palàm, ne erubescas verum fateri. Ab ea, inquit, fide, in qua nati sumus, quam à maioribus nostris accepimus. Quę est ista? Non alia certè, quàm Romana. Ac vbi quid veritate & necessitate victi sanare volunt, tum vno & altero passu ad eam Ecclesiam accedunt, ac Catholicũ quid restituunt. Quod in Transyluania eos nuper fecisse audimus: vbi quo suos in officio retinent, post reuocatã Magni Stephani Regis pietate in illis regionibus Catholicam fidem, aliquot Sacramenta, atq. aliquot cerimonias Catholicas restituerunt, ac veluti postliminio quodam, vt rem obsoletam, in medium protulerunt. Ita vt si fortè in hac impietatis licentia, in hac vniuersę religionis perturbatione, in hac omnium hæreseon, quæmodo aliquando fuerunt, resuscitatione, Ecclesia Romana, aliæq. Apostolicę sedes sublatę essent; certè neque fides christiana qualis sit, neque quò sibi regrediendum, aut progrediendum esset, rectè scirent: neque in tantis erroribus, in quę impudentes & temerarij per inobedientiã deferũtur, quid agerent, aut quò se referrent, habere possent. Itaque quantumùis eam Ecclesiam oderint, quantumùis interijsse expetunt, quantumùis omnia ornamẽta & fortunas illius sublatas esse velint, quantumùis vitam cum sanguine illius exposcant; in hac tamen parte eam laudant, ad illam tanquam tutissimum portum cõfugiunt, ad illam prouocant, eam solam fundamenta & principia

Hæreticorum Transiluanien: factum.

principia Catholicę religionis conseruasse victi veritate docent. Et, si sani sunt, colere certè, venerari, gratias etiam illi agere debent, si non vniuersam religionem christianam extinctam esse, si salutem animarum suarum conseruare volũt. Fecit hoc vi veritatis coactus primus istorum dux ac vexillifer Lutherus, cuius illud fuit Romanæ Ecclesiæ elogium. *Audio*, inquit, *& video rebaptisationem à quibusdam vsurpari ex eo fundamento, vt in despectum Papæ faciant, tanquam hi qui nihil ab antichristo habere velint. Quemadmodum & Sacramentarij propterea merum panem & vinum habere volunt in despectum Papæ: arbitrantes se hoc pacto rectè subuertere posse Papatũ. Profectò friuolum est hoc fundamentum, supra quod nihil boni ædificaturi sunt. Hoc enim pacto negare eos oporteret totam quoque scripturam sacram & prædicandi officium: hoc enim totum à Papa nimirum habemus. Et nouam quoq. scripturam sacram nos facere oporteret. Sic & vetus testamentum nos dimittere oporteret, ne quid ab infidelibus haberemus Iudæis. Stultitia est hoc totum. Nam & Christus in gente Iudaica inuenit Pharisæorum & Scribarum abusus, non tamen propterea totum reiecit, quod illi habuerunt & docuerunt: Nos autem fatemur sub Papatu plurimùm esse boni christiani, imò omne bonum christianum, atque etiam illinc ad nos deuenisse. Quippe fatemur in Papatu veram esse scripturam sacram, verum baptismum, verum Sacramentum altaris, veras claues ad remissionem peccatorum, verum prædicandi officium, verum catechismum, vt sunt: Oratio Dominica, Decem præcepta, & Articuli fidei: dico insuper sub Papatu veram christianitatem, imò verum nucleum christianitatis esse.* Et alio loco: *Quod Romana Ecclesia à Deo sit præ alijs omnibus honorata, non est dubium: Ibi enim sancti Petrus & Paulus, quadraginta sex Romani Pontifices, ac tot centena millia martyrum sanguinem suum fuderunt, infernum & mortem vicerunt, vt vel palpari que-*

Luth: in epist ad duos plebanos de Anabaptis:

Luth: in declarat: quorundam articulorum.

pari queat, quam singularem habeat ad eam Ecclesiam respectum Deus. Quòd si nunc, proh dolor, res habet Romæ, vt expediret habere melius: attamen neque hæc, neq. alia causa vlla tam grandis est, nec esse potest, vt ab Ecclesia illa separatio, aut discessio vlla fieri debeat: Imo quò peius res ibi habet, tantò magis accurrendum & adhærendũ est. Per separationem enim & contemptum non fit melius: Nec dimittendus est Deus propter Diabolum, nec vitandi reliqui boni, propter turbam prauam; imo propter nullum peccatum aut malum, quodcunque excogitari aut nominari potest, debet rescindi charitas, nec spiritualis vnitas diuidi: Charitas enim omnia potest. Hæc Lutherus. Itaque cùm antea Summum Pontificem Antichristum dicerent, Romanam autem sedem Babilonem magnam, quę à vino irę fornicationis suę potet omnes gentes, meretricem magnam, quę sedeat super aquas multas, cum qua fornicati sunt reges terrę, impudenter appellarent; vbi Anabaptistę germana istorum soboles ac viperorum genimina, contra hos ipsos magistros suos illud intulissent? *Si Papatus pro eo, atque apud vos Augustanos, atque Caluinistas didicimus, Antichristi sedes est, à quo nihil syncerum & integrum in doctrinæ veritate promanare possit, & quem omnia iura diuina subuertisse confidenter clamitatis: nec dogma quoque de diuinitate Christi summâque Trinitate, quod altas in Papatu egit radices, & quod à nullis alijs acriùs defenditur, verum esse potest, pro quo hic ipse quem vos dicitis Antichristum tantopere depugnat.* Qua eorum oratione permoti, coacti sunt retrocedere, illámque gloriosam ad omnes gentes & omnia secula sedi Petri palinodiam occinere. Eos quidem qui Christi gloriam & diuinitatem tuentur Antichristos esse non posse, sed illos potiùs qui eam oppugnant mereri hoc nomen, in prolẽ suam conuicium referentes, coacti sunt dicere. Quòd si inimici homines tantùm vel inuiti Ecclesię Catholicę tribuunt,

buunt, quantò magis reges atque principes christianos portum hunc veritatis & synceritatis tueri oportet; si & seipsos & populos sibi subiectos seruare, certissimósque exitij scopulos declinare volunt, in quos omnes inciderint illi; quibus hæc cinosura veritatis occiderit, ac de medio conspectu sublata fuerit. Verùm nos nomen Ecclesię vsurpamus tantùm, omnia autem in detrimentum & dedecus ac deformationem eius facimus, obsequiúmque nos facere Deo arbitramur, si res nostras ex illius infelicitate & miseria augeamus; ideo in quo loco res christiana constiterit ipsi videmus, & paulò pòst etiam atque etiam vehementiùs experiemur.

DECIMVMOCTAVVM INSIGNE: QVOD DEVS ORDINAVIT EX EIVS *ore audire gentes Euangelium & credere.*

Caput XVIII.

SEquitur decimumoctauum ciuitatis Dei irrefragabile documentum; quod qua ratione isti effugere possint non video. Eam esse veram Ecclesiam Dei, ex cuius ore voluit Deus gentes Euangelium audire & credere, fidémque christianam accipere. *Deus in domibus eius*, inquit Scriptura, *cognoscetur; cùm suscipiet eam. Quoniam ecce reges terræ congregati sunt, conuenerunt in vnum: ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt: tremor apprehendit eos. Ibi dolores vt parturientis, in spiritu vehementi conteres naues Tharsis. Sicut audiuimus sic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri; Deus fundauit eam in æternum.* *Psal: 47.*

num. Neque enim diuina & cœlestis prouidentia noualia sua recens consita, in primis fidei initijs, noxijs spinis, sentibus, atque tribulis inquinari, ac occupari pateretur. Atqui ex cathedra Petri voluit Deus omnipotens omnes ferè gentes fidem & Euangelium suum discere &

Act. 15. credere: docet hoc D. Petrus: *Viri fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire gentes verbum Euangelij & credere. Et qui nouit corda Deus, testimonium perhibuit, dans illis Spiritum sanctum, sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos, & illos, fide purificans corda eorum.* Docet idem vsq. ad diem hanc res ipsa. Vt enim Europeos hos nostros populos prætermittam, qui ab antiquis diebus omnes ferè fidem christianam à sede Petri acceperunt, ac edocti sunt, Italos, inquam, Hispanos, Gallos, Dalmatas, Pannones, Sauromatas, Scythas plerosq. vel eas ipsas Ecclesias, quas nunc labe sua infecerunt, quis fidem christianam primus docuit? quis primus in eas intulit? an non in Brittanniam quidem Eleuterius per Fugacium & Damianum, in Scotiam Celestius per Paladium, in Tholosatibus per Exuperium, in Daniam Agapetus, in Boemiam Stephanus, in Noruegiam Adrianus, in Bulgariam Nicolaus I. in Germaniã Gregorius II. Pannoniã quidem viniuersam, Morauiã itẽ, atq. Poloniã, an nõ D. Albertus, aliásq. septentrionis regiones, Episcopi alij, qui in Romanę Ecclesię vnitate vixerunt, ad Christũ adiunxêre? Testantur historię veteres: testantur annales earum gentium: quo tempore, quo anno, quo Summo Pontifice, per quos, & à quibus aliqua prouincia religionem christianam susceperit. Nostro tẽpore noui orbis gentes in õnibus ferè partib⁹ mũdi, & in oriente quidem Malaca, Gòá, Comorino, in Occidente vero America, in Septentrione Iaponia, in Meridie Brasilia, Maronitę, Ætiopes nonnulli, cæteræq. ferè innumerabiles insulares nationes, vnde quæso fidem & religionem

gionem in ore oculisque nostris in dies accipiunt? vnde prædicationem verbi, vnde sacras cerimonias, ritúsque vniuersos accersiuerunt; nisi ab hac eadem Romana sede? Hæc clarissima sunt, hæc notissima, hæc negari aut impugnari non possunt. De hæreticis autem illud perpulchrè Tertullianus: *De verbi autẽ administratione quid dicam, cùm hoc sit negotium illis, non ethnicos conuertendi, sed nostros euertendi? hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si iacentibus eleuationem operentur: quoniam & ipsum opus eorum, non de suo proprio ædificio venit, sed de veritatis destructione nostra suffodiunt, vt sua ædificent. Adime illis legem Moysi, & Prophetas, & creatorem Deum, accusationem, & loqui non habent. Ita fit vt ruinas faciliùs operentur stantium ædificiorum, quàm exstructiones iacentium ruinarum. Adhæc solummodo opera humiles, & blandi, & summissi agunt.* Itaque cùm quidam ex istis nostro tempore Galli, ad eas gentes conuertendarũ earum causa sese contulissent, ibique hæreticum virus ferentes peruenissent; statim ab illis hominibus deprehensi, ac ad vnum trucidati sunt. Neque enim Deus passus est simplicitatem ac teneritatem nouę plantationis suę istorum venenosis doctrinis infici ac inquinari: quo loco, non signis & argumentis, sed sensu ipso vt videmus res demonstratur.

Hæreticorum in conuertendis gentibus irriti conatus.

DECIMUMNONUM INSIGNE: OMNIUM ECCLESIARUM *præsentis & præteriti temporis verissimum testimonium.*

Caput XIX.

Ecimonono illã verã sponsam Christi esse dicimus, cui cæterę omnes pudoris,& honestatis, præeminentię itẽ, & dignitatis, honorificentissimũ testimonium reddunt atq. reddiderunt semper. *Vna est columba mea, perfecta mea: vna est matris suæ,* inquit Scriptura, *electa genitricis suæ. Viderunt eam filiæ,& beatissimam prædicauerunt: reginæ, & concubinæ, & laudauerunt eam.* Vt igitur eas Ecclesias, quarum reges atque principes publicè spectante orbe terrarum, ex eo tempore, ex quo fidem receperunt Christianam, ad sedis Apostolicę pedes obedientiam atque subiectionem suam, iuxta Prophetarum prædictiones, deferunt ac detulerunt semper, prætermittamus. *Et venient ad te,* inquit Isaias, *curui filij eorum, qui humiliauerunt te,& adorabunt vestigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi, & vocabunt te ciuitatem domini, Sion sancti Israël. Et,* erunt *reges nutricij tui, & reginæ nutrices tuæ, vultu in terra demisso laudabunt te, & puluerem pedum tuorum lingẽt. Et scies quia ego dominus, super quo non confundentur, qui expectant eum. Ecce dabo,* inquit Ioannes, *de Synagoga Satanæ, qui dicunt se Iudæos esse & non sunt, sed mentiuntur. Ecce faciam illos vt veniant,& adorent ante pedes tuos;& scient quia ego dilexi te, quoniam seruasti verbum patientiæ meæ; & ego seruabo te ab hora tentationis quæ ventura est in orbem vniuersum, tentare habitantes in terra.* Ad Austrum nos referamus, quantique Australes Ecclesię fecerunt Romanam Ecclesiam paucis videamus. Vbi inprimis inter præcipuas Aphricę Ecclesias occurrit celebris illa Carthaginensis, quę Numidicis, & Mauritanicis inuigilabat; & qui huic tanta cum laude præfuit fortissimus Martyr Cyprianus: Hic profitetur cathedram Petri, super quem à domino ædificata fuit Ecclesia, principalem esse,

Cant: 6. *Isaiæ 60.* *Isaiæ 49.* *Apocal: 3.*

lem esse, vnde vnitas sacerdotalis exorta est; cuius fides Apostolo prædicante laudata est,& ad quam perfidia nõ possit habere accessum. Et alibi: *Deus vnus est*, inquit, Rom: 1. *& Christus vnus, & vna Ecclesia, & Cathedra vna super petram domini voce fundata. Aliud altare constitui, aut Sacerdotium nouum fieri, præter vnum altare, & vnum Sacerdotium non potest, quisque alibi collegerit, spargit.* Idẽ ex Concilio plurimorum Sacerdotum, Martiano Arelatensi, & legatis, quos in Aphricam vsque miserat, optantibus ad communionem eius admitti, communionis beneficium denegat: eò quòd Cornelio Papa, in Catholica Ecclesia, de Dei iudicio & cleri ac plebis suffragio ordinato, profanum altare erigere,& adulteram Cathedram collocare, & contra verum sacerdotem sacrilega sacrificia offerre tentauisset. Idem rursus singulos ex Aphrica Romam nauigantes, ne cum scandalo vllo nauigarent, hortabatur, vt Ecclesię Catholicę matricem & radicem agnoscerent & tenerent, curabátque vniuersos collegas suos, hoc est, Numidię & vtriusque Mauritaniæ Episcopos, Cornelij Papę communicationem, id est, Catholicę Ecclesię vnitatem pariter & charitatem probare firmiter ac tetinere. Ne verò Cyprianum duntaxat nomine priuato ita docuisse quisquam putet, ex vniuersa Lybia, Numidia, & Mauritanijs in synodum Carthaginen: coeuntium Episcoporum nomine & sententia, ille ad Stephanum Papam maximè scribendum, & cum eius grauitate & sapientia conferendum censuit, quod hoc & ad Sacerdotalem authoritatem pertineret, & ad Ecclesię Catholicę vnitatem. Diuo Cypriano, Tertullianus magister eius (sic enim eundem appellasse, dum eius exemplaria nocturna versaret manu & diurna, testis est Hieronymus) suffragatur. *Si Italiæ adiaces*, inquit, *habes Romanam Ecclesiam, vnde nobis authoritas præsto est statuta. Felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli*

cum san-

cum sanguine suo profuderunt: vbi Petrus passioni Dominicæ adæquatur: vbi Paulus Ioannis exitu coronatur: vbi Apostolus Ioannes postquam in oleum igneum demersus, nihil passus est, in insulam relegatur. Carthagine, Hypponem, vbi Episcopum egit Augustinus, proficiscamur, qui maximam suam erga beati Petri sedem, id est, Romanã Ecclesiam, reuerentiam, & obedientiam nos docebit. Libros quatuor, quos contra duas epistolas Pelagianorum ediderat, ad Bonifacij Papę sanctitatem potissimum dirigit examinandos, & emendandos, Apostolicę sedis

Epist: 162. correctioni se, suáque committens: Melchiadem Papam christianę pacis filium, & patrem christianę plebis vocat: Innocentium obnixè rogat, Apostolicę sedis autoritatem Concilij Carthaginen: & mediocritatis suę decretis, contra Pelagiũ & Celestiũ adhibere. Venerabilis Papę Zozimi iussu coactũ, & Ecclesiastica necessitate ad Cæsa-

Epist: 157. ream in Mauritania se euocatum scribit. Cœcilianum Carthaginensem cõtemnere potuisse conspirantẽ multitudinem inimicorum Donatistarum, cùm se Romanę Ecclesię, in qua semper viguit Apostolicę Cathedrę principatus, per communicatorias literas se videret esse con-

Epist: 162. iunctum ait. Stephanum Papam contra Anabaptismum

Lib: 5. de baptis: cap. 23. ætate Cypriani in Aphrica vsurpatum, scripsisse & præcepisse confirmat. Sanctum Innocentiũ Papam de synodi Palestinę gestis indicasse, quibus se Pelagius absolutum

Lib: de peccato Originali. cap. 8. falsò gloriabatur, refert & probat. Apostolatus Petri principatum, cuilibet Episcopatui præferendum iudicat. So-

Lib: 2. de Baptismo. cap. 1. Epist: 165. lius Ecclesię Romanę successiones à beato Petro ad suam ætatem vsque, vt ingentis virtutis molem schismati Donatistarum opponit. Totius Numidię ad Mileuitanum Concilium coacti Episcopi, Innocentium summum Pontificem demisse precantur, vt magnis periculis membrorum Christi pastoralem diligentiam adhibere dignetur, & hæreticos Celestium in Asia: Pelagium verò Hierosolymis con-

lymis constitutos, authoritate sanctitatis suę, de sanctarum scripturarum authoritate deprompta, cohibeat: alijsque instanter & celeriter prouideat, authore eodem Augustino. Huius & paulò superiùs nominati concilij Carthaginensis relationes ad Apostolicę sedis antistitem missas, simulq. ab eodem responsiones ad Aphros directas, agnoscit probatq. idem Augustinus, epist. 106. & lib. 1. contra Iulianum Pelag. & lib. 2. contra Pelagium & Celestium cap. 7. Aphricanas Ecclesias sequitur Ægyptus, eiúsque Ecclesię, in quibus princeps Alexandrina, in qua Origenes ille admirandus eius Catechista, Petro summam rerum de pascendis ouibus traditā, & super ipsum velut super terram, fundatam esse Ecclesiam docuerat, ipsúmque meruisse Ecclesię fieri fundamentum. Et ad Zepherinum Romanum præsulem scribit, ideo se Romā iter suscepisse, quòd sibi admodum in optatis esset Ecclesiam Romanam planè antiquissimam videre. Magnus Athanasius, & vnà cum eo totius Ægypti Episcopi, Marcum, sanctę Romanę Apostolicę Sedis, atque vniuersalis Ecclesię Papam nominant: sanctámque eius sedem, matrem & caput omnium Ecclesiarum agnoscunt: cui cum omnibus sibi commissis, perpetuò se futuros obedientes pollicentur. Alibi Athanasius idem Vrsatij, & Valentis Arianorum antistitum sycophantijs grauiter succenset, quòd ne Liberio quidē Romano Episcopo pepercerint, nulla reuerentia ducti, cuius sedes Apostolica erat, in qua nullius, nisi Dei metus resideret. Epist. 92.

Ab austro in orientem progressis adest Basilius Cappadocię & Phrygię Archiepiscopus, qui optat petitq. à Romano Pontifice, res orientis considerare, iudicij sui decretum interponere, & sua authoritate vsum, orientem visitare, diligenti illius examini semetipsum sistere paratus. In tres diuersas sententias de Spiritus sancti diuinitate distractę Ecclesię Orientales, acceptis Episcopi Romani literis,

ni literis, quibus vnà cum Episcopis occidentis Trinitatem & consubstantialem esse, & gloria æqualem, suadebat, in vnitatem redierunt: singuli rebus ab Ecclesia Romana semel iudicatis acquiescentes. Authore Sozomeno lib: 2. cap: 22. histor. Paulum Constantinopoleos, Aschlepam Gazę, Lucium Adrianopolis, Marcellum Ancyrę Galatię minoris Episcopos, ab improbis & hæreticis sedibus eiectos restituit Iulius Episcopus Romanus, literis ad orientales liberiùs scriptis, eos à quibus temerè abdicati fuerant grauiter arguens, quoniam Ecclesia Romana (ait Socrates) priuilegium præter cæteras obtinet: atque (adijcit Sozomenus) propter sedis dignitatem, cura omnium ad ipsum Iulium spectabat. Illi licet decreta sua infringi grauiter ferrent, literis tamen suis ad eundem Iulium Ecclesiam Romanam primas apud omnes ferè, vt potè quę Apostolorum schola, & pietatis metropolis iam ab initio fuisset, agnouerunt. Chrysostomus, Theophili, Epiphanij, & multorum orientis Episcoporum factionibus sede pulsus & relegatus, Epistola ad Innocentium Papam ipsum obsecrat, vt authoritate sua, acta illorum robur nullum habere decernat; sed eos qui iniquè egerunt, pœnarum Ecclesiasticarum legibus subijciat. Innocentius autem Atticum Chrysostomi loco suffectum supersedere iubet: & Proclum Cizici Episcopum, Constantinopolitanam Ecclesiam tantisper pascere, donec causa perpenderetur. Idémque Arcadium orientis Imperatorem, Eudoxiámque Imperatricē, quos relegationis tanti Doctoris reos comperit, à communione Ecclesię, & sacrorum submouit: ac pœnitentes postmodum absoluit. Interea Anysius Thessalonicensis se Romanę Ecclesię iudicium sequi fatebatur: Antiochenę sedis presbyteri eiusdem disciplinam se agnoscere scribebant, Syriacus Apamæensis Bithinię, Palladius Helenæpoleos, Demetrius Pisinuntis, totius Carię Episcopi, &
Mesopo-

Mesopotamię monasteria, nefariam Chrysostomi depositionem & relegationem execrantes, Romanę sedis iudicio adhærebant.

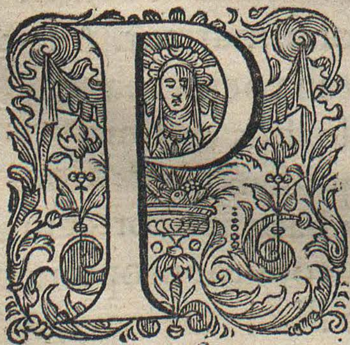
In oriente adest Antiochena Ecclesia, quam totius orientis Metropolim fuisse, docent ex Latinis Hieronymus, ex Græcis Theodoretus libro 5. capite 2. Et ex Hebræis Hegesippus libro 3. capite 5. Socrates, Theodoretus, Sozomenus vno consensu memorię prodiderunt, Flauianum eiusdem sedis Antistitem, per legationē precibus Chrysostomi & Theophili, Ecclesię Romanę Episcopo, à quo ob violatum iusiurandum communione priuatus fuerat, reconciliatum fuisse, & communioni restitutum. Eadem, Paulinum Patriarcham lubens amplexa est, quòd per Pontificis Romani legatum Luciferum nomine, sibi traditus & ordinatus esset: qui postea & ipse vnà cum Epiphanio & Hieronymo, de rebus Ecclesiasticis consulturus ad Romanum Pontificem profectus est. Adest Ecclesia Chalcedonensis, in qua à sexcentis Episcopis illud pro Romana sede decernitur Leo vniuersalis Archiepiscopus, vniuersalis Ecclesię Papa, vniuersalis Ecclesię Episcopus, omnium consensu appellatur, actione 3. Postea omnem primatum & honorem præcipuum secundum Canones, antiquę Romę Archiepiscopo conseruari voluit. *Actione 16.* Adest Nicœna. Hæc communi omnium Episcoporum nomine, Epistolam ad Syluestrum scribit ac precatur, vt quicquid in tanto cœtu & consensu visum esset, oris illius consortio confirmaretur. Adest ad orientem demū Constantinopolitana perpetua quasi huius sedis æmula: in hac tamen à duabus œcumenicis synodis hæc definiuntur. In prima quidem illud: Constantinopolitanę ciuitatis Episcopum habere oportet primatus honorem post Romanum Episcopum, propterea quòd sit Noua Roma. In octaua verò illud: Omnes quidem ho-

dem honorandos Patriarchas esse, præcipuè tamen Sanctissimum Papam senioris Romę; nec oportere etiam sententiam dicere in vniuersali synodo, contra summos seniores Romę Pontifices. In eadem pulcherrimum illud Pij Imperatoris Basilij exauditur de Sedis Apostolicę authoritate testimonium. *Neque enim, vt sacratissimus Patriarcha ad proprium regrederetur thronum, imperij mei opus, vel excogitatio facta est; sed multum antè Sanctissimus & beatissimus Papa Nicolaus, quæ circa illum erant certissimè discens, synodicè decreuit; reddi ei ius proprij throni, & anathema, cum tota sancta Romanorum Ecclesia pronunciauit, contra resistentes huiusmodi consilio ac sententiæ. Hoc autem nos olim scientes, & pauentes anathematis iudicium; promulgari, obsecundare synodico iudicio, Romanæ Ecclesiæ necessarium duximus: & huius rei gratia, reddidimus ei proprium thronum.* Et tale quidem omnium Ecclesiarum fuit de Romana Ecclesia iudicium.

Plura de hoc ipso argumēto scripserunt viri huius seculi doctissimi Fenardentius in cap. 3. lib. 3. Contra hæreses Irenæi Albertus Pighius libro 4. cap. 8. & Alphons: script. in dict. papa. 11. & Stapletonius in controuersiis. ca: 17 lib. 6. Idē Pighius controuersiarum Ratisponensium cōtrouersia 16. Melchior Canus li. 6. Locorum cōmuniū cap. 7. Æneas Syluius li. gestorum, concilij Basilien: Cyprian. in exposit. symbo. hæresim nullam Romæ obortam verbis significātibus affirmat. Beatus Rhenanus in libro Tertulliani de præscriptionibus hærcticorum.

VIGESIMVM ET VLTIMVM INSIGNE: APOSTASIÆ, HOC AVTEM est ab ea deffectionis præsentissima, tàm publicè quàm priuatim Dei vindicta.

Caput XX.

POstremum igitur illud erit regni Iesu Christi insigne, quod magnificè explicat Isaias: *Gens, inquit, & regnum quod non seruierit tibi peribit, & gentes solitudo vastabit.* Hoc autem est, quod regnum quę gens ab hoc ipso omnium seculorum regno defecerit atque apostatauerit, illique rebelle factum fuerit, illud

necesse

necesse sit, aut in manus gentium tradi, aut inter se mutuis dissidijs ac bellis ciuilibus confici, aut fœdo & impotenti muliebri imperio subijci, aut omni cultu, elegantia, splendore amisso; ad extremum in improbum Iudaismum vel Gentilismum suprema cœcitate & dementia percussum deferri. Quod quàm verum sit, res ipsa docet: circumspiciamus obsecro circumquaq., omnésq. partes orbis christiani diligenter consideremus. Quid passa sit vniuersa Asia, quid Ægyptus, quid tota Græcia, videmus.

Ferunt, vbi postrema legatione à Sede Apostolica legatus Constantinopolim pacis & concordię causa venisset, adeò se insolenter homines illos gessisse, vt ne literas quidem Summi Pontificis aspicere vellent. Legatum demum Pontificis tanta iniuria permotum, in princeps templũ D. Sophię venisse, ibiq. in summo altari legationis suę literis depositis, Deum obtestatum esse, nihil principem suum prætermisisse, quę ad pacem & concordiam aliquo modo pertinerent: excusso deinde pedum puluere de templo exiuisse: eodémque tempore summum laquear templi illius ruptum atq. discissum fuisse, noctúq. columnam igneam ex ea vrbe egredi, ac sursum deferri visam: ac modico post interiecto tempore Mahometem Turcarum Imperatorem cũ omni vi sua aduenisse; vrbémque illam Sedem quondam Imperij vltima expugnatione vnà cum Patriarcha Imperatoréque cepisse. Ita nũc Constantinopolitanus Patriarcha, vbi veteri more à prouincię Episcopis in Patriarcham electus est, ad ianuam Imperatoris præsens sistitur: nec priùs in conspectum eius admittitur, quam ab Imperatore quis fortè exierit, qui illius aduentum denunciet, licentiámque adeundi accipiat: eo admissus, ad pedes prouolutus, vestem eius exosculatur: datáque fide, acceptis legibus, & conditionibus, iustè & legitimè Ecclesiam administrandi dimit-

Græcia.

di dimittitur. Grauis & miseranda sors & conditio! sed quę insolentiam ac legitimę potestatis contemptum semper quasi consequi solet. Quid nuper passa sit Vngaria, & quid adhuc patiatur, videmus. Quibus motibus, quibus bellis ciuilibus concussa iacet Gallia: quantum sanguinis in ea effusum: quot homines cœsi: inter multa hominum millia vix hominem senem inuenias, tamen profectum est nihil, nec proficietur vnquam. Quid Germania? Num quid præclarè ab eo tempore, ex quo ab Ecclesia Catholica defecit, gessit? num aliquos successus secundos per hos annos habuit? num aliquid optatum vidit? Quid Flandria? quę, & qualia nunc patitur mala? an non ipsismet suis manibus quasi succenditur? misero ministerio, ac turpi obsequio, quod de Iudæis dixit Hegesippus, se suis tradit direptoribus, cuius potiùs, quàm Catholico regi obtemperare parati. Quid Anglia? quid reliquę orbis christiani partes passę sunt? Quā obcausam? Illam certè quam explicat Dominus: *Verumtamen seruient Sesac regi Ægyptiorum, vt sciant distantiam seruitutis meæ, & seruitutis regni terrarum.*

2. Par: 12.

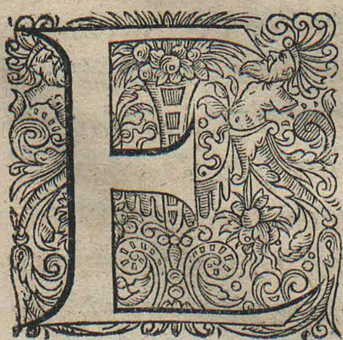
Sed ne nostra quidē hæc Polonia priuilegiū impietatis à Deo accepit: vereórq. ne quāto seriùs in eā animaduertitur, tantò acerbiùs plectatur: neúe istis successibus secūdis ideo altiùs efferatur, vt postea magis deprimatur. Eleuans allisisti me, inquit Psaltes: & ne item suę impietatis, ac illorū insidiosorum & fraudulentorum nominum, ac in exitium regni Christi comparatorum, confæderationū, inquam, cōpositionum, dignas aliquando rependat pœnas: quod tamen omen Deus benignus & misericors procul ab illa auertat. Mitto nūc altera ex parte felicitatem, pacem, & omnē Dei benedictionem illarū prouinciarum, quę Catholicę Ecclesię matri suę plenè adhæserunt, Italię, inquam, Hispaniarum, Bauarię, & reliquarū; de quibus illud præclarè cecinit Spiritus sanctus: *Adducentur*

Psal: 101.

centur regi virgines post eam, proximæ eius afferentur tibi: afferentur in lætitia & exultatione, adducentur in templum regis. Mitto felicissimos successus, gloriam, victorias illorum regum, atque Imperatorum, qui huius cultores ac eius propagatores, & vt Isaię vnico verbo vtar nutritij fuerunt, Constantini, Honorij, vtrique Theodosij, Iustiniani, Heraclij, Caroli: hæc inquam mitto, ne aliquid humanum astruere videar. Domini est enim regnũ, & cui voluerit dabit illud. Et, In manu eius cuncti fines terrę, dátque victorias confugentibus ad se. Si enim omnibus illis, qui vt post Platonem, aut potiùs ex Platone dicit Tullius, qui patriam conseruauerunt, adiuuerint, auxerint, certus est in cœlo ac deffinitus locus paratus, vbi beati æuo sempiterno fruantur: nihil est enim illi principi Deo, qui omnem hũc mundum regit, quod quidem in terris fiat acceptiùs, quàm concilia, cœtusq. hominum iure sociati, quę ciuitates appellantur: quorum rectores, & conseruatores cœlitùs profecti illuc reuertantur: quantò magis, qui vnicam eius sponsam, vnicam hæreditatem eius amauerit, ornauerit, tutatus fuerit, amabitur, ornabitur, omnique genere bonorum affatim cumulabitur & ipse; scit enim Deus magnificè mutuum facere, ac diligentes se suáque inuicem diligere. Verum hæc hactenus.

Psal: 44. *Isaiæ 49.* *Psal: 21.* *Psal: 94.* *2. Mach: 15.*

PERORATIO OPERIS.

T hic quidẽ est filię regis ornat⁹, hæc magnifica insignia, hæc illa varietas, de qua Dauid: *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circũdata varietate.* Hic est character ille Ecclesię à lege & Prophetis, Apostolisq. ac Euangelistis collectus, velut ex multis odoriferis

Psal: 44. *Epiph: libro 3. Tom: 2.*

odoriferis virgultis, ac medicamentis antidotus bona, vt inquit Epiphanius, ad salutem vtentium præparata ex voluntate Patris,& Filij,& Spiritus Sancti. Neq. tamẽ hæc iam sunt omnia eius insignia, neque omnia ornamenta, multò enim sunt plura,multò vberiora, quę nostrum tenuem sensum effugerunt, multa tamẽ & ipsi dũ breuitati consulimus prætermisimus; qualia sunt illa: humilitas non ficta, constans disciplina, vitę & crucis Christi imitatio, carnis mortificatio, mundi & diuitiarũ contemptus,perfecta sui ipsius abnegatio,ad maiores obedientia: vera item in perferendis martyrijs, non pertinax & maledica, nõ furiosa sed læta, amœna,& pro persecutoribus Deum exorans patientia: perseuerantia imperfracta: rerum secundarum & aduersarum contemptus, atque tolerantia: inuictum animi robur: & alia eius generis planè infinita, quę nemo rectè enarrare,nemo sufficienter explicare possit, nos pauca hæc ex multis clariora & insigniora,Dei ope & præsidio in medium, pro hac affecta valetudine nostra protulimus. De obedientia quidem illa scribit magnificè Cyprianus. *An esse sibi cum Christo videtur, qui aduersus sacerdotes Christi facit? qui se à cleri eius & plebis societate secernit? Arma ille contra Ecclesiam portat: contra Dei dispositionem repugnat: hostis altaris aduersus sacrificiũ Christi rebellis, pro fide perfidus, pro religione sacrilegus, inobsequens seruus, filius impius, frater inimicus, contẽptis Episcopis & Dei sacerdotibus derelictis, constituere audet aliud altare, precẽ alteram illicitis vocibus facere, dominicæ hostiæ veritatem per falsa sacrificia profanare, nec dignatur scire, quoniã qui contra ordinationem Dei nititur, ob temeritatis audaciam diuina animaduersione punitur. Sic Chore & Dathan & Abiron, qui sibi contra Moysen & Aaron sacerdotem sacrificandi licentiam vindicare conati sunt, pœnas statim pro suis conatibus pependerunt. Terra compagibus ruptis in*

Cyprianus de vnitate Ecclesiæ.

profundum sinum patuit, stantes atque viuentes recedentis soli hiatus absorbuit. Nec tantùm eos qui auctores fuerant, Dei indignantis ira percußit; sed & cæteros ducentos quinquaginta participes eiusdem furoris & comites, qui coagulati cum iisdem simul ad audaciam fuerant, exiens à domino ignis properata vltione consumpsit, admonens scilicet & ostendens contra Deum fieri, quidquid improbi fuerint ad destruendam ordinationem Dei humana voluntate conati. Sic & Ozias rex cùm thuribulum ferens, & contra legem Dei sacrificium sibi violenter aßumens, resistente sibi Azaria sacerdote, obtemperare nollet & credere, diuina indignatione confusus, & lepræ varietate in fronte maculatus est: ea parte corporis notatus offense Domino, vbi signantur qui dominum promerentur: peius hoc crimen est, quàm quod admisisse lapsi videntur; qui tamen in pœnitentia criminis constituti, Deum plenis satisfactionibus deprecātur. Hic Ecclesia quæritur & rogatur; illic Ecclesiæ repugnatur. Hîc potest necessitas fuisse; illic voluntas tenetur in scelere. Hîc qui lapsus est, sibi tantùm nocuit; illic qui hæresim vel schisma facere conatus est, multos secum trahendo decepit. Hîc animæ vnius est damnum: illic periculum plurimorum. Certè peccasse se hic & intelligit, & lamentatur & plangit: ille tumens in peccato suo, & in ipsis sibi delictis placens, à matre filios segregat, oues à pastore sollicitat, Dei sacramenta disturbat. Et cùm lapsus semel peccauerit, ille quotidie peccat. Postremò lapsus martyriū postmodum consecutus potest regni promißa percipere: ille si extra Ecclesiam fuerit occisus, ad Ecclesiæ nō potest præmia peruenire. Erectū est vexillum veritatis dispersis, portus naufragantibus demōstratus, vrbs fortitudinis Sion, castraq́. Dei viuentis, hostē fugientibus, ouile errantibus ouib9, stella maris propitia per mare disiectis. *Proinde ciuitatem videntes (inquit Epiphanius) ad ipsam festinemus sanctam Hierusalem, & virginem Christi ac sponsam, se-* Libro 3. Tomo 2.

curúmq. fundamentum ac petram, & reuerendam matrem nostram, tempestiuissimè & ipsi dicentes: Venite ascendamus in montem Domini, & in domum Dei Iacob, & annũciabit nobis viam suam. Hic est portus ille pacis serenus ac tranquillus, lætitia spirans, cyprum vineæ, & botrum ferens nobis benedictionis, & poculum dolorem nobis exsoluens, quotidie largiens sanguinem Christi, meracũ veritatis. Hæc ille. Extra hanc vnicam salutis arcam diluuium est, aquę sunt, naufragia sunt: extra hanc corpus Christi esse nemo potest, os de ossibus, membrum de membris eius. Qui in hac non est, ille extra connubium Christi adulteratur: hic ab eius consortio ac coniugio exclusus errat. Et proinde neque ad coniugalem dilectionem, de qua Paulus scribit: *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret*, pertinet quicquam. Neq. ad illam mutuam in corruptam fidem, de qua Propheta: *Sponsabo te mihi in fide.* Neque ad eam sanctificationem, de qua idem Paulus: *vt eam sanctificaret mundans lauacro aquæ in verbo vitæ.* Neq. ad curam & custodiam: *vt sit sancta & immaculata*, non habens maculam aut rugam, aut quid huiuscemodi. Neq. ad illam omnium diuinarum & humanarum rerum cõmunionem, vt sit caro de carne eius, & os de ossibus eius. Neque vltimùm ad dotem pretiosam illam, vt sit hæres quidem Dei & cohæres Christi, ius aliquod habet. Quo damno nullum maiùs, nullum nocentiùs, aut esse, aut cogitari potest. *Auelle*, inquit Cyprianus, *radium à solis corpore, diuisionem lucis vnitas non capit: frange ramum ab arbore, fractus germinare non poterit: à fonte præcide riuũ, præcisus arescit.* Extra hanc Apostolus nemo, Martyr nemo, nemo Confessor, non Virgo, non denique Christianus esse potest. Christi confessor, inquit Cyprianus, nec dici nec esse iam potest, qui Ecclesiam Christi negauit. Nam cùm Paulus Apostolus dicat: Propter hoc re-

Paulò superius. *Ephes: 5.* *Oseæ 2.* *Rom: 8.* *De vnitate Ecclesiæ.* *Ephes: 4.*

hoc relinquet homo patrem & matrem, & erunt duo in carne vna : Sacramentum istud magnum est, ego autem dico in Christum & in Ecclesiam. Cùm hoc (dicit Cyprianus) beatus Apostolus dicat : & Christi pariter atq. Ecclesię vnitatem indiuiduis nexibus cohærentem, sancta sua voce testetur, quomodo potest esse cum Christo, qui cum sponsa Christi atque in eius Ecclesia non est ? aut quomodo assumit sibi regendę aut gubernandę Ecclesię curam, qui spoliauit & fraudauit Ecclesiam Christi ? Hanc quoniam infideles non agnoscunt, iam iudicati sunt : in hac quoniam Iudæi non sunt, cœci & perditi sunt : hanc quia hæretici oppugnant, ideo in tot sectas dissectas ipsi inter se diuisi sunt : seipsos non intelligunt: palpant tanquam cœci in meridie : ideo quotidie ex errore in errorem transferuntur, ideo ex arena funiculos nectunt, qui nunquam cohærere possunt : ideo omnia humana & diuina frustra perturbant : ideo sanguine & cœdibus complent omnia. Quam nisi cognoscunt, in cuius sinum nisi se conferunt, non si hominum & Angelorum linguis loquantur, non si habuerint prophetiam omnem, & nouerint mysteria omnia & omnem scientiam, non si vniuersam veterem & nouam legem exhauserint, ac deuorauerint, proficient quicquam. Habuerunt hæc veteres hæretici ferè omnia, nihil tamē profecerunt, nihil promouerunt; caruerūt enim duce & magistra omnis veritatis, caruerunt norma & regula fidei, caruerunt omnis doctrinę domina & dispensatrice. Cui qui non credit, ille simul sacrę scripturę non credit, ille ipsi Christo sponso eius fidem non habet: hic enim Ecclesiam columnam & fundamentum veritatis esse docet : hic sub graui anathematis pœna eam audire eique parere iubet, per quam ipsos Angelos mysteria fidei nostrę cognoscere, docet Paulus : Vt innotescat, inquit, principibus & potestatibus, in cœlestibus, per Ecclesiam, multiformis Eph : 3.

ſapientia Dei,ſecundum præfinitionem ſeculorum,quam fecit in Chriſto Ieſu Domino noſtro. In cuius theſauris omnem doctrinam & veritatem contineri Irenæus docet: *Tantæ, inquit, oſtenſiones cùm ſint hæc, non oportet adhuc quærere apud alios veritatem, quam facile eſt ab Eccleſia ſumere, cùm Apoſtoli, quaſi in depoſitorium diues, pleniſſimè in ea contulerint omnia quæ ſint veritatis, vti omnis quicunque velit, ſumat ex ea potum vitæ. Hæc eſt enim vitæ introitus, omnes autem reliqui, fures ſunt & latrones: propter quod oportet deuitare quidem illos: quæ autem ſunt Eccleſiæ, cum magna diligentia diligere, & apprehendere veritatis traditionem.* Idem ſentit Tertullianus: *Quærite & inuenietis, ſine diſciplina rationis interpretentur. Ratio autem dicti huius in tribus articulis conſtitit, in re, in tempore, in modo. In re, vt quid ſit quærendum, conſideres. In tempore, vt quando. In modo, vt quouſque. vbi ſtatio credendi? vbi expunctio inueniendi? Apud Martionem? ſed & Valentinus proponit: Quærite & inuenietis. Apud Valentinum? ſed & Apelles hac me pronunciatione pulſauit, & Hebion, & Simon, & omnes ex ordine non habent aliud, quo ſe mihi inſinuantes me ſibi adducant. & ero itaque nuſquam, dum vbique conuenio. Vbi tamen quæri oportet? Apud hæreticos? vbi omnia extranea & aduerſaria noſtræ veritati; ad quos vetamur accedere. Quis ſeruus cibaria ab extraneo, ne dicam ab inimico domini ſui ſperat? Quis miles ab infæderatis, ne dicam ab hoſtibus regibus, donatiuum & ſtipendium captat? niſi planè deſertor & transfuga, & rebellis? Etiam anus illa intra tectum ſuum dragmam requirebat: etiam pulſator ille vicini ianuam tundebat, etiam vidua illa non inimicum licet durum iudicem interpellabat. Nemo inde frui poteſt, vnde deſtruitur. Nemo ab eo inluminatur, à quo cõtenebratur. Quæramus ergò in noſtro, & à noſtris, & de noſtro.* Quos quæ pœna, quis exitus, quę ſupplicia ſequantur, diſcant non ex me tantũ,

Irenæus lib. 3. cap. 4.

ſed ex vetuſtiſſimo Irenæo: *Et hæretici quidem*, inquit, *alienum ignem afferentes ad altare Dei, id eſt, alienas doctrinas, a cœleſti igne comburentur, quemadmodum Nadab & Abiu. Qui verò exſurgunt contra veritatem, & alteros adhortantur aduerſus Eccleſiam Dei, remanent apud inferos, voragine terræ abſorpti, quemadmodum qui circa Chore, Dathan, & Abiron. Qui autem ſcindunt & ſeparant vnitatem Eccleſiæ, eandem quam Hieroboam pœnam percipiunt à Deo.* Eadem Tertullianus his cōminatur: *Qui meminerit futuri iudicij, quo omnes nos neceſſe eſt apud Chriſti tribunal aſtare, reddentes rationem, in primis ipſius fidei. Quid ergò dicent qui illam ſtuprauerint adulterio hæretico, virginem traditam à Christo? credo allegabunt, nihil vnquam ſibi ab illo vel ab Apoſtolis eius, de ſæuis & peruerſis doctrinis futuris pronunciatum, & de cauendis, & de abominandis quid præceptum. Agnoſcent ſuam potiùs culpam quàm ſuorum qui nos non antè præſtruxerunt.* Cuius tantę damnationis, adfert cauſam D. Chryſoſtomus: *Nihil ita Deum irritat ſicut Eccleſiæ diuiſio: et ſi innumera bona operati fuerimus, non minores tamen pœnas dabimus, quam qui corpus ipſius proſciderunt, ſi plenitudinem & integritatem Eccleſiaſticam diſcerpſerimus. Illud enim lucro quidem factum eſt totius orbis, tametſi non eo animo, ſi reprobos illos reſpexeris. Iſtud verò nihil vſpiam commodi habet, ſed plurimum nocumenti. Iſta mihi non ad Eccleſiæ primores duntaxat dicuntur, ſed & ad ſubditos. Vir quidam ſanctus quippiam dixit, quod audaciam ſapere videtur, attamen dixit: Quid autem eſt illud? Peccatum videlicet iſtud ne martyrij quidem ſanguine deleri. Dic enim, quæſo, quam obcauſam martyrium ſubis? An non propter Chriſti gloriam? Quo itaq. pacto, qui animam pro Chriſto exponis, Eccleſiam oppugnas, pro qua animam ſuam tradidit Chriſtus? Audi Paulum ipſum: Non ſum,* inquit, *dignus, vt vocer Apoſtolus, quoniā Eccleſiam Dei perſecu-*

Irenæus lib. 4. cap. 43.

Hom: 11. in Epiſt: ad Epheſeos.

1. Cor: 15.

persecutus sum, ac vastaui illam. Et interiectis quibusdam: Dico & obtestor, Ecclesiam scindere non minus esse peccatum, quam in hæresim incidere. Hanc qui non audit, deterior est Ethnico & publicano, ipso Christo teste. Hactenus ille. Quam quidem pulcherrimam mulierum compellat in hunc modum Epiphanius: *Veni de libano sponsa, quoniam tota pulchra es, & macula non est in te, paradisus magni opificis, ciuitas magni regis, sponsa immaculati Christi, virgo casta, soli vni viro in fide desponsa, illustris & promicans velut matutinus áër ac aurora, pulchra vt luna, electa vt sol, pauor qualis est ab ordinato exercitu, quæ beata prædicaris à reginis, & laudibus celebraris à pellicibus, quæ à filiabus laudaris, vt inalbata, & in dilectum tuum inniteris, quæ vnguenta spiras, quæ à deserto ascendis, velut virgula fumi, qui prodit à suffitu mirrhæ & thuris, & de omnibus pulueribus vnguentarij, qui dedit sibiipsi boni odoris fragrantiam, quem conspicata dixit, vnguentum euacuatum est nomen tuum. Propterea iuuenculæ dilexerunt te, quæ stas à dextris regis, induta fimbrijs, deauratis variegata, quæ nihil tenebrosum habes, aliquando quidem denigrata, nunc autem pulchra & inalbata: quo in te constitui à negotijs hæreseon, quæ nos præcesserunt, odiosissimis quiescamus, & à tempestuosis earundem motibus quiescamus, & in te sancta mater nostra Ecclesia, & in sancta tua doctrina, & sancta ac sola Dei fide in veritate refrigeremur.* Hæc ille.

Libro 3. Tom: 2.

Sed si tam clara, tam euidentia, tam illustria, huius ipsius nobilissimę fœminę signa & indicia, si hæc ipsa ciuitas in tam alto monte posita est, si hæc luna, hæc stella, hæc aurora, hic sol, lux denique ipsa tam clara est; cur à tot millibus hominum videri non potest? cur inhumani fratres in gloria positū iustum Ioseph non agnoscunt? cur vbera illa quibus alti & educati sunt refugiunt? cur innocentē Susannam tot probitatis suę insignia referentem cum

tem cum perditis ſenibus calumniantur? Cur matrem pulchræ dilectionis & magnæ ſpei non amplectuntur? An quod & iſtorũ oculi extrema præſumptione, inuidia, maleuolentia, tuendarum partium & factionum ſtudio, vincendi cupiditate, & libidine, ambitione, nulli parere conſueto animo, errandi praua cupiditate cœci ſunt, & hic ſol grauem nonnunquam ecclypſim, id eſt, obſcurationem & defectionem patitur? Vnde quæſo? peruerſi noſtri mores, noſtra incredibilis ambitio, noſtra inexplebilis habẽdi cupido, noſtrę fœdę libidines, noſtrę proſtitutę ſimonię & vſurę, aliaq́ innumera flagitia hanc ipſam ciuitatem Dei obſcurant: huius ipſius ſolis & lunę, ſuis tenebris, opaciſſimáque vmbra, lucem ex oculis noſtris auferunt. Nam cùm hæc ipſa ciuitas, ita vti dictum eſt, ſancta, immaculata, ſine ruga, ſine macula eſſe debet, & de qua illud Prophetę impleatur. *Et ſcient in gentibus nomen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos, cognoſcent illos, quia iſti ſunt ſemen cui benedixit Dominus.* Talem homines cùm non vident velatam ac decoloratam paſtorum quidem negligentia, prælatorum ſupinitate, monachorum perdita ambitione, regum & Principum conniuentia & cupiditate, populorum malitia; agnoſcere nõ poſſunt. Non obſcurum eſt, quid accuſent, quid deſiderent, quid tertio quoque verbo appellent, mores, inquam, & vitam corruptiſſimam noſtram. Auferatur modò velamen malitię à facie eius decora, & exorietur tanquam luna aut ſol in meridie: ne conſpuamus modò vultum eius, ita, vt cognoſci poſſit: ne velemus faciem eius, ita vt non ſit illi aſpectus: ornemus eam, pugnemus pro ea, vel ſaltim nõ prodamus eam Iudæorum quidem & Gentilium irriſioni, hæreticorum prauitati, ac ſubuerſioni clericorum, & monachorum cupiditati & ambitioni; qui pro eo, quod nudi nudum Chriſtum ſequi debebant, lanis eius operti inſoleſcunt,

Iſaiæ 61.

insolescūnt, ditiores monachi quàm seculares possident opes, sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallaci diabolo nō habuerūt, vt suspicet eos Ecclesia diuites, quos mūdus ante tenuit mēdicos, inquit Magnus Hieronym⁹: Quos quidē homines pulcherrima & verissima similitudine comparat senibus illis, qui pudore innocentissimæ fœminę Susannę quondam, impiè, & insolenter ad suam libidinem abuti voluerunt, vetustissimus Irenæus: cuius illa sunt verba. *Qui verò crediti sunt quidem à multis esse presbyteri, seruiunt autem suis voluptatibus, & non præponunt timorem Dei in cordibus suis, sed contumelijs agunt reliquos, & principalis confessionis tumore elati sunt, & in absconsis agunt mala, & dicunt: Nemo nos videt: redarguentur à verbo, qui non secundum gloriam iudicat, neq. faciem attendit, sed in cor. Et audient eas, quæ sunt à Daniele Propheta voces: Semen Chanaan, & non Iuda, species seduxit te, & concupiscentia euertit cor tuum. Inueterate dierum malorum, nunc aduenerunt peccata tua quæ faciebas antea, iudicans iudicia iniusta: & innocentes quidem damnabas, dimittebas verò nocentes, dicente Domino: Innocentem & iustum non occides.* Hactenus ille. Nulla verò periculosiora, nulla magis lethalia vulnera existimemus, quàm ea, quę nos ipsi intulerimus. Vt sanguis & vulnera matris nostrę de terra clamet ad Deum ipsum contra nos. Nemo illi magis nocet, quàm malus ciuis, quàm improbus in ea pastor. Viscerum morbus iste est, domesticus hostis, nemo exitiosior proditor quàm ciuitatis custos, aut perfidus castrorum dux: nam de reliquis eius præsuris illud Hilarij verissimū est. *Tum vincit cùm læditur, tùm intelligit cùm arguitur, tùm obtinet cùm deseritur, dum persequitur floret, dum opprimitur crescit, dum contemnitur proficit, tunc stat, cùm superari videtur, proficit afflictionibus, sanguine martyrum irrigatur, tristitia erigitur, angustia lætatur, ieiunijs reficitur.* Inde cre-

Irenæus lib. 4. cap. 44.

Daniel. 13.

Hilarius.

Inde crescit, vnde eius numerus deficit, scribit Cassianus: Ita igitur in ea viuamus omnes, vt illud de amore & fide sua erga spõsum liberè profari possit: Ille mihi benignus & misericors est, ego illi non ingrata: ille meę liberationi, ego illius honori: ille saluti meę, ego illius voluntati: ille mihi & non alię, & ego illi & non alteri: ille meam semper audit orationem, ego illius & non alterius vocem audio. Verùm nos aliquando receptui canamus. Nox adest, tempestas ingruit, pyrata vrget, antichristus in foribus est, anchorę soluuntur, mare tumet, procellę sæuiunt: qui procul igitur à litore absunt, ad nauem festinēt: qui in proximo, quamprimùm transtros conscendant: qui item in naui sunt, in ordinem se componant. Ad remos nautę, ad clauũ gubernatores properent. Ac quemadmodum quondam Vlysses Syrenum scopulos præteruecturus, ne cantu illarum, vel detineretur, vel in somnũ resolutus in mare prolaberetur, aures quidem cera obstruxisse, seipsum autem malo nauis alligasse dicitur; sic & nos veterum doctrina, maiorumq. institutis & exemplis, aures nostras ad hæreticorum molles & insidiosas voces obstruamus: funibus autem obedientię ad malum nauis huius, quæ est crux Christi, nos firmiter alligemus; vt sic aliquando tuti, Deoq. dilecti, sine periculo & discrimine, ad portũ æternę salutis & incolumitatis, salui & incolumes appellere valeamus.

AMEN.

Laus Christo Opt. & Max.

Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. *Matth: 7.*

STANISLAI SOCOLOVII, SERENISSIMI STEPHANI Poloniæ Regis, Theologi, pro cognoſcendis & fugiendis falſis Prophetis & eorum doctrina

Concio.

VX & auctor ſalutis & incolumitatis noſtrę Chriſtus Ieſus, nullam rem eſse quæ populo chriſtiano magis noceat, maioreq. ſtudio ac diligentia fugienda ſit, quàm falſos prophetas, quos Paulus & reliqua ſcriptura, hæreticos appellare ſolet, maxima cautione & monuit & docuit ſemper. Nuſquam ſcriptum legimus: Attendite à Tyrannis, qui vos per varia tormenta, multiplicesq. cruciatus à recta & firma fide conſtantiq. propoſito veſtro dimouere atque deterrere conabuntur. Nuſquam dictum eſt: Attendite à Iudæis, Gentilibúsque, qui omnes conatus ſuos ad vos opprimendos, veſtrosq. labores inficiendos relaturi ſunt. At illud grauiſſimè dici audimus: Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Neque verò nudè & ſimpliciter falſos prophetas nobis fugiendos eſse docet; ſed etiam eius ſuę tam diligentis, tam ſalutaris monitionis duplicem adfert cauſam. Summam eorum qui fugiendi ſunt aſtutiam & dolos, *qui*, inquit, *veniunt ad vos in veſtimentis ouium:* & parem aſtutię & verſutię rabiem & ferocitatem, *intus autem ſunt lupi rapaces.* Vt enim eos ſcopulos dicebat Magnus ille Nazianzenus, magis nautę declinare ſolent, qui ſub aquis tecti deliteſcunt, quàm eos, qui *In vita Baſilij*

exſtant & eminent;ita & illi inimici maximè vitandi ſunt, qui vt latentes ſcopuli ſub aquis, ſic illi ſub varijs ſimultatum integumentis latent & occultantur: & qui tum demum ſe produnt, cùm iam nauis fracta, mercéſque diſiectę ſunt. Et præſertim, cùm, vt ait Ambroſius, caput petant,iugulum inuadant,vitalibus vulnus infligant, corpore ſaluo animam occidant: quales inimicos maximè metuēdos eſse idem Saluator ſtudioſè docuit ſemper, atq. nunc item grauiſſimè & cum magna diligentia monet: *Attendite*, inquit, *à falſis Prophetis,qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium,intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* Idem igitur & nos agamus, ac quis ſit hic veſtitus ouium,quę integumenta,ſub quibus falſi Prophetę latere ſolent,qui item fructus,per quos dignoſci poſſint,paucis ex ſacris literis, doctiſſimorúmque virorum iudicijs ad publicam vtilitatem doceamus. Vt vbi eos ſemel cognouerimus,tandē aliquando amare deſinamus. Nemo autem alius hac noſtra offēdetur diſputatione,niſi is, qui ſuo prius iudicio, aut hæreticum ſe eſse, aut hæreſes ſequi agnouerit: quod vbi cognoſcet, laqueo contrito liberatus, gratias potiùs nobis, qui eas pelles lupis exitioſiſſimis detrahimus aget, quàm vt ſuccenſere debeat. Cuius noſtri propoſiti initium à diuini numinis inuocatione capiamus.

Super Lucam lib.2. cap.10.

Quis igitur hic veſtitus ouium,quę integumenta,quę tam molles & ſpecioſè pelles, ſub quibus falſi deliteſcūt prophetę, Chriſtiq. oues ſeducunt, illiſque imponere ſolent? Alij alio modo iudicant: quidam omnem cultum externum, orationes, inquam,eleemoſynas, ieiunia, humi cubationes, omnémque eam quę propalam fit vitæ probitatem & continentiam,& quam æquè boni ac mali ſimulare poſsunt, veſtimenta ouium interpretantur. Quidam cerimonias, ritúſque eccleſiaſticos omnes, ea integumenta eſse putant. Alijs omnis ille durus ac horrens,veſti-

rens vestitus, quo monachi & Eremitę, ac cæteri omnes, qui mūdo renunciarūt, asperiúsq. quoddam, & horridius vitę genus secuti sunt, vtuntur, vestitus, lana, & indumenta ouium videri solent. Verùm in re maximi momenti magis serium quid, quódque cum summa causę proprius coniunctum sit, quærendum est. Cuius rei fundamentum illud sit. Omnem hæreticum, teste Hieronymo, hypocritam esse; aliud agentem & aliud simulantem. Omnis porrò hypocrisis alieno potiùs quàm suo vestitu superbè induta incedit: qui est virtutis & honestatis, omniúmque eius partium simulatio. Cùm igitur hæreticus quisque, ita vti dictum est, hypocrita sit, duplicem itidē habeat vestitum oportet: Alterum cum alijs hypocritis omnibus communem: Alterum sibi peculiarem & proprium. Communis cum cæteris vestitus erit omne illud, quod pium, quod honestum, quod cum virtute prima quasi fronte coniunctum apparet; hæc enim omni fictioni ac simulationi fuerunt semper communia: in quibus artibus dici non potest, quantum veteres illi quondam hæretici se exercuerunt, quantū ieiunijs, orationi, quantum omni vitę sanctitati & cōtinentię operam dederint. Nam nunc vt virtute ipsa; ita & omni eius specie ac simulatione hæreses carent, ab eáq. sunt remotissimę. At peculiaris vestitus de quo nobis præsens est institutū quis? Dum totam Scripturam perlustro, dum omnem antiquitatem percurro, dum nostrorum temporum rationem diligenter expendo: non alium hunc profectò inuenio, quàm verbi Dei sacræq. scripturę falsam & ementitam vsurpationem, qua omnes errores, omnes fraudes, somnia, & nugas, ac deliramenta sua hæretici, vestire ac condire solent. Docet hoc primùm veterum pseudoprophetarum exemplum, qui cùm aliquid nouum populo persuadere volebant, illis semper abutebantur verbis: Hæc dicit Dominus, hæc dicit Dominus: cùm

se illud dicere dominus pernegaret. Quod hoc idem Saluator innuit, cùm dicit: Non omnem qui illi dicit: Domine Domine, intraturum in regnum cœlorum; sed qui facit voluntatem patris eius. Hoc est, non omnem illum qui vsurpat & inuocat nomen Domini, eiúsque verbis & testimonijs abutitur, aut saluari, aut inter eius veros nuncios reputari, sed illos solos, qui docent & faciunt voluntatem eius. Quod idem D. Petrus clarè docet: *Quemadmodum*, inquit, *Paulus frater noster charissimus ostendit in omnibus Epistolis, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perniciem.* Deprauabant autē vel falsa interpretatione, vel ipsius scripturę inuersione, quorū nunc plena vbiq. sunt omnia. Tantùm autē, inquit Tertullianus, veritati obstrepit adulter sensus; quantum & corruptor stylus. Itaque D. Ambrosius, hac plena definitione hæreticos, qui, & quales sint, describit: *Hæretici ij sunt, qui per verba leges legem impugnāt, proprium enim sensum verbis legis astruunt, vt prauitatem mentis suæ legis authoritate commendent. Sciens enim impietas, multum valere autoritatem legis, fallaciam sub nomine eius componit: vt quia res mala persemetipsam acceptabilis esse non potest, bono nomine commendetur. Nam cùm sciant hæretici magnam esse sacræ scripturæ authoritatem, ideò hac ipsa errores suos & deliramenta tegunt, suáque testimonia minus valida, sacræ scripturæ authoritatibus alligant.* Hæc Ambrosius. Quod idem Vincentius Lirinen: prolixiùs in libro de Antiquitate Catholicę fidei docet: *Quid est vestitus ouium? nisi Prophetarum & Apostolorum proloquia, quæ ijsdem quadam sinceritate, agno illi immaculato, qui tollit peccatum mundi, tanquam vellera quædam texuerunt. Qui sunt lupi rapaces? nisi sensus hæreticorum feri, & rabidi, qui caulas Ecclesiæ semper infestant, & gregem Christi quaquà possunt dilacerant. Sed vt facilius incautis o-*

2. Pet: 3.

Ambrosius super Epistolam ad Titum cap. 3. Tom. 3.

Lirinen: lib. 1. cap. 36.

cautis ouibus obrepant, manente luporum ferocia, deponunt lupinam speciem, & sese diuinæ legis sententijs, velut quibusdam velleribus obuoluunt, vt cùm quisq. lanarum mollitiem præsenserit, nequaquam aculeos dentium pertimescat. Hæc Lirinen. Nemo ex veteribus hæreticis, tam impurus, tamq. à veritate alienus, nemo tam absurdus perditúsq. fuit, qui non suum errorem ex his, quas nunc in manibus habemus confirmaret scripturis. Videre hoc licet apud Irenæum, Tertullianum, Epiphanium, cæterósque, qui eorum sententias argumentaq. retulerunt, ac refutarunt veteres patres. Non contentus erat vno & alio sacrę scripturę loco, ad sua confirmanda, Valentinus atque Marcion; nisi vniuersum nouum Testamentum, omnésque Pauli epistolas suis accommodarent sententijs: ac si in opere incrustato & vermiculato, translatis lapillis, ordinéque mutato, ex homine faceret vrsum aut leonem. Quam similitudinē venustissimè ante mille trecentos annos his verbis explicat Irenæus: *Cùm igitur talis sit ipsorum doctrina, quam neque Prophetæ prædicauerunt, neque Dominus docuit, neque Apostoli tradiderunt, quam de vniuersis iactant se plus alijs cognouisse, ex non scriptis legentes, & quod dici solet, ex arena funiculos nectere studentes; ad faciendam fidem, conantur prædictis adaptare, aut parabolas dominicas, aut sermones propheticos, aut dicta Apostolica, quò figmentum ipsorum non testibus carere videatur, ordinem & seriem scripturarum transilientes, & quantum in ipsis est, membra veritatis soluentes. Transferunt enim & transformant, & aliud ex alio facientes, multos decipiunt, per malè compositam dominicorum verborum adaptatorum sapientiā. Quemadmodum si quis Regiæ imaginis pulchræ, ex pretiosis lapidibus fabricatæ à sapiente artifice, subiectam hominis formam soluat, & lapillos illos trasferat & accommodet, ac faciat formam canis aut vulpeculæ, atque hanc malè fabricatam deinde præscribat ac*

Irenæus lib. 1. cap. 1. contra hæreses.

ſcribat ac dicat, hanc eſſe Regis imaginem illam pulchram, quam ſapiens artifex fabricauit, oſtendens lapillos illos à primo artifice probè in regis imaginem compoſitos; verùm malè à poſteriore in canis formam tranſlatos, & per lapillorum apparentiam ſeducat imperitiores, qui regiæ formæ notionem non habent; & perſuadeat, quod hæc putrida vulpeculæ forma ſit pulchra regis imago. Ad eundem ſanè modum etiam hi anicularum fabulas conſuentes, deinde verba, dictiones, & parabolas vndecunque detrahentes, adaptare volunt fabulamentis ſuis eloquia Dei. Hæc Irenæus. Plurimis locis ſcripturę, minorem filium patre, demonſtrare contendebat Arius. Neſtorius, ſacram ſcripturam ſe primùm & ſolum intellexiſse, & omnes alios, quicunque ante ſe magiſterij munere præditi, diuina eloquia tractaſsent, ignoraſse, ſolebat dicere. Ita vt Tertullianus alicubi propter eum impudentem ſacrarum ſcripturarũ abuſum, Euangelium rem ſanctiſſimam librum hæreticorum appellare non dubitauit. Abundè hoc idem docet noſtra ætas, quę cùm in ſexcentas ſciſsa ſit hæreſes, in ſexcenta ſchiſmata, quę ſimul omnia vera eſse, (cùm vna & ſimplex ſit veritatis via,) non poſsunt: nulla tamen eſt, quę non ſuum ſacrę ſcripturę teſtimonijs tueatur, alat, & condiat errorem. Et eò magis, quò abſurdiores, quò exitiores defendit errores, quod in Anabaptiſtis, Arianis, Ebionitis maximè videre licet. Hic igitur eſt ille peculiaris pſeudoprophetarum veſtitus, hæc illa mollia vellera. Non ieiunat quis, lupus eſt: veſtitus autem ouium ille: *Non quod intrat per os coinquinat hominem; ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.* Non orat quis, hic lupus eſt; veſtitus autem: *orantes nolite multum loqui.* Subeſſe & parere magiſtratui non vult quis, lupus eſt: veſtitus autem ouium: *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Confiteri peccata erubeſcit quis, lupus eſt: veſtitus autem ouium: *Delicta quis intelligit?* Continentię quis rum-

Matth: 15. *Matth: 6.* *Act: 5.* *Pſal: 18.*

quis rumpit vota; lupus eſt: veſtimentum autem ouiũ: *Non omnes capiunt verbum hoc.* Nõ reddit quę ſunt Cæſaris Cæſari, quę Dei Deo; lupus eſt: veſtitus autem ouium: *Gratis habetis, gratis date.* Baptiſmum iterat quis; lupus eſt: veſtitus autem ouilis: *Qui crediderit & baptiſatus fuerit ſaluus erit.* Minorem patre filium improbè & malitiosè iactat; lupus eſt: veſtimentum autem: *Pater maior me eſt.* In nulla parte pietatis & honeſti ſe exercet; lupus eſt: veſtimentum autem: *Arbitramur hominem iuſtificari fide ſine operibus.* Pulſat pauperes, damnat innocuos, expilat vicos, & oppida, peregrinos, & mercatores mercibus exſpoliat quis; lupus eſt: veſtitus autem ouium: *Si impius egerit pœnitentiam. &c.* Miſericordiæ Domini multę; ſed & cruces latronum plurimę. Hæc igitur ſunt illa veſtimenta ouium, in quibus ad nos veniũt lupi rapaciſſimi iſti. Neq. tamen ideo, aut reijcienda, aut nõ ſacroſanctè colenda eſt ſacra ſcriptura: neq. ob id ad omnes errores conficiendos, omnemq. chriſtianam doctrinam ſtabiliendam illa minus vtendũ erit; ſed quemadmodum oues non eam obcauſam vellera ſua abijciunt, quòd his aliquando lupi induti illis inſidientur; quin eò magis ea tuentur, atque ab omnibus luporum inſidijs defendunt: eodem modo non ob id ſacra ſcriptura, quòd hæretici ea ad ſuum primum, deinde aliorum exitiũ abutantur, abijcienda erit; ſed eò ſtudioſiùs, diligentiúsque tractanda, ciúſque veri ac ſynceri ſenſus perueſtigandi. Illud tamen non ignorandum ſub his pellibus lupum aliquando delitеſcere poſſe: neque ſtatim, vt quis aliquot ſacrę ſcripturę ſententias appellare poteſt, eum ſequendum eſſe; cùm hic æquè lupis ac ouibus communis veſtitus eſſe poſſit. In quo genere hæc noſtra tempora ita faſcinauit inimicus homo, vt nemo tam abſurda doceat, modò Paulum, vel Ioannem laudet; vt non ſtatim illi credamus, quintúſque Euangeliſta quidam eſſe cenſeatur:

Matth: 19. Matth: 10. Marci 16. Ioan: 14. Rom: 3. Ezech: 18.

seatur: Et hæc ouium quidem vestimenta sunt. *Attendite ergò vobis a falsis prophetis, qui in vestimentis ouium ad vos veniunt, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Quomodo autem veri à falsis dignoscendi sint, quandoquidẽ ex his pellibus atque velleribus rectè cognosci non possint, statim idem cœlestis magister docet: *Ex fructibus,* inquit, *eorum cognoscetis eos.* Qui autem sunt fructus isti; non idem sentiunt omnes, & res ipsa explicatione maiore opus habet. Nostri temporis hæretici, sed & veteres teste D. Augustino ferè omnes, auaritiam, ambitionem, simoniā, luxum, vsuram, adulteria, ebrietatem, ac reliqua quę carnem consequuntur vitia, eos fructus esse interpretantur. Quibus vitijs, cùm Ecclesiasticum clerum planè dissolutum diffluere primi istorum duces vidissent, inde populo persuadere conati sunt, eos falsos prophetas ex his fructibus cognoscendos esse. Fuit hoc ad vulgus, in cuius oculos tot, & tanta nostrorum hominum incurrebant vitia, argumentum maximè plausibile. His talibúsque retijs infinita irretita est hominum turba: populare sanè commentum. Dolendúmq. est Christiani mei, vobisq. in primis Sacerdotes Dei, vos tantam contra ordinem vestrum erexisse machinam, illiúsque vim in dies magis ac magis immensa cupiditate, ambitionéque vestra, alijs vitijs augere. Hos tamen nō esse germanos fructus, ex quibus veri à falsis Prophetę dignosci possint, vel hinc facilè perspicitur: partim quòd vitia hæc cum hypocrisi maximè pugnant: patent enim, & in oculos hominum incurrunt, nec benè cum illo vestitu ouium conueniunt. Nemo vnquam Ario, nemo Photino adulterium, nemo ebrietatem obiecit: facilè ab his cauent illi, qui nocentiora venena ferunt: partim quod labes istæ omnium sunt temporum, atque omnis ordinis hominū, siue hæreses vigeant, siue omninò nullę sint. Quod enim vnquam tempus tam felix, tam beatum fuit, quo his næuis Respub.

uis Respub. caruerit christiana? Itaque carnis potiùs fructus quàm hæreseos, hæc vitia, scriptura appellare solet. *Manifesta sunt*, inquit Paulus, *opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia, &c.* in quibus & ipsam recenset hæresim. Abundarunt hoc vitiorū genere veteris legis Pontifices & Sacerdotes; nusquam tamē eos scriptura, nusquam ipse Christus dominus, falsos Prophetas esse dixit: Caiphas Simoniacus pontifex fuit, futura tamen verè prædicit: Quid Iudas Scariothes? sed & ipsum Petrum reprehensibilem fuisse scribit Paulus. Verùm iam hæc sublata esse videtur controuersia. Ita enim isti ipsi, cum plerisque nostrum in pari lance malitię constiterunt: æquè improbi, æquè sunt turpes, vt rectè inter se alea iacere possint vter melior an deterior potiùs. Itaq. vel ipsi non multum iam hunc locum vrgent, cùm præsertim illo manifestissimo Christi testimonio conuincantur: *Super cathedram Moysi sederunt scribæ & Pharisæi; omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum autem opera illorum nolite facere.* Vel ipsis ergo non repugnantibus magis proprij, magísque peculiares, & quibus veri à falsis dignoscātur Prophetę, nobis fructus quærendi erūt. Fructus igitur hæreseon tales sint oportet, quales sunt ipsę hæreses: quę cum non ad vnius hominis exitium, & interitum, sed ad totius corporis Christi labefactationem comparatæ sint; fructus etiam similes erunt: qui non singulis noceant; sed ad totius corporis Christi, quę est Ecclesia Dei, ruinam & desolationem referantur: fructus enim radici per omnia respondere debent: radix totum inficit corpus: fructus igitur similes quærendi sunt. In quibus explicandis, non abutar vestris auribus, nihilq. ex meo priuato adferā sensu: quos ipsa scriptura sacra, quos principes Apostolorum recensent, hos ipse in medium adferam: quos quidem illi non obiter neque aliud agentes; sed studiosè, &

Gal: 5.

Gal: 5.

Matt: 23.

ex inſtituto, Spiritus Dei inſtinctu, admirabiliq́ue rerum futurarũ prænotione explicant, ita vt hos tales fructus, vel negare, vel impugnare nemo poſſit, niſi qui manifeſtè cum Apoſtolis pugnare velit, illiſq́ue fidem habere nolit. *Fuerunt*, proponit totum hæc dignoſcendorũ falſorum Prophetarum argumentũ. D. Petrus, *Pſeudoprophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces, qui introducent ſectas perditionis, & eum, qui emit eos Dominum negabunt, ſuperducentes ſibi celerem perditionem: & multi ſequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blaſphemabitur: & in auaritia, fictis verbis de vobis negotiabuntur: quibus iudicium iam olim non ceſſat, & perditio eorum non dormitat.* Quo tanquam prœmio præmiſſo, eas notas & inſignia, ex quibus hi tales homines cognoſci poſſint, ijſdem ferè verbis cum Iuda Apoſtolo texit, eoſq́ue ſuis veriſſimis pingit coloribus, ac qua ratione cognoſci poſſint, abundè docet.

Petri 2. cap. 2.

Quorum primus ille eſt: *Dominationem*, inquit, *cõtemnunt, maieſtatem autem blaſphemant.* Vt enim primus ille Apoſtata & hæreticus Lucifer, extrema contra Deum arrogantia elatus, omnipotentis Dei dominationẽ ſpreuit, dum ei par per omnia eſſe vult, ſimulq. maieſtatem eius blaſphemauit, cùm inquit: *Ponam ſedem meam in Aquilone, & ero ſimilis altiſſimo:* ſic vniuerſa eius propago, & progenies ſchiſmatici & hæretici, non illam primã & principem ſolùm, ſed etiam hanc ſecundam & vicariam poteſtatem, quę in magiſtratibus ſita eſt, ſpernunt, eiúſq. maieſtatem blaſphemant. Nunquã ferè Martinus, nunquam Caluinus, Pontificem Romanum, cuius cathedram Apoſtolicam ſedem, omnis antiquitas ſanctiſſimè nominat, & venerata eſt ſemper, niſi Antichriſtum, nunquam Pontifices, niſi monſtra & portenta, nunquam Sacerdotes, niſi miniſtros & vaſa Diaboli, nunquam Reges & principes Catholicos, niſi Pharaones, Tyrannos, & libertatis

Iudas in ſua Epiſtola.

Iſa: 14.

bertatis publicæ oppressores appellare solēt: scripta illorū testantur: res negari non poteſt, niſi planè impudentes esse velint, aut suos authores, quod illis sæpè vsu euenit, non legerint. Et cùm authoramentum maiestatis lex sit, quæ Principes magnos & sacrosanctos facit: omnisque eorum dignitas, & authoritas ex legum authoritate, tanquam firmissimo præsidio pendet; idem ipsi legum qui & maiestatis hostes sunt oportet. Hinc illa Ecclesiasticarum primùm, deinde ciuilium legum & sanctionum accusatio: hinc paternarum consuetudinum immutatio: hinc veterum morum abrogatio: legibus enim integris & sartistectis conseruatis, neque dominationem contemnere, neq. maiestatem conuicijs proscindere, impunè auderent; quin imò his stantibus & vigentibus ipsi nullo modo stare, nec sese diutiùs tueri possent. Primus itaque fructus hæreseos hic est, dominationis & maiestatis diminutio, legum autem antiquarum abrogatio, omnisque moris veteris exstinctio. Quis hæc docet? Petrus atque Iudas, duo amplissima Apostolici Collegij lumina: *Dominationem, inquit, contemnunt, maiestatem autem blasphemant.*

Secundus eius labis, qui ex hoc primo nascitur deterior fructus, inobedientia. *Libertatem*, inquit Petrus, *promittentes, cùm ipsi serui sint corruptionis, à quo enim quis superatus est, huius & seruus est.* Et sanctus Iudas: *Væ væ,* inquit, *qui in contradictione Core abierunt.* Quam contradictionē sic exponit scriptura: Core, Dathan, & Abiron, *Nume: 16.*
Leuitici generis fratres, qui ad figendū deportandumq. tabernaculum, ac reliqua minutiora cultus diuini munera, erant destinati, Moyse & Aarone Principibus sacrorum, & reip. spretis, in munus & officium Sacerdotale sese temerè ingesserant. *Misit igitur Moyses, vt vocaret Dathan & Abiron, filios Eliab. qui responderunt, non veniemus, &c. Iratúsque Moyses dixit ad Dominum: Ne re-*

spicias Domine sacrificia eorum; tu scis quòd nec asellum quidem vnquam acceperim ab eis, nec afflixerim aliquem eorum. Contradictio igitur Core, inobedientia est, affectata libertas est, ac non expectata legitima vocatione, in alieni muneris functionem temeraria inuasio: quæ ex magistratus leuissima æstimatione nascitur. Qui fructus, an nostra hac ætate satis superque his Magistris & Doctoribus non refloruit? Iubet vniuersalis legitimè congregata synodus quid: reclamat populus, non faciemus. Iubet Sacerdos: reclamat laicus, non faciemus. Mandat Rex: itidem subditi, non faciemus. Mandat Dux belli: eodem modo miles, non faciam. Ab his autem maioribus ad minora est profectum: vt neque seruus domino, nec filius patri, neque vxor viro, nec discipulus officinæ magistro, aut parere aut subesse velit: sed facit quisque illud quod bonum in oculis suis esse videtur. Quàm frequens hæc vox auditur: non faciemus, non veniemus, non parebimus, ipsi videtis. Malæ igitur arboris hic secundus deterior fructus est, qui ex legum magistratusque contemptu, ita vti diximus oritur.

Tertio inquit: *Nubes sine aqua, nebulæ turbinibus exagitatæ, quæ à ventis circumferuntur, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones: sydera errantia, quibus procella tenebrarum seruata est in æternum.* Quæ nihil aliud designant, quàm omnem tàm politici, quàm Ecclesiastici ordinis peruersionem, qui tertius est hæreseos fructus. Quid enim nubibus vacuis magis inconcinnum? quid fluctibus maris procellosi magis incompositum? quid nebulis? quid ipsis syderibus errantibus, quæ nunc huc, nunc illuc temerè feruntur, nunc in his, nunc in alijs partibus cœli conspiciuntur, magis vagum & incertum? Sequitur autem vi & natura sua illos duos hic tertius fructus. Vbi enim nulla est obedientia, vbi nullum maioris & minoris discrimen & differentia, vbi

superioris

superioris & inferioris nulla comparatio: ibi nullus ordo, nullus certus concentus sit oportet. Vt enim quemadmodum in cantu ex dissimilimorum sonorum consensu illa oritur, quæ à musicis harmonia dicitur; ita ex summis, & infimis, & medijs interiectis ordinibus, rectè & legitimè moderata ciuitas, ordinem & concordiam perpetuò tenet, arctissimum atq. optimum vinculum in repu. incolumitatis. Quod vbi nō est, ibi omnia incerta, omnia vaga omnia fluctuantia multis procellis & tempestatibus agitata passim aguntur & ferūtur. Quod inter istos manifestè fieri videmus. Omnes ferè apud illos sunt Pontifices, omnes Sacerdotes, omnes Reges, omnes belli Duces, omnes Doctores, omnes denique omnia censeri volunt. Qua enim ratione iuris & ordinis æquabilitatem inter se conseruabunt illi, qui sibi mutuę defectionis ex æquo conscij sunt? qui omnes ab eo quod iustum, quod legitimum, quod cum veteri lege & more coniunctum est pariter recesserunt: quibus propria libido, lex & norma recti & honesti est. In ea igitur rerum omnium confusione, quem tu constantem ordinem inuenies? quam disciplinam? quem concentum?

Quem fructum ille quartus sequitur, quem idem explicat D. Petrus: *Audaces inquit, sibi placentes sectas, non metuunt introducere.* Iudas autem: *Murmuratores & queruli, secundum desideria sua ambulantes, os eorum loquitur superbiam, qui se ipsos segregant*, id autem est, factiosi sunt, tumultus cient, publicè pacis tranquillitatem perturbant: Pax enim, vt doctissimis placet, nihil aliud quàm tranquillitas quædam ordinis est. Vbi igitur nullus est ordo, sed potiùs omnis ordinis peruersio; ibi pax nullo modo esse potest: rixæ, factiones, dissensiones, inmutuumq. exitium conspirationes, domestici tumultus, bellaque ciuilia, quibus nunc vbique orbem terrarum ardere videmus, succedāt oportet. Istis autem inter se dimican-

micantibus, ac mutuas vires atterentibus, & veluti in vtero vnius matris more Iacob & Eſau colluctantibus; contra hoſtes reipu. Christianę præclarum geritur nihil. Opes inimicorum Chriſti indies creſcunt: vrbes, Regna, inſulæ, in eorum poteſtatem ſuccedunt: nihil noſtrum vel ioco concupierunt vnquam, quod ſeriò non obtinuerint: dum iſti pro ſcholæ quæſtionibus, quarum finis nullus eſt decertant, qui pro Regnis, & populis IESV Chriſti ſanguine quæſitis pugnare potiùs debebant. Quid enim ab eo tempore, ex quo hæc labes rempu. Chriſtianam occupauit præclarè contra hoſtem nominis Chriſtiani actum eſt? quid illius Regno quæſitum? quid laudis & nominis geſtum? omnia, vt ille inquit, ruunt, & retrò collapſa referuntur: omnis virtus Chriſtiana conticuit: ſexcenta licet ferantur inter nos pacis fœdera, ſexcentę pacificationes; pax tamen nō eſt, nec erit vnquam. Quid ita? Pax eſt tranquillitas ordinis: quę vbi perturbatur, ibi nulla item pax & concordia, ipſa naturæ vi & æquitate ita concludente, retineri poterit. Multum quidē valent humanæ ſanctiones, multum leges; naturam tamen rerum inuertere & immutare non poſſunt: *Non eſt* Iſaiæ 48.57. *pax impijs, dicit Dominus; & inter ſuperbos ſemper iurgia. Impij tanquam mare feruens, quod nunquam quieſcere poteſt.* Ita qui pacem inter hæreticos, vel cum hæreticis facere velit; nihil aliud agit, quàm arenam, vt Ireneus dicere ſolebat, ſine temperamento glutinat: quæ nunquam rectè cohæret, nunquam diu in vnitatis vinculo permanere poteſt: *Neminem enim pacem ſuam te-* Lib. 5. cap. 2. *nere poſſe, qui pacem Dei repudiauit*, præclarè ſcriptum reliquit Hegeſippus: quid ita?

Obſtat & impedit quintus, qui hos quatuor ſequitur exitioſus malę plantæ fructus: *Væ illis, inquit, qui in via Cain abierunt, & in errore Balaam mercede effuſi ſunt, ſecuti viam Balaam ex Boſor.* Via Cain extremum quoddam & ir-

dam & irreconciliabile, ex inuidia natum odium, in omnémque fraternum exitium conspirationem designat. Via Balaam, populi Dei, eiusque castrorum infestationem, ac omni genere conuicij & maledicti proscisionem significat. Habet siquidem disidentes in Religione insitum quoddam & peculiare, ab aliisque omnibus distinctum, contra illos qui aliter sentiunt odium: quod & si ad tempus supprimi & disimulari solet; funditùs tamen & radicitùs euelli nullo modo potest: imò quo diutiùs premitur, eò exitiosius erumpere solet: magna enim lis, magnus zelus est religionis. Quærit Iosephus, quæ causa fuerit, cur cùm reliquæ omnes gentes secum facilè coniungebantur, soli Iudæi nullam firmam & constantem vnquam amicitiam cum cœteris nationibus coluerunt. Reddit non aliam causam, quàm eam ipsam disparitatem & disimilitudinem sensus de religione cultúq. diuino, odiúmq. quod indè manat implacabile; cùm Iudæi vnum solum, cœteri omnes infinitos coluerint Deos. Docet hoc idem Dionysius Areopagita, ac vix non Geometrica ratione demonstrat: *Vt inquit, lineę quantò remotiùs à centro discedunt, & numeri ab vnitate quantò magis distant, tantò etiam plus ab inuicem separantur, maioreque interuallo absunt; sic homines quò magis à Deo, qui est rerum omnium primum principium, & centrum, omnisq́ vnionis fons & origo, veraq́ de illo opinione discedunt, eò magis à seipsis distant, ac seiunguntur. Non potest*, inquit Bernhardus, *Deo esse contrarium quid, & sibimet cohærere, aut secum consentire.* Nihil inter tales homines in commune consulitur: nihil ad omnium salutem refertur: nulla totius corporis habetur cura: hoc solum vtile est, quod alteri nocet: ex alieno incommodo, sua quisque sibi parat commoda. Et proinde pacem & concordiam illa respub. speret nunquam; quæcunque semel dispares & pugnantes intra sua

Iosephus contra Apionem.

De diuinis nominibus ca. 5.

Bernardus li. 5. de consideratione.

ſuſceperit viſcera cultus: fruſtra impoſsibilia tentantur, quod nunquam in tanto decurſu ſeculorum fuit: nunc certè vt fieri poſſit ſperandum non eſt.

Sextus fructus iſtius mali ab ijſdem explicatur Apoſtolis: *Hi autẽ quæcunq. quidẽ ignorant, blaſphemant; quæcunque autem naturaliter tanquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur.* Quid hoc loco dicit Apoſtolus, quàm illud, hæreſeon blaſphemiam, ſiue conuicium & maledictum perpetuum comitem eſſe, quod nuſquam aliàs inuenies: nam Philoſophi, & ſi nobiſcum non ſentiunt, & ſi diſparem cultum ſequuntur; noſtra tamen cõuicijs & maledictis non conſcindunt. Ita ſint duo: Alter Philoſophus quis, Auerroem, vel Auicenam ſequutus: hæreticus alter; vterque Deum vnum & trinum non cõfitetur; vterque Chriſtum ex virgine natum negat; vterque ſub ſpecie panis & vini, verum corpus & ſanguinem Chriſti contineri nullo modo credit. Hoc tamen inter illos intereſt, quòd alter diſputatione contentus, non ampliùs progreditur: alter vltra argumenta nephandis blaſphemijs inquinat completq. omnia. Quę illi & qualia in Dei filium, quę in virginem ſanctam, quę in Sacramenta diuina, Symbola, maledicta conferunt, quibus conuicijs, qua dicacitate perſtringunt; pari certè maleuolentia cum illis, qui filio Dei in cruce pendenti inſultabant quondã: *Si filius Dei eſt deſcendat de cruce: Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum dura: Non intret anima mea in conſilium eorũ, & in cætu eorũ non ſit gloria mea,* dicebat de ſimili genere hominum Iacob patriarcha quondam. Nec ſatis eſt ipſos ita petulantes, & maledicos eſſe, hacq. ratione æterni numinis maieſtatem lædere; ſed illud etiam hac ſua procacitate efficiunt, vt nomen excelſum Dei, nomen Ieſu Chriſti, eiúſque Saſcroſanctę religionis malè vbique audiat in gentibus, per quos, inquit D. Petrus, via veritatis blaſphematur.

Geneſ. 49.

ſphematur. Quis enim ex his qui foris ſunt, eã admiretur religionem, quis laudet, ſuſpiciat, & non potiùs damnet ac derideat, quę in tot hæreſes, in tot diſſidentia ſchiſmata ſit diſtracta, & quę de ſuis ſacris & myſterijs tam maleuole, tam petulanter, tam impudicè ſentiat & loquatur? Non modò igitur his iſtorum moribus ad lucem veritatis infideles non redeunt, ſed magis in ſuo errore tenebríſque confirmantur. Ad quos enim potiùs in tanta ſententiarum varietate ſe conferant, aut quomodo illos ſequantur, qui ipſi vbi certò defigant pedem nõ habent. Ita vt planè portas vniuerſę ſalutis omnibus gentibus, ſectis ac diſſidijs ſuis, vita & moribus inquietis & diſſidẽtibus ſuis obſtruxiſſe videantur. Et, vt quondam Pilatus Chriſtum ad illudendum, conſpuendum, flagellandum, ac omnibus contumelijs diuexandum cohorti tradidit; ita nunc hæreſeõ ac ſchiſmatum magiſtri, eundem Chriſtum, eiúſque vnicam ſponſam Eccleſiam, ijſdem gentibus, vt denuò flagelletur, conſpuatur, ac varijs probris contumelijſque ipſi illudatur, exponunt: nullo vnquam tantum ſcelus dignè expiaturi æuo. Aſſũme domine cœlum, pro ſponſa tua, & pro nomine ſancto tuo.

Septimus hæreſeon fructus ille eſt, gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti transferre in luxuriam, quod idem ipſi docent Apoſtoli. *Subintrauerunt enim quidam homines, qui olim perſcripti ſunt in hoc iudicium impij, domini noſtri gratiam transferentes in luxuriam, delicijs affluentes, in conuiuijs ſuis luxuriantes vobiſcum.* Vt enim veterator ille paradiſi ſerpens, eam prolixam & liberalem munificentiſſimi parentis beneficentiam, qua in omni honeſtę voluptatis & deliciarum vſu primos noſtros conſtituerat parentes, in exitialem transferre voluit luxuriam atque inſolentiam; ita vt nimia petulantia & faſtu, eius ſuaſu contra parentem ſuum elati, Dij planè effici voluerint: ſic iſti crucis Ieſu Chriſti, vulnerumque eius, mor-

tis & ſanguinis liberaliſsimè in pretium & ablutionem totius mundi in ara crucis effuſi, gratiam volunt transferre in luxuriam; non tanquam exemplum imitationis crucem & mortem Chriſti habentes, ſed quaſi velamen

1. Pet: 2. malitię prætendentes, vt dicebat Petrus. Quod ne fieret

Galat: 5. diligentiſsimè ſuos monet Galatas Paulus: *Vos in libertatem vocati eſtis fratres; tantùm, ne libertatem in occaſionem carnis detis.* Laudent quantum velint in primis ſuis initijs hæretici omnem vitę continentiam & ſanctimoniam, laudent caſtimoniam, Catharos Angelicos, Apoſtolicos Apotacticos, id eſt, ſelectos more veterum Gnoſticorum, Marcioniſtarum, Valentinianorum, ſeſe ſuperbè appellent; ad vltimùm tamen, omnem Dei gratiam transferunt in luxuriam. Notum eſt, in quam fœdas, ac planè infandas libidines, prioris ſæculi hæretici ad extremùm præcipitabantur: ſed & noſtri, ieiunia primùm, vigilias, cilicia, humi cubationes ſuſtulerunt: virginitatem, tanquam rem Deo & naturę aduerſam & inimicam, reiecerunt: clauſtra monaſteriorum, ac vota ſuſcepta pudicitię perfregerunt; Polygamiam laudarunt: Vltimò Adamiſmus quidam turpis & nefarius apud quoſdam inductus eſſe dicitur. Sic hæreſis, gratiam Dei transfert in luxuriam.

Octaua demum tantę peſtis proles eſt, perpetuus in deteriùs profectus. Hunc fructum Paulus ad Timo-

2. Tim: 2. theum ſcribens, ſic explicat: *Semper, inquit, diſcentes, & nunquam ad perfectionem cognitionis peruenientes. Mali autem homines & ſeductores, proficient in peius; errantes,*

2. Tim: 8. *& alios in errorem inducentes.* Et paulò poſt: *Iniquitas autem eorum proficit in peius, quorum ſermo ſerpit tanquam cancer.* Mille quingentis ſeptuaginta octo annis, res Chriſtiana in diſpenſatione legitimę poteſtatis, inter tot perſecutionum fluctus, inter tot feri ingenij, & linguę impugnationes, inter tot hæreſes & ſchiſmata, integra &

gra & intemerata mansit: Articuli fidei,sacramentorum dispensatio, libri sacri, eorumque interpretes, Canones, Concilia, Patres, Cerimonię, sacra, ordines, ordinumq. functiones, incorrupta immutataque manent. Sexagesimus vix intercesit annus, ex quo isti noui dispensatores in eam inuaserunt possesionem, & iam vix reliquias eius, quod à nobis acceperunt depositi, tuentur. Sic prophanata,sic conculcata,iacent omnia.Dum hoc quidem anno eam inficiunt religionis partem, alio aliam, & iterum aliam; donec totum fidei & pietatis corpus hic lethalis absumat cancer. Vnde cæptum sit videtis, & quo profectum. Quorsum illa aqua lustralis, quorsum indulgentię, quorsum purgatorij ignis euasit: auctores ipsi vix sua recognoscunt dogmata.Neque verò in peius proficiunt tantùm, sed in quo maximè admirari licet, summam diuinæ potentiæ in hominum malitia & curiositate vindicanda vim, planè in contrarios recidant sensus. Quantum fidei vim & amplitudinē, suprà quàm etiam necesse fuit, extulerint, quondam nemo est qui ignoret. Nunc ipsi, vel penitus nihil credunt, vel in omni parte fidei sensum & experimentum quærunt: iámque inueniuntur nonnulli, qui in solis bonis operibus, cum Pelagianis, totam salutis rationem repositam esse putant: Verbum Dei, Euangelia, Paulique scripta, quibus laudibus in cœlum sustulerant, scimus: nihil detrahendum, nihil apponendū esse, quàm sanctè & religiosè cauebant. Nunc Moyses multis placet; Christus, eiúsque Euangelium,displicet:nouum testamentum,recens quedam & nuper excogitata res esse videtur; veterem legem & antiquitate, & iudicio omnium gentium longè plus valere: quomodo omnes illi sentiunt, qui noui Iudaisantes dicuntur. Quid de Sacramentorum vi integritate, veritate, sanctitate, frequenti vsu quàm præclara, vt quidem videbantur, à primis suis initijs tradebant?

Nunc,vel nuda quædam & egena elementa eſse putant, vel penitus nulla. Maledictum illum eſse dicebant, qui confideret in homine, quiue carnem poneret brachium ſuum: nunc non minima pars illorum nudum & ſimplicem hominem IESVM Chriſtum, vt quidem illi impiè blaſphemant,grauiſsimo idololatrię delicto obnoxij,colunt & venerantur. Totum certamen, pro gloria, laude, maieſtate Ieſu Chriſti, ſe ſuſcepiſse prætendebant. Nos hoſtes & proditores cultus ac nominis eius,tertio quoq. appellabant verbo. Nunc illum, quem Pater glorificauit,& in quo ſummam ſplendoris glorię ſuę collocatam eſse voluit, ita,vt qui non honorificet filium,non honorificet & patrem,infra Angelicam etiam conſtituunt ſortem:ac ne ex virgine quidem natum,Mahometanis in ea parte longè deteriores, confiteri volunt : ſic facta ſunt illis,iuxta prædicationem Petri,poſteriora deteriora prioribus. Quàm diſsimilia & pugnantia vltima primis,videtis : quę tamen omnia eò peruentura,iam tum à principio illis à Catholicis viris ad vnguem planè omnia prædicebantur. Vnde igitur tanta mentis cœcitas? vnde hæc amentia ? *Deſcendit Dominus , & confundit linguas & ſenſus eorum, vt non audiat vnusquiſque vocem proximi ſui; ac ne ſuam quidem, quam primò conſtanter tuebatur, & pro qua fortiſsimè decertabat.* Docet ſacra ſcriptura, ſingulis Eccleſijs ſingulos angelos ad earum regimen & gubernationem, ac cuſtodiam , præfectos eſse : quas vbi iuſta & æqua voluntate Dei peccatíſque hominum deſeruerint : eas omnibus ignitis telis ſpiritualium poteſtatum patere , ac ex errore in errorem prolabi : quos hæreſibus ac ſchiſmatibus fugari , ipsáſque Eccleſias relinquere , teſtis eſt grauiſsimus auctor Hieronymus: quod nunc iſtis eueniſse, dubitandum non eſt. Verè igitur ſermo illorum ſerpit tanquam cancer, errorque in principio paruus , in exitu infinitis partibus creſcit , nec

primùm consistet, quam res ad eos redierit, quibus dictum est: *Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit.* Et qui illud verè vsurpare posint: *Sic nos existimet homo, vt ministros Dei, & dispensatores mysteriorum Dei.*

Ex quo pessimi profectus malo, alia miserabilis & funesta nascitur calamitas; conscientię scilicet perturbatio, mentisque inconstantia; cauteriatam, inquit Paulus, habentes conscientiam: quod perplexitatem quandam, & fluctuationem, ac inconstantiam mentis denotat. Dum enim animus, in eo quod summum est, & in quo vitę & felicitatis quasi cardo constitit, nullum certum modum, nullum finem, nullum inuenit exitum; ac pro tuto portu, vbi consistere debuit in maiores æstus, maioraque naufragia, se in dies deferri videt; nec vsquam tàm firmiter agit pedem, quin nouis fluctibus inde non exturbetur: dici non potest, quantum commoueri & perturbari solet, quantum indignari & planè irasci; nullum mare fluctibus, quantum hic animus cogitationibus æstuare ac in transuersum agi solet. Hinc macies: hinc pallor, inedię: hinc vigilię, & nocturnę excitationes: hinc in via, in balneo, ad mensam, in lecto disceptationes, ac perpetuus ad easdem cogitationes recursus: hinc leui ex causa maximę offensiones, & scandala: hinc repetitę consultationes, conuentus, & synodi: hinc vitę & lucis tædium: hinc spontaneę sibi manuum illationes: hinc alię infinitę cruces. Cauteriatio enim, membro, nulla pax, nulla quies. Ex qua animi ac conscientię ægrimonia, exoritur metus quidam, & trepidatio; vt metuant, vbi non est timor; fugiant nullo persequente. Virtutis enim viri recta conscientia robur est. Probatum est hoc nuper aliquoties apud nos, his proximis Tartaricis incursionibus: quid actum, quomodo trepidatum sit, scitis. Non factitarunt hæc, quibus certa & explorata fuit pietatis & religionis suę ratio maiores nostri: qui non nisi cum

niſi cum dijs, vt aiunt, & ſacris, bona conſcientia, pro fortiſsimo clypeo tecti, in aciem & certamina deſcendere ſolebant. Quanquam autem hi conſcientię tumultus in omni illos perturbent vita, maximè tamen in morte excitantur contrarijs argumentis, in vtramq. partem colluctantibus, aſsenſu autem dubio, & fluctuante, Diabolo, aut tunc omnia in immenſum augente; ita, vt vix centeſimum ex iſtis æquo animo mori videas. Quam eorum miſerabilem conditionem, Vincentius Lirinen: ante mille annos diſertè in hunc modum deplorat: *Et perire metuunt, & redire erubeſcunt, ſaucij, ſemineces, ſemiuiui: quippe qui tantam veneni hauſerint quantitatem, quæ nec occidat, nec digeratur, nec mori cogat, nec viuere ſinat. Heu miſeranda conditio, quantis illi curarum æſtibus, quantis turbinibus exagitantur. Nunc etenim quà ventus impulerit, incitato errore rapiuntur: nunc in ſemetipſos reuerſi, tanquam contrarij fluctus reliduntur: nunc temeraria præſumptione, ea, quæ incerta videntur, approbant: nunc irrationali metu, etiam quæ certa ſunt, expaueſcunt: incerti quà eant, quà redeant, quid appetant, quid fugiant, quid teneant, quid dimittant. Quæ quidem dubij & malè penduli cordis afflictio, diuinæ erga ſe miſerationis eſt medicina, ſi ſapiant. Idcirco etenim extra tutiſsimum Catholicæ fidei portum, diuerſis cogitationum quatiuntur, verberantur, ac penè necantur procellis; vt excuſa in altum elatæ mentis vela deponant, quæ malè nouitatum ventis expanderant, ſeſeq́ intra fidiſsimam ſtationem placidæ ac bonæ matris reducant & teneant, atq́ amaros illos turbulentosq́ errorum fluctus primitùs reuomant, vt poſsint deinceps viuæ & ſalientis aquæ fluenta potare. Dediſcant benè, quod didicerunt non benè: & ex toto Eccleſiæ dogmate, quod intellectu capi poteſt, capiant; quod non poteſt, credant.* Hæc ille.

Vincen: Liri: lib. de hæreſ. cap. 25.

Sequitur decimus ille lethalis radicis, lethalior fructus; reli-

ctus;religionis vniuersę,cultusque diuini labes vltimaq. ruina. Quem fructum D.Petrus illis verbis explicat: *Venient*, inquit, *in nouissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes, dicentes: Vbi est promissio, aut aduentus eius? ex quo enim Patres dormierunt, omnia sic perseuerant ab initio creaturæ.* Quod quidem sine multis testibus vel res ipsa clarè demonstrat. Nam cùm vniuersa fides ac religio Christiana, demonstratione non constet, sensui item subiecta non sit; sed sola fide, consensu, authoritateque nitatur; his sublatis, aut saltem labefactatis, omnem religionem auferri oportebit. Hac potissimùm ratione, versatur quis inter Catholicos, audit argumenta, audit scripturas, confert se idem ad Sacramentarios, eadem omnia inuenit, item ad Anabaptistas, non inferiora, ad Trinitarios, Arianosque, eodem modo. Quæ omnia, ex ijsdem sacrę scripturæ ipsiúsque rationis fontibus hausta, cùm animus infirmus & cauteriatus digerere non possit, magna vndiquaque & rerum & personarum pondera videns, simul omnia cū summo acerbitatis dolore euomit, vniuersamque abnegat fidem, ipsóque infideli deterior efficitur. Ex quo hominum genere, non vnum & alterum, sed plenos vbique videmus versari greges: qui illud palàm confiteri non erubescunt, se quid in religione sequi debeant, planè ignorare: omnia illa, quę verissima esse putarunt, falsa & conficta esse: religionis & pietatis nihil præter speciosum nomen & titulum exstare. Et hæc quidem plurimi propalàm, alij porrò qui paulò cautiores pudentioresque sibi vidētur, cùm id publicè affirmare non audeant, in corde tamen suo illud cum impijs sæpiùs occinunt: Non est Deus: quorum numerus & si soli Deo cognitus sit, esse tamen quamplurimos, vita hæc, & mores hominum perditi satis testantur. Euenerat hoc idem Philosophis quondam. Dum enim Reges ac

2. Pet: 2.

Principes rerumpub. Philoſophabantur, grauiter tunc & seriò omnes explicabantur Philoſophię partes: nihilque dicebatur, niſi quod ex naturę ipſius principijs, ac planè viſceribus, depromeretur: nihil in medium adferebatur niſi quod ipſam veritatem redolebat: nihil querebatur aliud quàm ipſa veritas. At, poſteaquam Philoſophia ad homines egentes, vagos, oſtentationíque deditos, tranſlata eſt, qui finem eius lucrum potiùs & quæſtum, inanémque gloriam, quàm veritatem ſibi proponebant; tũc ad nugas omnia quaſdam & ineptias, incredibiliaq. paradoxa, quibus ſtultę plebeculę, illi ambitioſi magiſtri admirabiles videri voluerunt, transferri cœpta ſunt. Hinc illa omnia vnũ eſſe cœlum in perpetua quiete manere, terram autẽ incito curſu agitari, motum in rerum natura eſſe nullum: hinc niuem nigram, & quid non? Quibus nugis & altercationibus eò res deducta fuit, vt nihil certò ſciri aut affirmari poſſe exiſtimaretur, illiq. ſapientiſsimi eſſe iudicati ſunt, qui nihil ſe nec magnum, nec paruum, ſcire profiterentur. Talis Socrates, talis Carneades fuit. Philoſophi ex vrbibus & ciuitatibus eam ipſam ob cauſam eiecti, planeq. tota Philoſophia ſubuerſa fuiſſet; niſi duo illa ſapientię præſtantiſsima lumina, Plato inquam, & Ariſtoteles, rem planè collapſam ſeriò Philoſophando reſtituiſſent. Sic nimium altercando, omnis amittitur veritas.

Vltimus eſt ille, qui hæc omnia obſignat mala, tam exitioſi monſtri fructus, vocata in dubium virtutum omnium maxima & ſanctiſsima religione, leges item, moreſque antiquos, virtutem, omnéque honeſtum, in dubium vocari, humanóque potiùs hæc inſtituto & opinione, quàm vi & natura ſua valere: ſicque omnis æqui & honeſti habenis ſolutis, omníque diſciplina ſublata, à virtute ad vitia, non iam pedetentim & lento gradu, ſed præcipiti curſu diſceditur: ſic omnis honeſti

alea ia-

alea iacitur. Nam vt firmę & constantis de religione sententiæ omnis virtus & honestas consequens est, cuius illa mater nutrix, & certissimus custos existit; cuius munera & premia secum portat; cui item decus ac omnem ornatum addit, fidémque & authoritatem facit. Sic vera & constanti religione labefactata, aut penitùs ex aliqua republica sublata, ac quasi in perpetuũ exsilium acta, comites itidem eius, virtutem, honestatem, disciplinam legum, atque magistratuum authoritatem, excludi necesse est. Quid enim illum animum potissimum mouebit, quem diuini numinis metus, omnia perspicaci suo oculo intuentis, non mouet? aut quid apud illum sanctum erit, apud quem ea quę prima & summa natura sua meritò esse debeat, locum habent nullum?

Hi sunt igitur illi, quos quærebamus, hæreticorum proprij & peculiares, non ex nostro sensu & iudicio, vt videtis desumpti, sed ab ipsis principibus Apostolorũ nobis traditi, omnium autem temporum exemplis comprobati fructus. Sic igitur rem totam concludamus: si ante septuaginta hos ipsos vel octoginta annos, hi tales fructus in Ecclesia Catholica exoriebantur; falsi erant Prophetę illi, qui Christianam profitebantur doctrinam. Si autem tum in ea negligentia, quam & ipsi videmus, & isti tantoperè accusant, nihil horum orbem vexabat Christianum, nunc autem istis ducibus, eáque tam diligenti scripturarum venditatione, hi fructus, tanquam ex quadam Epimethei Pandora promanant; quid aliud dicemus, quàm maiores nostros parum quidem illos diligentes & continentes homines fuisse, falsos tamen Prophetas nequaquam appellari debere: hos autem, prima quidem specie pietatem & veritatem prætulisse; intus autem lupos rapacissimos fuisse? Vultísne vobis in meridie lucernam accendam? Si iudicatum erit in meridie non lucere, hæc ita se non habebunt: si autem hæc

verisima sunt; quid amplius desideratis, in re præsertim tanti periculi? Hi enim fructus, vitam singulorum perturbant, funestaq. labe inficiunt, respublicas euertũt, pietatem & honestatem omnem extinguunt. Eorum tamen fructuum satores vos suspicitis, ac in delicijs habetis, in manibusq. propemodũ gestatis vestris: horum vita, fortunæq. maximè vobis curę sunt, totq. confœderationibus, tot legum præsidijs, tot Sacramentis, à vobis ita tecta & cõmunita, vt hæc, vel officina ipsa, vltimæq. conditionis homines, Regibus & Magistratibus insolenter obijcere, illisq. suam impietatem tueri nõ vereantur: parumq. est, eius generis homines, quòd non puniuntur; sed aliundè etiã accersuntur; sed publicis præmijs ac honoribus prouocãtur; sed in ore ipso regum atq. principum, ea semina malorum iacere non erubescunt. Persimilísque hæc vestra aula diuiturnę est febri, quę nunquam ægrum deserere solet, nisi prius aliquod vitium, tanquam signum & monumentum sui, in ægro corpore reliquerit. Sic nos nusquam venimus, vbi non aliquas reliquias eius pestis & contagionis, inter eius loci, & vrbis homines relinquamus. Ac vereor, ne in hac ipsa ab ea labe, Dei munere, integerrima vrbe, aliqua eius pestis semina relinquamus, quę postea similes pariant fructus. Quę omnia, cui malo num verbo Dei? num veritati? nequaquam: hæc enim manent in æternum. His nulla malitia humana aut abrogare, aut derogare potest quicquam. Num Ecclesię
1. Tim: 3. Dei, & Regno Christi? non item: Hæc enim est columna & firmamentum veritatis, ædificata in firma petra; contra quam ne portę quidem inferorũ præualerunt vnquam. Cui igitur malo? Rebuspublicis primum: quarum hæc præsens est ruina, hic certisimus interitus. Regibus deinde ac Principibus ipsis, quibus hæc omnia excedenda sunt, quæcunque isti diuini magistri intriuerint: cœteris denique omnibus, qui his tantis errorum laqueis se ca-

is se capi ac irretiri pasi fuerunt. Verùm dicet quis: hæc quidem de cæteris Sacramentariorum, Arianorum, Anabaptistarum sectis verisimè dici, Augustanę autem confesioni nequaquam conuenire. Cœterum, placétne meum de Augustana, quod antea nunquam attuli, audire iudicium? paucis accipite. Spero enim vos id, quod ipsa res docet approbaturos. Habet Augustana pelles, vellera, colorem, longe speciosiora, & ad fallendum magis accommodata, quàm reliqua hæc monstra hominum; fructus autem persimillimos, quod ex hac similitudine agnoscite. Solent Plagiarij, qui vel ex litoribus, vel ex oppidis circumiacentibus homines furantur, cũ ipsi eorum locorum hominibus suspecti sint, habere quosdam secum, vel ex illis ipsis oppidanis, vel saltem persimili habitu & vestitu adornatos: hos ex nauibus ad oppida vicina dimittunt, vt familiaritate cum illius loci hominibus, atque adeò pueris ipsi inita, eos ex oppidis in solum locum ad litora, tanquam inambulandi causa educunt. Quos vbi primùm illi eduxerint, isti rapiunt, ac in naues coniectos, secum in medios fluctus asportãt. Plagiarijs sunt persimiles cœteri hæretici: Augustana ipsa, ex hoc est genere hominum insidiosorum, qui similitudine victus, & habitus, homines ex tuto Ecclesię Catholicę sinu in litora, pyratis obnoxia, deducunt: idque propter eam quam se cum Catholica Ecclesia habere simulant, & qua incautis & simplicibus hominibus facilè imponunt, similitudinem & cognationem. Exaudire enim licet illas voces, eandem hanc religionem esse, ijsdem principijs & fundamentis initi: in cultu & cerimonijs nescio quid discrepare. Quos vbi semel ex loco tuto eduxerit, hunc Sacramentarius, illum Anabaptista, istum Ebionita, aut Trinitarius quispiam rapit; cum eoque in ipsos certisimę perditionis scopulos fugit. Quem enim isti funesti Plagiarij ex Augustanæ sinu non rapuerunt?

erunt? quẽ ista insidiosa Syren ex portu Ecclesiastico non eduxit? aut quis ex istis Augustanam fidem à principio non laudauit quis sequutus nõ est? Habetis veram, vt puto, Augustanę formam & imaginem: si hoc idem res ipsa non docet, nolite credere; si autem veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? Attendite igitur vobis à falsis Prophetis; sed maturè, priusquam hoc incendium ita augeatur, vt postea nisi vestra ruina extingui non possit. Deus misereatur vestri, & hoc tantum malum, quo tot respub. florentissimę collapsę sunt, à vobis, ceruicibúsque vestris auertat. Amen.

Laus Christo Optimo & Maximo.

Oretur pro Autore.

Errata ſic corrige.

Folio 11. verſu 1. vniuerſitate, lege vniuerſalitate. folio 17. verſu 23. pro æqualitatem, lege, æquitatem. fol. 34. ver. 29. leguntur teguntur. fol. 40. ver. penultimo, † creatorem, creaturam. fol. 44. ver. 16. hæreticos demonſtrat, lege, hæreticos ſitum eſse demonſtrat. fol. 45. ver. 31. ſolet, ſolent. fol. 47. ver. 25. agentur, agantur. fol. 55. ver. Quæ quidem talia ſint, & notiſsima omnibus ſint, lege, Quæ quidem talia ſunt, vt & notiſsima omnibus ſint. fol. 58. ver. 31. alio, alias. ſol. 63. ver 3. † caput aut, lege, caput autem. fol. 67. ver. vltimo, catholicas, catholicos. fol. 84. ver. 3. † honeſtiſq́, honeſtiq́. fol. 90. ver. 22. primum, primam. fol. 97. ver. 5. ſufficiat, ſufficit. fol. 106. ver. 13. quę, qui. & ver. 14. legerint, legerunt. fol. 109. ver. 11. † aliter, alter. fol. 110. ver. 12. imperatoris, imperatorum. fol. 113. ver. 5. quod in vetuſtiſsimorum, quod vetuſtiſsimorum. fol. 121. ver. 26. fierit, fuerit. fol, 129. ver. 13. exſtruerint, exſtruxerint. fol. 134. ver. 7. dilectum ſuum, vnicum ſuum, lege, dilectam ſuam, vnicam ſuam. & verſu 12. poſset, poſsent. fol. 135. ver. vltimo, præcedit, præcedat. fol. 145. ver. 23. omnia, omnium. & verſu penultimo, vſurpent, vſurpare. fol. 146. ver. 22. pendet, pendent. fol. 147. ver. 29. vaticana, vaticano. fol. 149. ver. 14. conſiſtit, conſiſtunt. fol. 150. ver. 9. ſuis fundatoribus, ſuis accepit fundatoribus. fol. 151. ver. 9. verum, veram. fol. 153. ver. 22. permanſuram, permanſurum. fol. 154. ver. 2. † agnoſcant, agnoſcunt. fol. 160. ver. 21. inſigno, inſigni. fol. 169. ver. 29. irruerit, irruerint. fol. 184. ver. 16. retinent, retinerent. fol. 199. ver. 6. vtrique, vtriuſque. fol. 204. ver. penultimo. Quos quę pœna, lege, Quos homines quę pœna.

Rector Officinę Lazarianę Lectori S.

Errata hæc commiſsa ſunt amice Lector, cùm alijs de cauſis, quas modeſtiæ cauſsa prætereo, tùm quia ego velim nolim, quadam mutandæ vitæ meæ cogitatione auocatus, ac potiùs abreptus, nec animi, nec otij ſatis, ad videndos operarios habuerim. Sic niſi affundas oleum, lucernam extinguas. Vale.

